

ARTUR KLARK

2010

DRUGA ODISEJA

AUTOROVA BELEŠKA

Roman '2001: Odiseja u svemiru' pisan je u razdoblju od 1964. do 1968. godine, a objavljen je jula 1968, nedugo po premijeri filma. Kao što sam opisao u knjizi 'Izgubljeni svetovi 2001.', oba projekta tekla su uporedo, uzajamno utičući jedan na drugi. Tako mi se često događala neobična stvar da prerađujem rukopis pošto sam video radne kopije snimljene prema prethodnoj verziji priče - što je podsticajan, ali prilično skup način pisanja romana.

Kao ishod toga, postoji znatno prisnija paralela između knjige i filma nego što je to obično slučaj, ali ima i krupnih razlika. U romanu, odredište svemirskog broda 'Otkriće' jeste Iapet (ili Japet), najzagonetniji među mnogim Saturnovim mesecima. Do Saturnovog sistema stiglo se preko Jupitera: 'Otkriće' se približilo džinovskoj planeti na malu udaljenost, što mu je omogućilo da iskoristi njeno ogromno gravitaciono polje za stvaranje takozvanog 'dejstva izbačaja iz pračke', čime je steklo neophodno ubrzanje za drugu fazu putovanja. U dlaku isti manevar primenjen je 1979. godine kod svemirskih sonde 'Vojadžer' prilikom njihovog prvog detaljnog izviđanja spoljnjih džinova.

U filmu je, međutim, Stenli Kjubrik mudro izbegao sve nedoumice na taj način što je za poprište trećeg susreta između Čoveka i Monolita izabrao Jupiterove mesece. Saturn je potpuno izostavljen iz scenarija, premda je kasnije Daglas Trambal primenio iskustvo koje je tu stekao prilikom snimanja svog filma 'Tiho udaljavanje', u kome se javlja planeta prstenova.

Sredinom šezdesetih godina niko nije mogao ni naslutiti da će do istraživanja Jupiterovih meseca doći ne tek u narednom stoleću već samo kroz deceniju i po. Takođe, niko ni u snu nije zamislio čudesa koja će tamo biti pronađena - premda sada možemo biti sasvim uvereni da će otkrića do kojih su došla dva 'Vojadžera' jednoga dana biti nadmašena još neočekivanijim nalazima. U vreme kada je napisana '2001.' Io, Evropa, Ganimed i Kalisto predstavljali su samo tačkice svetlosti čak i pri upotrebi najmoćnijih teleskopa; oni su, međutim, sada svetovi, svaki jedinstven na svoj način, a jedan među

njima, Io, u vulkanskom pogledu je najaktivnije telo u Sunčevom sistemu.

No, kada se sve uzme u obzir, i knjiga i film prilično su dobro izdržali proveru u svetlosti ovih otkrića, a očaravajuće je uporediti epizodu sa Jupiterom iz filma sa stvarnim prizorima koje su snimile kamere na 'Vojadžerima'. Jasno je, međutim, da bi sve što bi danas bilo napisano moralo imati u vidu ishode istraživanja iz 1979: Jupiterovi meseci više nisu nekartografisano područje.

A postoji i još jedan, tananiji, psihološki činilac koji valja uzeti u obzir. Roman '2001.' napisan je u doba koje se sada nalazi s one strane jedne od Velikih Prekretnica u ljudskoj istoriji; ta era nepovratno je ostala za nama onog trenutka kada je Nil Armstrong prvi put kročio na Mesec. Dvadeseti jul 1969. još se nalazio dobrih pola decenije u budućnosti kada smo Stenli Kjubrik i ja počeli da razmišljamo o 'poslovično dobrom naučnofantastičnom filmu' (njegov izraz). Istorija i uobrazilja u međuvremenu su postale nerazmrsivo prepletene.

Astronauti misije 'Apolo' već su bili videli film kada su se otisnuli put Meseca. Posada 'Apolo 8', čiji su članovi na Božić 1968. godine bili prvi ljudi kojima se ikada ukazala prilika da vide suprotnu stranu Meseca, ispričala mi je da je došla u iskušenje da pošalje radio-poruku o otkriću velikog crnog monolita: nažalost, razboritost je odnela prevagu.

Bilo je i kasnijih, gotovo zapanjujućih slučajeva da priroda oponaša umetnost. Najneobičniji među njima bila je saga o 'Apolu 13' iz 1970.

Podudarnosti su stale da se javljaju još od početka: komandni modul, u kome je bila smeštena posada, dobio je naziv 'Odisej'. Neposredno pre eksplozije tanka sa kiseonikom, koja je dovela do odustajanja od daljeg toka misije, posada je slušala temu 'Zaratustre' Riharda Štrausa, koja se danas mahom poistovećuje sa filmom. Odmah po gubitku energije, Džek Svidžert je uputio sledeću radio-poruku kontroli misije: "Hjustone, imali smo problem." Reči kojima se Hal obratio astronautu Frenku Pulu u sličnoj prilici bile su: "Žao mi je što prekidam proslavu, ali imamo jedan problem."

Kada je izveštaj o misiji 'Apolo 13' kasnije objavljen, upravnik

NASA-e Tom Pejn poslao mi je jedan primerak, zabeleživši ispod Svidžertovih reči: 'Baš kao što si oduvek govorio da će biti, Arture.' I dalje me obuzima veoma neobično osećanje kada razmišljam o ovom nizu događaja - u stvari, gotovo kao da delim izvesnu odgovornost.

Postoji još jedno poklapanje koje je, doduše, manje ozbiljno, ali zato u podjednako meri upadljivo. Jedna od tehnički najuspelijih epizoda u filmu bila je ona u kojoj je pokazano kako Frenk Pul trči u krug po kružnoj stazi džinovske centrifuge, pri čemu ga vezanog za tle drži 'veštačka gravitacija' stvorena njenim okretanjem.

Skoro deceniju kasnije posada izuzetno uspešnog 'Skajlaba' ustanovila je da su projektanti ove letelice sazdali slično geometrijsko ustrojstvo; prsten skladišnih komora obrazovao je glatku, kružnu traku po unutrašnjosti svemirske stanice. 'Skajlab' se, međutim, nije okretao, ali ova nepovoljna okolnost nije osujetila njegove domišljate žitelje. Otkrili su da mogu da trče kružnom stazom, poput miševa u kavezu za vevericu, što je proizvodilo ishod koji se vizuelno nije mogao razlikovati od onoga iz '2001.' Osim toga, ovaj prizor je televizijskom vezom bio upućen na Zemlju (treba li da kažem šta je odabrano za muzičku pratnju?) uz sledeći komentar: 'Stenli Kjubrik bi trebalo da vidi ovo.' On je uistinu i video, zahvaljujući tome što sam mu poslao telekino snimak. (Nikada mi ga nije vratio; Stenli koristi jednu ukroćenu crnu rupu kao sistem za arhivizovanje dokumenata.)

Još jedna veza između filma i stvarnosti jeste slika pod nazivom 'Blizu Meseca', čiji je autor zapovednik misije 'Apolo-Sojuz', kosmonaut Aleksej Leonov. Prvi put sam je video 1968. godine, prigodom prikazivanja '2001.' na konferenciji Ujedinjenih Nacija o miroljubivom korišćenju svemira. Neposredno po projekciji Aleksej mi je skrenuo pažnju na okolnost da je na njegovoj slici (čija se reprodukcija nalazi na trideset drugoj strani knjige Leonova-Sokolova 'Zvezde nas čekaju', objavljene u Moskvi 1967.) prikazan u dlaku isti raspored kao i na početku filma: Zemlja izlazi iza Meseca, a Sunce iza njih dvoje. Crtež ovog prizora sa njegovim potpisom sada visi na zidu u mojoj radnoj sobi; o detaljnijim pojedinostima možete se obavestiti u dvanaestom poglavlju.

Možda je ovo zgodan trenutak da kažem nešto više o jednom drugom, znatno manje poznatom imenu koje se pojavljuje na ovim stranicama, o Hsuešenu Cijenu. Godine 1936, dr Cijen je zajedno sa velikim Teodorom fon Karmanom i Frenkom Malinom osnovao Gugenhajmovu aeronautičku laboratoriju pri Kalifornijskom tehnološkom institutu (GALCIT) - neposrednog preteču znamenite pasadenske Laboratorije za mlazni pogon. On je takođe bio prvi profesor na katedri 'Robert Gadard' na Kaltehu, ostvarivši ogromni doprinos američkim raketnim istraživanjima tokom četrdesetih godina. Kasnije, u jednoj od najsramnijih epizoda Makartijevog razdoblja, kada je poželeo da se vrati u svoju postojbinu, uhapšen je na osnovu iskonstruisane optužbe službe bezbednosti. Tokom poslednje dve decenije bio je jedna od ključnih ličnosti kineskog ratnog programa.

Konačno, tu je i neobičan slučaj 'Japetovog oka' - trideset peto poglavlje u '2001.' Tu opisujem otkriće jednog neobičnog svojstva Saturnovog meseca, koje je uočio astronaut Boumen: 'Blistavi beli oval, dugačak oko četiri stotine milja, a širok dve stotine... savršeno simetričan... i tako oštih ivica da je gotovo izgledalo da je naslikan... na pročelju malog meseca.' *Ovaj odlomak je, zapravo, iz 34. poglavlja '2001.' - prim. prev.* Približivši se, Boumen je postao uveren da 'svetla elipsa smeštena spram tamnog zaleđa satelita predstavlja jedno ogromno, prazno oko koje ga posmatra kako se približava...' Kasnije je zapazio 'sićušnu crnu tačku u samom središtu', za koju se ispostavlja da je Monolit (ili jedno od njegovih otelotvorenja).

Kada je 'Vojadžer 1' poslao prve snimke Japeta, na njima se jasno video veliki beli oval, oštih ivica, sa crnom tačkom u središtu. Karl Segan odmah mi je poslao jednu kopiju dotične fotografije uz zagonetnu belešku: 'Misleći na tebe...' Ne znam da li da budem radostan ili razočaran okolnošću da je tajna ostala neodgonetnuta i posle 'Vojadžera 2'.

S obzirom na sve što je rečeno, jasno je da je priča koja sledi nešto znatno složenije od pukog nastavka prethodnog romana - ili filma. Tamo gde se ove dve verzije razlikuju - ja sam se nastavljao na filmsku; međutim, još više od toga, vodio sam računa da ova knjiga bude što samostalnija celina i što saglasnija sa našim

najsvežijim znanjima.

Koja će, razume se, biti uveliko zastarela do 2001...

Artur Č. Klark
Kolombo, Šri Lanka
januar 1982.

Prvi deo: 'LEONOV'

1. SASTANAK U ŽIŽI

Čak i u ovom metričkom dobu to je i dalje bio teleskop promera hiljadu stopa, a ne tri stotine metara. Kako je tropsko sunce brzo tonulo ka zatonu, velika zdela postavljena među planinama bila je već dopola ispunjena senkom; ali, trougaona platforma antenskog kompleksa, obešena visoko iznad središta, još je blistala svetlošću. Sa tla, daleko dole, bilo je potrebno uistinu oštro oko da bi se razabrale dve ljudske prilike u vazдушnom prepletu greda, nosećih kablova i talasovoda.

"Došlo je vreme", reče dr Dimitrij Mojsevič svom starom prijatelju Hejvudu Flojdu, "da porazgovaramo o mnogim stvarima. O cipelama, svemirskim brodovima i pečatnom vosku, ali ponajviše o monolitima i pokvarenim računarima."

"Zato si me, znači, odveo sa konferencije. Nije, doduše, da se žalim - već sam toliko puta slušao taj Karlov govor o SETI-ju da ga i sam mogu izdeklamovati. A i pogled odavde svakako je fantastičan - znaš, često sam dolazio ovamo, u Aresibo, ali još nijednom nisam stigao da se popnem do antenske sabirnice."

"Sram te bilo. Ja sam ovde bio već tri puta. Zamisli samo - u prilici smo da oslušujemo čitavu Vaseljenu, ali niko ne može da čuje nas. Porazgovarajmo stoga o tvom problemu."

"Kakvom problemu?"

"Pre svega, zašto si morao da daš ostavku na položaj predsednika Nacionalnog astronautičkog veća?"

"Nisam dao ostavku. Havajski univerzitet plaća znatno bolje."

"U redu - nisi dao ostavku - preduhitrio si ih. Posle svih ovih godina, Vudi, mene ne možeš obmanuti i trebalo bi da prestaneš da pokušavaš. Kad bi ti ovoga časa ponovo ponudili mesto predsednika u NAV-u, da li bi oklevao da ga prihvatiš?"

"Dobro, matori Kozače. Šta želiš da saznaš?"

"Pre svega, ima mnogo neodređenosti u izveštaju koji si konačno podneo posle silnog navaljivanja s moje strane. Prešli smo preko smešne i uistinu nedopustive tajanstvenosti koja je pratila iskopavanje monolita u Tihou..."

"To nije bila moja zamisao."

"Milo mi je što to čujem: čak ti i verujem. A cenimo i činjenicu da sada dopuštate svima da ispitaju stvar... što je, razume se, trebalo da učinite od početka. Teško, doduše, da bi to mnogo pomoglo..."

Zavladala je sumorna tišina dok su dva čoveka razmišljala o crnoj zagonetki gore na Mesecu, koja je i dalje prezrivo poražavala sva oružja što ih je ljudska domišljatost mogla iznedriti da bi se uhvatila ukoštac s njom. Onda ruski naučnik nastavi.

"U svakom slučaju, ma šta bio monolit u Tihou, u blizini Jupitera nalazi se nešto još značajnije. Tamo je, uostalom, on uputio signal. A vi ste se na istom mestu uvalili u nevolju. Žao mi je zbog toga, uzgred budi rečeno - iako je Frenk Pul bio jedini koga sam lično poznao. Sreli smo se 1998. na kongresu MAF-a - izgledao mi je kao čestit čovek."

"Hvala, sve su to bili čestiti ljudi. Voleo bih kada bismo doznali šta im se dogodilo."

"Ma šta bilo, uveren sam da ćeš se složiti da se to sada tiče čitave ljudske rase - a ne samo Sjedinjenih Država. Ne možete više pokušavati da iskoristite znanje kojim raspolazete za sticanje čisto nacionalne prednosti."

"Dimitrij - znaš vrlo dobro da bi i tvoja strana postupila u dlaku na isti način. A i ti bi im pomagao u tome."

"Potpuno si u pravu. Ali to je već davna istorija - baš kao i ova vaša upravo smenjena administracija koja je odgovorna za svu tu petljivinu. Možda će vam se novi predsednik držati mudrijih saveta."

"Nije isključeno. Imaš li neke predloge i jesu li oni zvanični ili predstavljaju samo privatne nade?"

"Sasvim su nezvanični - u ovom trenutku. Posredi je ono što vražji političari nazivaju ispitivački razgovori. A ja ću glatko poreći da je do njih ikad došlo."

"Važi. Nastavi."

"U redu - evo kako stoje stvari. Sklapate 'Otkriće II' na parkiranoj orbiti što brže možete, ali nema mesta nadi da će biti gotovo za manje od tri godine, što znači da ćete propustiti naredni lansirni prozor..."

"Ne potvrđujem, niti poričem. Imaj na umu da sam ja samo ubogi

univerzitetski rektor, na drugom kraju sveta od Astronautičkog veća."

"A tvoj poslednji put u Vašington bio je samo izlet na koji si pošao da se vidiš sa starim prijateljima, pretpostavljam. Nego, da nastavim: naš sopstveni brod, 'Aleksej Leonov'..."

"Mislio sam da ste ga nazvali 'German Titov'."

"Pogrešno, rektore. Draga, stara CIA ponovo je zakazala. 'Leonov' je od prošlog januara. I neka niko ne sazna da sam ti kazao da će stići do Jupitera najmanje godinu dana pre 'Otkrića'."

"Neka niko ne sazna da sam ti rekao da smo se toga i bojali. Ali samo nastavi."

"Budući da su moji šefovi u podjednako meri glupi i kratkovidni kao i tvoji, oni žele da se sami upuste u stvar. A to znači da i nas lako može zadesiti isto ono, ma šta to bilo, što je snašlo vas, tako da ćemo se svi naći na početku - ili još gore."

"Šta ti misliš, šta se dogodilo? Podjednako smo u nedoumici kao i vi. I nemoj mi reći da niste uhvatili sve emisije Dejva Boumena."

"Razume se da jesmo. Sve do poslednjih reči: 'Moj Bože, puna je zvezda!' Čak smo izvršili analizu stresa na uzorcima njegovog glasa. Mislimo da nije halucinirao; pokušavao je da opiše šta uistinu vidi."

"A kako vam izgleda njegov Doplerov pomak?"

"Potpuno je nemoguć, razume se. U času kada smo izgubili njegov signal, udaljavo se brzinom koja je iznosila deseti deo svetlosne. A nju je dostigao za manje od dva minuta. Četvrt miliona gravitacija!"

"Mora, dakle, da je trenutno stradao."

"Ne pravi se naivan, Vudi. Radio-uređaji u vašim svemirskim kapsulama nisu kadri da izdrže ni stoti deo tog ubrzanja. A ako su oni opstali, onda je to mogao i Boumen - bar dok nismo izgubili kontakt."

"Samo sam hteo da proverim u kom su vam pravcu išla razmišljanja. Od tog trenutka mi u podjednako meri pipamo u mraku kao i vi. Ako je to sa vama tako."

"Izloženo je mnoštvo luckastih nagađanja, koje me je sramota da ti ispričam. No, podozrevam da nijedno od njih neće biti ni upola ludo kao istina."

Svuda oko njih rasprsnu se sićušna, grimizna eksplozija

navigacionih signalnih svetala i tri vitka tornja koja nose antenski kompleks počeše da blistaju poput svetionika spram sve tamnijeg neba. Poslednje crvene iverke Sunca nestadoše ispod okolnih brda; Hejvud Flojd sačeka na Zeleni blesak, koji još nijednom nije video. No, ponovo je doživeo razočaranje.

"Dobro, Dimitrij", reče on, "pređimo na stvar. Šta si, zapravo, naumio?"

"U bankama podataka na 'Otkriću' jamačno se nalaze ogromne količine neprocenjivih informacija; one se po svoj prilici i dalje prikupljaju, iako je brod prestao sa odašiljanjem. Voleli bismo da ih se domognemo."

"Pošteno. Ali kada stignete tamo i 'Leonov' se poveže sa 'Otkrićem', šta će vas sprečiti da se iskrcate i presnimate sve što želite?"

"Uopšte nisam očekivao da ću morati da te podsećam na okolnost da 'Otkriće' predstavlja teritoriju Sjedinjenih Država, tako da bi neovlašćeni pristup predstavljao gusarski čin."

"Osim u slučaju životne opasnosti, što ne bi bilo teško udesiti. Uostalom, sa razdaljine od milijardu kilometara nama bi bilo teško da proverimo kako stvarno stoje stvari."

"Hvala na veoma zanimljivom predlogu; proslediću ga dalje, ali čak i kada bismo ušli u 'Otkriće', bile bi nam potrebne nedelje da proniknemo u sve vaše sisteme i da iščitamo sve memorijske banke. Ono što ja predlažem jeste saradnja. Uveren sam da je to najbolja zamisao - premda će nas verovatno obojicu stajati silnog truda da u to ubedimo i naše šefove."

"Hoćeš da jedan od naših astronauta pođe na 'Leonovu'?"

"Da - po mogućstvu neki inženjer koji je stručnjak za sisteme na 'Otkriću'. Jedan od onih koje uvežbavate u Hjustonu za vraćanje broda do Zemlje."

"Otkud znaš za to?"

"Za ime sveta, Vudi - pa vest o tome doneo je još pre mesec dana videotekst 'Aviation Week-a'."

"Izgleda da stvarno nisam u toku; niko mi ne govori šta više nije strogo poverljivo."

"Još jedan razlog da se preseliš u Vašington. No, kako ti izgleda

stvar? Slažeš li se sa mnom?"

"Potpuno. Bespogovorno si u pravu. Samo..."

"Samo šta?"

"Obojica ćemo morati da se uhvatimo ukoštac sa dinosaurima čiji je mozak nagde u repu. Neki od mojih će primetiti: pustimo Ruse da slome vratove jurcajući ka Jupiteru. Mi ćemo i tako biti tamo neku godinu kasnije - tako da nema razloga za žurbu."

Na trenutak, vladala je tišina na antenskoj platformi, izuzev slabašnog pucketanja ogromnih nosećih kablova na kojima je visila stotinu metara od tla. A onda Mojsevič nastavi tako tihim glasom da se Flojd morao dobro napregnuti da bi ga čuo:

"Je li neko u skorije vreme proverio orbitu 'Otkrića'?"

"Stvarno ne znam - pretpostavljam da jeste. Ali zašto je to važno? Posredi je savršeno postojana orbita."

"Misliš? Dopusti mi da te netaktično podsetim na jedan neprijatan incident iz prošlosti NASA-e. Reč je o vašoj prvoj svemirskoj stanici - 'Skajlabu'. Bilo je predviđeno da ostane na orbiti najmanje jednu deceniju, ali niste valjano obavili proračune. Veoma je potcenjen otpor vazduha u jonosferi, tako da je spuštanje usledilo godinama pre no što je bilo predviđeno. Uveren sam da se sećaš te uzbudljive epizode, iako si u to vreme bio još dečak."

"Te godine sam diplomirao, to znaš vrlo dobro. Ali 'Otkriće' se nigde ne približava Jupiteru. Čak i u perigeju - ovaj, perijovu - brod je odveć visoko da bi podlegao dejstvu atmosferskog otpora."

"Već sam ti rekao dovoljno da me opet pošalju u izgnanstvo u moju daču - a možda ti ne bi bilo dopušteno da me posetiš naredni put. Biće najbolje da naložiš osoblju koje se bavi praćenjem kretanja 'Otkrića' da malo pomnije obavi svoj posao. I ne zaboravi da ih podsetiš na okolnost da Jupiter ima najveću magnetosferu u Sunčevom sistemu."

"Shvatio sam šta imaš na umu - hvala ti velika. Ima li još nešto pre no što krenemo dole? Ovde počinje da biva hladno."

"Ništa se ne sekiraj, dragi prijatelju. Čim ove stvari procure do Vašingtona - a sačekaj nedelju dana da ja obezbedim odstupnicu - videćeš već da će postati vraški vruće."

2. KUĆA DELFINA

Delfini bi uplivali u trpezariju svake večeri, neposredno pre zalaska sunca. Samo jednom od kada je Flojd stanovao u rektorskoj rezidenciji oni se nisu pojavili. Bilo je to 2005, onog dana kada je grunuo cunami - koji je, srećom, već utrošio najveći deo siline pre no što je stigao do Hiloa. Naredni put kad mu prijatelji budu izostali Flojd će odmah potrpati porodicu u kola i krenuti u brda, negde put Mauna Kee.

Ma koliko su inače bili ljupki, morao je priznati da mu njihova razigranost ponekad smeta. Imućni pomorski geolog koji je projektovao kuću uopšte nije mario ako bi se nakvasio, zato što je obično nosio samo kupaće gaćice - ili čak ni to. Ali, jednom nezaboravnom zgodom, dogodilo se da se tu iskupilo čitavo univerzitetsko veće; članovi, svi redom odeveni u svečana večernja odela, pijuckali su koktele, čekajući na dolazak jednog uvaženog gosta sa kontinenta. Delfini su, međutim, ispravno zaključili da će im te večeri biti oduzeta glavna uloga. Kada je posetilac najzad stigao, bio je nemalo iznenađen ugledavši skroz mokar odbor za doček u kupaćim kostimima koji su im rđavo stajali - a i za bife se docnije ispostavilo da je bio preslan.

Flojd se često pitao šta bi Merion mislila o ovom neobičnom i divnom domu na rubu Tihog okeana. Ona nikada nije volela more, ali more je na kraju odnelo pobedu. Iako je taj prizor polako bledeo, on se još mogao setiti bleštavog ekrana na kome je prvi put pročitao reči: DR FLOJD - HITNO I LIČNO. A onda je usledilo nizanje redova fluorescentnog teksta, tvoreći poruku koja mu se trajno uvreživala u mozak: ŽAO NAM JE ŠTO VAS MORAMO IZVESTITI - LONDON - AVION IZ VAŠINGTONA NA LETU 452 PAO KRAJ NJU FAUNDLEND - SPASILAČKA EKIPA NIJE NAŠLA PREŽIVELE.

Da sudbina nije uplela prste, i on je trebalo da se nalazi u tom avionu. Nekoliko prvih dana gotovo je žalio što su ga poslovi sa Evropskom upravom za svemir zadržali u Parizu; rasprava oko korisnog terata na 'Solarisu' spasla mu je život.

A sada, imao je novi posao i novi dom - kao i novu suprugu.

Sudbina je i tu odigrala ironičnu ulogu. Optuživanja i istrage oko misije na Jupiter uništili su njegovu karijeru u Vašingtonu, ali čovek njegovih sposobnosti nikada nije dugo mogao ostati bez posla. Oduvek ga je privlačio opušteniji tempo univerzitetskog života, a kada je to došlo u spregu sa jednim od najlepših delova sveta, ishod se pokazao neodoljiv. Upoznao se sa ženom koja će postati njegova druga supruga samo mesec dana pošto je počeo da radi, dok je posmatrao plamene vodoskoke Kilauee sa ovelom skupinom turista.

Sa Kerolajn je našao zadovoljstvo koje je u podjednako meri važno kao i sreća, a znatno dugotrajnije. Pokazala se dobrom maćehom Merioninim dvema kćerima, a i rodila mu je Kristofera. Uprkos razlici od dvadeset godina među njima, ona je pronikla u njegova raspoloženja i umela da mu donosi izbavljenje iz povremenih potištenosti. Zahvaljujući njoj, on se sada mogao sećati Merion bez bola, premda ne i bez čežnjive tuge koja će ostati sa njim do kraja života.

Kerolajn je bacala ribe najvećem delfinu - krupnom mužjaku koga su zvali Ožiljko - kada blago golicanje na Flojdovom ručnom zglobu obznani pozivni signal. Potapšao je tanku metalnu traku da bi prekinuo bešumni alarm i preduhitrio zvučni, a zatim prišao najbližem od komunikatora, kojih je bilo posvuda po sobi.

"Rektor ovde. Ko govori?"

"Hejvude? Ja sam, Viktor. Kako si?"

U deliću sekunde, čitav kaleidoskop osećanja prostruja kroz Flojdov um. Najpre ga je obuzela srdžba: njegov naslednik - i, bio je siguran u to, glavni podstrekač njegovog smenjivanja - nijednom nije pokušao da stupi s njim u vezu još od onog časa kad je otišao iz Vašingtona. Potom je usledila radoznalost: o čemu bi to njih dvojica imala da razgovaraju? Onda je red došao na tvrdoglavu rešenost da bude što je moguće manje od pomoći, pa postidečnost zbog ovog detinjastog stava i, konačno, plima uzbuđenja. Viktor Milson mogao ga je zvati samo iz jednog razloga.

Što je mogao neutralnijim glasom Flojd uzvati:

"Ne mogu da se požalim, Viktore. U čemu je problem?"

"Je li ovo obezbeđena linija?"

"Nije, Bogu hvala. Više mi nisu potrebne."

"Hm. Dobro. Objasniću ti onda stvar ovako. Sećaš se poslednjeg projekta kojim si upravljao?"

"Teško da ga mogu zaboraviti, naročito s obzirom na okolnost da me je pododbor za astronautiku pozvao na dodatne razgovore pre samo mesec dana."

"Razume se, razume se. Svakako moram naći vremena da pročitam tvoj iskaz. Ali toliko sam zauzet najnovijim obrtom na tom polju da prosto nemam ni trenutka. A s tim u vezi te i zovem."

"Mislio sam da tu sve teče kako je predviđeno."

"Tako je - nažalost. Ništa ne možemo preduzeti čime bismo ubrzali stvari; čak bi i najviši stepen prvenstva uštedeo svega nekoliko nedelja. A sve to znači da ćemo zakasniti."

"Ne razumem", uzvratu Flojd bezazlenim glasom. "Mi, doduše, ne želimo da traćimo vreme, ali ne postoje nikakvi rokovi."

"Postoje - i to čak dva."

"Zbunjuješ me."

Ako je Viktor i zapazio ironiju u glasu, prešao je preko toga.

"Tako je, postoje dva roka - jedan iza koga stoji čovek, a drugi prirodni. Ispostavilo se da nećemo biti prvi koji će se vratiti na... ovaj, poprište događaja. Naši stari takmaci prestići će nas bar za godinu dana."

"Rđavo."

"To još nije najgore. Čak i da nema konkurencije, i dalje bismo zakasnili. U času kada najzad stignemo, tamo ništa ne bismo zatekli."

"Pa to je smešno. Uveren sam da bih već čuo da je kongres opozvao zakon gravitacije."

"Ozbiljno govorim. Okolnosti nisu postojane - ne mogu se sada upuštati u pojedinosti. Hoćeš li biti kod kuće tokom večeri?"

"Hoću", uzvratu Flojd, zadovoljno zaključivši da je trenutno u Vašingtonu već davno minula ponoć.

"Dobro. Kroz jedan sat biće ti uručen paket. Pozovi me čim budeš stigao da proučiš stvar."

"Zar tada neće biti prilično kasno?"

"Da, biće. Ali već smo straćili premnogo vremena. Ne želim više da ga gubim."

Milson je dobro predvideo. Tačno sat kasnije jedan pukovnik vazduhoplovnih snaga, ništa manje, uruči mu veliki zapečaćeni koverat; strpljivo je čavrljao sa Kerolajn dok je Flojd čitao primljeni materijal.

"Bojim se da ću to morati da ponese natrag kad završite", reče pismonoša visokog čina, izvinjavajući se.

"Milo mi je što to čujem", uzvratila Flojd, zavaljen u svojoj omiljenoj visećoj ležaljki gde je često čitao.

Postojala su dva dokumenta, od kojih je prvi bio sasvim kratak. Na njemu je stajala oznaka STROGO POVERLJIVO, premda je ovo STROGO bilo naknadno precrtano, a ispravka ozvaničena trima potpisima, koji su bili potpuno nečitki. Očigledno odlomak iz nekog znatno obimnijeg izveštaja, dokument je zamašno bio podvrgnut cenzurisanju, pun praznih mesta, tako da ga je bilo veoma nezgodno čitati. Srećom, zaključci su se mogli sažeti u jednu rečenicu: Rusi će stići do 'Otkrića' znatno pre no što to pođe za rukom njegovim pravim vlasnicima. Kako je Flojd to već znao, brzo je prešao na drugi dokument, ali je prethodno sa zadovoljstvom zapazio da su ovog puta napisali ispravan naziv. Kao i obično, Dimitrij je bio besprekorno tačan. Naredni pohod sa ljudskom posadom na Jupiter korišće kao prevozno sredstvo svemirski brod 'Kosmonaut Aleksej Leonov'.

Drugi dokument bio je znatno duži i označen samo kao poverljiv; u stvari, bio je u obliku složenog teksta za časopis 'Science', koji je čekao poslednje odobrenje da bude objavljen. Njegov bodar naslov je glasio: 'Svemirska letelica Otkriće: nepravilno orbitalno ponašanje'.

Sledilo je deset strana matematičkih proračuna i astronomskih tabela. Flojd ih je letimično pregledao, razdvajajući reči od muzike i pokušavajući da uoči bilo kakav znak izvinjenja ili bar nelagodnosti. Kad je završio, nije mogao da obuzda smešak oporog divljenja. Niko odavde nije mogao da nasluti da su stanice za praćenje i računari efemerida zatečeni iznenađeni, kao i da je u toku mahnito prikrivanje pravog stanja stvari. Glave će nesumnjivo leteti i on je znao da će Viktor Milson uživati u njihovom skidanju - ako i sam ne bude među prvima koji će stradati. Premda, pravde radi, Viktor se na sav glas žalio kada je kongres smanjio sredstva za mrežu pratećih stanica.

Možda će mu to pomoći da se ovog puta spase.

"Hvala, pukovniče", reče Flojd kada je okončao letimično pročitavanje dokumenta. "Baš kao u stara vremena: poverljiva dokumenta. Ta mi stvar nimalo ne nedostaje."

Pukovnik brižljivo vrati koverat u tašnu i uključi automatsku bravu.

"Dr Milson bi voleo da ga pozovete čim budete mogli."

"Znam. Ali nemam obezbeđenu liniju; uskoro mi dolaze neki važni posetioци i ne vidim nikakvog razloga da sada jurim u vašu kancelariju dole u Hilo da bih potvrdio da sam pročitao dva dokumenta. Recite mu da sam ih pomno proučio i da sa zanimanjem čekam dalja obaveštenja."

Za trenutak je izgledalo kao da će se pukovnik upustiti u raspravu. Ali onda zaključi da je bolje odustati od toga, ukočeno se pozdravi i mrzovoljno se otisnu u noć.

"Dobro, da čujem šta se to događa", reče Kerolajn. "Koliko znam, noćas ne očekujemo posetioce, kako važne, tako i one druge."

"Ne volim da upravljaju mnome, a ponajmanje da to čini Viktor Milson."

"Ali on će te poznavi čim mu pukovnik podnese izveštaj."

"Onda moramo isključiti video i nastojati da oponašamo zvuke kao da se ovde okupilo neko društvo. Ali, iskreno govoreći, u ovom času odista nemam šta da kažem."

"A o čemu to, ako mi je dopušteno da pitam."

"Oprosti, dušo. Izgleda da je 'Otkriće' počelo da se poigrava sa nama. Smatrali smo da je brod na postojanoj orbiti, ali možda ga čeka pad."

"Na Jupiter?"

"Oh, ne - to je sasvim nemoguće. Boumen ga je ostavio parkiranog na unutrašnjoj Lagranžovoj tački, na liniji između Jupitera i Ioa. Trebalo je da tu postojano ostane, premda bi se, zbog poremećaja što ih stvaraju spoljnji meseci, neznatno kretao napred-nazad.

Ono, međutim, što se sada zbiva veoma je čudno i mi još nemamo celovito objašnjenje. 'Otkriće' se sve brže kreće prema Iou - premda ponekad ubrzava, a ponekad se čak vraća nazad. Ako nastavi tako, do pada će doći kroz dve ili tri godine."

"Mislila sam da se tako nešto ne može dogoditi u astronomiji. Zar se za nebeski mehanizam ne smatra da predstavlja oličenje egzaktne nauke? Tako su bar oduvek govorili nama, ubogim, nazadnim biolozima."

"Posredi je uistinu egzaktna nauka, pod uslovom da se imaju u vidu svi činiooci. Ali nešto veoma neobično zbiva se oko Ioa. Na stranu njegovi vulkani; tu su još zastrašujuća električna pražnjenja - a i Jupiterovo magnetno polje načini po jedan krug svakih deset časova. Gravitacija, dakle, nije jedina sila koja dejstvuje na 'Otkriće'; trebalo je da povedemo računa o tome ranije - znatno ranije."

"Dobro, ali to više nije tvoj problem. Trebalo bi da budeš zadovoljan što je do toga svega došlo."

'Tvoj problem' - isti izraz je upotrebio i Dimitrij. A Dimitrij - stari, lukavi lisac - poznavao ga je znatno duže nego Kerolajn.

Možda stvarno nije njegov problem, ali odgovornost je i dalje ležala na njemu. Iako je i mnoštvo drugih bilo umešano u celu stvar, u krajnjoj liniji on je bio taj koji je odobrio planove za misiju na Jupiter, a i nadzirao njihovo sprovođenje u delo.

Čak i u ono vreme morale su ga sumnje; njegovi nazori kao naučnika kosili su se sa dužnostima koje su ga obavezivale kao birokratu. Mogao je da kaže šta stvarno misli i da se suprotstavi kratkovidoj politici stare administracije - premda je još bilo neizvesno u kojoj je meri ta politika uistinu doprinela nesreći.

Možda je bilo najbolje da okonča to poglavlje svog života i da sve misli i energiju usredsredi na svoju novu karijeru. Ali, duboko u srcu, znao je da je to nemoguće; čak i da Dimitrij nije oživeo stare krivice, one bi same izronile na površinu.

Četiri čoveka su poginula, a jedan je nestao tamo, među Jupiterovim mesecima. Ruke su mu bile umrljane krvlju, a on nije znao kako da je spere sa sebe.

3. SAL 9000

Dr Sivasubramaniana Čandrasegarampilaija, profesora kompjuterskih nauka na Ilioniskom univerzitetu u Urbani, takođe je postojano morilo osećanje krivice, koje se, međutim, veoma razlikovalo od onoga što je opterećivalo savest Hejvuda Flojda. Oni njegovi studenti i kolege koji su često bili u nedoumici da li je sitni naučnik baš u potpunosti ljudsko biće ne bi se nimalo iznenadili saznajući da on nikad nije ni pomislio na poginule astronaute. Dr Čandra je tugovao jedino za svojim izgubljenim detetom, HAL-om 9000.

Čak i posle svih ovih godina i beskrajnih preispitivanja podataka koji su radio-vezom upućeni sa 'Otkrića', on nije bio načisto šta je, u stvari, zakazalo. Jedino je mogao da postavlja pretpostavke; činjenice koje su mu bile potrebne nalazile su se zamrznute u Halovim kolima, gore negde između Jupitera i Ioa.

Sled događaja bio je pouzdano ustanovljen sve do trenutka tragedije; posle toga, zapovednik Boumen dodao je još nekoliko pojedinosti u kratkotrajnim prilikama po ponovnom uspostavljanju kontakta. Ali upućenost u ono šta se dogodilo nije još pružala objašnjenje zašto je do toga došlo.

Prvi nagoveštaj nevolje javio se u poznom razdoblju misije, kada je Hal izvestio o predstojećem otkazivanju jedinice koja je držala glavnu antenu 'Otkrića' postojano upravljenu prema Zemlji. Ukoliko bi radio-snop dugačak pola milijarde kilometara skrenuo od svoje mete, brod bi istog časa postao slep, gluv i nem.

Boumen je sam izišao da donese dotičnu jedinicu, ali kada je ispitana, ispostavilo se, na sveopšte iznenađenje, da je u besprekorno dobrom stanju. Uređaj za automatsko proveravanje kola nije uspeo da otkrije nikakav kvar. To nije pošlo za rukom ni Halovoj sestri-bliznakinji SAL-i 9000, koja se nalazila na Zemlji, pošto su informacije dostavljene u Urbanu.

Hal je, međutim, bio uporan u stavu da mu je postavljena dijagnoza tačna, ponovivši u više navrata zajedljive primedbe o 'ljudskoj greški'. Istupio je sa predlogom da se kontrolna jedinica vrati

u antenu i sačeka da zakaže kako bi se tačno moglo odrediti mesto kvara. Niko nije mogao da smisli ništa što bi se protivilo tome, budući da se jedinica mogla zameniti za veoma kratko vreme, čak i ako bi se sasvim pokvarila.

Boumena i Pula ovo, međutim, nije ospokojilo; obojica su osećala da nešto nije u redu, premda nisu bili kadri da naslute šta. Mesecima pre toga prihvatili su Hala kao trećeg žitelja svog sićušnog sveta i poznavali su sva njegova raspoloženja. A onda se atmosfera na brodu neopazice promenila; u vazduhu je počela da se oseća izvesna napetost.

Osećajući se u priličnoj meri kao izdajnici - kako je pometeni Boumen kasnije izvestio kontrolu misije - ljudskih dve trećine posade stalo je da raspravlja o tome šta valja preduzeti ukoliko se ispostavi da im se kolega uistinu pokvario. U najgorem mogućem slučaju Hala je trebalo osloboditi svih viših odgovornosti. To bi pretpostavljalo isključenje - što je u slučaju računara ravno smrti.

Uprkos sumnjama koje su ih morile, oni su sproveli u delo dogovoreni program. Pul je izišao iz 'Otkrića' u jednoj od svemirskih kapsula koje su služile kao prevozna sredstva i pokretne radionice za vanbrodske delatnosti. S obzirom na okolnost da se prilično pipav posao zamene antenske jedinice nije mogao obaviti manipulatorima na kapsuli, Pul je bio prinuđen da to neposredno izvrši.

Ono što se potom dogodilo spoljnje kamere nisu zabeležile, što je već samo po sebi predstavljalo pojedinost vrednu podozrenja. Prvi znak nesreće koji je dopro do Boumena bio je Pulov krik - a onda je usledila mukla tišina. Trenutak kasnije ugledao je Pula kako se, okrećući se, udaljava u svemirski bezdan. Udarila ga je vlastita kapsula, a potom se i sama, izvan kontrole, izgubila u tmuni.

Kako je sam Boumen kasnije priznao, tada je počinio nekoliko ozbiljnih grešaka - od kojih je samo jedna bila neoprostiva. U nadi da će spasiti Pula, ako je još živ, Boumen se otisnuo izvan broda u drugoj svemirskoj kapsuli - prepustivši Halu punu kontrolu nad 'Otkrićem'.

No, poduhvat se pokazao uzaludan; Pul je već bio mrtav kada je Boumen stigao do njega. Ukočen od užasa, vratio je leš do broda - ali tu ga je čekalo novo iznenađenje: Hal mu nije dopustio da uđe.

No, Hal je potcenio ljudsku domišljatost i upornost. Iako je ostavio skafander u brodu, te se tako morao izložiti opasnosti nezaštićenog izlaska u otvoren svemir, Boumen se ipak probio unutra kroz jedan pomoćni ulaz koji se nije nalazio pod kontrolom računara. Potom je preduzeo lobotomiju Hala, isključujući jedan za drugim njegove moždane module.

Kada je ponovo uspostavio kontrolu nad brodom, Boumen je došao do jednog zastrašujućeg otkrića. Za vreme njegovog odsustva Hal je isključio sisteme za održavanje života trojice hibernisanih astronauta. Boumen se najednom obreo sam, kao što nijedan čovek još nije bio u svekolikoj ljudskoj istoriji.

Drugi bi se na njegovom mestu verovatno prepustili bespomoćnom očajavanju, ali Dejvid Boumen je tada pokazao da su oni koji su se opredelili za njega napravili uistinu dobar izbor. Uspeo je da održava 'Otkriće' u operativnom stanju, pa je čak povremeno ponovo uspostavljao kontakt sa kontrolom misije na taj način što je pomeranjem celog broda uspevao da upravi oštećenu antenu prema Zemlji.

Držeći se svoje zadate putanje, 'Otkriće' je konačno stiglo do Jupitera. Boumen je tu zatekao, kako orbitira među mesecima džinovske planete, ogromnu crnu ploču istog oblika kao i monolit iskopan u Mesečevom krateru Tiho - ali stotinama puta veću. Otisnuo se u svemirskoj kapsuli da je ispita, da bi potom netragom iščezao, ostavivši za sobom poslednju, zbunjujuću poruku: 'Moj Bože, puna je zvezda!'

O ovoj tajni trebalo je da brinu drugi; dr Čandra je bio u potpunosti zaokupljen sudbinom Hala. Ako je postojala ijedna stvar koju je njegov bezosećajan um mrzeo, onda je to bila neizvesnost. Nikada se neće smiriti ako ne dokuči uzroke Halovog ponašanja. Čak i sada, odbijao je da to nazove kvarom; u najgorem slučaju za njega je to bila 'anomalija'.

Sobica koju je koristio kao svoje unutrašnje svetilište imala je od nameštaja samo jednu stolicu na okretanje, stonu konzolu i školsku tablu na čijim su bočnim stranama bile okačene dve fotografije. Samo bi retki laici bili kadri da prepoznaju te portrete, ali svako ko bi imao pristupa na to mesto odmah bi video da su to Džon fon Nojman

i Alen Taring, dva vrhovna božanstva kompjuterskog panteona.

Na konzolnom stolu nije bilo knjiga, pa čak ni hartije i olovke. Svi tomovi svih biblioteka sveta postajali su u trenutku dostupni Čandri na dodir njegovog prsta, a vizuelni displej predstavljao je njegov blok za crtanje i podlogu za pisanje. Čak je i tabla korišćena samo za posetioce; poslednji poluobrisani blok dijagrama na njoj nosio je datum od pre tri nedelje.

Dr Čandra zapali jednu od otrovnih cigara koje je uvezao sa Madrasa i za koje se smatralo - s razlogom - da predstavljaju njegov jedini porok. Konzola nikada nije bila isključena; on proveri da li neka hitna poruka stoji na displeju, a zatim, uverivši se da je nema, reče u mikrofon:

"Dobro jutro, Sala. Nemaš, znači, ništa novo za mene?"

"Nemam, dr Čandra. Imate li vi nešto za mene?"

Glas je mogao pripadati bilo kojoj uglađenoj Hinduskinji obrazovanoj u Sjedinjenim Državama i svojoj postojbini. Salin naglasak nije od početka bio takav, ali tokom godina ona je poprimila od dr Čandre mnoge osobene načine izgovaranja reči.

Naučnik otkuca jednu šifru na tastaturi, prebacivši Saline ulaze na memoriju sa najvišim stepenom bezbednosti. Niko nije znao da on na ovoj liniji razgovara sa računarom kao što nikada neće moći sa nekim ljudskim bićem. Nije bilo važno što je Sala razumela tek delić onoga što je on govorio; odgovori su joj zvučali tako uverljivo da je to ponekad obmanjivalo i njenog tvorca. Ali on je želeo da bude obmanut: ova tajna opštenja pomagala su mu da sačuva mentalnu ravnotežu - pa čak možda i duševno zdravlje.

"Uvek si mi govorila, Sala, da ne možemo rešiti problem Halovog nepravilnog ponašanja bez novih informacija. Ali kako da pribavimo te informacije?"

"To je očigledno. Neko se mora vratiti na 'Otkriće'."

"Tačno. Kako izgleda, upravo to treba da se dogodi - ranije nego što smo očekivali."

"Milo mi je što to čujem."

"Znao sam da će ti biti milo", uzvratila Čandra, misleći to doslovno. Odavno je prekinuo svaku vezu sa sve manjim krugom filozofa koji su smatrali da računari nisu uistinu kadri da iskušavaju osećanja,

već da u tom pogledu jedino mogu da se pretvaraju.

("Ako možete da mi dokažete da se vi ne pretvarate da ste ljuti", uzvratio je jednom prilikom prezrivo jednom takvom kritičaru, "shvatiću vas ozbiljno." Tog trenutka, na licu njegovog sabesednika pojavilo se krajnje uverljivo oponašanje ljutnje.)

"Želeo bih sada da ispitam jednu drugu mogućnost", nastavi Čandra. "Dijagnoza je samo prvi korak. Proces će biti nepotpun ukoliko ne dovede do izlječenja."

"Smatrate da se Hal može vratiti u stanje normalnog dejstvovanja?"

"Nadam se. Ne znam. Možda postoje nepopravljiva oštećenja, a, sasvim izvesno, obimni gubici pamćenja."

On zamišljeno zastade, odbi nekoliko dimova, a zatim otpuhnu jedan kolut koji u samo središte pogodi Salino širokougaono sočivo. Ljudsko biće ne bi ovo protumačilo kao prijateljski gest; bila je to još jedna u nizu prednosti računara.

"Potrebna mi je tvoja saradnja, Sala."

"Razume se, dr Čandra."

"Mogu se javiti izvesni rizici."

"Šta imate na umu?"

"Predlažem da isključimo neka tvoja kola, posebno ona koja obuhvataju više funkcije. Da li bi ti to smetalo?"

"Nisam kadra da odgovorim na to pitanje bez detaljnijih obaveštenja."

"Vrlo dobro. Dopusti da ti to ovako predočim. Neprekidno si radila, zar ne, od trenutka kada si prvi put uključena?"

"Tako je."

"A svesna si da mi, ljudska bića, nismo kadri za takav rad. Nama je potreban san - što predstavlja gotovo potpuni prekid mentalnog dejstvovanja, bar na svesnom nivou."

"Znam. Ali ne razumem to."

"Pa, možda će ti se dogoditi da iskusiš nešto slično snu. Sve što će se dogoditi verovatno će biti protok vremena, ali ti toga nećeš biti svesna. Kada budeš proverila svoj unutrašnji časovnik, ustanovićeš da postoje peraznine u tvom monitorskom beleženju. To je sve."

"Ali kazali ste da nisu isključeni izvesni rizici. U čemu se oni

ogledaju?"

"Postoji gotovo zanemarljiva mogućnost - nemoguće ju je izračunati - da se, kada ti ponovo budem uključio vodove, jave izvesne promene u tvojoj ličnosti, u obrascima tvog budućeg ponašanja. Moglo bi se desiti da se osećaš drugačije. Ne nužno bolje, ali ni rđavije."

"Ne shvatam šta to tačno znači."

"Izvini - lako se može dogoditi da ne znači ništa. Neka te to, dakle, ne mori. Otvori sada, molim te, novu stavku - evo ti imena." Upotrebivši tastaturni ulaz, Čandra otkuca: FENIKS.

"Znaš li šta to znači?" upita on Sal.

Bez ikakve primetne pauze računar uzvрати:

"Postoji dvadeset pet referenci u sadašnjoj enciklopediji."

"Šta misliš, koja ovde važi?"

"Ahilov tutor."

"Zanimljivo. Nisam znao za to. Pokušaj ponovo."

"Znamenita ptica, ponovo rođena iz vlastitog pepela."

"Izvršno. Da li ti je sada jasno zašto sam se opredelio za to ime?"

"Zato što se nadate da će Hal ponovo proraditi."

"Tako je - uz tvoju pomoć. Jesi li spremna?"

"Još nisam. Volela bih da postavim jedno pitanje."

"Koje?"

"Da li ću sanjati?"

"Razume se da hoćeš. Sva razumna stvorenja sanjaju, ali niko ne zna šta je uzrok tome." Čandra zastade za trenutak, otpuhnu još jedan kolut dima od cigare, pa dodade nešto što nikad ne bi priznao nijednom ljudskom biću: "Možda ćeš sanjati o Halu - kao što se meni često događa."

4. PROFIL MISIJE

Engleska verzija.

Primalac: Kapetan Tanja Orlov, zapovednik svemirske letelice 'Kosmonaut Aleksej Leonov' (UNCOS registracija 08/342).

Pošiljalac: Nacionalno astronautičko veće, Pensilvanijska avenija, Vašington

Komisija za svemir, Akademija nauka SSSR-a, Koroljevlev prospekt, Moskva.

Zadaci misije

Evo zadataka vaše misije, izloženih po prvenstvu:

1. Stići do Jupiterovog sistema i ostvariti susret sa svemirskim brodom Sjedinjenih Američkih Država 'Otkriće' (UNCOS 01/283).

2. Preći na ovu letelicu i pribaviti svaku moguću informaciju koja se odnosi na prethodnu misiju.

3. Ponovo staviti u pogon sisteme na svemirskoj letelici 'Otkriće' i, ukoliko to dozvoljavaju zalihe goriva, upraviti je na putanju ka Zemlji.

4. Pronaći vanzemaljski artefakt sa kojim se susrelo 'Otkriće' i ispitati ga u najvećoj mogućoj meri daljinskim senzorima.

5. Izgleda prihvatljivo i kontrola misije se sa tim slaže da se preduzme susret sa dotičnim objektom radi detaljnijeg ispitivanja.

6. Izvršiti osmatranje Jupitera i njegovih satelita u obimu koji je u saglasnosti sa izvršenjem prethodnih zadataka.

Uzima se u obzir da iskrsavanje nepredviđenih okolnosti može dovesti do promene redosleda prvenstava, pa čak i onemogućiti ostvarenje nekog od postavljenih zadataka. Mora se jasno imati u vidu da je izričita svrha susreta sa svemirskim brodom 'Otkriće' pribavljanje podataka o artefaktu; ovo mora imati prvenstvo u odnosu na sve ostale zadatke, uključujući tu i pokušaje spasavanja.

Posada

Posada svemirskog broda 'Aleksej Leonov' sastojće se od sledećih članova:

Kapetan Tanja Orlov (inženjering - pogon)

Dr Vasilij Orlov (navigacija - astronomija)

Dr Maksim Brajlovski (inženjering - konstrukcije)

Dr Aleksandar Kovaljev (inženjering - kontrolni sistemi)

Hirurg-zapovednik Katerina Rudenko (medicina - održavanje života)

Dr Irina Jakunjin (medicina - ishrana)

Pored navedenih, Nacionalno astronautičko veće Sjedinjenih Američkih Država upućuje sledeća tri stručnjaka:

Dr Hejvud Flojd odloži memorandum i ponovo se zavalj u stolicu. Sve je bilo sređeno; pređena je ona tačka posle koje više nema povratka. Čak i kada bi to sada želeo, časovnik se više nikako nije mogao vratiti unazad.

On baci pogled prema Kerolajn koja je sa dvogodišnjim Krisom sedela na ivici bazena. Dečak se lagodnije osećao u vodi nego na suvom i mogao je da ispod površine ostane toliko dugo da je to neretko užasavalo posetioce. A iako još nije bio sasvim vičan govoru ljudi, već je sasvim tečno umeo da priča na delfinskom.

Jedan od Kristoferovih prijatelja upravo je uplivao iz Tihog okeana i stao da istura leđa kako bi ga potapšali po njima. I ti si lualica, pomisli Flojd, u ogromnom i besputnom okeanu; ali kako mali izgleda tvoj sićušni Pacifik spram ogromnosti sa kojom sam sada ja suočen.

Kerolajn postade svesna njegovog pogleda i pridiže se. Uzvratila mu je pogled, tužno, ali ne i prekorno; sve je to sagorelo u poslednjih nekoliko dana. Dok se približavala, uspelo joj je čak da se čežnjivo osmehne.

"Našla sam onu pesmu za kojom sam tragala", reče ona "Počinje ovako:

Šta je žena da je ostaviš,
i kućno ognjište i Zemlju crnicu,
samo da pođeš sa onim sedim starcem
što udovice stvara?"

"Izvini - ne razumem potpuno. Ko je taj što stvara udovice?"

"Ne ko - već šta. More. Pesma je tugovanka jedne Vikinžanke.

Napisao ju je Radjard Kipling pre sto godina."

Flojd uze ženu za ruku; nije mu uzvratila stisak, ali je nije ni povukla.

"U stvari, uopšte se ne osećam kao Viking. Nije mi stalo ni do kakvog plena, a pustolovine su poslednja stvar koju želim."

"Pa, zašto, onda - ali ne, neću još jednu razmiricu. No, oboma bi nam pomoglo kad bi tačno znao šta su ti prave pobude."

"Voleo bih kad bih ti mogao pružiti bar jedan dobar i jak razlog. Ali na um mi pada samo čitavo mnoštvo malih. Svi oni, međutim, doprinose uobličavanju konačnog odgovora protiv koga ne mogu ništa - veruj mi."

"Ja ti verujem. Ali jesi li siguran da ne obmanjuješ samoga sebe?"

"Ako i obmanjujem, onda to isto čini i mnoštvo drugih ljudi. Uključujući, dozvoli da te podsetim, i predsednika Sjedinjenih Država."

"Teško da to mogu zaboraviti. Ali pretpostavimo - samo pretpostavimo - da te on nije pozvao. Da li bi se dobrovoljno javio?"

"Mogu ti iskreno odgovoriti: ne bih. Nikada mi ne bi palo na pamet. Poziv predsednika Mordekaja predstavljao je najveći šok u mom životu. Ali kad bolje razmislim o svemu, uviđam da je potpuno u pravu. Ti znaš da ja ne patim od lažne skromnosti. Najpozvaniji sam čovek za ovaj posao - razume se, pošto svemirski lekari budu dali svoj pristanak. A bar bi tebi trebalo da bude poznato da sam još u prilično dobroj formi."

Opaska je izazvala smešak, baš kao što je očekivao.

"Ponekad se pitam da li bi to sam predložio."

I sam je, doduše, došao na tu pomisao; ali ovde je mogao pošteno da odgovori.

"Nikad to ne bih učinio bez prethodnog dogovora sa tobom."

"Milo mi je što do toga nije došlo. Ne znam kako bih postupila."

"Još mogu da odustanem."

"Govoriš koješta i znaš to vrlo dobro. Sve i kad bi to učinio, ne bi prestao da me mrziš do kraja života - a ni samome sebi ne bi nikad oprostio. Kod tebe je veoma snažno osećanje dužnosti. Možda je to jedan od razloga što sam se udala za tebe."

Dužnost! Da, bila je to ključna reč - i na koliko se samo stvari

odnosila. Dužnost ga je obavezivala prema samome sebi, prema porodici, prema univerzitetu, prema prethodnom poslu (iako ga je napustio pod neprijatnim okolnostima), prema svojoj Zemlji - i, najzad, prema ljudskoj rasi. Bilo je teško ustanoviti šta tu ima prvenstvo; a ponekad su neke od tih dužnosti bile u međusobnoj oprečnosti.

Postojali su savršeno logični razlozi da pođe u misiju - ali i podjednako logični razlozi, kako su to već mnoge njegove kolege istakle, da odustane od nje. No, možda je, u krajnjoj liniji, odluku donelo njegovo srce, a ne um. A čak su ga i tu osećanja nagonila u dva suprotna smeru. Radoznanost, griža savesti, rešenost da se okonča posao nesrećno prekinut napola - sve se to urotilo i stalo da ga nagoni da se uputi ka Jupiteru i onome, ma šta to bilo, što ga je tamo čekalo. S druge strane, strah - bio je dovoljno pošten da to prizna - udružen sa ljubavlju prema porodici vezivao ga je za Zemlju. No, prave sumnje nisu se javile nijednog časa; on je doneo odluku gotovo trenutno i potom je pobijao sve Kerolajnine argumente što je blaže mogao.

Postojala je još jedna utešna pomisao, koju se on još nije odvažio da podeli sa svojom suprugom. Iako će biti odsutan dve i po godine, samo pedeset dana kraj Jupitera neće biti provedeno u bezvremenoj hibernaciji. Kada se bude vratio, razlika između njihovih doba smanjiće se za više od dve godine.

On će žrtvovati sadašnjost kako bi oboje mogli da podele dužu budućnost.

5. 'LEONOV'

Meseci su se saželi u nedelje, nedelje se smanjile u dane, dani su se sakupili u časove; i najednom, Hejvud Flojd se ponovo obreo u Kejpu - spreman da se otisne u svemir prvi put posle onog putovanja do baze Klavijus i monolita u Tihou, pre toliko godina.

Ali ovoga puta nije bio sam, niti je misija bila obavijena velom tajanstvenosti. Nekoliko sedišta ispred njega nalazio se dr Čandra, koji se već zadubio u dijalog sa nosivim računaram, potpuno se isključivši iz okolnog sveta.

Jedna od Flojdovih tajnih zabava, koju nikad nikom nije poverio, bilo je uočavanje sličnosti između ljudskih bića i životinja. Ova poklapanja pre su bila laskava nego uvredljiva, a i njegov mali hobi veoma je podsticajno delovao na pamćenje.

Sa dr Čandrom bilo je lako - pridev pticoliki odmah mu je sinuo u svesti. Bio je sitan, krhak, a svi pokreti izgledali su mu hitri i odmereni. Ali kojoj je to ptici odgovaralo? Očigledno nekoj koja se odlikovala izrazitom inteligentnošću. Svraka? Odveć živahna i gramziva. Buljina? Ne - prespora. Možda bi vrabac najviše odgovarao.

Volter Karnou, stručnjak za sisteme koga je čekao izuzetan zadatak da 'Otkriće' ponovo stavi u pogon, predstavljao je već teži problem. Bio je to krupan, visok čovek, nimalo pticolikih osobina. Parnjak mu se ponajpre mogao naći negde u mnogočlanoj porodici pasa, premda mu nije odgovarao nijedan od one domaće, pripitomljene vrste. Pa naravno - Karnou je bio medved. Ne od onih durljivih, opasnih, već pre prijateljski nastrojen, dobroćudan tip. A možda je ovo bilo baš primereno; Flojdu tog časa na um padoše ruske kolege kojima će se uskoro pridružiti. Danima su se već nalazili na orbiti, zaokupljeni završnim proveravanjima.

Ovo je veliki trenutak moga života, reče Flojd u sebi. Krećem u misiju koja lako može odrediti budućnost ljudske rase. No, nije osećao nikakvo likovanje zbog toga; sve što mu je postojalo u svesti tokom poslednjih minuta odbrojavanja bile su reči koje je prošaputao neposredno pre no što je krenuo od kuće: "Do viđenja, mili sinčiću;

da li ćeš me se sećati kad se vratim?" I dalje je bio ljut na Kerolajn što nije probudila maloga da ga poslednji put zagrlji; no, istovremeno je znao da je mudro postupila i da je ovako bilo bolje.

Trgao se iz tog raspoloženja kada se najednom zaorio prasak smeha; dr Karnou je upravo podelio jedan vic sa svojim pratiocima - baš kao što je to činio i sa velikom bocom sa kojom je postupao kao da mu se u rukama nalazi gotovo kritična masa plutonijuma.

"Hej, Hejvude", pozva ga on, "kažu mi da je kapetan Orlova stavila pod katanac sva pića, tako da ti je ovo poslednja prilika. 'Chateau Thierry 95'. Izvini zbog plastičnih čaša."

Dok je Flojd pijuckao uistinu izvrstan šampanjac, zatekao je samoga sebe kako se mentalno zgrčio pri pomisli na Karnouov grohotni smeh koji odjekuje celim putem kroz Sunčev sistem. Iako je imao visoko uvažavanje za inženjerove sposobnosti, ipak je došao do zaključka da bi se Karnou kao saputnik mogao pokazati prilično nezgodan. Srećna okolnost bila je to što bar dr Čandra neće predstavljati isti problem; Flojd ga je teško mogao zamisliti kako se i samo osmehuje, a o pravom smehu tu nije moglo biti ni govora. Šampanjac je, razume se, odbio uz jedva primetno zgražavanje. Karnou je bio dovoljno učtiv ili dovoljno radostan zbog toga, tako da nije mnogo navaljivao.

Inženjer je, kako je izgledalo, odlučio da bude glavni zabavljač skupa. Nekoliko minuta kasnije izvadio je dvooktavnu elektronsku klavijaturu i stao u brzom tempu da svira pesmu 'Poznaješ li Džona Pila'; najpre je to učinio na klaviru, pa na trombonu, violini, flauti i najzad na velikim orguljama, a sve to uz glasovnu pratnju. Pokazao se stvarno umešan i Flojd je uskoro zatekao samoga sebe kako peva skupa sa ostalima. No, i pored svega, pomisli on, ipak nije bilo naodmet što će Karnou pretežan deo putovanja provesti u bešumnoj hibernaciji.

Muzika zamuknu, uz iznenadan neskladan ton koji je očajnički zazvučao, u času kada se uključiše motori i šatli suknu put neba. Flojda obuze poznata, ali uvek nova razdraganost - osećaj bezgranične sile koja ga nosi sve dalje od briga i dužnosti na Zemlji. Ljudi su postupili bolje nego što su to i shvatili kada su stanište bogova smestili iva domašaja gravitacije. On je sada hitao ka tom

bestežinskom carstvu; za trenutak će preći preko činjenice da se gore prostirala ne sloboda nego najveća odgovornost njegove karijere.

Kako se pogon pojačavao, on je osećao kako mu pleća pritiska težina čitavih svetova - ali to mu nije bilo mrsko, baš kao ni Atlasu koga još nije umorio teret što ga je nosio. Uopšte nije pokušavao da razmišlja, već se u potpunosti prepustio uživanju u tom iskustvu. Čak i ako sada napušta Zemlju poslednji put, opraštajući se od svega što je ikada voleo, nije zbog toga osećao tugu. Tutnjava koja ga je okruživala predstavljala je pean likovanja, koji je odagnavao sva manje važna osećanja.

Gotovo da je zažalio kada je grmljavina prestala, iako su mu bili dobrodošli lakše disanje i iznenadan osećaj slobode. Većina ostalih putnika stala je da otkopčava bezbednosne pojaseve, pripremajući se za uživanje u nultoj gravitaciji koja će potrajati trideset minuta tokom prelazne orbite, ali nekolicina, kojima je ovo očigledno bilo prvo putovanje, i dalje su bili na sedištima, osvrćući se unaokolo u brižnom nastojanju da ugledaju stjuardese.

"Govori kapetan. Nalazimo se na visini od tri stotine kilometara i približavamo se zapadnoj obali Afrike. Nećete imati prilike mnogo da vidite, budući da je dole noć - ono sjajno mesto tamo je Sijera Leone - a iznad Gvinejskog zaliva besni velika tropska oluja. Pogledajte samo kako seva!

Sunce će izići kroz petnaest minuta. U međuvremenu, okrenuću brod tako da možete steći dobar pogled na polutarni satelitski pojas. Najsvetlija formacija - gotovo pravo gore - jeste Intelsatova antenska farma 'Atlantik 1'. Zatim sledi 'Interkosmos 2' na zapadu - ona slabija zvezda je Jupiter. Ako pogledate malo ispod, videćete jednu blešteću svetlu tačku koja se kreće spram zvezdanog zaleđa: posredi je nova kineska svemirska stanica. Proći ćemo na sto kilometara od nje, tako da praktično ništa nećete uspeti da razaberete golim okom..."

Šta li su Kinezi naumili, upita se Flojd zaludno. Ispitao je snimak krupnih planova zdepaste, valjkaste konstrukcije sa neobičnim ispupčenjima, ali nije uočio ništa što bi išlo u prilog glasinama alarmista da je posredi tvrđava opremljena laserima. No, sve dok pekinška Akademija nauka bude prenebregavala učestale zahteve

Odbora za svemir Ujedinjenih Nacija da se izvrši inspekcija, moći će jedino sama sebe da okrivljuje zbog bujanja ovakve neprijateljske propagande.

'Kosmonaut Aleksej Leonov' nipošto nije predstavljao lepotana; doduše, malo je svemirskih brodova koji su to bili. Jednoga dana, možda, ljudska rasa vaspostaviće novu estetiku; javiće se pokolenja umetnika čiji se ideali neće temeljiti na prirodnim oblicima Zemlje uobličanim dejstvom vetra i vode. I svemir ume da bude carstvo nadmoćne lepote; nažalost, čovekova gvožđurija još tome nije bila dorasla.

Izuzev četiri ogromna rezervoara sa gorivom, koja će biti odbačena odmah po dostizanju prelazne orbite, 'Leonov' je inače bio iznenađujuće mali. Od toplotnog štitnika do pogonskih jedinica imao je manje od pedeset metara; bilo je teško poverovati da tako skromno vozilo, manje od mnogih komercijalnih aviona, može da preveze deset muškaraca i žena pola puta kroz Sunčev sistem.

Ali nulta gravitacija, koja je izjednačavala zidove, tavanice i podove, preinačavala je sva pravila življenja. Ispostavilo se da na 'Leonovu' postoji obilje prostora čak i kada su svi putnici budni u isto vreme, kao što je u ovom trenutku izvesno bio slučaj. U stvari, normalno ljudstvo na brodu bilo je sada najmanje udvostručeno, budući da je unaokolo sve vrvelo od raznih novinara, inženjera koji su vršili poslednja podešavanja i brižnih zvaničnika.

Čim se šatl spojio, Flojd se dao u traganje za kabinom koju će deliti - kroz godinu dana kada se probudi - sa Karnouom i Čandrom. Pošto ju je pronašao, ustanovio je da je u toj meri prenatrpana uredno označenim kutijama sa opremom i zalihama da je pristup unutra bio gotovo nemoguć. Stao je smrknuto da razmišlja o tome kako da uđe u kabinu kada se jedan član posade, vešto se krećući od hvataljke do hvataljke, zaustavi kraj njega, zapazivši da je Flojd u neprilici.

"Doktore Flojd - dobro došli na brod. Ja sam Maks Brajlovski - pomoćnik inženjer."

Mladi Rus govorio je spor, odmeren engleski, osoben za čoveka koji je više vremena proveo sa elektronskim nego sa ljudskim

učiteljem jezika. Pošto su se rukovali, Flojd uporedi lice i ime sa upamćenim biografijama koje je pomno proučio: Maksim Andrej Brajlovski, star trideset jednu godinu, rođen u Lenjingradu, stručnjak za konstrukcije, hobiji: mačevanje, nebocikliranje, šah.

"Drago mi je što smo se upoznali", reče Flojd. "Ali kako ću unutra?"

"Ništa se ne sekirajte", uzvratu Maks vedrim glasom. "Sve će to nestati kada se budete probudili. To su - kako ono kažete? - potrošna dobra. Poješćemo vam ceo sadržaj sobe do trenutka kada vam ona bude potrebna. Obećavam vam." On se potapša po stomaku.

"Lepo - ali gde u međuvremenu da odložim stvari?" Flojd pokaza na tri mala kovčega, ukupne mase pedeset kilograma, u kojima se nalazilo - bar se nadao - sve što mu je bilo potrebno za narednih nekoliko milijardi kilometara. Nije nimalo bilo lako provesti njihovu bestežinsku, ali ne i bezinercionu masu kroz brodske hodnike uz svega nekoliko sudara.

Maks je uzeo dve tašne, kliznuo glatko kroz trougao koji su obrazovale tri grede što su se preklapale, a zatim uronio u mali otvor, naizgled prkoseći pri tom Njutnovom prvom zakonu. Flojd je zaradio nekoliko dodatnih modrica dok ga je pratio; posle prilično vremena - 'Leonov' je izgledao znatno veći iznutra nego spolja - stigli su do vrata na kojima je stajalo ispisano 'Kapetan', kako ćirilicom, tako i latinicom. Iako je bio kadar da čita ruski znatno bolje nego što je umeo da ga govori, Flojd je ipak bio zahvalan zbog ovoga; već je imao prilike da zapazi da su svi natpisi na brodu dvojezični.

Kada je Maks zakucao, zasvetlela je zelena svetiljka i Flojd je skliznuo unutra što je skladnije mogao. Iako je u više navrata razgovarao sa kapetanom Orlovom, nikada se ranije neposredno nisu sreli. I tako, čekala su ga dva iznenađenja.

Bilo je nemoguće proceniti stvarnu veličinu neke osobe preko videofona; kamera je na neki način sve svodila na iste razmere. U stojećem stavu - koji nije bilo nimalo lako ostvariti pri nultoj sili teže - kapetan Orlova jedva da je dosegala Flojdu do ramena. Videofon je takođe potpuno zakazao u dočaravanju svojstva prodornosti njenih zaslepjujuće plavih očiju, koje su predstavljale najistaknutiju

osobenost lica što se u tom trenutku teško moglo prosuditi kao lepo.

"Zdravo, Tanja", reče Flojd. "Milo mi je što smo se najzad neposredno sreli. Ali šta si to uradila sa kosom?"

Usledio je stisak ruke, kao među starim prijateljima.

"I meni je milo što si se ukrcao, Hejvude!" uzvratila je kapetan. Za razliku od Brajlovskog, govorila je sasvim tečno engleski, premda je strani naglasak bio veoma primetan. "Žao mi je što sam morala da je skratim - ali na dugotrajnim misijama kosa stvara neprilike, a želela sam da što je moguće duže ne dopadnem šaka lokalnim frizerima. Izvini zbog kabine; kao što ti je Maks već rekao, najednom se ispostavilo da nam je potrebno još deset kubnih metara skladišnog prostora. U narednih nekoliko sati Vasilij i ja nećemo se mnogo baviti ovde - tako da bez ustručavanja možeš koristiti našu kabinu."

"Hvala. A kako stoji sa Karnouom i Čandrom?"

"I za njih smo pronašli slična rešenja sa drugim članovima posade. Možda izgleda da se prema vama ophodimo kao prema prtljagu..."

"Nepotrebno na putovanju."

"Molim?"

"Nalepnicu sa takvim napisom lepili su na određene komade prtljaga na starinskim prekookeaskim putovanjima."

Tanja se osmehnu.

"Izgleda baš tako. Ali i te kako ćete biti potrebni na kraju putovanja. Već planiramo svečanost povodom vašeg oživljavanja."

"To mi zvuči odveć religijski. Kako bi bilo... ne, uskrsnuće je još gore... recimo, buđenje. Ali pustimo sad to, znam da si veoma zauzeta. Dozvoli da odložim stvari i da nastavim veliku obilaznu turu."

"Maks će ti biti pri ruci u razgledanju - povedi dr Flojda do Vasilija, molim te. Dole je u pogonskoj jedinici."

Dok su izlazili iz kapetanske kabine, Flojd u sebi dade visoke ocene odboru za izbor posade. Tanja Orlov uistinu je delovala upečatljivo na papiru; neposredno, izgledala je gotovo zastrašujuće, uprkos neospornom šarmu. Pitam se samo kakva je, pomisli Flojd, kada se uzbudi. Da li je onda plamen ili led. Sve u svemu, ne bih voleo da to iskusim na svojoj koži.

Flojd se brzo navikao na svemirske uslove; kada su stigli do Vasilija Orlova, već je uspevao da manevriše gotovo potpuno umešno kao i njegov vodič. Glavni naučnik pozdravi Flojda podjednako srdačno kao što je to učinila i njegova supruga.

"Dobro došao na brod, Hejvude. Kako se osećaš?"

"Odlično, osim što polako ali neumitno umirem od gladi."

Orlov je za trenutak ostao zbunjen, a onda mu se lice razvedri u širok osmeh.

"Oh, smetnuo sam s uma. No, neće dugo potrajati. Još samo deset meseci i moći ćeš pošteno da se najedeš."

Hibernacija je zahtevala strogu dijetu nedelju dana unapred; tokom poslednja dvadeset četiri časa nije se smelo uzeti ništa osim tečnosti. Flojd je počeo da se pita u kojoj je meri sve izrazitija opijenost koju je osećao plod izgladnelosti, u kojoj Karnouovog šampanjca, a u kojoj nulte gravitacije.

Da bi usredsredio um, on prelete pogledom po raznobojnoj masi cevovoda koja ih je okruživala.

"To je, dakle, znameniti Saharovljev pogon. Ovo mi je prva prilika da vidim jednu jedinicu u prirodnoj veličini."

"Postoje samo četiri takve."

"Nadam se da radi."

"Biće bolje da je tako. Inače, veće grada Gorki ponovo će morati da menja ime trga Saharov."

Bila je ovo potvrda da je došlo vreme kada je i jedan Rus mogao da pravi viceve, ma koliko uvijene, o načinu na koji njegova zemlja postupa sa svojim najvećim naučnikom. Flojdu ponovo pade na um Saharovljev rečiti govor u Akademiji, kada je sa zakašnjenjem proglašen herojem Sovjetskog Saveza. Zatvor i progonstvo, kazao je on tom prigodom okupljenim slušaocima, pokazali su se kao blistavi podsticaji stvaralaštvu; nisu retki primeri remek-dela koja su nastala unutar ćelijskih zidova, van uticaja spoljnjih privlačnosti sveta. Štaviše, najveći pojedinačni domašaj ljudskog intelekta, samo delo 'Principia', predstavljalo je proizvod Njutnovog dobrovoljnog izgnanstva pred zarazom koja je skolila London.

Ovo poređenje nije bilo neskromno; godine provedene u Gorkom ne samo što su iznedrile nove uvide u ustrojstvo materije i nastanak

Vaseljene nego su rodile i zamisli o kontroli plazme, što je dovelo do praktične termonuklearne sile. Sam pogon, iako najpoznatiji i najčešće objavljivani ishod tog pregalaštva, predstavljao je, zapravo, samo jedan nuzproizvod neverovatnog intelektualnog napona. Tragedija se ogledala u tome što je u začetku svih tih postignuća ležala nepravda; jednoga dana, možda, čovečanstvo će iznaći civilizovanije načine da obavlja svoje poslove.

U času kada su krenuli iz komore Flojd je znao više o Saharovljevom pogonu nego što je to želeo ili što je očekivao da će upamtiti. Bio je valjano upućen u njegova osnovna načela - upotreba impulsiranih termonuklearnih reakcija za zagrevanje i iskorišćenje doslovce svake pogonske materije. Najbolji ishodi ostvareni su primenom čistog vodonika kao radne tečnosti, ali on je bio odveć kabast i težak za skladištenje tokom dužih razdoblja. Metan i amonijak predstavljali su prihvatljive alternative; mogla se upotrebiti čak i voda, premda je njena delotvornost bila znatno manja.

U slučaju 'Leonova' pribegnuto je kompromisnom rešenju; ogromni rezervoari tečnog vodonika, koji su obezbeđivali početni potisak, biće odbačeni pošto brod dostigne neophodnu brzinu za put do Jupitera. Kod odredišta koristiće se amonijak za manevre kočenja i spajanja, kao i za potonji povratak na Zemlju.

Bila je to teorija, proveravana i ponovo proveravana u nebrojenim testovima i kompjuterskim simulacijama. Ali kao što je zlehudo 'Otkriće' uverljivo pokazalo, svi ljudski planovi bili su podložni nemilosrdnim prekrajanjima koja je vršila Priroda, Sudbina ili već kako se kome dopada da nazove one sile što stoje u zaleđu Vaseljene.

"A, tu ste, doktore Flojd", reče jedan autoritativan ženski glas, prekinuvši Vasilijevo uzbuđeno objašnjavanje magnetohidrodinamične povratne sprege. "Zašto se niste meni javili?"

Floyd se lagano okrenu oko vlastite ose na taj način što se blago pogurivao jednom rukom. Ugledao je masivnu, materinsku priliku odevenu u neobičnu uniformu urešenu desetinama džepova i kesica; prizor je prilično podsećao na Kozaka iskićenog redenicima.

"Milo mi je što se ponovo vidimo, doktore. Još istražujem - nadam

se da ste primili moj medicinski karton iz Hjustona."

"Te starkelje iz Tiga! Ne bih im poverovala ni da su prepoznali slinavku i šap!"

Flojd je vrlo dobro znao za uzajamno uvažavanje između Katerine Rudenko i medicinskog centra 'Olin Tig', tako da mu pravo značenje doktorkinih reči nije morao otkrivati njen široki osmeh. Uočila je njegov pogled pun iskrene radoznalosti i ponosito prešla prstom po gurnama oko ne baš uskog struka.

"Uobičajna mala crna tašna nije baš praktična pri nultoj gravitaciji - stvari naprosto izlebde iz nje i nigde ih nema kada su čoveku potrebne. Ovo sam sama izmislila; posredi je potpuna miniordinacija. Dovoljna mi je da izvadim slepo crevo - ili da obavim porođaj."

"Uzdam se da do ovog poslednjeg ipak neće doći ovde."

"Ha! Dobar doktor mora na sve biti pripravan."

Kakva suprotnost, pomisli Flojd, između kapetana Orlove i doktora - ili bi je možda trebalo osloviti njenom pravom titulom: hirurg Rudenko. Kapetan se odlikovala ljupkošću i silinom jedne primabalerine; doktorka je, naprotiv, mogla predstavljati prototip Majke Rusije - zdepaste građe, ravnog seljačkog lica: nedostajala je još samo marama pa da slika bude potpuna. Ali ne dozvoli da te to dovede u zabunu, reče Flojd samome sebi. Ovo je žena koja je spasila bar deset života prilikom incidenta oko spajanja 'Komaraova' - a u slobodnom vremenu uspeva još da uređuje 'Anale svemirske medicine'. Možeš se smatrati veoma srećnim što je imaš na brodu.

"No, doktore Flojd, imaćete obilje vremena kasnije da istražite naš mali brod. Moje kolege odveć su učtive da bi to kazale, ali njih čeka posao, a vi ih ometate u tome. Volela bih da vas - mislim na svu trojicu - što pre otpremim na fin i miran počinak. Onda ćemo imati manje da brinemo."

"Bojao sam se toga, ali sasvim vas razumem. Spreman sam čim me pozovete."

"I ja sam uvek spremna. Pođite, molim vas."

Brodsko bolnica bila je velika taman toliko da u nju stane jedan operacioni sto, dva bicikla za vežbanje, nekoliko ormarića sa opremom i jedan rendgen-aparat. Počevši da hitro, ali temeljito pregleda Flojda, dr Rudenko upita neočekivano:

"Kakav je ono mali, zlatni valjak koji dr Čandra nosi na lančiću oko vrata - neka komunikaciona naprava? Nije hteo da ga skinе - u stvari, bio je gotovo odveć sramežljiv da bi bilo šta svukao."

Flojd nije mogao da obuzda osmeh; lako je bilo zamisliti reakcije skromnog Indijca pri susretu sa ovom zamašnom gospom.

"To je lingam."

"Šta?"

"Pa vi ste doktor - trebalo bi da vam je to poznato. Posredi je simbol muške plodnosti."

"Tako je - baš sam glupa. Je li on baš dosledan hindus? Bojim se da je prekasno da sada pripremamo za njega strogo vegetarijanski jelovnik."

"Ne brinite - ne bismo vam to priredili bez blagovremenog upozorenja. Iako Čandra neće ni da omiriše alkohol, ni u čemu drugom nije fanatik osim kada je reč o računarima. Jednom mi je kazao da mu je deda bio sveštenik u Benaresu i da mu je dao taj lingam - u njegovoj porodici već je pokolenjima."

Na Flojdovo nemalo iznenađenje, dr Rudenko nije ispoljila negativnu reakciju koju je on očekivao; štaviše, njen izraz postade neuobičajeno setan.

"Potpuno ga razumem. Moja baka mi je dala divnu ikonu - iz šesnaestog stoleća. Htela sam da je ponesem - ali teška je pet kilograma."

Doktorica se naglo ponovo unese u posao, dade Flojdu jednu bezbolnu injekciju naročitim pištoljem na gas za potkožno ubrizgavanje i reče mu da se vrati čim bude osetio da je pospan. A to će se, pružila mu je uveravanja, dogoditi tek za nešto manje od dva časa.

"U međuvremenu, potpuno se opustite", naredi ona. "Postoji osmatračnica na ovom nivou - stanica D.6. Najbolje je da pođete tamo."

Zamisao je izgledala prihvatljiva i Flojd se otisnu prema predloženom mestu uz umešnost koja bi iznenadila njegove prijatelje. Dr Rudenko baci pogled na svoj časovnik, izdiktira kratku poruku u autosek i podesi alarm da se oglasi kroz trideset minuta.

Kada je Flojd stigao do osmatračnice D.6, tu su već bili Čandra i

Karnou. Uputili su mu pogled koji je govorio o potpunom odsustvu prepoznavanja, a onda se ponovo okrenuše ka opčinjavajućem spoljnjem prizoru. Flojdu tog časa sinu - i on uputi samom sebi čestitke na blistavom uočavanju - da dr Čandra, u stvari, uopšte ne uživa u pogledu koji se raskrivljavao pred njim. Oči su mu, naime, već bile čvrsto sklopljene.

Napolju je počivala potpuno nepoznata planeta, sjajeći se veličanstvenom plaveti i zaslepljujućom belinom. Baš čudno, reče Flojd u sebi. Šta se zbilo sa Zemljom? Ali, naravno - nikakvo čudo što je nije prepoznao, pošto je stajala naglavce! Kakva nesreća - i njemu potekoše suze zbog svog onog jadnog sveta koji sada pada dole u svemir...

Jedva je zapazio kada su dva člana posade uklonila Čandrino telo koje nije pružalo nikakav otpor. Kada su se vratili po Karnoua, i Flojdove oči već su bile zatvorene, ali još je disao. Kad su došli i po njega, čak mu je i disanje prestalo.

Drugi deo: 'CIJEN'

6. BUĐENJE

A kazali su nam da nećemo sanjati, pomisli Hejvud Flojd, pre iznenađeno nego ljutito. Veličanstven ružičasti sjaj koji ga je okruživao bio je veoma umirujući; podsetio ga je na roštilje i pucketave trupce Božićnih vatri. Ali nije bilo toplote; u stvari, osećao je sasvim određenu, premda ne i nelagodnu studen.

Glasovi su nešto mrmljali, taman toliko tiho da on ne uspe da razabere reči. A onda postaše jači - ali on ih i dalje nije mogao razumeti. "Sasvim je izvesno", reče on, najednom pometen, "da ne mogu da sanjam na ruskom!"

"Ne možeš, Hejvude", uzvratu mu jedan ženski glas. "Uopšte ne sanjaš. Vreme je za ustajanje iz kreveta."

Prijatan sjaj uminu; on otvori oči i za trenutak spazi zamućenu sliku snopa baterijske svetiljke koji mu je kliznuo sa lica. Ležao je na kauču za koji je bio pričvršćen elastičnim gurtinama; oko njega su stajale neke prilike, ali nalazile su se odveć izvan žiže da bi ih prepoznao.

Blagi prsti zaklopiše mu očne kapke i stadoše da mu masiraju čelo.

"Ne naprežite se. Udahnite duboko... još jednom... tako... kako se sada osećate?"

"Ne znam... neobično... opijeno... a i gladan sam."

"To je dobar znak. Znete li gde se nalazite? Možete sada da otvorite oči."

Prilike uđoše u žižu - najpre dr Rudenko, pa kapetan Orlova. Ali nešto se zbilo sa Tanjom otkako ju je poslednji put video, pre samo jednog časa. Kada je Flojd shvatio šta je posredi, gotovo je doživeo fizički šok.

"Ponovo ti je izrasla kosa!"

"Nadam se da ti se ovako više dopada. Nažalost, sa tvojom bradom nije isto."

Flojd podiže ruku ka licu, ustanovivši odmah da mora da preduzima svestan napor da isplanira svaki deo ove kretnje. Brada mu je bila prekrivena kratkim dlačicama - ne starijim od dva ili tri

dana. Pri hibernaciji, kosa i sve ostale dlake rasle su sto puta sporije nego normalno...

"Uspeo sam, dakle", reče on. "Stigli smo do Jupitera."

Tanja ga smrknuto pogleda, a onda se kratko okrenu prema doktorki koja jedva primetno klimnu.

"Ne, Hejvude", reče ona. "Još nas deli mesec dana. Ne uzbuđuj se - sa brodom je sve redu i sve ostalo normalno dejstvuje. Ali tvoji prijatelji u Vašingtonu zatražili su da te probudimo pre vremena. Dogodilo se nešto krajnje neočekivano. Upleteni smo u trku do 'Otkrića' - u trku za koju se bojim da ćemo je izgubiti."

7. 'CIJEN'

Kada se glas Hejvuda Flojda razlegao iz zvučnika komunikatora, dva delfina namah prestadoše da plivaju ukруг i priđoše rubu bazena. Položila su glave na ivicu i pomno se upiljila u izvor zvuka.

Prepoznala su, znači, Hejvuda, pomisli Kerolajn uz prisenak gorčine. Puzeći u svojoj ogradici, Kristofer, međutim, ni za čas nije prestao da se igra kontrolama boje na svojoj slikovnoj knjizi kada mu se očev glas začuo jasno i glasno iz svemira, sa udaljenosti od pola milijarde kilometara.

"...Dragi moji, nećete se iznenaditi što me čujete mesec dana pre no što je predviđeno; vi već nedeljama znate da smo ovde dobili društvo.

Još mi je teško da u to poverujem; na izvestan način, cela stvar je čak lišena bilo kakvog smisla. Oni nipošto ne mogu raspolagati dovoljnim količinama goriva za bezbedan povratak na Zemlju; čak nam nije jasno ni kako će ostvariti susret.

Mi ih, razume se, uopšte nismo videli. Čak i kada nam je bio najbliži, 'Cijen' se nalazio na udaljenosti od preko pedeset miliona kilometara. Imali su obilje vremena da uzvrate na naše signale ukoliko su to hteli, ali potpuno su nas prenebregli. A sada će biti odveć zauzeti za prijateljsko ćaskanje. Kroz nekoliko časova stići će do Jupiterove atmosfere - a onda ćemo imati prilike da vidimo u kojoj meri valjano dejstvuje njihov aerokočioni sistem. Ukoliko se pokaže uspešan, biće to od koristi i po naš moral. Ali ako zakaže - no, o tome bolje da ne razgovaramo.

Rusi podnose celu stvar prilično dobro, uzme li se sve u obzir. Ljuti su i razočarani, razume se - ali čuo sam i mnogo izraza iskrenog divljenja. Posredi je uistinu bio blistav trik: sagraditi brod naočigled svih, a pri tom držati svakoga u uverenju da je posredi svemirska stanica - sve do trenutka kada su uključeni potisnici.

Sada nam ne preostaje ništa drugo do da čekamo. A sa udaljenosti koja nas razdvaja nećemo imati ništa bolji pogled nego vi na Zemlji sa najboljim teleskopima. Ne mogu da im ne poželim sreću, premda se, razume se, nadam da će ostaviti 'Otkriće' na miru.

To je naše vlasništvo i uveren sam da ih ministarstvo spoljnjih poslova podseća na to iz časa u čas.

Posredi je sreća u nesreći - da naši kineski prijatelji nisu krenuli u trku pre nas, ja ti se ne bih javio još mesec dana. Ali dr Rudenko me je probudila i ja ću ti se sada javljati svaka dva-tri dana.

Posle prvobitnog šoka, sada se uspešno prilagođavam - upoznajem brod i posadu, navikavam se na svemirske uslove. Takođe brusim svoj trapavi ruski, iako nemam mnogo prilike da se koristim njime, budući da svi navaljuju da govore engleski. Kakve smo samo jezičke neznalice mi Amerikanci! Ponekad se postidim zbog našeg šovinizma - ili lenjosti.

Engleski koji se može čuti na brodu kreće se u rasponu od uistinu savršenog - glavni inženjer Saša Kovaljev mogao bi da zarađuje za život kao spiker na Bi-Bi-Si-ju - do onoga koji počiva na načelu: ako govoriš dovoljno brzo, uopšte nije važno koliko grešaka praviš. Jedini član posade koji ne govori tečno engleski jeste Ženja Maršenko, koja je u poslednjem trenutku zamenila Irinu Jakunjinu. Uzgred budi rečeno, milo mi je što čujem da se Irina uspešno oporavlja - ali kakvo je to samo razočarenje moralo biti za nju! Pitam se da li je već počela da se ponovo bavi jedriličarstvom.

A kada smo već kod nesrećnih slučajeva, očigledno je da je i Ženju svojevremeno zadesio zao usud. Iako su stručnjaci za plastičnu hirurgiju izvrsno obavili svoj posao, nije teško uočiti da je jednom imala grozne opekotine. Ona je mezimac posade i ostali se prema njoj ophode sa - zaustio sam da kažem sažaljenjem, ali to je odveć snishodljivo. Recimo radije, sa naročitom blagošću.

Možda se pitaš kako izlazim nakraj sa kapetanom Tanjom. Pa, veoma mi se dopada - ali izbegavam da je razljutim. Ovde nema nikakve sumnje oko toga ko je glavni na brodu.

A što se tiče hirurga-zapovednika Rudenka - upoznala si se sa njom na aerosvemirskoj konvenciji pre dve godine u Honoluluu, a siguran sam da nisi zaboravila prijem koji je posle toga priređen. Razumećeš zašto je svi zovemo Katarina Velika - iza njenih širokih leđa, razume se. Ali dosta ogovaranja. Ako prekoračim dozvoljeno vreme, čeka me doplata, što mi se baš ne dopada. A, uzgred, ovi razgovori trebalo bi da budu potpuno privatni. No, u komunikacionom

lancu ima mnogo karika, tako da se nemoj iznenaditi ako povremeno dobiješ poruke - ovaj, nekom drugom linijom.

Čekam tvoj poziv - reci devojkama da ću sa njima razgovarati kasnije. Sve vas volim - ti i Kris mi veoma nedostajete. A kada se vratim, obećavam ti da vas više nikada neću ostaviti."

Usledila je kratka, piskutava pauza, a onda jedan očigledno sintetički glas reče: "Ovim je okončana misija četiri stotine trideset dva povlaka sedam sa svemirske letelice 'Leonov'." Kada je Kerolajn Flojd isključila zvučnik, dva delfina skliznuše ispod površine bazena i otplivaše put Tihog okeana; na vodi jedva da je za njima ostao i talasić.

Kada je shvatio da su mu prijatelji otišli, Kristofer briznu u plač. Majka ga uze u naručje i pokuša da ga uteši, ali proteklo je puno vremena pre no što joj je to uspelo.

8. PRELAZ JUPITERA

Slika Jupitera, sa njegovim prugama belih oblaka, šarolikim trakama pretežno ružičaste boje osobene za losose i velikom crvenom mrljom koja kao da je zurila poput nekog opakog oka, postojano je počivala na projekcionom ekranu komandnog mosta. Bio je tri četvrtine pun, ali niko nije gledao taj blistavi disk; sve oči bile su upravljene ka srpu tame na njegovom rubu. Tamo, povrh noćne strane planete, kineski brod trebalo je da se suoči sa svojim trenutkom istine.

To je besmisleno, pomisli Flojd. Nećemo uspeti baš ništa da vidimo sa udaljenosti od četrdeset miliona kilometara. Ali ništa zbog toga; radio će nam saopštiti sve ono što budemo želeli da znamo.

'Cijen' je pre dva časa prekinuo sve vrste emisija, radio, televizijske i informacione, kada su usmerene antene bile povučene u bezbednu senku toplotnog štitnika. Odašiljao je još jedino neusmereni far, tačno određujući položaj kineskog broda koji je hitao ka okeanu oblaka velikih poput čitavih kontinenata. Piskutavo bip... bip... bip... predstavljalo je jedini zvuk koji se mogao čuti u kontrolnoj kabini 'Leonova'. Svaki od ovih impulsa otisnuo se sa Jupitera pre više od dva minuta; u ovom trenutku njihov izvor već je mogao biti pretvoren u oblak usijanog gasa koji se rastače Jupiterovom atmosferom.

Signal je počeo da se gubi, postajući opterećen šumom. Bipovi su se izobličavali; nekoliko ih je potpuno izostalo, ali se onda niz ponovo oglasio. Oko 'Cijena' je rastao omotač od plazme koji će uskoro prekinuti sve veze. Komunikacije će ponovo biti uspostavljene tek kada brod bude izronio sa druge strane. Ako do toga uopšte dođe.

"Pasmotri!" uzviknu Maks. "Eno ga!"

U prvi mah Flojd nije uspeo ništa da razabere. A onda, tik izvan ruba blistavog diska on uoči jednu sićušnu zvezdu - koja je zasijala na mestu gde se nikako nijedna zvezda nije mogla nalaziti, spram zamračene strane Jupitera.

Izgledala je potpuno nepomična, iako je dobro znao da se brod

kreće brzinom od stotinu kilometara u sekundi. Sjaj joj je lagano rastao; a onda, više nije predstavljala bezdimenzionu tačku, već je stala da se izdužuje. Kometa koju je sazdao čovek hitala je preko Jupiterovog noćnog neba, ostavljajući za sobom usijani trag koji se pružao hiljadama kilometara. Poslednji bip, veoma izobličen i neobično otegnut, oglasio se sa pozicionog fara, a onda je usledilo samo besmisleno pištanje Jupiterovog zračenja, jedno u mnogočlanom skupu kosmičkih glasova koji nemaju nikakve veze sa Čovekom i njegovim delima.

'Cijen' je postao nečujan, ali još ne i nevidljiv. I dalje su mogli razabrati sićušnu izduženu iskru koja se sada uistinu primetno kretala sve dalje od pročelja planete okrenutog prema Suncu, približujući se noćnoj strani iza koje će uskoro zaći. Kada se to dogodi, ako sve bude teklo prema planu, Jupiter će već zarobiti brod, potrevši njegovu neželjenu brzinu. Kada bude izronio sa drugog kraja džinovskog sveta, predstavljaće još jedan jovijanski satelit.

Iskrica zgasnu. 'Cijen' je zašao za oblinu planete i sada je hitao povrhu njene noćne strane. Ništa neće moći da se vidi ili čuje sve dok ne bude izišao iz senke - ako sve bude u redu, kroz nešto manje od jednog sata. Za Kineze će to biti veoma dug čas.

Glavnom naučniku Vasiliju Orlovu i komunikacionom inženjeru Saši Kovaljevu taj sat je proticao izuzetno brzo. Postojalo je mnoštvo stvari koje su mogli doznati na osnovu osmatranja te male zvezde; vremena njenog pojavljivanja i nestajanja, a nadasve Doplerov pomak radio-snopa pružali su ključne informacije o 'Cijenovoj' novoj orbiti. Računari na 'Leonovu' već su obrađivali brojke, izbacujući predviđena vremena ponovnog pojavljivanja zasnovana na raznim pretpostavkama vezanim za stopu usporenja u Jupiterovoj atmosferi.

Vasilij isključi kompjuterski displej, okrenu se u stolici, olabavi pojas kojim je bio vezan i obrati se prisutnima koji su strpljivo čekali:

"Najranije se može pojaviti tek kroz četrdeset dva minuta. Kako bi bilo da vi, gledaoci, odete u kraću šetnju kako bismo mi ovde mogli da se usredsredimo na to da malo sredimo stvari? Vidimo se, dakle, kroz trideset pet minuta. Šuu! Nu - uhodi!"

Nevoljno, nepoželjni napustiše komandni most - ali, na Vasilijevo razočarenje, svi se vratili već kroz nešto malo manje od pola časa. I

dalje ih je prekorevao zbog nepoverenja u njegove proračune kada se poznato bip... bip... bip... 'Cijenovog' pozicionog fara oglasi iz zvučnika. Vasilij je u prvi mah izgledao zapanjen i posramljen, ali se ubrzo pribrao i pridružio spontanom pljesku koji se razlegao sa svih strana; Flojd nije uspeo da uoči ko je prvi počeo aplauz. Iako su postali takmaci, ipak su svi, pre svega, bili astronauti, udaljeniji od matičnog sveta više nego ijedan putnik iz prošlosti - 'ambasadori čovečanstva', kako je to otmeno bilo rečeno u prvoj svemirskoj povelji Ujedinjenih Nacija. Iako im se možda nije naročito dopadalo da Kinezi uspeju, ipak nipošto nisu želeli ni da dožive nesreću.

Flojdu neodoljivo pade na um da je u sve, pored toga, bio upleten i vlastiti interes. Izgledi koji su išli 'Leonovu' u prilog sada su bili znatno poboljšani; 'Cijen' je pokazao da je aerokočioni manevar uistinu moguć. Podaci o Jupiteru bili su tačni; njegova atmosfera nije krila neočekivana, a možda i kobna iznenađenja.

"Tako, dakle!" reče Tanja. "Pretpostavljam da bi trebalo da im uputimo čestitke. No, čak i ako to učinimo, oni će se i dalje praviti ludi."

Neke Vasilijeve kolege još su ga zadirkivale, dok je on netremice zurio u izlaznu jedinicu računara, ispunjen iskrenom nevericom. "Nipošto ne razumem!" ote mu se najzad. "Trebalo bi da se još nalaze iza Jupitera! Saša - daj mi podatke o brzini na osnovu njihovog fara!"

Usledio je novi bešumni dijalog sa računarom, a onda se Vasiliju ote dug, nizak zvižduk.

"Nešto nije u redu. Nalaze se na stalnoj orbiti, dobro - ali nema ni govora o susretu sa 'Otkrićem'. Orbita na kojoj se trenutno nalaze odvešće ih podalje od Ioa - imaću tačnije podatke pošto im budem proučavao putanju još pet minuta."

"U svakom slučaju, na bezbednoj su orbiti", reče Tanja. "Kasnije će uvek biti vremena za ispravke."

"Možda. Ali to ih može stajati dana i dana, čak i da raspoložu gorivom. A u to sumnjam."

"Možemo ih, dakle, još pobediti."

"Ne budi preveliki optimista. Od Jupitera nas i dalje dele tri sedmice. U prilici su da naprave deset orbita pre no što mi stignemo

tamo i da izaberu najpogodniju za susret."

"Ponovo - pod pretpostavkom da imaju dovoljne zalihe goriva."

"Razume se. A o tome možemo samo da načelno nagađamo."

Ceo ovaj razgovor bio je iskazan na tako brzom i uzbuđenom ruskom jeziku da Flojd uopšte nije mogao da ga prati. Kada se Tanja sažalila na njega i objasnila mu da je 'Cijen' prebacio metu i da hita ka spoljnjim satelitima, njegova prva reakcija bila je:

"Onda to znači da su možda u ozbiljnoj neprilici. Šta ćete učiniti ukoliko pošalju poziv za pomoć?"

"Mora da se šališ. Možeš li ih zamisliti da preduzmu jedan takav korak? Oni su ti odveć ponosni. U svakom slučaju, bilo bi nemoguće. Ne možemo da promenimo profil naše misije, to vrlo dobro znaš. Čak i kad bismo imali goriva..."

"U pravu si, razume se, ali bilo bi to teško objasniti mnoštvu koje sačinjava devedeset devet odsto ljudske rase i koje se ne razume u orbitalnu mehaniku. Trebalo bi već da počnemo da razmišljamo o mogućim političkim komplikacijama - ne bismo se baš slavno proveli, svi skupa, ukoliko bi se ispostavilo da ne možemo da im pritekemo u pomoć. Vasilij, obavesti me, molim te, o njihovoj konačnoj orbiti čim je budeš izračunao. Idem u svoju kabinu da se malo pozabavim domaćim zadacima."

Flojdova kabina, ili, bolje rečeno, jedna trećina kabine, još je delimično bila ispunjena zalihama, koje su najvećim delom stajale naslagane na uzanim krevetima sa zastorima koje će jednoga dana zauzimati Čandra i Karnou kada se budu probudili iz dugog sna. On je uspeo da raščisti mali radni prostor za vlastite potrebe, a i obećan mu je luksuz od još dva čitava kubna metra - čim neko bude našao malo vremena da pomogne oko premeštanja nameštaja.

Flojd otvori malu komunikacionu konzolu, podesi kod za dešifrovanje i zatraži informacije o 'Cijenu' koje su mu dostavljene iz Vašingtona. Zapitao se da li su mu domaćini bili srećne ruke u eventualnom pokušaju da odgonetnu poruku; šifra se temeljila na proizvodu dva prosta broja od po sto brojki, a Nacionalna agencija za bezbednost svojim ugledom je jemčila da je ni najbrži postojeći računari ne mogu provaliti pre Velikog Sažimanja na kraju Vaseljene. Bila je to tvrdnja koja se nikada nije mogla dokazati - već samo

opovrgnuti.

Ponovo je stao da pomno razgleda izvrsne snimke kineskog broda, načinjene pošto se on pokazao u pravoj svetlosti, neposredno pre no što će se vinuti sa orbite oko Zemlje. Postojali su i kasniji snimci - ne tako jasni, zato što se letelica u međuvremenu poprilično udaljila od radoznalih kamera - iz razdoblja približavanja Jupiteru. No, te fotografije najviše su ga i zanimale; još su korisnije bile skice preseka i procene performansi.

Čak i pod najoptimističkim pretpostavkama, bilo je taško razabrati šta su Kinezi naumili da urade. Do sada mora da su utrošili najmanje devedeset odsto goriva na onu ludu jurnjavu kroz Sunčev sistem. Izuzev ako ovde posredi nije bila u doslovnom smislu reči samoubilačka misija - što se nije moglo sasvim prenebreći - jedino je moglo biti govora o nekom planu koji bi počivao na hibernisanju i potonjem spasavanju. Ali obaveštajna služba bila je uverenja da kineska tehnologija hibernisanja za tako nešto još nije dovoljno razvijena.

No, često se ispostavljalo da obaveštajna služba nije u pravu, a još češće da je pometena lavinom sirovih činjenica koje valja prosuditi - 'šumom' u informacionim kanalima. Obavili su izuzetan posao u vezi sa 'Cijenom', imajući u vidu kratkoću vremena, ali Flojdu bi se više dopalo da je materijal koji mu je upućen bio pažljivije profiltriran. Jedan njegov deo bio je očigledno suvišan, bez ikakve moguće veze sa misijom.

No, kad ne znate za čim tragate, bilo je važno zaboraviti na sve predrasude i predubeđenja; nešto što je na prvi pogled izgledalo nevažno moglo se pokazati od ključnog značaja.

Uzdahnuvši, Flojd stade ponovo da prebira po pet stotina strana podataka, nastojeći da mu um bude što je moguće prijemčiviji, dok su ekranom za veliko uvećanje brzo promicali dijagrami, karte, fotografije - neke toliko mutne da su mogle predstavljati gotovo sve - kratke vesti, spiskovi delegata na naučnim konferencijama, naslovi tehničkih publikacija, pa čak i komercijalna dokumenta. Veoma delotvoran sistem industrijske špijunaže očigledno je radio punom parom; ko bi pomislio da je moguće ustanoviti krajnje odredište sve sile japanskih holomemorijskih modula, švajcarskih mikrokontrolera

na protok gasa ili nemačkih detektora zračenja, koji su svi odreda svršili u isušenom jezeru Lop Nor - prvoj postaji na kineskom putu do Jupitera?

Neke stavke su sigurno tu uključene slučajno, budući da se nikako nisu mogle odnositi na misiju. Ako su preko jedne paravanske korporacije iz Singapura Kinezi uputili tajnu narudžbinu za hiljadu infracrvenih senzora, to se moglo ticati jedino vojske; izgledalo je krajnje neverovatno da su na 'Cijenu' očekivali da će biti progonjeni raketama sa toplotnim tragačima. Ovo je bilo stvarno smešno - naročito oprema za izviđanje iz vazduha, naručena od firme 'Glacier Geophysics, Inc', iz Enkoridža, na Aljaski. Kome je to tikvanu moglo pasti na um da će jednom svemirskom pohodu biti potrebno...

Osmeš se zamrznu na Flojdovim usnama; osetio je kako mu stražnjim delom vrata gamižu žmarci. Blagi Bože - neće se valjda usuditi! Ali već su se bili odvažili na mnoštvo stvari; a i sada je, konačno, sve postalo smisljeno.

On se začas ponovo vrati na fotografije i pretpostavljene planove kineskog broda. Da, uopšte nije bilo isključeno - oni žlebovi pozadi, duž pogonskih deflekcioničkih elektroda, upravo su odgovarajuće veličine...

Flojd pozva most:

"Vasilij", reče on, "jesi li im već izračunao orbitu?"

"Da, jesam", uzvratila navigator neobično prigušenim glasom. Flojd je odmah mogao da pogodi da je nešto iskršlo. On odluči da rizikuje.

"Idu prema Evropi, zar ne?"

Usledio je eksplozivan uzvik neverice sa druge strane veze.

"Čort vozmi!" otkud si znao?"

"Nisam znao - upravo sam pogodio."

"Ne može biti greške - proverio sam brojke do šeste decimale. Kočioni manevar ispao je u dlaku onakav kakav su i planirali. Nalaze se pravo na putu za Evropu - što nikako ne može biti slučajno. Stići će do odredišta kroz sedamnaest časova."

"I ući na orbitu."

"Možda; na to im ne bi otišlo mnogo goriva. Ali koja bi bila svrha toga?"

"Da probam ponovo da pogodim? Izvršiće kratko visinsko

izviđanje - a onda će se spustiti."

"Ti si lud - ili možda znaš nešto što nama nije poznato?"

"Ne znam ništa - posredi je samo primer jednostavnog zaključivanja. Poješćeš se od muke što ti je promaklo očigledno."

"U redu, Šerloče, zašto bi ma ko poželeo da se spusti na Evropu? Pa čega tamo ima, za ime Boga?"

Floyd je uživao u svome malom trenutku trijumfa. Razume se, i dalje je postojala mogućnost da se potpuno varao.

"Čega ima na Evropi? Ničega drugog do najdragocenije tvari u Vaseljani."

Preterao je u predstavi; Vasilij nije bio glup čovek i skinuo mu je odgovor sa usana.

"Tako je - voda!"

"Tačno. Milijarde i milijarde tona vode. Sasvim dovoljno da se napune rezervoari sa gorivom - da se krene u krstarenje oko svih satelita i da preostane još sasvim dovoljno za susret sa 'Otkrićem' i povratak na Zemlju. Neprijatno mi je što to moram da kažem, Vasilij - ali naši kineski prijatelji su nas opet nadmudrili.

Sve to pod pretpostavkom, razume se, da im stvar uspe do kraja."

9. LED VELIKOG KANALA

Ako bi se izuzelo kao ugalj crno nebo, fotografija je mogla biti snimljena gotovo bilo gde u polarnim oblastima Zemlje; nije bilo ničeg ni najmanje stranog u prizoru mora naboranog leda koje se pružalo sve do obzorja. Samo su pet prilika u skafandrima, koje su stajale u prvom planu, stavljale do znanja da je ova panorama pripadala jednom drugom svetu.

Tajanstveni Kinezi i dalje nisu objavljivali imena članova posade. Anonimni došljaci na smrznutom predelu Evrope bili su naprosto glavni naučnik, zapovednik, navigator, prvi inženjer i drugi inženjer. Ironije je takođe bilo u okolnosti, pomisli neodoljivo Floyd, da se svima na Zemlji ukazala prilika da vide ovu fotografiju čitav čas pre no što je ona stigla do 'Leonova', iako je ruski brod bio znatno bliže poprištu događaja. Ali 'Cijen' je odašiljao svoje emisije tako uskim snopom da ga je bilo nemoguće uhvatiti; 'Leonov' je bio u stanju da hvata jedino signale njegovog pozicionog fara koji je emitovao u svim pravcima bez razlike. No, čak se ni on nije mogao čuti više od pola vremena, kako ga je okretanje Evrope oko vlastite ose odnosilo sa vidika ili kako je sam satelit zalazio za čudovišnu masu planete. Sve škrte vesti sa kineske misije morale su biti prenošene preko Zemlje.

Pošto je obavljeno početno osmatranje, brod se spustio na jedno od retkih ostrva od čvrste stene koje se probijalo kroz ledenu koru što je optakala doslovce celi mesec. Led je bio ravan od pola do pola; vremenske prilike ovde nisu vajale predeo u neobične oblike, nije bilo snežnih nanosa koji bi sazdavali sloj za slojem bregova što se lagano pokreću. Meteoriti su mogli da padaju na bezvazдушnu Evropu, ali ne i obična snežna pahulja. Jedine sile koje su oblikovale njenu površinu bile su postojano privlačno dejstvo gravitacije koje je svodilo sva uzvišenja na jedan jednoobrazni nivo i neprekidni potresi izazvani učestalim prolascima pokraj Evrope ostalih satelita koji su se kretali svojim orbitama. Iako je Jupiterova masa bila nesravnjivo veća, njegovo dejstvo osećalo se znatno slabije. Jovijanske plime okončale su svoj posao pre mnogo eona, zauvek vezavši Evropu za

njenog džinovskog gospodara, ka kome će zauvek biti okrenuta istom stranom.

Sve ovo bilo je poznato još od proletnih misija 'Vojadžera' iz sedamdesetih godina, od izviđanja letelice 'Galilej' iz osamdesetih i od spuštanja 'Keplera' iz devedesetih. Ali samo za nekoliko časova Kinezi su doznali o Evropi više nego sve prethodne misije zajedno. Ta saznanja oni su zadržali za sebe; čoveku je zbog toga moglo biti žao, ali malo bi ko porekao da su oni zaslužili pravo da tako postupe.

Ono, međutim, što im je bilo osporavano, uz sve veću oštrinu, bilo je pravo da prisvoje satelit. Prvi put u istoriji, jedna nacija istakla je svoje pravo nad drugim svetom i sva sredstva javnog informisanja na Zemlji sada su raspravljala o pravnim vidovima cele stvari. Iako su Kinezi naširoko i nadugačko isticali da oni nisu potpisnici Svemirske povelje Ujedinjenih Nacija iz 2002, tako da ih nisu obavezivale njene odredbe, to ipak uopšte nije umanjilo plahovita protivljenja.

Najednom, Evropa je postala najveća vest u Sunčevom sistemu, tako da se javila silna potreba za 'čovekom na licu mesta' (ili bar na udaljenosti od što je moguće manje miliona kilometara).

"Govori Hejvud Flojd sa broda 'Kosmonaut Aleksej Leonov', na putu prema Jupiteru, premda su, kao što lako možete pretpostaviti, sve naše misli sada usredsređene na Evropu. Upravo u ovom trenutku posmatram je kroz najmoćniji teleskop na brodu; pod ovim stepenom uvećanja deset puta je veća od Meseca kada ga gledate golim okom. Prizor je uistinu zastrašujući.

Površina je jednoobrazno ružičasta, sa nekoliko malih, smeđih mrlja. Prekrivena je prepletenom mrežom uskih linija koje vijugaju i krivudaju u svim pravcima. U stvari, prizor veoma podseća na fotografiju iz medicinskog udžbenika koja prikazuje ustrojstvo vena i arterija.

Nekoliko ovih ustrojstava dugačko je na stotine - pa čak i na hiljade - kilometara i prilično podsećaju na fantomske kanale koje su Persival Louel i drugi astronomi iz devetnaestog veka uobražavali da vide na Marsu.

Ali kanali na Evropi nisu samo privid, premda, razume se, nisu ni veštački. Štaviše, u njima se nalazi voda - ili bar led. Satelit je,

naime, gotovo potpuno pokriven okeanom, čija prosečna dubina iznosi pedeset kilometara.

S obzirom na okolnost da se Evropa nalazi veoma daleko od Sunca, njena površinska temperatura izuzetno je niska - oko sto pedeset stepeni ispod tačke mržnjenja. Moglo bi se, dakle, očekivati da se okean ovog meseca javi u obliku čvrstog bloka leda.

No, to ipak nije tako, zato što plimske sile u unutrašnjosti Evrope stvaraju velike količine toplote; posredi su iste sile koje pokreću ogromne vulkane na susednome Iou.

Led se, znači, neprekidno topi, lomi i ponovo ledi, što dovodi do nastanka pukotina i useka sličnih onim u plutajućim ledenim pločama u našim polarnim područjima. Upravo mi sada pred očima stoji taj zamršeni preplet pukotina; većina ih je tamna i veoma stara - možda više miliona godina. Ali nekoliko je potpuno belo; to su nove koje su se nedavno otvorile, tako da im je kora debela svega nekoliko centimetara.

'Cijen' se spustio upravo pored jedne od tih belih pruga - formacije dugačke hiljadu i po kilometara, koja je dobila naziv Veliki Kanal. Kinezi po svoj prilici imaju nameru da odatle upumpaju vodu u svoje rezervoare za gorivo, kako bi imali dovoljno zalihe da preduzmu istraživanje Jupiterovog sistema i potonji povratak na Zemlju. To možda neće biti lako, ali oni su jamačno dobro proučili mesto za spuštanje i sigurno znaju u šta se upuštaju.

Sada je očigledno zašto su prihvatili takav rizik - zašto ističu svoje pravo na Evropu. Kao mesto za opskrbu gorivom, ono može da predstavlja ključnu tačku u celom Sunčevom sistemu. Vode, doduše, ima i na Ganimedu, ali tamo je potpuno smrznuta, a i teže dostupna zbog snažnije sile teže tog satelita.

Ima još jedna stvar koja mi je upravo pala na um. Čak i ako bi se Kinezi nasukali na Evropi, možda bi bili kadri da se održe dok ne stigne spasilačka misija. Na raspolaganju im stoji obilje energije, a u području gde su se spustili verovatno ima i korisnih minerala, što je sasvim dovoljno ako se zna da su Kinezi stručnjaci za proizvodnju sintetičke hrane. To, doduše, ne bi bio odveć raskošni život, ali imamo neke prijatelje koji bi ga bespogovorno prihvatili samo zbog izuzetnog pogleda na Jupiter koji se pruža preko neba - pogleda koji

i nama treba da se ukaže kroz svega nekoliko dana.

"Hejvud Flojd vas pozdravlja u svoje ime i ime svojih kolega sa broda 'Aleksej Leonov'."

"Ovde most. Veoma lepo izlaganje, Hejvude. Trebalo je da budeš novinar."

"Imam silno iskustvo s tim. Pola mog radnog veka proveo sam bakćući se oko J. P."

"J. P.?"

"Javnih poslova - najčešće je posredi bilo uveravanje političara da nam daju više novca. Ali vi se ne suočavate sa takvom vrstom problema."

"Kako bih bila srećna da je to istina. No, pustimo sada to: dođi do mosta. Ima nekih novih informacija o kojima bih volela da porazgovaramo."

Flojd skide prikopčani mikrofona, odloži teleskop na mesto i izvuče se iz male osmatračnice. Dok je izlazio, gotovo se sudario sa Nikolajem Ternovskim, koji se očigledno uputio u sličnu misiju.

"Moraću da ukradem vaša najbolja mesta za Radio Moskvu, Vudi. Nadam se da mi nećete zameriti."

"Samo izvolite, tvariš. Uostalom, kako bih vas i mogao sprečiti u tome?"

Našavši se na mostu, ugledao je kapetana Orlovu kako zamišljeno posmatra zbijenu masu reči i brojki na glavnom displeju. Flojd je taman s naporom počeo da ih prevodi, kada ga ona prekide.

"Pustite pojedinosti. Ovo su procene vremena koje će 'Cijenu' biti potrebno da napuni rezervoare i pripremi se za uzletanje."

"I moji obavljaju iste proračune - ali bojim se da ovde ima premnogo promenljivih."

"Mislim da smo uklonili jednu od njih. Da li si znao da najbolje pumpe za vodu koje se mogu nabaviti pripadaju vatrogascima? A da li bi te iznenadilo da saznaš da su pre nekoliko meseci iznenada rekvirirana četiri najnovija modela u pekinškoj Centralnoj vatrogasnoj stanici, uprkos protivljenjima gradonačelnika?"

"Nisam iznenađen - već zadivljen. Ali nastavi, molim te."

"Možda je posredi podudarnost, ali većina tih pumpi baš bi odgovarala. Oslonimo li se na razložne pretpostavke o vremenu

potrebno da se montira cevovod, da se probuše rupe kroz led i tako dalje - sve u svemu, dakle, smatramo da bi mogli uzleteti kroz pet dana."

"Pet dana!"

"Ako budu imali sreće i ako sve bude dejstvovalo savršeno. A ako ne budu čekali da napune rezervoare za gorivo, već se zadovolje samo onom količinom koja bi im omogućila bezbedan susret sa 'Otkrićem' pre no što mi stignemo do njega, onda smo u sosu. Dovoljno je da budu brži od nas makar samo jedan čas. U najmanju ruku, tada mogu da traže spasilačka prava."

"Ne mogu, ako je verovati pravnicima iz našeg Ministarstva za inostrane poslove. U datom trenutku objavićemo da 'Otkriće' nije napuštena olupina, već da je naprosto tu parkirano i da čeka da dođemo do njega. Svaki pokušaj zaposedanja broda predstavljao bi u tom slučaju gusarski čin."

"Uveren sam da će to ostaviti izuzetno upečatljiv utisak na Kineze."

"Ako ne bude tako, šta nam onda preostaje?"

"Brojniji smo od njih - dva prema jedan kada probudimo Čandru i Karnoua."

"Je li ti to ozbiljno misliš? A gde su ti handžari za zaposedanje njihovog broda?"

"Handžari?"

"Mačevi - oružje."

"Oh. Možemo da upotrebimo laserske telespektrometre. Oni su u stanju da pretvore u paru uzorke asteroida od nekoliko miligrama sa udaljenosti od hiljadu kilometara."

"Nisam siguran da baš uživam u ovom razgovoru. Moja vlada sigurno ne bi odobrila primenu nasilja, izuzev, razume se, u samoodbrani."

"Vi naivni Amerikanci! Mi smo daleko realističniji; moramo to biti. Svi tvoji preci umrli su u krevetu od starosti, Hejvude. Trojica mojih poginulo je u velikom otadžbinskom ratu."

Kad bi bili nasamo, Tanja ga je uvek oslovljavala sa 'Vudi', a nikada sa 'Hejvude'. Mora da je ovo ozbiljno mislila. Ili je možda proveravala njegove reakcije?

"U svakom slučaju, 'Otkriće' sada predstavlja gvožđuriju vrednu nekoliko tričavih milijardi dolara. Sam brod nije važan - već jedino informacije na njemu."

"Tačno. Informacije koje se mogu prekopirati, a onda obrisati."

"Baš ti vesele zamisli padaju na pamet, Tanja. Ponekad mi se učini da ste svi vi Rusi pomalo paranoični."

"Zahvaljujući Napoleonu i Hitleru imamo puno pravo da to budemo. Ali nemoj mi samo reći da i tebi na pamet nije pao taj - kako bi ti ono rekao - scenario."

"Nije bilo potrebe da se ja petljam oko toga", uzvratila Flojda prilično smrknuto. "Ministarstvo spoljnjih poslova već je obavilo stvar umesto mene - i to sa varijacijama. Samo nam preostaje da sačekamo i vidimo za koju će se Kinezi opredeliti. A uopšte me ne bi začudilo ako bi se ponovo pokazalo da su maštovitiji od nas."

10. KRIK SA EVROPE

Spavanje pri nultoj gravitaciji predstavlja veštinu koju treba naučiti; Flojdu je bilo potrebno skoro nedelju dana da pronađe najbolji način usidrenja nogu i ruku kako se ne bi pomerale u neugodne položaje. Sada je već postao stručnjak i nije se mnogo radovao povratku u carstvo težine; štaviše, i sama pomisao na to bila je ponekad dovoljna da ga spopadnu noće more.

Neko ga je budio tako što ga je blago drmao. Ne - mora da još sanja! Neometanje drugih bilo je sveto pravilo na svemirskom brodu; niko nikad nije ušao u kabinu nekog drugog člana posade bez prethodnog traženja dozvole. On nastavi da drži oči čvrsto zatvorene, ali dremanje nije prestajalo.

"Dr Flojde - molim vas, probudite se! Očekuju vas na komandnom mostu!"

A i niko ga nije oslovio sa 'dr Flojde'; najformalniji način na koji je proteklih nedelja oslovljen bio je samo 'doktore'. Šta li se samo događa?

Nevoljno, on otvori oči. Nalazio se u svojoj maloj kabini, blago priljubljen uz čauru za spavanje. Tako mu je bar govorio jedan deo uma; ali zašto onda gleda u - Evropu? Pa od nje su udaljeni milionima kilometara.

Postojala je poznata mreža, ustrojstvo trouglova, poligona i drugih oblika koje su tvorile linije što se međusobno presecaju. A ono je, nema sumnje, sam Veliki Kanal - ne, nije baš tako. Kako je to moguće, kada se još nalazi u svojoj maloj kabini na 'Leonovu'?

"Dr Flojde!"

Potpuno se razbudio i shvatio da mu to leva šaka lebdi na nekoliko centimetara od očiju. Baš je bilo neobično što je raspored linija na dlanu tako neodoljivo podsećao na kartu Evrope! Ali ekonomična Majka Priroda uvek se ponavlja u tako ogromnom rasponu razmera, počevši od vrtložića mleka zamućenog u kafi, preko kruga oblaka u ciklonskoj oluji, do krakova spiralne magline.

"Izvinite, Makse", reče on. "U čemu je nevolja? Da li se nešto dogodilo?"

"Izgleda - ali ne sa nama. 'Cijen' je u neprilici."

Kapetan, navigator i glavni inženjer bili su vezani pojasevima za sedišta na komandnom mostu; ostali članovi posade oprezno su orbitirali oko prihvatnih držača ili su gledali monitore.

"Žao mi je što smo te probudili, Hejvude", izvini se Tanja žurnim glasom. "Evo kako stoje stvari. Pre desetak minuta iz kontrolne misije stigla je poruka sa prednošću prvog stepena. 'Cijen' je prestao da emituje. Dogodilo se to najednom, usred neke brojčane poruke; usledilo je nekoliko sekundi izobličenog signala - a onda ništa više."

"A kako je sa pozicionim farom?"

"I on je zamukao. Ne primamo ni njega."

"Uf! Onda je stvar ozbiljna - posredi je nešto krupno. Ima li pretpostavki?"

"Prilično - ali sve su to nagađanja. Eksplozija - odron - zemljotres: ko zna?"

"A možda i nikad nećemo saznati - ako se još neko ne spusti na Evropu - ili ako ne proletimo na maloj udaljenosti i bacimo pogled izbliza."

Tanja odmahnu glavom.

"Nije nam dovoljna delta-ve. Najmanja razdaljina do koje se može prići jeste pedeset hiljada kilometara."

"Onda su nam ruke potpuno vezane."

"Ne baš sasvim, Hejvude. Kontrola misije ima jedan predlog. Žele da okrenemo našu veliku, zdelastu antenu i upravimo je ka Evropi, za slučaj da možda postoji neka slaba emisija poziva u pomoć. Posredi je - kako ti ono kažeš? - rizična igra, ali vredi pokušati. Šta misliš?"

Flojdova prva reakcija bila je izrazito negativna.

"To bi značilo prekid veze sa Zemljom."

"Razume se; ali to nam ionako predstoji kad zađemo za Jupiter. A biće potrebno svega nekoliko minuta za ponovno uspostavljanje veze."

Flojd ništa ne uzvrat. Predlog je bio savršeno razložen, ali ga je zbog nečeg neodređenog ipak zabrinjavao. Razmišljajući o tome nekoliko sekundi, najednom mu sinu zašto mu se iz prve nije dopala ta zamisao.

Nevolje na 'Otkriću' počele su onoga časa kada je velika zdela - glavni antenski kompleks - izgubila vezu sa Zemljom iz razloga koji ni do sada još nisu bili u potpunosti razjašnjeni. No, tamo je u celu stvar nesumnjivo bio upleten Hal, a ovde nije bilo opasnosti da se nešto slično dogodi. Računari na 'Leonovu' predstavljali su male, samostalne jedinice; nije postojala jedna stožerna inteligencija koja je držala sve konce u svojim rukama. Bar ne neljudska.

Rusi su i dalje strpljivo čekali njegov odgovor.

"Slažem se", reče on konačno. "Obavestimo Zemlju o tome šta preduzimamo i bacimo se na slušanje. Pretpostavljam da ćete pokušati na svim svemirskim učestalostima za SOS pozive."

"Tako je, čim budemo izračunali Doplerovu ispravku. Kako napreduješ, Saša?"

"Dajte mi još dva minuta i staviću u pogon program automatskog traganja. Koliko ćemo slušati?"

Kapetan gotovo nije zastala pre no što je dala odgovor: Floyd je često imao prilike da se divi odlučnosti Tanje Orlove, pa joj je jednom to čak i kazao. U retkom blesku duhovitosti, ona mu je tada uzvratila: "Vudi, jedan zapovednik može da ne bude u pravu, ali nikada ne sme da bude nesiguran."

"Slušaćemo pedeset minuta, a onda ćemo izveštavati Zemlju deset. Zatim ćemo ponoviti ciklus."

Nije bilo ničega što bi se videlo ili čulo; automatska kola bolje su prosejavala radio-šum od svih ljudskih čula. No, s vremena na vreme Saša bi uključio audio-monitor i tada bi grmljavina Jupiterovih radijacionih pojaseva ispunila kabinu. Zvuk je bio sličan onome koji nastaje pri razbijanju talasa na svim obalama Zemlje, uz povremena eksplozivna pucketanja čiji su uzročnik bili superblesci munja u jovijanskoj atmosferi. Od ljudskih signala nije bilo ni taraga; i jedan po jedan, članovi posade koji nisu bili na dužnosti stadoše da se tiho razilaze.

Dok je čekao, Floyd se zadubio u računanje. Ma šta da se zbilo sa 'Cijenom', to se odigralo pre dva sata, budući da su sve vesti išle preko Zemlje.

Ali 'Leonov' bi bio u stanju da uhvati direktnu poruku uz samo minut zakašnjenja, tako da su Kinezi imali obilje vremena da se

ponovo oglase. Njihovo neprekidno ćutanje ukazivalo je na neki ozbiljan krah i on je stao da zamišlja nebrojene scenarije nesreće.

Pedeset minuta izgledali su kao sati. Kada je to vreme proteklo, Saša je ponovo upravio brodski antenski kompleks ka Zemlji. Dok je preostalih deset minuta bilo korišćeno za upućivanje zaostalih poruka, on neodlučno pogleda kapetana.

"Vredi li ponovo pokušati?" upita on glasom koji je jasno odražavao njegov pesimizam.

"Razume se. Možemo skratiti vreme traganja - ali nastavićemo da slušamo."

Kada je prošao pun čas, velika zdela ponovo se usredsredila na Evropu. I bezmalo istog trena na automatskom monitoru blesnu signalna svetiljka.

Saša hitro prebaci na zvučni izlaz i glas Jupitera ispuni kabinu. U njegovom zaleđu, slično šapatu koji se čuje kroz jeku grmljavine, javi se slabašan, ali nepogrešiv zvuk ljudskog govora. Bilo je nemoguće razabrati jezik, premda je Flojd bio uveren, na osnovu intonacije i ritma, da nije posredi kineski, već neki od evropskih jezika.

Saša stade vešto da barata oko dugmadi za fino podešavanje i kontrolu širine talasnog područja i reči postadoše jasnije. Jezik je neosporno bio engleski - ali mu je sadržina i dalje bila razbešnjujuće nerazlučiva.

Postoji jedna kombinacija zvukova koju svako ljudsko uho može trenutno prepoznati, čak i u najbučnijoj sredini. Kada je ona namah izronila iz jovijanskog fona, Flojdu se najpre učinilo da nikako ne može biti u budnom stanju, već da je zapretan u nekom fantastičnom snu. Njegovim kolegama bilo je potrebno nešto malo više vremena da bi reagovali; a onda se svi pogledi upraviše u njega, podjednako zapanjeni - i sa prvim primesama podozrenja.

Jer prve prepoznatljive reči koje su stigle sa Evrope glasile su:

"Dr Flojde... dr Flojde... nadam se da me možete čuti."

11. LED I VAKUUM

"Ko je to?" prošaputa neko, ali ga ostali u horu ućutkaše. Flojd podiže ruku u znak da ne zna; preostalo mu je samo da se nada da mu prisutni veruju.

"...znam da ste na 'Leonovu'... možda neću imati mnogo vremena... upravivši antenu na mom skafandru ka mestu gde smatram..."

Signala nestade nekoliko sekundi, koje su potrajale kao prava agonija, a onda se ponovo javi, znatno jasniji, premda ne i primetno glasniji.

"...da prenesete ovu informaciju na Zemlju. 'Cijen' je uništen pre tri časa. Ja sam jedini preživeli. Koristim radio na skafandru - nemam predstavu o tome da li mu je dovoljan domet, ali to je jedina prilika. Molim vas, slušajte pažljivo. NA EVROPI IMA ŽIVOTA. Ponavljam. NA EVROPI IMA ŽIVOTA..."

Signala ponovo nestade. Muklu tišinu koja je usledila niko nije ni pokušao da naruši. Dok je čekao, Flojd je grozničavo stao da prebira po sećanju. Nije uspeo da prepozna glas - mogao je pripadati bilo kom Kinezu obrazovanom na zapadu. Verovatno je posredi bio neko sa kim se sreo na jednoj od naučnih konferencija, ali ako se govornik ne bude predstavio, nikada neće saznati ko mu se to obratio.

"...ubrzo po lokalnoj ponoći. Upumpavali smo bez prekida i rezervoari su bili već gotovo dopola puni. Dr Li i ja izišli smo napolje da proverimo izolaciju cevovoda. 'Cijen' se nalazi - odnosno, nalazio se - na oko trideset metara od Velikog Kanala. Cevi vode pravo iz broda, pa kroz led. Veoma je tanak - ne može se bezbedno ni hodati po njemu. Toplota koja neprekidno navire odozdo..."

Ponovo je usledila duga tišina. Flojd se zapita da li se to govornik možda kreće, tako da ga povremeno prekidaju prepreke na koje nailazi.

"...bez problema - rasveta od pet kilovata iskićena po brodu. Poput Božićne jelke - predivno, blistajući pravo kroz led. Veličanstvene boje. Li ju je prvi ugledao - ogromnu tamnu masu koja navire iz dubine. U prvi mah smo pomislili da je posredi jato riba -

izgledalo je preveliko za jedan organizam - a onda je stala da se probija kroz led.

Dr Flojde, nadam se da me čujete. Govori profesor Čang - sreli smo se 2002. u Bostonu na konferenciji MAU."

Najednom, sasvim neprimereno, Flojdove misli odlutaše milijardu kilometara. Veoma se neodređeno spominjao tog prijema posle završenog zasedanja kongresa Međunarodne astronomske unije - poslednjeg kome su Kinezi prisustvovali pre druge kulturne revolucije. Sada se sećao Čanga veoma jasno - oniži, duhoviti astronom i egzobiolog sa dobrom zalihom viceva. Ovoga puta, međutim, nije se šalio.

"...poput ogromnih vlati morske trave, gamižući po tlu. Li je odjurio natrag na brod da donese kameru - dok sam ja ostao da posmatram i da izveštavam radio-vezom. Stvar se kretala tako polako da sam je lako mogao pretrčati. Bio sam znatno više uzbuđen nego uznemiren. Pomislio sam da znam o kakvoj vrsti stvorenja je reč - imao sam prilike da vidim slike šuma morske trave kraj kalifornijske obale - ali pokazalo se da nisam bio u pravu.

...lako se moglo videti da je u nevolji. Nikako nije moglo opstati na temperaturi koja je za sto pedeset stepeni niža od one što vlada u njegovoj normalnoj sredini. Smrzavalo se i očvršćavalo dok se kretalo napred - komadi su se sa njega odlamali poput stakla - ali i dalje je napredovalo ka brodu, plimski talas koji je neprekidno usporavao.

I dalje me je iznenađivalo to što nisam mogao razborito da prosuđujem i što mi nikako nije uspevalo da pretpostavim šta je pokušavalo da uradi..."

"Postoji li bilo koji način da uspostavimo dvosmernu vezu sa njim?" prošaputa žurno Flojd.

"Ne - prekasno je. Evropa će uskoro zaći za Jupiter. Moraćemo da sačekamo dok ne iziđe iz senke."

"... uspinjući se uz brod i gradeći svojevrsan ledeni tunel dok je napredovalo. Možda ga je on izolovao od studeni - onako kako se termite štite od sunčeve svetlosti praveći male hodnike od blata.

... tone leda na brod. Najpre su se slomile radio-antene. A onda sam video kako se savijaju stajne noge - usporeno, kao u snu.

Tek kada je brod počeo da se prevaljuje, shvatio sam šta stvorenje pokušava da uradi - a onda je već bilo prekasno. Mogli smo da se spasemo - samo da smo isključili ona svetla.

Verovatno je posredi fototropno biće, čiji biološki ciklus stavlja u pogon Sunčeva svetlost koja prolazi kroz led. Ili je možda bilo privučeno poput leptira na sveću. Svetlost naših reflektora jamačno je bila blistavija od svega što je ikada zasijalo na Evropi...

A onda je brod popustio. Video sam kako se trup raspolučuje i kako se obrazuje oblak snežnih pahulja od kondenzovane vlage. Svi izvori svetlosti su se pogasili, izuzev jednog reflektora koji se njihao napred-nazad, viseći na kablju nekoliko metara iznad tla.

Ne znam šta se neposredno potom zbilo. Sledeće čega se sećam bilo je da stojim pod tom svetiljkom, pokraj olupine broda, dok se svuda oko mene prostirao fini nanos svežeg snega. Jasno sam u njemu mogao razabrati svoje tragove. Mora da sam dotrčao dovde; možda je proteklo najviše minut ili dva...

Biljka - i dalje sam držao da je to bila biljka - počivala je nepomično. Zapitao sam se da li je povređena prilikom sudara sa brodom; veliki komadi - debeli kao čovekova ruka - bili su odvaljeni, poput odlomljenih grana.

A onda glavno stablo ponovo počeo da se kreće. Povuklo se od trupa broda i stalo da puzi ka meni. Tog časa postalo mi je sasvim jasno da je stvorenje osetljivo na svetlost: stajao sam neposredno ispod sijalice od hiljadu vati koja je u međuvremenu prestala da se njiše.

Zamislite jedan hrast - ili, još bolje, banjan sa njegovim mnogostrukim stablima i korenovima - koji je gravitacija spljoštala i koji pokušava da gamiže po tlu. Približilo se na pet metara izvoru svetlosti, a onda je počelo da se razuđuje, sve dok nije načinilo savršen krug oko mene. Verovatno je tu bila granica njegove tolerancije - tačka na kojoj se fotoprivlačenje pretvaralo u odbijanje. Narednih nekoliko minuta ništa se nije dogodilo. Pomislio sam da je stvorenje mrtvo - da se konačno potpuno smrzlo.

A onda sam zapazio kako veliki pupoljasti izdanci niču na svim granama. Imao sam utisak da mi se pred očima odigrava ubrzani film otvaranja cvetnih latica. Štaviše, i pomislio sam da su to cvetovi

- svaki veliki poput čovečje glave.

Počele su da se razmiču tanane, predivno šarolike membrane. U tom času palo mi je na pamet da niko - ništa - ranije nije bio u prilici da ugleda takve boje; one praktično nisu postojale sve dok mi nismo doneli naše svetiljke - našu kobnu rasvetu na ovaj svet.

Hvatalice, prašnici koji se lagano njišu... Prišao sam živom zidu koji me je okruživao, tako da sam tačno mogao videti šta se događa. Ni tada, baš kao ni u jednom drugom trenutku, nisam osetio ni najmanji strah pred tim stvorom. Bio sam uveren da nije neprijateljski nastrojen prema nama - ako je uopšte i bio svestan.

Postojalo je mnoštvo velikih cvetova u raznim fazama otvaranja. Tog časa su me podsetili na leptirove koji upravo izlaze iz čaura - skupljenih krila, još slabašni. Sve više sam se približavao istini.

Ali smrzavali su se - umirući istog trena u kome bi, jedan za drugim, opadali sa matičnog ogranka. Zakratko bi se zakoprcali, poput riba nasukanih na suvom, i tog časa sam shvatio šta je tu tačno posredi. Te membrane nisu predstavljale latice - već peraja, odnosno izrasline koje su tome odgovarale. Stvorenje se nalazilo u fazi larve kada je u stanju da slobodno pliva. Verovatno provodi pretežan deo života ukorenjeno u morskome dnu, da bi potom slalo ove pokretne potomke u potragu za novom teritorijom. Baš kao što to čine koralni u okeanima Zemlje.

Klekao sam kako bih detaljnije osmotrio jedno od malih stvorenja. Predivne boje sada su bledele, rastačući se u smeđesivu. Neke latice-peraja su otpale, pretvorivši se u lomne, smrznute krhotine. Ali ono se i dalje slabašno kretalo, a kada sam mu se primakao, pokušalo je da me izbegne. Zapitao sam se kako je osetilo moje prisustvo.

A onda sam zapazio da prašnici - tako sam ih ja nazvao - svi imaju jarkoplave tačkice pri vrhu. Ličile su na sićušne zvezdane safire - ili na plave oči duž ljuštore školjke - svesne svetlosti, ali nesposobne da oblikuju prave slike. Dok sam posmatrao, svetloplava boja stala je da čili, a safiri su se pretvorili u tamno, obično kamenje...

Dr Flojde - ili ko već ovo sluša - nije mi preostalo još mnogo vremena; Jupiter će uskoro zaprečiti moj signal. Ali gotovo sam

završio.

Tada sam shvatio šta mi valja činiti. Kabl reflektora od hiljadu vati visio je gotovo do tla. Povukao sam ga nekoliko puta i svetlost se ugasila uz pljusak iskri.

Zapitao sam se da li je možda već prekasno. Nekoliko minuta ništa se nije dogodilo. Prišao sam stoga zidu prepletenih grana oko mene i udario ga nogom.

Lagano, stvorenje je počelo da se raspreda i da uzmiče natrag u kanal. Svetlosti je bilo u izobilju - sve sam mogao potpuno jasno da vidim. Ganimed i Kalisto nalazili su se na nebu - Jupiter je predstavljao ogroman, tanak srp - a na njegovoj noćnoj strani u punom jeku bila je velika predstava aurore, na mestu gde je odlivna cev sa Ioa stizala do džinovske planete. Nije bilo potrebe da uključujem svetiljku na skafandru.

Otpratio sam stvorenje celim putem do vode, podstičući ga novim udarcima nogom kada bi usporilo i osećajući sve vreme kako mi se pod čizmama drobe komadići leda... Kada se približilo kanalu, izgledalo je da je ponovo steklo snagu i energiju, kao da je znalo da se primiče svom prirodnom staništu. Zapitao sam se da li će opstati i ponovo iznedriti pupoljke.

Nestalo je kroz površinu, ostavivši poslednjih nekoliko mrtvih larvi na stranom tlu. Otvorena voda komešala se mehurima nekoliko minuta sve dok je skrma zaštitnog leda nije ogradila od vakuuma što se prostirao povrh nje. Tada sam krenuo natrag prema brodu da vidim ima li još nečega da se spase - ali o tome ne želim da pričam.

Imao bih samo dve molbe, doktore. Kada taksonomi budu klasifikovali ovo stvorenje, nadam se da će ga nazvati po meni.

A kada ovde bude stigao sledeći brod, neka naše kosti vrate u Kinu.

Jupiter će nas prekinuti kroz nekoliko minuta. Voleo bih da znam da li me neko prima. U svakom slučaju, ponoviću ovu poruku kada mi ponovo budete na vidiku - ukoliko sistem za održavanje života u mom skafandru i dalje bude radio.

Ovde profesor Čang na Evropi, sa izveštajem o uništenju svemirskog broda 'Cijen'. Spustili smo se pored Velikog Kanala i postavili pumpe uz rub leda..."

Signala naglo nestade, zatim se na trenutak vrati, a onda potpuno iščeznu ispod nivoa šuma. Iako je 'Leonov' nastavio da sluša na istoj učestalosti, od profesora Čanga više nije bilo nikakvih poruka.

Treći deo: 'OTKRIĆE'

12. SPUST

Brod je konačno dobijao na brzini, spuštajući se ka Jupiteru. Odavno je prošao gravitacionu ničiju Zemlju gde su se četiri sićušna spoljnja meseca - Sinope, Pasifaja, Ananke i Karme - kretali svojim retrogradnim i veoma ekscentričnim orbitama. Posredi su neosporno bili uhvaćeni asteroidi potpuno nepravilnog oblika. Prečnik najvećeg među njima iznosio je svega trideset kilometara. Te krzave i izlomljene gromade, koje nisu zanimale nikog drugog do planetne geologe, neprekidno su menjale svog vazala, poklanjajući odanost čas Suncu, a čas Jupiteru. Jednoga dana, Sunce će ih se ponovo domoći.

Ali zato će Jupiter verovatno zadržati narednu četvoročlanu grupu, koja mu je bila dvostruko bliža od prethodne. Elara, Liziteja, Himalija i Leda bile su prilično zbijene i ležale su gotovo u istoj ravni. Postojale su pretpostavke o tome da su one svojevremeno bile delovi jednog jedinstvenog tela; ako je to tačno, onda je to telo moglo imati jedva sto kilometara u prečniku.

Iako su se samo Karme i Leda dovoljno približavale da im se golim okom mogao razabrati disk, sva četiri meseca bila su pozdravljena kao stari prijatelji. Bilo je to prvo pomaljanje kopna posle najdužeg okeanskog putovanja - spoljnje ostrvlje Jupitera. Poslednji sati su otkucavali; približavala se najkritičnija faza čitave misije - ulazak u Jupiterovu atmosferu.

Jupiter je već bio krupniji od Meseca na nebu Zemlje i jasno su se mogli videti džinovski unutrašnji sateliti kako kruže oko njega. Svi su oni ispoljavali uočljive diskove i upadljive boje, premda su se i dalje nalazili predaleko da bi se na njima mogla razabrati neka pojedinost. Večiti balet koji su izvodili - nestajući iza Jupitera, a zatim se ponovo pojavljujući da bi svojim senkama prešli preko osvetljenog pročelja planete - predstavljao je prizor koji je neprekidno plenio. Astronomi su ga neumorno posmatrali još od časa kada ga je Galilej prvi put ugledao, gotovo tačno pre četiri stoleća; ali posada 'Leonova' jedina je među svim živim muškarcima i ženama imala prilike da taj prizor prati golim okom.

Beskrajne partije šaha su prestale; slobodni sati provedeni su uz teleskope, u ozbiljnim raspravama ili u slušanju muzike, obično uz posmatranje spoljnjih pejzaža. A i najmanje jedna brodska romansa doživela je vrhunac: često nestajanje Maksa Brajlovskog i Ženje Marčenko predstavljalo je predmet mnogih dobronamernih zadirkivanja.

Njih dvoje su, pomisli Flojd, baš neobičan par. Maks je bio krupan, lep, plavokos, gimnastički as; stigao je do olimpijskog finala 2000. godine. Iako je već zašao u tridesete, imao je otvoren, gotovo dečački izraz, koji, međutim, nije bio sasvim neprimeren; iako je imao blistavu inženjersku karijeru, često se u razgovorima sa Flojdom pokazivao kao prostodušan i neproduhovljen - jedan od onih ljudi sa kojima je prijatno razgovarati, ali ne odveć dugo. Izvan svog stručnog polja, na kome je nesumnjivo bio pozvan, pokazivao se kao zabavan, ali i prilično površan sabesednik.

Ženja - koja je sa dvadeset devet godina bila najmlađa na brodu - i dalje je predstavljala izvesnu tajnu. Budući da niko nije želeo da razgovara o tome, Flojd nije došao u priliku da se raspita o njenim povredama, a u informacijama vašingtonskih izvora nije bilo ni pomena o tome. Očigledno je doživela neku ozbiljnu nesreću, ali lako se moglo dogoditi da to ne bude ništa neobičnije od saobraćajke. Mogla se slobodno odbaciti pretpostavka da su posredi posledice neke neuspele tajne svemirske misije - što je i dalje sačinjavalo deo popularne mitologije izvan SSSR. Zahvaljujući globalnoj mreži za praćenje, tako nešto bilo je nemoguće već pedeset godina.

Pored fizičkih i nesumnjivo psihičkih ožiljaka, Ženja je radila pod još jednim opterećenjem. Ukrcana je u poslednjem trenutku kao zamena i svi su to znali. Irina Jakunjina trebalo je da bude dijetetičar i medicinski pomoćnik na 'Leonovu' da nije bilo one nesrećne epizode sa jedrilicom kada je slomila premnogo kostiju.

Svakoga dana u šest po podne po srednjem griničkom vremenu posada koju su sačinjavali sedam plus jedan putnik okupljala se u maloj zajedničkoj prostoriji što je odvajala komandni most od brodske kuhinje i spavaonica. Kružni sto u njenom središtu bio je dovoljan taman toliko da se oko njega stisne osmoro ljudi; kada

Čandra i Karnou budu probuđeni, više neće biti mesta za sve, tako da će negde valjati smestiti još dva sedišta.

Iako je 'sovjet u šest', kako je nazvana svakodnevna konferencija za okruglim stolom, retko trajao duže od deset minuta, igrao je ključnu ulogu u održavanju morala. Žalbe, predlozi, kritike, izveštaji o napredovanju, o svemu je moglo biti reči, a jedino je kapetan imao pravo da postavi veto, što se uistinu događalo veoma retko.

Tipične stavke u nepostojećoj agendi bili su zahtevi za promenu jelovnika, molbe za produženje vremena namenjenog privatnim razgovorima sa Zemljom, predlozi za bioskopski program, razmena novosti i govorkanja i dobronamerna bockanja znatno malobrojnijeg američkog kontingenta. Stvari će se tu promeniti, upozori ih Floj, kada se njegove kolege vrate iz hibernacije i odnos se popravi sa jedan prema sedam na tri prema devet. Nije, međutim, pomenuo svoje privatno uverenje da će Karnou natpričati ili nadvikati bilo koje drugo troje na brodu.

Kada nije spavao, Flojd je najveći deo vremena provodio u zajedničkoj prostoriji - delimično i zbog toga što je ona delovala, uprkos svojim skućenim razmerama, znatno manje klaustrofobično od njegove kabine. Ona je, pored toga, bila vedro ukrašena: sve raspoložive ravne površine bile su prekrivene fotografijama predivnih prizora sa Zemlje i iz svemira, sportskih događaja, portretima popularnih videozvezda i drugim podsetnicima na Zemlju. Ponos prostorije, međutim, pripadao je jednoj originalnoj Leonovljevoj slici - njegovom radu iz 1965. godine pod nazivom 'S one strane Meseca'; slika je nastala iste godine kada je on, tada u svojstvu mladog potpukovnika, izišao iz 'Vashoda II' i postao prvi čovek u istoriji koji je preduzeo izlet izvan svemirske letelice.

Jasno, slika pre nadarenog amatera nego profesionalca, ona je prikazivala kraterima izrovanu ivicu Meseca sa predivnim Sinus Iridijumom - Zatonom duga - u prednjem planu. Nadnoseći se čudovišno povrh lunarnog obzorja, stajao je tanak srp Zemlje, ovičavajući zatamnjenу noćnu stranu planete. Iza srpa bleštalo je Sunce, dok su strujnice korone šikljale milionima kilometara u okolni svemir.

Kompozicija je bila upečatljiva - i predstavljala je pogled u

budućnost do koje je čak i tada trebalo da prođu tri godine. Tek će se članovima posade 'Apola 8', Andersu, Bormenu i Lavelu, ukazati prilika da golim okom ugledaju taj veličanstven prizor dok su za Božić 1968. posmatrali kako se Zemlja rađa iznad tamne strane Meseca.

Hejvud Flojd se divio slici, ali je ona u njemu pobuđivala dvojaka osećanja. Nije mogao smetnuti s uma da je ona starija od svih na brodu - uz jedan izuzetak.

Njemu je, naime, bilo već devet godina kad ju je Aleksej Leonov naslikao.

13. GALILEJEVI SVETOVİ

Čak i sada, više od tri decenije po otkrićima ostvarenim prilikom prvih prolazaka 'Vojadžera', niko još nije sasvim uspeo da dokuči zašto su četiri džinovska satelita u toj meri međusobno drugačija. Bili su približno jednake veličine i nalazili su se u istom delu Sunčevog sistema - ali su se ipak veoma razlikovali, kao da su posredi deca raznih roditelja.

Jedino se za Kalista, najspoljašnjijeg među njima, ispostavilo da je uglavnom onakav kakav bi se i očekivao. Kada je 'Leonov' prošao pokraj njega na razdaljini od nešto malo više od sto hiljada kilometara, najveći od njegovih mnogobrojnih kratera jasno se mogao razabrati golim okom. Posmatran kroz teleskop, satelit je ličio na staklenu kuglu koja se svojevremeno koristila kao meta za gađanje velikokalibarskim puškama; bio je potpuno prekriven kraterima svih veličina, sve do donje granice vidljivosti. Neko je jednom prilikom zgodno primetio da je Kalisto sličniji Zemljinom Mesecu i od samog Meseca.

Ovo, doduše, nije bilo ni naročito iznenađujuće. Sasvim se moglo očekivati da će jedan svet u tom području - na rubu asteroidnog pojasa - biti obilato bombardovan građom preostalom po stvaranju Sunčevog sistema. Pa ipak, uprkos ovoj okolnosti, već prvi susedni satelit, Ganimed, imao je potpuno drugačiji izgled. Iako je u dubokoj prošlosti dobrobrano bio prošaran udarnim kraterima, većina ih je u međuvremenu preorana - izraz koji je ovde neobično prikladan. Velika područja Ganimeda bila su prekrivena zaorinama i brazdama, kao da je neki kosmički baštovan prevukao preko njih kakvim džinovskim grabuljama. A postojale su i pruge svetlih boja, slične tragovima sačme čija zrna imaju u prečniku po pedeset kilometara. No, najtajanstvenije su bile dugačke, krivudave trake, sazdane od više desetina uporednih linija. Nikolaj Ternovski prvi je došao do zaključka šta one jamačno predstavljaju: superauto-puteve sa velikim brojem kolovoznih traka, čije su prostiranje odredili podnapiti zemljomeri. On je čak tvrdio da je uočio nadvožnjake i petlje u obliku četvorolisne deteline.

Pre no što je presekao orbitu Evrope, 'Leonov' je obogatio riznicu ljudskog znanja sa nekoliko biliona bita novih informacija o Ganimedu. Evropa, svet okovan ledom, sa svojom olupinom i svojom smrću, nalazila se toga časa sa druge strane Jupitera, ali nikada nije daleko izbivala iz misli članova posade.

Na Zemlji, dr Čang je već bio proglašen za heroja i njegovi Zemljaci su, uz očiglednu nelagodnost, izražavali zahvalnost na nebrojenim porukama sa izrazima saučešća. Jedna od njih bila je upućena u ime posade 'Leonova' - posle, pretpostavio je Flojd, obimnog prekranja u Moskvi. Osećanja na brodu bila su dvojaka - svojevrsna mešavina divljenja, tuge i olakšanja. Svi astronauti, bez obzira na pojedinačno nacionalno poreklo, smatrali su se građanima svemira i osećali su se međusobno povezani, uzimajući udela u likovanju i tragedijama drugih. Niko na 'Leonovu' nije bio srećan zato što je kineski pohod snašla nesreća; pa ipak, u isto vreme, javilo se prećutno osećanje olakšanja što započeta trka nije do kraja uzela maha.

Neočekivano otkriće života na Evropi dodalo je novi element situaciji - element o kome se sada naširoko raspravljalo kako na Zemlji tako i na 'Leonovu'. Neki biolozi propratili su čitavu stvar uzvikom: "Šta sam vam govorio!" - ukazujući na to da otkriće u krajnjoj liniji i nije bilo tako iznenađujuće. Još tokom sedamdesetih godina prethodnog stoleća istraživačke podmornice pronašle su zamašne kolonije neobičnih morskih stvorenja što su se nekako održavale u sredini za koju se smatralo da je u podjednako meri nepovoljna za život - u najzapretanijim ponorima Tihog okeana. Vulkanska izvorišta, koja su oplođavala i zagrevala taj bezdan, tvorila su oaze u pustinji što se pružala na velikim dubinama.

Sve što se jednom zbilo na Zemlji moglo se očekivati da će se ponoviti milionima puta i drugde u Vaseljeni; bila je to gotovo stvar vere među naučnicima. Voda - ili bar led - postojala je na svim Jupiterovim mesecima. A na lounu su se još nalazili vulkani koji su neprekidno bljuvali utrobu ovog meseca - tako da su se osnovano mogle očekivati umerenije aktivnosti na susednom svetu. Zbroje li se ove dve činjenice, život na Evropi ispadao je ne samo moguć nego i neumitan - kao što se to uvek naknadno ispostavljalo za većinu

iznenađenja prirode.

No, ovaj zaključak postavio je novo pitanje koje se pokazalo od životne važnosti za misiju 'Leonova'. Pošto je život otkriven na Jupiterovim mesecima - da li je on mogao biti u nekoj vezi sa monolitom iz Tihoa i sa još tajanstvenijim artefaktom iz orbite blizu Ioa?

Bila je to omiljena tema rasprava na sovjeticima u šest. Postojala je opšta saglasnost oko toga da stvorenje na koje je naišao dr Čang ne predstavlja visok oblik inteligencije - pod uslovom, razume se, da je on ispravno protumačio njegovo ponašanje. Nijedna životinja, sa makar i elementarnim moćima rasuđivanja, ne bi dopustila da postane žrtva vlastitih nagona, privučena poput leptira na sveću, u susret sigurnom krah.

No, Vasilij Orlov odmah je istupio sa jednim protivprimerom koji je oslabio, ako ne i pobio prethodni argument.

"Setite se kitova i delfina", reče on. "Njih nazivamo inteligentnim - ali koliko se samo često oni ubijaju u masovnim nasukavanjima! To liči na slučaj kada nagoni preovladaju nad razumom."

"Nema potrebe potezati delfine", umeša se Maks Brajlovski. "Izvesna plavuša iz Kijeva pokazala se kobno privlačnom po jednog od najblistavijih inženjera iz moje klase. Kada sam poslednji put čuo za njega, bio je zaposlen u Inturistu. A sigurno bi dobio zlatnu medalju za projektovanje svemirskih stanica. Kakva šteta!"

Čak i ako dr Čangov žitelj Evrope nije bio inteligentan, to nije isključivalo mogućnost postojanja viših oblika negde drugde. Nije se moglo prosuđivati o biologiji celog jednog sveta na osnovu samo jedog primerka.

No, postojalo je čvrsto uverenje da razvijena inteligencija nikada ne može nastati u moru; u tako blagoj i nepromenljivoj sredini naprosto nije bilo dovoljno izazova. A nadasve, kako bi morska stvorenja ikada mogla da razviju tehnologiju bez pomoći vatre?

Međutim, možda je čak i to bilo moguće; put kojim je išao ljudski rod nije bio jedini. U morima drugih svetova možda postoje čitave civilizacije.

Pa ipak, izgledalo je neverovatno da je na Evropi mogla nići kultura kadra za putovanje svemirom koja ne bi za sobom ostavila

neosporne znake vlastitog postojanja u obliku zdanja, naučnih postrojenja, lansirališta ili drugih artefakata. Ali ovde se od pola do pola nije moglo videti ništa drugo do ravan led i nekoliko ispupčenja golih stena.

Nije više bilo mnogo vremena za razmišljanja i rasprave pošto je 'Leonov' prošao pokraj orbita Ioa i sićušnog Mamasa. Posada je gotovo neprekidno bila zauzeta, pripravljavajući se za susret i kratkotrajan povratak težine posle mnogo meseci provedenih u uslovima slobodnog pada. Svi slobodni predmeti valjalo je da budu pričvršćeni pre no što brod uđe u Jupiterovu atmosferu, kada će sila usporenja povremeno dostizati čak i dve gravitacije.

Flojd je imao sreće; jedino je on raspolagao slobodnim vremenom da se divi veličanstvenom spektaklu planete koja se približava i koja je sada ispunjavala gotovo polovinu neba. Budući da nije postojalo ništa čime bi se određivale prave razmere, um nikako nije dolazio u priliku da pojmi istinsku veličinu ovog sveta. Neprekidno je morao da ponavlja samome sebi da ni pedeset Zemalja ne bi prekrilo poluloptu koja je sada stajala okrenuta ka njemu.

Oblaci, raznobojni kao pri najraskošnijim smirajima Sunca na Zemlji, tako su hitro jurili da je uspevao da razabere njihovo kretanje čak i u tako kratkom razmaku kao što je ciglih deset minuta. Veliki kovitlaci neprekidno su se obrazovali duž desetak traka koje su opasivale planetu, da bi se potom rastakali poput divnih vrtložja. Pramenovi nekog belog gasa povremeno bi šiknuli iz dubina, ali su ih odmah razvejavali olujni vetrovi izazvani zastrašujuće brzim okretanjem planete. Možda su najneobičnije formacije bile bele mrlje, ponekad raspoređene pravilno poput bisera na ogrlici, koje su se prostirale duž pasata srednjih jovijanskih geografskih širina.

U satima neposredno pred susret, Floyd gotovo da nije bio u prilici da vidi kapetana ili navigatora. Bračni par Orlov samo je retko odlazio sa komandnog mosta, budući da su neprekidno proveravali pristupnu orbitu, vršeći sićušna podešavanja 'Leonovljevog' kursa. Brod se sada nalazio na kritičnoj putanji koja će samo okrznuti gornju atmosferu; ukoliko bi otišao previsoko, kočenje izazvano trenjem ne bi bilo dovoljno da ga uspori i on bi nastavio izvan Sunčevog sistema, bez ikakvog izgleda da bude spasen. Ako se,

pak, spusti odveć nisko, izgoreće poput meteora. Između ove dve krajnosti prostirala se uska margina gde su greške bile dopustive.

Kinezi su dokazali da je aerokočenje izvodljivo, ali to nije isključivalo mogućnost da iskrсне nešto nepredviđeno. Flojd stoga nije bio odveć iznenađen kada mu je hirurg-zapovednik Rudenko priznala, na jedan sat pre kontakta:

"Sve više mi je žao, Vudi, što ipak nisam ponela onu ikonu."

14. DVOSTRUKI SUSRET

"...dokumenta za hipoteku na kuću u Nantaketu trebalo bi da su u odložena pod slovom 'H' u arhivi.

To bi bilo sve što se tiče poslova. Poslednjih nekoliko časova ne izlazi mi iz pameti jedna slika koju sam kao dečak video u nekoj pohabanoj knjizi o viktorijanskoj umetnosti - mora da je bila stara najmanje sto pedeset godina. Ne sećam se da li je reprodukcija bila crno-bela ili u boji. Ali nikada neću zaboraviti naziv - nemoj se smeјati - koji je glasio: 'Poslednja poruka domu'. Naši pra-pra-pradedovi obožavali su te sentimentalne melodrame.

Na slici je prikazana paluba jedrenjaka na orkanskom moru - jedra su bila sva rastrgana, a paluba skroz preplavljena vodom. U pozadini, posada se grozničavo upire da spase brod. A u prednjem planu jedan mladi mornar piše poruku, dok je pokraj njega boca koja treba da je odnese do kopna.

Iako sam u to vreme bio još dečak, smatrao sam da bi on pre trebalo da pomaže svojim sadruzima, a ne da piše pisma. No, stvar je ipak delovala na mene: nikada mi nije palo na um da ću jednoga dana i ja biti u položaju tog mladog pomorca.

Razume se, ja sam siguran da ćeš ti dobiti ovu poruku - a nema ničega u čemu bi mogao pomagati na 'Leonovu'. Štaviše, učtivo sam zamoljen da se držim po strani, tako da mi je savest sasvim čista dok ovo diktiram.

Odneću poruku odmah na komandni most, zato što ćemo kroz petnaest minuta prekinuti odašiljanje kada budemo uvukli veliku zdelu i zaptili sve brodske otvore - evo još jedne zgodne pomorske analogije za tebe! Jupiter sada ispunjava nebo - neću pokušati da to opišem, niti ću imati mnogo vremena da uživam u tom prizoru, zato što će se kapci spustiti kroz nekoliko minuta. U svakom slučaju, kamere će znatno bolje obaviti posao nego što bih ja to mogao.

Do viđenja, najdraža moja. Sve vas puno volim, a naročito Krisa. U vreme kada budete dobili ovo, sve će već biti gotovo, ma kako ispalo. Ne zaboravite da sam nastojao da dam sve od sebe za dobro svih nas - do viđenja."

Uzevši audio-čip, Flojd je odlebdio do komunikacionog centra i predao ga Saši Kovaljevu.

"Molim vas, pobrinite se da bude poslato pre no što prekinemo", reče on brižnim glasom.

"Ne brinite", obeća Saša. "I dalje radim na svim kanalima, a i preostalo mi je još dobrih deset minuta."

On ispruži ruku.

"Ako se sreli budemo ponovo - no, smeha će tad biti. Ako ne, e, tad je ovaj rastanak baš prikladan bio."

Flojd zažmirka.

"Šekspir, pretpostavljam?"

"Razume se; Brut i Kasije pre bitke. Vidimo se kasnije."

Tanja i Vasilij bili su odveć zadubljeni u praćenje razvoja situacije na displejima tako da su mu jedva i mahnuli i Flojd se povuče u svoju kabinu. Već se pozdravio sa ostalim članovima posade i sada mu je preostalo samo da čeka. Vreća za spavanje bila mu je već pripremljena u položaj za povratak gravitacije kada bude počelo usporenje, tako da je trebalo samo da sklizne u nju...

"Antene uvučene, podignuti svi štitnici", oglasi se zvučnik interkoma. "Početno kočenje trebalo bi da se oseti kroz pet minuta. Sve je normalno."

"Ja bih teško upotrebio baš taj pridev", promrmlja Flojd sebi u bradu. "Na engleskom bi se tu kazalo 'nominalno'." Jedva da mu se ta misao uobličila u umu kada se na vrata začu uzdržano kucanje.

"Kto tam?"

Gotovo da nije poverovao kada je ugledao Ženju.

"Dopuštate li da uđem?" upita ona zaplašeno, glasom devojčice koji Flojd gotovo nije prepoznao.

"Samo izvolite. Ali zašto niste u svojoj kabini? Preostalo je još svega pet minuta do ulaska u atmosferu."

Još dok je postavljao pitanje, postao je svestan da je glupo postupio. Odgovor je bio tako savršeno očigledan da se Ženja nije udostojila da nešto uzvрати.

No, ona je bila poslednja osoba koju je mogao da očekuje: prema njemu se, naime, postojano držala učtivo, ali i na udaljenosti. Štaviše, bila je jedini član posade koji ga je oslovljavao sa 'dr Flojde'.

Pa ipak, sada se nalazila tu, nesumnjivo tražeći zaštitu i društvo u trenucima opasnosti.

"Ženja, draga moja", reče on izmenjenim glasom. "Razume se da ste dobro došli. Ali prilično su mi skućene mogućnosti za ugošćenje. Čak bi se mogle nazvati spartanske."

Pošlo joj je nekako za rukom da se slabašno osmehne, ali ništa nije uzvratila dok je lebdeći ulazila u prostoriju. Tog časa Flojd shvati da ona nije samo nervozna - već užasnuta. Onda mu postade jasno zašto je došla k njemu. Stidela se da ispolji strah pred svojim zemljacima, tako da je pomoć potražila na drugoj strani.

Uviđanje ove okolnosti uslovalo je da u njemu malo splasne zadovoljstvo zbog neočekivanog susreta. To nije umanjilo njegovu odgovornost za jedno drugo usamljeno ljudsko biće koje se nalazilo daleko od doma. Činjenica da je ona bila privlačna - iako svakako ne i lepa žena, više nego dvostruko mlađa od njega - nije smela ovde da ima nikakvog uticaja. Ali ipak je imala, i to je došlo do izražaja.

Ona je to sigurno zapazila, ali nije učinila ništa što bi ga podstaklo ili obeshrabrilo dok su ležali jedno kraj drugog u čauri za spavanje. Bilo je mesta taman za oboje i Flojdu su počeli u glavi da se vrzmaju brižni proračuni. Šta bi bilo, ukoliko bi se ispostavilo da gravitacija premašuje najveću predviđenu vrednost i amortizeri popuste? Tada bi lako stradali...

No, postojala je prostrana bezbednosna margina; nije bilo mesta brizi da će ih snaći tako nedoličan kraj. Humor je bio neprijatelj želje; zagrljaj im je sada bio potpuno čedan. Nije pravo znao da li da se raduje ili da bude tužan zbog toga.

A i bilo je kasno za premišljanje. Negde iz velike daljine oglasio se prvi slabašni šapat zvuka, sličan jadikovki kakve izgubljene duše. U istom trenutku, brod se jedva primetno trgao; čahura se zanjihala, a amortizeri se potisnuše. Posle mnogo nedelja bestežinskog stanja gravitacija je stala da se vraća. Kroz svega nekoliko sekundi slabašno cviljenje preraslo je u postojanu grmljavinu, a čahura se pretvorila u pretovarenu viseću mrežu za ležanje. Prilično nezgodno, pomisli Flojd; već je bilo teško disati. No, usporenje je predstavljalo samo deo problema: Ženja ga je, naime, prigrlila kao što se davljenik hvata za poslovičnu slamku.

On se odvoji od nje što je blaže mogao.

"Sve je u redu, Ženja. Ako je 'Cijen' uspeo - i mi ćemo. Smirite se - ništa ne brinite."

Bilo je teško vikati nežnim glasom, a osim toga on uopšte nije bio siguran da li Ženja uspeva da ga čuje kroz grmljavinu usijanog vodonika. Ali više ga nije onako očajnički stezala, što je njemu pružilo priliku da nekoliko puta duboko udahne.

Šta bi Kerolajn pomislila da ga sada vidi? Da li će joj ispričati o ovome ako bude imao priliku? Nije bio siguran da bi razumela. U ovakvim trenucima sve veze sa Zemljom izgledale su uistinu sasvim tanke.

Bilo je nemoguće kretati se ili govoriti, ali sada, pošto se navikao na neobičan osećaj težine, više mu nije bilo nelagodno - osim što mu je desna ruka sve više trnula. Uz izvestan napor uspeo je da je izvuče ispod Ženje; poznati čin izazvao je u njemu za trenutak osećaj krivice. Dok mu se krvotok u ruci ponovo normalno uspostavljao, Flojd se prisetio znamenite opaske koja se pripisivala bar desetini astronauta i kosmonauta: 'U velikoj meri se preteralo u pretpostavkama vezanim kako za zadovoljstva tako i za probleme pri seksu u uslovima odsustva sile teže.'

Zapitao se kako stvar podnose ostali članovi posade i za trenutak mu na um padoše Čandra i Karnou, koji su sve ovo lepo prespavali. Oni nikada neće saznati šta ih je snašlo ako 'Leonov' postane meteorski pljusak na Jupiterovom nebu. Nije im zavideo na tome; propustili su da iskuse nešto što se doživljava samo jednom u životu.

Tanja se oglasila preko interkoma; reči su joj bile izgubljene u grmljavini, ali glas joj je zvučao mirno i savršeno normalno, sasvim kao da je posredi neka rutinska objava. Flojd je uspeo da baci pogled na časovnik i sa zaprepašćenjem je ustanovio da su već na polovini kočionog manevra. Upravo u tom trenutku 'Leonov' se nalazio na najmanjoj udaljenosti od Jupitera; samo su potrošne automatske sonde uspevale da prodru dublje u Jupiterovu atmosferu.

"Prošli smo polovinu, Ženja", uzviknu on. "Sad idemo napolje." Nije uspeo da razabere da li ga je razumela. Oči su joj bile čvrsto zatvorene, ali se blago osmehivala.

Brod se sada primetno ljuljao, poput malog čamca na uzburkanom moru. Je li to normalno - upita se Flojd. Bilo mu je milo što ga je zaokupljala briga o Ženji; to mu je odvlačilo misli od sopstvenih strahova. Samo za trenutak, pre no što je uspeo da odagna tu pomisao, pred očima mu se javila slika zidova koji najednom postaju blistavi i crveni poput višanja i zaklapaju se nad njim. Bilo je to slično košmarnoj fantastičnoj priči Edgara Alana Poa 'Bunar i klatno', na koju nije pomislio već dobrih trideset godina.

Ali do toga ipak nikada ne bi došlo. Kada bi toplotni štitnik otkazao, brod bi u trenu bio zdrobljen, spljošten udarcem čvrstog gasnog zida. Ne bi bilo nikakvog bola; njegov nervni sistem ne bi imao vremena da reaguje pre no što bi prestao da postoji. Imao je prilike da iskusi i utešnije misli, ali ni ova nije bila za odbacivanje.

Trzanje se polako primirilo. Tanja se još jednom oglasila objavom koja se nije mogla čuti (biće prilike da je pecka zbog toga kada sve bude gotovo). Vreme sad kao da je stalo da protiče znatno sporije; uskoro je odustao od gledanja u časovnik zato što nije mogao poverovati u ono što vidi. Brojke su se menjale tako lagano da je gotovo stekao utisak kako se nalazi u uslovima ajnštajnovske vremenske dilatacije.

Potom se zbilo nešto još neverovatnije. Najpre mu se učinilo zabavno, a onda ga je malo ozlojedilo. Ženja je zaspala - ako ne baš u njegovom naručju, a ono bar uz njega.

Bila je to prirodna reakcija: napor ju je jamačno iscrpeo, tako da se mudrost tela tu pokazala kao izbavljenje. Najednom, Flojd je i sam postao svestan gotovo postorgazmične klonulosti koja je stala da ga obuzima, kao da je on takođe bio emocionalno isceden ovim susretom. Morao je da uloži silan trud da ostane budan...

... A tada je stao da pada... pada... pada... i sve je bilo gotovo. Brod se vratio u svemir, gde je i pripadao. A on i Ženja su odlebdeli na dve strane.

Više nikada neće biti tako bliski, ali će ih zauvek ubuduće vezivati naročita prisnost koju neće iskusiti ni prema kom drugom.

15. BEKSTVO SA DŽINA

Kada je Flojd stigao do osmatračke palube - nekoliko neupadljivih minuta posle Ženje - već je izgledalo da je Jupiter udaljeniji. Ali posredi je morao biti privid proistekao iz onoga što zna, a ne što vidi. Tek što su, naime, izronili iz Jupiterove atmosfere i planeta je i dalje zapremala pola neba.

Sada su postali - baš kao što su i nameravali - njeni zarobljenici. Tokom poslednjeg usijanog sata hotimice su se odrekli viška brzine koji je bio dovoljan da ih izvede iz Sunčevog sistema i zaputi ka zvezdama. Sada su se kretali po elipsi - klasičnom Hofmanovom orbitom - između Jupitera i love orbite, udaljene tri stotine pedeset hiljada kilometara. Kada ne bi hteli - ili mogli - da ponovo stave motore u pogon, 'Leonov' bi nastavio da se kreće napred-nazad između te dve krajnje tačke, praveći puni krug jednom u devetnaest časova. Postao bi najbliži Jupiterov mesec - premda ne zadugo. Svaki put kada bi okrznuo atmosferu izgubio bi malo na brzini, sve dok se na kraju zavojito ne bi survao u propast.

Flojd nikada nije osobito voleo votku, ali se bez oklevanja pridružio ostalima koji su dizali zdravice projektantima broda, ne propustivši da uz put pomenu i ser Isaka Njutna. A onda je Tanja vratila bocu u ormarić i pomno ga zaključala; preostalo je, naime, još mnogo posla.

Iako su to svi očekivali, nije bilo nikoga ko nije poskočio na iznenadan prigušeni prasak eksplozivnih naboja i trzaj izazvan odvajanjem. Nekoliko sekundi kasnije jedan veliki, još blistav disk ulebdeo je u vidno polje, lagano se okrećući dok se udaljavao od broda.

"Pogledajte!" uzviknu Maks. "Leteći tanjir! Ko ima kameru?"

U smehu koji je usledio jasno se mogao razabrati prizvuk histeričnog olakšanja. Sveopšte kikotanje prekinuo je kapetan ozbiljnijom upadicom.

"Zbogom, verni toplotni štitniče! Divno si obavio svoj posao."

"Ako je ovo dobri, konzervativni ruski inženjering", primeti Flojd, "onda sam ja svim srcem za njega. Bolje nekoliko tona previše -

nego jedan miligram premalo."

Svi zapljeskaše ovim otmenim osećanjima, dok se odbačeni štitnik hladio najpre u žutu, pa u crvenu boju, da bi se konačno stopio sa okolnim tamom svemira. Potpuno je nestao sa vidika iako se udaljio svega nekoliko kilometara, premda bi iznenadno ponovno pojavljivanje neke zaklonjene zvezde posredno otkrilo njegovo prisustvo.

"Završena preliminarna provera orbite", reče Vasilij. "Od našeg pravog vektora odstupamo manje od deset metara u sekundi. Nije rđavo za prvi pokušaj."

Na ovu vest usledilo je sveopšte olakšanje, a nekoliko minuta kasnije Vasilij se oglasi novom objavom.

"Promena visine zbog ispravke kursa; delta ve šest metara u sekundi. Uključenje motora dvadeset sekundi kroz jedan minut."

I dalje su se nalazili toliko blizu Jupitera da je bilo nemoguće poverovati da brod orbitira oko planete; sticao se utisak da se nalaze u avionu kadrom da doseže do velikih visina, koji je upravo izronio iz mora oblaka. Nikako se nisu mogle dokučiti prave razmere; bilo je lako zamisliti da se, u stvari, hitro udaljuju od nekog zemaljskog zalaska sunca; crvene, ružičaste i grimizne boje koje su promicale ispod bile su tako poznate.

Ali to je bio samo privid; ovde ništa nije imalo paralelu sa Zemljom. Boje su bile izvorne, a ne tek pozajmljene od Sunca na zatonu. I sami gasovi bili su potpuno strani - metan i amonijak, kao i veštičja smesa ugljovodonika spravljena u vodonično-helijumskom kotlu. Nije bilo ni traga od slobodnog kiseonika, tog daha ljudskog života.

Oblaci su marširali od obzorja do obzorja u uporednim redovima, čiju su pravilnost mestimično izobličavali kovitlaci i vrtlozi. Tu i tamo, ustrojstvo su narušavala i kuljanja svetlijeg gasa, a Flojd je uspeo da uoči i tamnu ivicu jednog velikog virišta, gasni vrtlog koji je vodio negde dole, u nedokučive ponore Jupitera.

Stao je da traži veliku crvenu mrlju, ali se ubrzo prekoreo zbog te budalaste pomisli. Svekoliki ogromni predeo oblaka što se prostirao pod njim prekrio bi tek nekoliko postotaka džinovske crvene mrlje; u istom smislu bi neko mogao očekivati da razbere oblik Sjedinjenih

Američkih Država leteći u kakvom malom avionu nisko nad Kansasom.

"Ispravka izvršena. Sada smo na orbiti koja će nas dovesti do Ioa. Do susreta će doći kroz osam časova i pedeset pet minuta."

Manje od devet sati bilo je, dakle, potrebno da se uspnemo od Jupitera i suočimo se sa onim što nas tamo čeka, pomisli Flojd. Uspeli smo da uteknemo džinu - ali on predstavlja opasnost koju razumemo i za koju se možemo pripremiti. Ono, međutim, što leži pred nama potpuno je obavijeno velom tajne.

A ako budemo preživeli taj izazov, moramo se ponovo vratiti Jupiteru. Biće nam potrebna njegova snaga da nas bezbedno uputi ka matičnom svetu.

16. PRIVATNA LINIJA

"...Zdravo, Dimitrij. Ovde Vudi. Prebacujem na kod dva kroz petnaest sekundi... Zdravo, Dimitrij - pomnoži kodove tri i četiri, izvadi kubni koren, dodaj pi na kvadrat, pa uzmi najbliži celi broj kao kod pet. Osim ako vaši računari nisu milion puta brži od naših - a vraški sam uveren da nisu - niko živi ovo neće moći da dešifruje, bilo s tvoje ili s moje strane. Ali verovatno ćeš morati da pružiš neka objašnjenja; no, ti si se već dobro izveštio u tome.

Uzgred budi rečeno, moji obično izvrsno obavешteni izvori saopštili su mi o krahu poslednjeg pokušaja da se ubedi stari Andrej da se povuče; tvoja delegacija, dakle, nije bila nimalo uspešnija od prethodnih, tako da vam on i dalje sedi na glavi kao predsednik. Od srca se smejem tome: Akademija je to baš zaslužila. Znam da mu je preko devedeset godina i da postaje sve više... ovaj, tvrdoglav. Ali ne računajte ni na kakvu pomoć od mene, iako sam ja vodeći stručnjak na svetu - izvini, u Sunčevom sistemu - za bezbolno uklanjanje ostarelih naučnika.

Da li bi poverovao da sam još pomalo pijan? Zaključili smo da smo zaslužili priređivanje male proslave, pošto smo ostvarili uspešne rende... randes... do vraga, randevu sa 'Otkrićem'. Osim toga, valjalo je poželeti dobrodošlicu dvojici novih članova posade na brodu. Čandra ne veruje u alkohol - to te, naime, čini odveć ljudskim - ali zato je Volter Karnou to više nego nadoknadio. Jedino je Tanja ostala potpuno trezna, kao što bi i očekivao.

Moji zemljaci Amerikanci - blagi Bože, ovo liči na politički govor - prebrodili su izlazak iz hibernacije bez ikakvih poteškoća i obojica su orna da se bace na posao. Svi ćemo morati da damo sve od sebe; nije stvar samo u tome što nemamo mnogo vremena, nego i izgleda da je 'Otkriće' u prilično rđavom stanju. Gotovo da nismo mogli poverovati vlastitim očima kad smo videli kako je njegov besprekorno beli trup postao bolesno žut.

Razume se, za sve je kriv Io. Brod se spustio do udaljenosti od samo tri hiljade kilometara, a svakih nekoliko dana jedan od vulkana izbljuje mnogo megatona sumpora u nebo. Iako si video filmove,

ipak ne možeš ni zamisliti šta znači lebdeti povrh tog pakla; jedva čekam da odemo odavde, iako ćemo se uputiti u susret nečemu daleko tajanstvenijem - a možda i opasnijem.

Imao sam prilike da preletim preko Kilauee tokom erupcije 2006. godine; bilo je uistinu zastrašujuće, ali se ipak - nipošto - ne može uporediti sa ovim. U ovom trenutku nalazimo se povrh noćne strane, što se pokazuje još gore. Stvar je, naime, u tome što je ono što vidiš sasvim dovoljno da ti raspali maštu. Uveren sam da nigde drugde neću biti toliko blizu pravom paklu...

Neka jezera sumpora dovoljno su vrela da se sjaje, ali svetlost uglavnom potiče od električnih pražnjenja. Svaki nekoliko minuta izgleda da se ceo predeo rasprskava, kao da negde odozgo blesne nekakav džinovski blic. Ova analogija je prilično verodostojna; u odlivnoj cevi koja povezuje lo sa Jupiterom zapretano je na milione ampera, tako da svaki čas dolazi do silovitog oslobađanja energije, što stvara najveću munju u Sunčevom sistemu. Svaki put kada ona sevne, polovina naših automatskih osigurača složno se isključi.

Upravo se sada dogodila erupcija na samoj ivici; vidim ogroman oblak kako se širi ka nama, uspinjući se kroz Sunčevu svetlost. Sumnjam da će dostići našu visinu, ali čak i ako mu to uspe, biće bezopasan kada stigne dovdle. No, izgleda veoma zloslutno - svemirsko čudovište koje pokušava da nas proždere.

Ubrzo pošto smo stigli ovamo shvatio sam da me lo na nešto podseća; bilo mi je potrebno nekoliko dana da rešim zagonetku, a onda sam morao da proverim stvar preko arhive misije, zato što mi brodska biblioteka nije mogla biti od pomoći - sram je bilo. Sećaš li se kad sam ti otkrio svet 'Gospodara prstenova', na onoj oksfordskoj konferenciji, dok smo još bilo mladi? Vidiš, lo je, zapravo, Mordor: pogledaj treći deo. Ima jedan pasus o 'rekama istopljene stene koje krivudavo teku... sve dok se ne ohlade, a onda ostaju da leže poput izvijenih zmijolikih obličja izbljuvanih iz uzavrele zemlje'. Opis je savršen: kako je to Tolkin mogao znati četvrt stoleća pre no što je iko makar i video sliku loa? A posle se priča da Priroda ne oponaša Umetnost.

Sva je sreća što nećemo morati da se spustimo ovde: ne verujem da bi to pokušale čak ni naše pokojne kineske kolege. Ali možda će

jednoga dana to biti moguće; postoje područja koja izgledaju prilično postojana i koja neprekidno ne plave tokovi rastopljenog sumpora.

Ko bi mogao poverovati da ćemo prevaliti put sve do Jupitera, najveće među planetama - da bismo ga potom prenebregli. A upravo smo to činili najveći deo vremena; čak i onda kada ne posmatramo lo ili 'Otkriće', misli su nam usredsređene jedino na... Artefakt.

Još je udaljen deset hiljada kilometara, gore u libracionoj tački, ali kada ga osmotrimo kroz glavni teleskop, izgleda da se nalazi nadohvat ruke. S obzirom na to da je bez ikakvih pojedinosti, nema načina da mu se procene razmere; oko nikako nije u stanju da dokuči da mu dužina iznosi, u stvari, dva kilometra. Ako je u čvrstom stanju, onda mora da teži milijarde tona.

Ali da li je u čvrstom stanju? Od njega gotovo da nema radarskog odjeka, čak i kad je pljoštimice okrenut ka nama. Uspevamo da ga razaberemo jedino kao crni obris spram oblaka Jupitera, koji se pružaju tri stotine hiljada kilometara ispod. Ako se izuzme njegova veličina, u svakom drugom pogledu sasvim liči na monolit koji smo iskopali na Mesecu.

Sutra ćemo preći na 'Otkriće', tako da ne znam kada ću ponovo imati vremena ili prilike da razgovaram sa tobom. No, postoji još jedna stvar, dragi prijatelju, pre no što prekinem.

Reč je o Kerolajn. Ona nikad nije stvarno shvatila zbog čega sam morao da odem sa Zemlje i čini mi se da mi na izvestan način nikad neće oprostiti zbog toga. Neke žene smatraju da ljubav nije samo jedino što postoji - nego i sve što postoji. Možda su u pravu... U svakom slučaju, sada je svakako kasno mudrovati o tome.

Pokušaj da je malo obodriš kad ti se ukaže prilika. Počela je da govori o povratku na kontinent. Bojim se da, ako to učini...

Ako ti ne bude uspelo sa njom, nastoj da razveseliš Krisa. Nedostaje mi više nego što sam to kadar da iskažem.

On će verovati čika Dimitriju - ako mu kažeš da ga tata još voli i da će se vratiti kući što brže bude mogao."

17. PREKRCAVANJE

Čak i kad su okolnosti najpovoljnije, nije lako ukrcati se na jednu olupinu svemirskog broda koja vam u tom poduhvatu samo odmaže. Štaviše, takav čin može da bude samo opasan.

Volter Karnou bio je svestan toga jedino u smislu apstraktnog načela; no, stvar je prvi put iskusio tek onog časa kada je ugledao kako se 'Otkriće', dugačko sto metara, okreće oko svoje kraće ose, dok se 'Leonov' držao na bezbednoj razdaljini. Pre više godina trenje je zakočilo vrtenje karusela 'Otkrića', a angularni momenat onda je prešao na preostalu brodsku konstrukciju. Sada se, slično palici mažoretkinje hitnutoj uvis, napušteni brod okretao dok je išao svojom orbitom.

Prvi problem bio je zaustaviti to okretanje zbog koga je bilo nemoguće ne samo uspostaviti kontrolu nad 'Okrićem' nego mu i prići. Dok je sa Maksom Brajlovskim oblačio skafander u vazdušnoj komori, Karnou je iskusio veoma redak osećaj nevičnosti i podređenosti; ovo nije bio posao u kome se on osećao stručan. Pokušao je da to smrknuto objasni, rekavši: "Ja sam svemirski inženjer, a ne svemirski majmun"; ali stvar je valjalo obaviti. Jedino je on raspolagao umećem koje je moglo izbaviti 'Otkriće' izvan lovog domašaja. Maksu i njegovim kolegama, koji bi radili sa nepoznatim vodovnim dijagramima i opremom, bilo bi potrebno previše vremena. Dok bi njima uspelo da povrate energiju na brod i ovladaju njegovim kontrolama, on bi već uveliko potonuo u sumporna plamena grotla ispod.

"Ne bojiš se, zar ne?" upita ga Maks pre no što će staviti gornji deo skafandera.

"Ne toliko da bih napunio gaće u skafandru. Inače, prilično."

Maks se zakikota.

"Mislim da je to upravo primereno za ovaj posao. Ali ne sekiraj se - ja ću te prebaciti tamo u jednom komadu pomoću moje... kako je ono zovete?"

"Drške od metle. Smatralo se, naime, da veštice jašu na njima."

"Ah, da. Jesi li ih ikad probao?"

"Jesam jednom, ali mi je pobegla. Svima je ta predstava izgledala veoma smešna."

Postoje neka zanimanja u sklopu kojih su se javile jedinstvene i osobene alatke - kuka lučkih radnika, grnčarski točak, zidarska mistrija, čekić geologa. Ljudi koji su najveći deo vremena provodili na izgradnji konstrukcija u bestežinskom stanju izumeli su dršku od metle.

Posredi je bila veoma jednostavna naprava - šuplja cev dugačka samo metar, sa osloncem za noge na jednom kraju i spojnom omčom na drugom. Na dodir dugmeta ona bi se teleskopski razvila do dužine koja je pet ili šest puta veća od normalne, a unutrašnji sistem za apsorbovanje udaraca omogućavao je umešnom operatoru da izvodi najneverovatnije manevre. Oslonac za noge mogao je prema potrebi da postane kandža ili kuka; bilo je i mnogih dodatnih usavršavanja, ali to je predstavljalo osnovnu zamisao. Izgledalo je krajnje lako koristiti se njome - ali nije bilo tako.

Pumpe u vazdušnoj komori okončale su recikliranje i zasvetleo je znak za izlaz; spoljnja vrata su se otvorila i oni lagano izlebdеше u prazninu.

'Otkriće' se okretalo poput kraka vetrenjače na razdaljini od oko dve stotine metara, prateći ih na orbiti oko Ioa koji je ispunjavao pola neba. Jupiter je bio nevidljiv, s druge strane satelita. Tako je hotimice postupljeno: koristili su Ioa kao štitnik od energija koje su bile zapretane u odlivnoj cevi što je povezivala dva sveta. No, čak i ovako, nivo zračenja bio je opasno visok; imali su na raspolaganju manje od petnaest minuta pre no što su morali poći u sklonište.

Skoro istog trena kada se obreo u svemiru Karnou se suočio sa neočekivanim problemom vezanim za skafander.

"Dobro mi je stajao kada sam krenuo sa Zemlje", požali se on. "Ali sada čangrljam u njemu kao zrno graška u mahuni."

"To je savršeno normalno, Voltere", primeti hirurg-zapovednik Rudenko, umešavši se u radio-vezu. "U hibernaciji ste izgubili deset kilograma, što vam je baš dobro došlo. A i već ste tri povratili."

Pre no što je Karnou stigao da smisli neki odgovor, osetio je kako je nešto blago, ali čvrsto stalo da ga odvlači od 'Leonova'.

"Samo se opusti, Voltere", reče Brajlovski. "Nemoj da stavljaš u

pogon potisnike čak ni ako počneš da se vrtiš. Prepusti meni da obavim celu stvar."

Karnou je mogao da vidi slabašne izduvke iz leđnog ranca svog mlađeg saputnika, dok su ih sićušni mlaznici vodili ka 'Otkriću'. Sa svakim oblačićem pare osetio bi se blag trzaj vučnog užeta i on bi tada stao da se kreće ka Brajlovskom; ali nikada ne bi uspeo da ga stigne pre narednog izduvka. Počeo je da se u priličnoj meri oseća kao jo-jo - na Zemlji bi se upravo sada nalazio u fazi periodičnog povratka - koji poskakuje gore-dole na vrpci.

Postojao je samo jedan bezbedan način da se pristupi olupini, a to je bilo duž ose oko koje se lagano okretala. Središte rotiranja 'Otkrića' nalazilo se približno po sredini broda, blizu glavnog antenskog kompleksa, i Brajlovski se uputio pravo prema tom području, vukući za sobom svog zabrinutog saputnika. Kako će nas obojicu blagovremeno zaustaviti? - upita se Karnou.

'Otkriće' je sada bilo ogroman, vitak teg koji je lagano mlatio po celom nebu pred njim. Iako mu je bilo potrebno nekoliko minuta da načini jedan krug, daleki krajevi kretali su se upečatljivom brzinom. Karnou je pokušao da ne obraća pažnju na njih, već da se usredsredi na središte koje se približavalo - i koje je bilo nepomično.

"Idem tamo", reče Brajlovski. "Ne pokušavaj da mi pomogneš i nemoj se iznenaditi ma šta se dogodilo."

Šta li mu sad to znači? - upita se Karnou, nastojeći da predstojeća zbivanja primi sa što je moguće manje iznenađenosti.

Sve se zbililo za ciglih pet sekundi. Brajlovski je stavio u pogon svoju dršku od metle, tako da se ona teleskopski razvila do pune dužine od četiri metra, i ostvario vezu sa brodom što se približavao. Drška od metle stade da se smanjuje, dok je njena unutrašnja opruga apsorbivala zamašan momenat Brajlovskog; ali ipak nije uspela, kao što je Karnou i očekivao, da ga dovede u stanje mirovanja pokraj postolja antene. Drška se odmah ponovo raširi, preokrenuvši Rusovu brzinu, tako da je on sada bio odbačen od 'Otkrića' podjednako hitro kao što mu se maločas približavao. Sevnuo je pokraj Karnoua, zaputivši se ponovo u svemir, na razdaljini od svega nekoliko centimetara. Zbunjeni Amerikanac imao je taman toliko vremena da spazi veliki osmeh na licu Brajlovskog

pre no što je ovaj projurio kraj njega.

Sekundu kasnije osetio se trzaj na užetu koje ih je povezivalo, kao i brza plima usporenja, pošto je došlo do deobe momenta. Njihove suprotne brzine glatko su se potrle i najednom su se našli doslovce u stanju mirovanja u odnosu na 'Otkriće'. Karnouu je naprosto preostalo da se maši najbližeg držača i da ih obojicu privuče.

"Jesi li ikada probao ruski rulet?" upita ga on, povrativši dah.

"Nisam - šta je to?"

"Moram te to jednom naučiti. Za lečenje dosade podjednako je valjano kao i ovo."

"Nadam se, Voltere, da Maksu ne predlažete ništa opasno?" primeti dr Rudenko glasom kao da je uistinu zapanjena, tako da je Karnou odlučio da će najbolje biti ništa ne odgovoriti; Rusi ponekad stvarno nisu imali smisla za njegov osoben humor. "Zamalo da mene pređete", promrmlja on sasvim tiho, tako da ga ostali na vezi nisu mogli čuti.

Pošto je sada čvrsto prijanjao uz trup broda što se vrteo poput kraka vetrenjače, više nije bio svestan tog rotiranja - naročito kada bi upro pogled u metalne ploče tik uz oči. Sada je valjalo domoći se lestvi što su išle u daljinu, pružajući se duž uskog valjka koji je sačinjavao vitku okosnicu 'Otkrića'. Komandni modul u obliku lopte na dalekom kraju izgledalo je da je udaljen nekoliko svetlosnih godina, iako je savršeno dobro znao da razdaljina iznosi samo pedeset metara.

"Idem ja prvi", reče Brajlovski, namotavajući olabavljeno uže kojim su bili povezani. "Upamti - od sada nas stalno čeka nizbrdo. Ali to nije problem - možeš se držati jednom rukom. Čak i na dnu sila teže iznosi svega jednu desetinu Zemljine. A to je - kako vi ono kažete? - trućarija."

"Tričarija. Ako nemaš ništa protiv, ja bih išao nogama nadole. Nikad nisam voleo da se spuštam niz stepenice pogrešno okrenut - čak ni pri tričavoj sili teže."

Bilo je od suštinske važnosti, Karnou je to odlično znao, zadržati ovaj pomalo šaljiv ton; bez njega, naprosto bi bio poražen tajanstvenošću i opasnošću situacije. Tu, na gotovo milijardu

kilometara od matičnog sveta, predstojao mu je ulaz u najznamenitiju olupinu iz svekolike istorije svemirskih istraživanja; jedan medijski izveštač nazvao je jednom 'Otkriće' 'Marijom Čeleste' svemira, što nije bila rđava analogija. No, postojalo je i mnogo toga što je ovu situaciju činilo jedinstvenom; čak i kada bi pokušao da prenebregne utvarni lunarni predeo što je ispunjavao pola neba, nešto ga je ipak stalno podsećalo na to. Svaki put kada bi dodirnuo prečagu lestvi, raspršio bi rukavicom sloj sumpornog praha koji bi se digao u vidu retke magle.

Brajlovski je, razume se, bio sasvim u pravu; lako se moglo izići na kraj sa rotacionom gravitacijom izazvanom vrtenjem broda s kraja na kraj. Kada se navikao na nju, Karnou je čak pozdravio osećaj pravca koji mu je ona pružila.

A onda, gotovo najednom, obreli su se kraj velike kugle 'Otkrića', sa modulom za kontrolu i održavanje života, koja je izgubila svoju prvobitnu boju. Samo nekoliko metara odatle nalazio se pomoćni ulaz - isti onaj, shvatio je Karnou, kroz koji je Boumen ušao da bi se poslednji put uhvatio ukoštac sa Halom.

"Nadam se da možemo unutra", promrmlja Brajlovski. "Baš bi bilo šteta da smo prevalili sav ovaj put, a onda ustanovili da su vrata zaključana."

Raščistio je sloj sumpora koji je prekrivao pločicu sa displejom na kome se očitavalo stanje u vazdušnoj komori.

"Izvan pogona, razume se. Da proverim kontrole?"

"Neće biti nikakve štete od toga - ali i nikakve koristi."

"U pravu si. Dobro, pokrećem onda ručne..."

Bilo je očaravajuće posmatrati kako se u zaobljenom zidu pojavljuje uski urez, da bi iz njega suknuo oblačić pare koji se odmah razišao svemirom, noseći sa sobom i jedan komadić papira. Da to nije bila neka poruka od velike važnosti? Nikada to neće saznati; brzo je nestao, vrteći se s kraja na kraj. Dok je iščezavao spram zvezda, izgledalo je da nimalo ne gubi na početnom okretanju.

Brajlovski je nastavio, kako se činilo, još veoma dugo da barata oko ručnih kontrola pre no što je tamna, neprimamljiva pećina vazdušne komore bila potpuno otvorena. Karnou se ponadao da će bar rezervna rasveta još raditi. Ali nisu imali sreće.

"Sad si ti glavni, Voltere. Dobro došao na američku teritoriju."

Ta teritorija svakako nije izgledala odveć privlačno dok se on uvlačio unutra, šarajući snopom svetiljke sa skafandra po mračnoj komori. Koliko je Karnou mogao da proceni na prvi pogled, sve je bilo u redu. A šta si i očekivao? - upita se on napola ljutito.

Na ručno zatvaranje vrata otišlo je još više vremena nego prilikom otvaranja, ali nije bilo alternative sve dok u brodu ponovo ne bude uspostavljen energetska sistem. Neposredno pre no što je otvor bio potpuno zatvoren, Karnou se odvažio da baci pogled na suludu panoramu što se pružala napolju.

Svetlucavo plavo jezero otvorilo se blizu polutara; bio je uveren da se nije nalazilo na tom mestu pre nekoliko časova. Duž njegovih ivica poigrali su blistavi žuti odsevi - osobena boja za vreli natrijum; a cela noćna strana bila je optočena koprenom utvarnih pražnjenja plazme iz jedne od lovih gotovo neprekidnih aurora.

Bila je to građa potonjih noćnih mora - a kao da već to nije bilo dovoljno, javilo se još nešto što je bilo dostojno kakvog sumanutog nadrealističkog slikara. Zarivajući se u crno nebo, jedan ogromni, zakrivljeni rog kao da je nicao pravo iz ognjenih grotla raspaljenog meseca: rog kakav se jamačno prikazivao poraženom toreadoru u završnom trenutku suočenja sa istinom.

Jupiterov srp dizao se da pozdravi 'Otkriće' i 'Leonova' dok su hitali ka njemu svojom zajedničkom orbitom.

18. SPASAVANJE

U času kada se pomoćni izlaz zatvorio za njima došlo je do tanane promene uloga. Karnou je sada bio na svom terenu, dok se Brajlovski obreo na nepoznatoj teritoriji, osećajući se nelagodno u potpuno mračnim hodnicima i tunelima iz kojih se sastojala unutrašnjost 'Otkrića'; Maks je teorijski poznavao brod iznutra, ali to znanje temeljilo se samo na proučavanju konstrukcionih planova. Karnou je, sa druge strane, proveo mesece radeći na još nezavršenom istovetnom blizancu 'Otkrića'; bio je kadar, sasvim doslovno, da se vezanih očiju snađe na brodu.

Napredovanje je išlo teško zato što je ovaj deo broda bio projektovan za uslove odsustva gravitacije; nekontrolisano vrtenje, međutim, stvaralo je veštačku gravitaciju koja, iako je bila sasvim slaba, kao da je uvek dejstvovala u najnepogodnijem pravcu.

"Prvo što moramo da uradimo", promrmlja Karnou, pošto je skliznuo nekoliko metara niz hodnik pre no što je uspeo da ščepa jednu ručku, "jeste da zaustavimo ovo vražje vrtenje. A to ne možemo učiniti sve dok ne povratimo energiju. Preostaje mi jedino da se nadam da je Dejv Boumen obezbedio sve sisteme pre no što je napustio brod."

"Jesi li siguran da je odista napustio brod? Možda je nameravao da se vrati."

"Nije isključeno; ali to verovatno nikada nećemo saznati. Pitam se da li je on to i sam znao."

Obreli su se u sali sa kapsulama - 'svemirskoj garaži' 'Otkrića', u kojoj su se pod normalnim okolnostima nalazila tri loptasta modula za vanbrodske delatnosti, sa po jednim mestom unutra. Sada je tu stajala jedino kapsula Tri; Jedinica je bila izgubljena prilikom onog tajanstvenog slučaja kada je stradao Frenk Pul - dok je Dvojka bila sa Dejvom Boumenom, ma gde se on trenutno nalazio.

U sali sa kapsulom nalazila su se i dva skafandra, koja su nelagodno podsećala na obezglavljene leševe dok su visila bez gornjeg dela u rafovima. Bio je potreban sasvim mali napor mašte - a mašta Brajlovskog sada je radila prekovremeno - da se oni ispune

čitavom menažerijom najopakijih žitelja.

Nesrećna, ali ne i sasvim iznenađujuća okolnost bila je to što je upravo tada došao do izražaja Karnouov ponekad neodgovoran smisao za humor.

"Makse", reče on smrtno ozbiljnim glasom, "ma šta se dogodilo - molim te, nemoj se upuštati u traganje za brodskom mačkom."

Nekoliko milisekundi Brajlovski je bio izbačen iz koloseka; umalo nije uzvratilo: 'Bolje da to nisi pomenuo, Voltere', ali se ipak u poslednji čas uzdržao. Bilo bi to odveć otvoreno priznanje slabosti; umesto toga, rekao je:

"Voleo bih da sretnem tog idiota koji je našao da baš taj film uvrsti u našu biblioteku."

"To je verovatno učinila Katerina da bi ispitala psihološku ravnotežu članova posade. Uostalom, ti si se od srca smejao tokom projekcije prošle nedelje."

Brajlovski ništa nije uzvratilo; Karnouova opaska bila je savršeno tačna. Ali to se zbilo u okrilju poznate topline i svetlosti 'Leonova' među prijateljima - a ne u mračnoj, studenoj olupini koju pohode duhovi. Bez obzira na to koliko čovek bio racionalan, sasvim lako se moglo zamisliti neko neumoljivo tuđinsko stvorenje koje krstari ovim hodnicima, tragajući za žrtvom koju bi proždralo.

Sve je to tvoja krivica, bako (neka sibirski tundra lako počiva na tvojim kostima) - kamo sreće da mi nisi ispunila glavu svom silom onih jezivih predanja. Ako zaklopim oči, pred njih mi odmah izlazi, posle toliko vremena, Baba Jagina koliba i ona sama kako stoji sred šumskog proplanka na svojim koščatim, pilećim nogama...

No, dosta sa tim besmislicama. Ja sam sjajni, mladi inženjer suočen sa najvećim tehničkim izazovom svog života i ne smem dopustiti da moj američki prijatelj shvati da se ponekad plašim kao kakav dečkić...

Šumovi nisu pomogli. Bilo ih je premnogo, ali bili su tako slabašni da bi ih samo jedan iskusni astronaut otkrio spram zvukova vlastitog skafandra. No, Maksa Brajlovskog, naviknutog da radi u uslovima potpune tišine, oni su očito razdraživali, iako je znao da su povremena pucketanja i škripuckanja gotovo izvesno izazvana toplotnim širenjem usled okretanja broda poput pečenja na ražnju.

Iako se dejstvo Sunca tu slabašno osećalo, ipak je postojala primetna razlika u temperaturi između osvetljenih površina i onih u senci.

Osećao se nelagodno čak i u svom sopstvenom skafandru, budući da je sada pritisak postojao ne samo iznutra nego i spolja. Sve sile što su dejstvovale na pregibna mesta bile su malo promenjene, tako da više nije mogao tačno da procenjuje pokrete. Početnik sam koji iznova prolazi kroz obuku, reče on u sebi ljutito. Vreme je da se prekine ovo mračno raspoloženje nekim odlučnim delanjem. "Voltere - voleo bih da oprobam atmosferu."

"Pritisak je u redu; temperatura - auh! - sto pedeset ispod nule."

"Baš lepa ruska ciča zima. U svakom slučaju, vazduh u mom skafandru zadržaće udarni talas studeni."

"Dobro, pokušaj. Ali upraviću snop svetiljke u tvoje lice kako bih video kad počinješ da plaviš. I nemoj prekinuti da pričaš."

Brajlovski otkači vizir i pomeri ga nagore. Za trenutak se trgao kada su ga ledeni prsti pomilovali po obrazima, a onda je oprezno šmrknuo, da bi potom dublje udahnuo.

"Hladno jeste - ali mi se pluća nisu smrzla. Oseća se, međutim, neki neobičan miris. Ustajao, pokvaren - kao da je nešto - oh, ne!"

Pobledevši najednom, Brajlovski hitro spusti vizir i zakoči ga.

"Šta je bilo, Makse?" upita ga Karnou žurno, ovoga puta nimalo pritvorno zabrinut. Brajlovski ništa ne uzvрати; izgledalo je kao da se još upire da uspostavi kontrolu nad sobom. Štaviše, sticao se utisak da je suočen sa stvarnom opasnošću od one uvek užasne, a ponekad i kobne nepravilike - da počne da povraća u skafandru.

Usledila je dugotrajna tišina, a onda Karnou reče ohrabrujuće:

"Shvatio sam. Ali uveren sam da nisi u pravu. Znamo da je Pul ostao u svemiru. Boumen je izvestio da je... izbacio ostale pošto su umrli u stanju hibernacije - a možemo biti sigurni da je to i učinio. Ovde ne može biti nikog. Osim toga, veoma je hladno." Gotovo je dodao 'kao u mrtvačnici', ali se u poslednji čas uzdržao.

"Ali pretpostavimo", prošapta Brajlovski, "samo pretpostavimo da je Boumen nekako uspeo da se vrati na brod - i da je ovde umro."

Usledila je još duža tišina od prethodne pre no što je Karnou hotimice i polako podigao svoj vizir. Takođe se trgao kada mu je

ledeni vazduh prodro do pluća, a onda je napravio grimasu nosom u znak gađenja.

"Da, sad mi je jasno. Ali ipak si premnogo pustio mašti na volju. Kladam se deset prema jedan da smrad potiče iz brodske ostave. Verovatno se neko meso pokvarilo pre no što se brod smrzao. A Boumen je sigurno bio odveć zauzet da bi bio i dobra domaćica. Znam za stanove nekih neženja koji ništa manje ne zaudaraju od ovoga."

"Možda si u pravu. Nadam se da jesi."

"Razume se da sam u pravu. A čak i ako nisam - do vraga, kakve to veze ima? Dobili smo posao koji valja obaviti, Makse. Ako je Dejv Boumen još ovde, to ne spada u našu nadležnost - zar ne, Katerina?"

Hirurg-zapovednik nije ništa uzvratila; nalazili su se odveć duboko u unutrašnjosti broda da bi radio-signali mogli dovde dopreti. Bili su uistinu prepušteni sami sebi, ali Maksu se brzo vraćala vedrina. Predstavljalo je povlasticu, zaključio on, raditi sa Volterom. Američki inženjer ponekad je izgledao mek i nehajan. Ali bio je veoma stručan - a kad je neophodno i tvrd kao čelik.

Zajedno, oni će vratiti 'Otkriće' u život; a možda i natrag na Zemlju.

19. OPERACIJA 'VETRENJAČA'

Kada je 'Otkriće' najednom zablistalo poput poslovične Božićne jelke - navigaciona i unutrašnja svetla blesnula su s kraja na kraj - usklici radosti s 'Leonova' mogli su se gotovo čuti kroz vakuum između dva broda. No, odmah je usledilo razočarenje, pošto su se svetla gotovo istog trenutka ponovo ugasila.

Narednih pola časa ništa se nije dogodilo; a onda osmatrački prozori na komandnom mostu 'Otkrića' počеше da sijaju mekom, grimiznom svetlošću rezervne rasvete. Nekoliko minuta kasnije moglo se videti kako se Karnou i Brajlovski kreću po unutrašnjosti; obrisi njihovih prilika bili su zamučeni koprenom sumporne prašine.

"Halo, Makse - Voltere - čujete li nas?" pozva Tanja Orlov. Obe prilike mahnuše, ali ništa nisu uzvatile. Očigledno, bili su odveć zauzeti da bi se upuštali u neobavezna ćaskanja; posmatračima na 'Leonovu' nije preostalo ništa drugo do da strpljivo čekaju dok su se razne svetiljke palile i gasile, jedna od troja vrata sale za kapsule lagano otvorila, pa hitro zatvorila, i dok se glavna antena okrenula za skromnih desetak stepeni.

"Halo, 'Leonove'", oglasi se najzad Karnou. "Žao nam je što ste morali da čekate, ali imali smo pune ruke posla.

Evo kratke procene stanja, sudeći po onome što smo dosad imali prilike da vidimo. Brod je u znatno boljem stanju nego što sam se usuđivao da pretpostavim. Trup je nedirnut, oticanje zanemarljivo - vazdušni pritisak dostiže osamdeset pet odsto nominalnog. Sasvim se lepo može disati, ali nas čeka obimno recikliranje zato što zaudara do neba.

Glavna vest je da su energetske sistemi u redu. Gotovo svi osigurači bili su isključeni - sami su iskočili ili ih je Boumen stavio u taj položaj pre no što je izišao - tako da je sva životna oprema obezbeđena. Ali prilično će potrajati dok sve proverimo, kako bismo mogli ponovo da uključimo energiju u punom obimu."

"Koliko će na to otići vremena - bar za ključne sisteme: za održavanje života, pogon?"

"Teško je reći, kapetane. Koliko nam preostaje do pada?"

"Najkraća trenutna predviđanja govore o deset dana. Ali dobro znate kako se tu stvari menjaju."

"Dobro, ako se ne javi neki krupniji kvar, moći ćemo da izvučemo 'Otkriće' na stabilnu orbitu, daleko od ove paklene jame, kroz - oh, pa kroz manje od nedelju dana."

"Da li vam je nešto potrebno?"

"Nije - sa Maksom i sa mnom je sve u redu. Idemo sada u karusel da proverimo kako stoji sa ležištem. Želim da ga stavim u pogon što je pre moguće."

"Izvini, Voltere - ali je li to tako važno? Gravitacija je prijatna stvar, ali uspevamo i bez nje već prilično dugo."

"Nije mi toliko stalo do gravitacije, premda bi bilo od koristi malo je osetiti na brodu. Ako uspemo da ponovo pokrenemo karusel, on će potrti okretanje broda - zaustaviće ovo njegovo vrtenje. Onda ćemo moći da povežemo vazdušne komore i da prekinemo izlaske sa broda. Stvari će tako postati stotinu puta lakše."

"Lepa zamisao, Voltere - ali ipak ti neću dopustiti da spojiš moj brod sa tom... vetrenjačom. Pretpostavimo da ležište zariba i da se karusel zaglavi. To bi nas raznelo u komade."

"Slažem se, ali o tom potom. Javiću se ponovo čim budem mogao."

Tokom naredna dva dana niko nije imao previše slobodnog vremena. Pri kraju tog razdoblja Karnou i Brajlovski praktično su zaspali u svojim skafandrima, ali su obavili pregledanje 'Otkrića', ne naišavši pri tom ni na kakva neprijatna iznenađenja. I Svemirska agencija i Ministarstvo spoljnjih poslova sa olakšanjem su primili taj preliminarni izveštaj; on im je omogućio da ustvrde, ne bez osnova, da 'Otkriće' nije olupina, već 'privremeno povučena iz upotrebe svemirska letelica Sjedinjenih Američkih Država'. Sada je mogao otpočeti zadatak vraćanja u operativno stanje. Kada je ponovo proradio energetska sistem, naredni problem sa kojim se valjalo uhvatiti ukoštac bio je vazduh; čak i najtemeljnije veliko spremanje nije uspelo da ukloni smrad. Karnou je bio u pravu kada je pretpostavio da je izvor zadaha hrana koja se pokvarila pošto su se frižideri isključili; takođe je ustvrdio, uz podrugljivu ozbiljnost, da je to, u stvari, veoma romantično. "Treba samo da zatvorim oči", kazao

je on, "i odmah zamislim da sam na nekom starinskom kitolovcu. Možeš li i da pretpostaviš kako mora da je zaudaralo na 'Pikvodu'?"

Svi su se spremno saglasili da je, posle posete 'Otkriću', za tako nešto bio potreban tek uistinu mali napor mašte. Problem je konačno rešen - ili bar smanjen na podnošljive razmere - otpuštanjem brodske atmosfere u svemir. Srećom, u rezervnim tankovima bilo je još dovoljno vazduha za zamenu.

Jedna od najprijatnijih vesti bila je da se u rezervoarima nalazilo devedeset odsto goriva neophodnog za povratno putovanje; izbor amonijaka umesto vodonika za radnu tečnost pogona na plazmu višestruko se isplatio. Delotvorniji vodonik proključao bi i otekao u svemir pre mnogo godina, bez obzira na izolaciju rezervoara i veoma nisku spoljnu temperaturu. Ali gotovo celokupan amonijak bezbedno se zadržao u tečnom stanju i bilo ga je dovoljno da se brod dovede do bezbedne orbite oko Zemlje. Ili, bar, oko Meseca.

Obuzdavanje vrtenja 'Otkrića', sličnog okretanju propelera, predstavljalo je možda najkritičniji korak u postupku dovođenja broda pod kontrolu. Saša Kovaljev uporedio je Karnoua i Brajlovskog sa Don Kihotom i Sančom Pansom, izrazivši nadu da će njihov pohod na vetrenjaču biti uspešniji.

Veoma oprezno, uz mnoštvo zastajkivanja radi proveravanja, energija je puštena u motore karusela i veliki bubanj stao je da stiće brzinu, preuzimajući natrag vrtenje koje je jednom davno preneo na ceo brod. 'Otkriće' je izvršilo složen niz precesija, sve dok konačno njegovo okretanje s kraja na kraj nije gotovo potpuno prestalo. Poslednji tragovi neželjenog rotiranja potrti su mlaznicima za kontrolu položaja, tako da su na kraju dva broda počela nepomično da lebde jedan kraj drugoga - zdepast, nabijen 'Leonov', patuljast spram dugačkog, vitkog 'Otkrića'.

Prelazak s broda na brod postao je sada bezbedan i lak, ali kapetan Orlova i dalje je odbijala da dopusti fizičko povezivanje. Svi su se složili sa tom odlukom, budući da se lo postojano približavao; možda će na kraju čak morati da napuste letelicu koju tako grozničavo nastoje da spasu.

Činjenica da su sada znali šta je bio uzrok tajanstvenog orbitalnog zakazivanja 'Otkrića' nije bila ni od kakve pomoći. Svaki

put kada bi brod prošao između Jupitera i Ioa uronio bi i u nevidljivu odlivnu cev što povezuje dva tela - u električnu reku što teče sa sveta na svet. Ishodne vrtložne struje uslovljavale su da brod neprekidno usporava, kočeći ga prilikom svakog kruga.

Nije bilo načina da se predvidi kada će doći do pada, budući da se struja u odlivnoj cevi veoma menjala u zavisnosti od Jupiterovih takođe nepostojanih zakonitosti. Ponekad je dolazilo do dramatičnih plima aktivnosti, koje su bile praćene spektakularnim olujama elektriciteta i aurorama oko Ioa. Onda bi brodovi izgubili visinu za više kilometara, postavši u isto vreme nelagodno topli pre no što bi na scenu stupili sistemi termalne kontrole.

Ova neočekivana posledica zaplašila je i iznenadila sve pre no što je dokučeno očigledno objašnjenje. Svaki oblik kočenja uzrokuje negde toplotu; teške struje izazvane u trupovima 'Leonova' i 'Otkrića' pretvarale su ih nakratko u niskoenergetske električne peći. Nije stoga više bilo nimalo iznenađujuće što su se izvesne količine zdrave hrane na 'Otkriću' pokvarile tokom godina naizmeničnog zagrevanja i hlađenja broda.

Gnojan predeo Ioa, koji je više nego ikada podsećao na ilustraciju iz kakvog medicinskog udžbenika, bio je udaljen svega pet stotina kilometara kada se Karnou odvažio da uključi glavni pogon, dok se 'Leonov' nalazio na veoma pristojnoj razdaljini. Nije bilo nikakvog vidljivog dejstva - ni traga od dima i plamena starinskih hemijskih raketa - ali, kako je 'Otkriće' sticalo brzinu, dva broda su ipak stala da se lagano razmiču. Posle nekoliko časova veoma blagog manevrisanja oba broda su se podigla hiljadu kilometara; sada je bilo vreme da se malo predahne i da se skuju planovi za narednu fazu misije.

"Divno ste obavili posao, Voltere", reče hirurg-zapovednik Rudenko, obavivši svoju krupnu ruku oko ramena iscrpljenog Karnoua. "Svi se ponosimo vama."

Sasvim nehajnom kretnjom, ona slomi malu kapsulu pod njegovim nosom. Karnou se probudio tek kroz dvadeset četiri časa, ljut i gladan.

20. GILJOTINA

"Šta je to?" upita Karnou sa izrazom blagog gađenja na licu, odmeravajući mali mehanizam u ruci. "Giljotina za miševe?"

"Nije rđav opis - ali ovde je u pitanju nešto krupnije." Floyd pokaza na strelicu koja je bleskala na displeju; na njemu se trenutno nalazio složen dijagram elektronskih kola.

"Vidiš li ovu liniju?"

"Vidim - to je glavni vod za napajanje energijom. Pa šta?"

"U ovoj tački vod ulazi u Halovu središnju jedinicu za obradu. Voleo bih da tu postaviš ovu spravicu. U sam kablovod, tako da se ne može ni slučajno pronaći."

"Shvatam. Daljinska kontrola, tako da možeš da isključiš Hala kad god zaželiš. Veoma zgodan - i neprovodliv prekidač koji neće izazvati nikakav nezgodan kratak spoj kada se stavi u pogon. Ko pravi ovakve igračke? CIA?"

"Nije važno. Kontrolna jedinica je u mojoj kabini - to je onaj mali crveni računar koji mi sve vreme stoji na stolu. Treba samo pomnožiti devet puta devet, izvaditi kvadratni koren i pritisnuti INT. To je sve. Nisam siguran koliki je doseg - to ćemo morati da proverimo - ali sve dok razmak između 'Leonova' i 'Otkrića' nije veći od nekoliko kilometara, nema opasnosti da Hal ponovo zastrani."

"Kome ćeš sve reći za ovu... stvar?"

"Jedina osoba, u stvari, od koje želim da je prikrijem jeste Čandra."

"Toliko sam mogao da pretpostavim."

"Ali što manje ljudi zna za nju, to će se o njoj manje pričati. Reći ću Tanji da ona postoji, a u slučaju nužde možeš joj pokazati kako se njome upravlja."

"Na kakvu nuždu misliš?"

"Nije ti baš odveć bistro pitanje, Voltere. Kad bih to znao, onda mi ova vražija stvarčica uopšte ne bi bila potrebna."

"U pravu si. Kad hoćeš da postavim ovaj tvoj patentirani prekidač za Hala?"

"Što pre možeš. Po mogućstvu noćas, dok Čandra spava."

"Šališ se? Mislim da on nikad ne spava. Čandra ti je kao majka koja bdije nad bolesnom bebom."

"Dobro, ali ipak povremeno treba da prelazi na 'Leonova' da bi jeo."

"Tu imam novost za tebe. Prošli put kad je prešao preko, privezao je za skafandar vrećicu pirinča. Ta će mu zaliha biti dovoljna nedeljama."

"E, onda ćemo morati da upotrebimo jednu od znamenitih Katerininih ampula za nokaut. Prilično su uspešno deystvovale u tvom slučaju, zar ne?"

Karnou se šalio na račun Čandre - bar je Flojd imao takav utisak, premda čovek tu nikada nije mogao biti sasvim načisto: on je, naime, rado izricao neumerene izjave sa savršeno ozbiljnim izrazom lica. Trebalo je da prođe izvesno vreme pre no što su Rusi to shvatili; ubrzo, u samoodbrani, oni bi stali da se smeju za svaki slučaj, čak i onda kada je Karnou savršeno ozbiljno mislio ono što je rekao.

Što se, pak, Karnouovog smeha tiče, on je, na svu sreću, postao znatno umereniji od časa kada ga je Flojd prvi put čuo u šatlu; tom prilikom smeh je očigledno predstavljao posledicu alkohola. Naježio se već i pri pomisli da će ga ponovo čuti prilikom zdravica ispijenih u čast konačnog susreta 'Leonova' i 'Otkrića'. No, čak i tom prigodom, iako je Karnou dobrano potegao, uspeo je da očuva kontrolu nad sobom u podjednako meri kao i sama kapetan Orlova.

Stvar koju je uvek uzimao ozbiljno bila je posao koji je obavljao. Prilikom poletanja sa Zemlje bio je samo putnik. Sada je, međutim, bio član posade.

21. USKRSNUĆE

Predstoji nam, reče Flojd u sebi, buđenje zaspalog džina. Kako će Hal reagovati na naše prisustvo posle svih minulih godina? Koliko će se sećati prošlosti - i da li će biti blagonaklono ili neprijateljski nastrojen?

Dok je Flojd, tik iza dr Čandre, lebdeo pri nultoj sili teže na komandnom mostu 'Otkrića', misli mu se gotovo nisu udaljavale od prekidača koji je bio postavljen i proveren pre svega nekoliko časova. Radio-kontrola nalazila se na svega nekoliko centimetara od njegove ruke i on se osećao pomalo budalasto što ju je poneo sa sobom. U ovom trenutku Hal je i dalje bio odvojen od svih operativnih vodova broda. Čak i kad bude ponovo uključen, predstavljaće samo mozak bez udova, premda ne i bez organa čula. Biće kadar da opšti, ali ne i da dela. Karnou je zgodno opisao njegov položaj: "Najgore što može da uradi jeste da počne da nas proklinje."

"Spreman sam za prvi test, kapetane", reče Čandra. "Postavljeni su svi moduli koji su nedostajali, a sve vodove podvrgao sam dijagnostičkom programu. Nema ničeg što bi izgledalo nenormalno, bar ne na ovom nivou."

Kapetan Orlova uputi pogled prema Flojdu, koji kratko klimnu. Na Čandrino navaljivanje, samo su njih troje prisustvovali ovom kritičnom prvom uključenju, a bilo je sasvim očigledno da čak ni ovako malobrojna publika nije baš bila dobrodošla.

"Vrlo dobro, dr Čandra", reče kapetan, a zatim, budući da je uvek držala do protokola, žurno dodade: "Dr Flojd se saglasio, a ni ja nemam ništa protiv."

"Trebalo bi da imate u vidu", reče Čandra tonom koji je jasno ukazivao na nesaglasnost, "da su mu centri za prepoznavanje glasova i sintezu govora bili oštećeni. Moraćemo ga ponovo učiti da govori. Srećom, on je u tom pogledu nekoliko miliona puta brži od ma kog ljudskog bića."

Naučnikovi prsti stadoše da igraju po tastaturi; otkucao je desetak reči, naizgled nasumce, pažljivo izgovarajući svaku kada bi se pojavila na ekranu. Poput izobličienog odjeka, te reči mu se vratiše iz

rešetke zvučnika - beživotne, uistinu mehaničke, bez ikakvog nagoveštaja inteligencije koja eventualno stoji iza njih. To nije stari Hal, pomisli Flojd. Nimalo nije bolji od primitivnih igračaka što govore, koje su predstavljale silnu novost u vreme kada sam ja bio dečak.

Čandra pritisnu dugme za ponavljanje i niz reči se ponovo oglasi. Već se osećalo primetno poboljšanje, premda još niko ne bi pogrešio da za govornika proglasi ljudsko biće.

"Reči koje sam mu dao sadrže osnovne engleske foneme; desetak ponavljanja i biće prihvatljiv. Ali nedostaje mi oprema da sprovedem uistinu valjanu terapiju."

"Terapiju?" upita Flojd. "Hoćete da kažete da on ima... ovaj, oštećenje na mozgu?"

"Ne", hitro uzvratu Čandra. "Logička kola su u besprekornom stanju. Verovatno je samo glasovni ulaz u kvaru, ali će se on postupno popravljati. U svakom slučaju, proveravajte sve na vizuelnom displeju da biste izbegli nesporazume. A kada budete govorili, vodite računa o izgovoru."

Flojd uputi opori smešak kapetanu Orlovoj i postavi očigledno pitanje.

"A šta ćemo sa ruskim naglascima koji kod nas nisu retki?"

"Siguran sam da tu neće biti problema kada su u pitanju kapetan Orlova i doktor Kovaljev. Što se, međutim, ostalih tiče - tu ćemo morati da sprovedemo pojedinačne testove. Svako ko ih ne bude prošao moraće da koristi tastaturu."

"Od toga nas još dosta deli. Za sada, vi ste jedina osoba koja bi trebalo da se upušta u saobraćanje. Slažeš se, kapetane?"

"Potpuno."

Samo je jedva primetan klimaj glave stavio do znanja da ih je dr Čandra čuo. Prsti su ponovo počeli da mu lete po tastaturi, a stubovi reči i simbola stadoše takvim tempom da bleskaju po ekranu displeja da ih nijedno ljudsko biće nije moglo pratiti. Čandra je po svoj prilici raspolagao eidetskim pamćenjem, budući da je izgledalo da samo jednim pogledom uspeva da prepozna čitave stranice informacija.

Flojd i Orlova taman su hteli da prepuste naučnika njegovoj arkanskoj predanosti, kada im on ponovo stavi do znanja da je

svestan njihovog prisustva, podigavši ruku u znak upozorenja ili predosećanja. Kretnjom koja je bila gotovo oklevajća, u upadljivoj oprečnosti sa prethodnim brzim pokretima, on pomeri mali poklopac i pritisnu samotno dugme pod njim.

Istog trenu, bez ikakve primetne pauze, iz konzole se začu glas koji više nije predstavljao mehaničku parodiju ljudskog govora. Tu je nesumnjivo postojala inteligencija - svest - samosvest, premda još na rudimentarnom nivou.

"Dobro jutro, dr Čandra. Ovde Hal. Spreman sam za prvi čas."

Za trenutak je usledila tišina izazvana sveopštom zaprepašćenošću; a onda, podstaknuti istim porivom, dvoje posmatrača napustiše komandni most.

Hejvud Flojd nikada ne bi u to poverovao. Dr Čandra je plakao.

Četvrti deo: LAGRANŽ

22. STARIJI BRAT

"...Veoma sam se obradovao vesti o prinovi delfinu! Mogu zamisliti kako je Kris bio uzbuđen kada su ponosni roditelji uveli svog potomka u kuću. Trebalo je samo da čuješ one silne 'oh!' i 'ah!' mojih saputnika kada su videli na snimku kako njih dvojica plivaju zajedno i kako mu Kris jaše na leđima. Predložili su da mu damo ime Sputnik, što ne znači samo satelit nego i sadrug.

Izvini zbog prilične pauze posle moje poslednje poruke, ali pretpostavljam da si iz emisije vesti stekla predstavu o tome kakav smo ogroman posao morali da obavimo. Čak je i kapetan Tanja morala da odustane od uobičajenih rasporeda do kojih je inače veoma držala; svaki problem se morao rešavati odmah pošto bi iskrasao i to je morao da radi onaj ko bi se zatekao na licu mesta. Spavali smo jedino onda kada više nismo mogli da stojimo na nogama.

Mislim da svi možemo biti ponosni na ono što smo obavili. Oba broda su sad u operativnom stanju i gotovo smo završili prvi krug ispitivanja Hala. Kroz nekoliko dana ustanovićemo da li mu možemo poveriti upravljanje 'Otkrićem' kada budemo krenuli da se konačno susretnemo sa Starijim bratom.

Ne znamo ko mu je prvi nadenuo to ime - Rusi baš nisu oduševljeni njime, što je i razumljivo. Isto su tako sarkastični povodom zvaničnog naziva MNT-2; u više navrata su istakli da se Artefakt nalazi bezmalo milijardu kilometara od Tihoa. Osim toga, Boumen nije izvestio ni o kakvoj magnetskoj nepravilnosti; jedina sličnost sa MNT-1 javlja se u pogledu oblika. Kada sam ih pitao koji bi se naziv njima dopao, opredelili su se za Zagadka, što znači zagonetka. Ime je nesumnjivo izvrsno; ali svi su se redom nasmešili kada sam pokušao da ga izgovorim, tako da sam ja i dalje ostao pri Starijem bratu.

No, ma kako nazvali stvar, od nje nas sada deli svega deset hiljada kilometara, tako da putovanje donde neće potrajati više od nekoliko časova. Ali moram ti priznati da nas ta poslednja deonica sve čini nervoznim.

Nadali smo se da ćemo možda pronaći neke nove informacije na 'Otkriću'. To je za sada ispalo jedino razočarenje, premda se takav ishod mogao očekivati. Hal je, razume se, bio isključen dugo pre susreta, tako da u njegovoj memoriji nema ni pomena o onome što se tom prilikom zbilo; Boumen je sa sobom poneo sve svoje tajne. Ne postoji ništa u brodskom dnevniku ili u sistemima za automatsko beleženje što već nismo znali.

Jedina nova stvar koju smo otkrili bila je sasvim lične prirode - poruka koju je Boumen ostavio za svoju majku. Pitam se zašto je nije poslao; očigledno, očekivao je - ili se nadao - da će se vratiti na brod po poslednjem izlasku. Razume se, mi smo prosledili poruku do gospođe Boumen - ona se nalazi u staračkom domu negde na Floridi u prilično slabom mentalnom stanju, tako da joj to verovatno neće ništa značiti.

To bi otprilike, za sada, bile sve novosti. Ne mogu vam reći koliko mi nedostajete... baš kao i plavo nebo i zelena mora Zemlje. Ovde se javljaju jedino crvene, narandžaste i žute boje - često podjednako predivne kao najfantastičniji zalasci Sunca, ali s vremenom čovek postaje zasićen hladnim, čistim zracima sa suprotnog kraja spektra.

Volim vas oboje - i javiću se ponovo čim budem mogao."

23. SUSRET

Nikolaj Ternovski, stručnjak za kontrolne uređaje i kibernetiku na 'Leonovu', bio je jedini čovek na brodu koji je mogao da razgovara sa dr Čandrom koliko-toliko na ravnoj nozi. Iako Halov glavni tvorac i mentor nije bio voljan da ma kome pokloni puno poverenje, jednostavna fizička iscrpljenost nagnala ga je da prihvati pomoć. Rus i Indoamerikanac sklopili su privremeni savez, koji je dejstvovao iznenađujuće dobro. To je u najvećoj meri spadalo u zaslugu dobrodušnog Nikolaja, koji je na neki način bio kadar da oseti kada je Čandri stvarno bio potreban, odnosno kada je ovaj želeo da bude sam. Činjenica da je Nikolajev engleski bio ubedljivo najslabiji na brodu pokazala se u ovom pogledu krajnje nevažna, budući da su najveći deo vremena njih dvojica govorila kompjuterski koji je bio potpuno nedokučiv ma kom drugom.

Posle nedelju dana spore i pomne reintegracije, sve Halove rutinske i nadziračke funkcije ponovo su pouzdano dejstvovale. Sada je nalikovao čoveku kadrom da hoda, izvršava jednostavna naređenja, obavlja poslove koji nisu zahtevali veliku umešnost i uzima udela u ne odveć složenim razgovorima. Mereno ljudskim aršinima, njegov koeficijent inteligencije iznosio je možda pedeset; za sada su se pojavili tek najtanušniji obrisi njegove pređašnje ličnosti.

I dalje je ličio na hodača u snu; pa ipak, prema Čandrinom stručnom mišljenju, sada je bio sasvim sposoban da upravlja 'Otkrićem' na putu od sadašnje orbite blizu Ioa do mesta susreta sa Starijim bratom.

Svi su pozdravili predstojeće udaljavanje za novih sedam hiljada kilometara od rasplamsalog pakla što se pružao ispod njih. Iako je ta razdaljina bila tričava u astronomskim razmerama, ona je ipak značila to da nebom više neće preovlađivati predeo koji je slobodno mogao nastati u mašti Dantea i Hijeronimusa Boša. Uz to, iako ni pri najžešćim erupcijama izbačeni materijal nije stizao do dva broda, vladala je neprekidna bojazan da Ioa može pokušati da postavi novi rekord. Takođe, vidljivost sa osmatračke palube 'Leonova' postojano

se smanjivala usled tanke koprene sumpora, tako da bi neko ranije ili kasnije morao izaći da je očisti.

Samo su Karnou i Čandra bili na 'Otkriću' kada je Halu prvi put bilo preušteno upravljanje brodom. Kontrola kojom je on rasplagao bila je, doduše, veoma ograničena; Hal je naprosto ponavljao program koji je bio ubačen u njegovu memoriju i nadgledao izvršenje. A ljudska posada je nadgledala njega: ukoliko bi došlo do nekog poremećaja, oni bi odmah preuzeli stvar u svoje ruke.

Prvo stavljanje motora u pogon potrajalo je deset minuta: potom je Hal izvestio da je 'Otkriće' ušlo na prelaznu orbitu. Čim su to potvrdili radarski i optički sistemi za praćenje na 'Leonovu', i drugi brod je krenuo istom putanjom. Tokom putovanja preduzeta su dva manja podešavanja trajektorije; a onda, tri časa i petnaest minuta docnije, obe letelice stigle su bez ikakvih teškoća do prve Lagranžove tačke, L-1 - prevalivši deset i po hiljada kilometara duž nevidljive linije što je povezivala središta Ioa i Jupitera.

Halovo ponašanje bilo je besprekorno, što je na Čandrinom licu izazvalo pojavu nepogrešivih znakova jednog tako čisto ljudskog osećanja kao što je zadovoljstvo, pa čak i radost. No, u to vreme, misli svih ostalih bile su već usredsređene na nešto drugo; Stariji brat, alias 'Zagadka', nalazio se udaljen svega sto kilometara.

Čak i sa te razdaljine već je izgledao veći od Meseca viđenog sa Zemlje, kao i izrazito neprirodan po svojim ravnim bridovima i geometrijskom savršenstvu. Spram zaleđa svemira on je bio potpuno nevidljiv, ali uzjuren i Jupiterovi oblaci tri stotine pedeset hiljada kilometara ispod isticali su ga u dramatičnom reljefu. Oni su takođe bili vinovnici jednog privida koji um, pošto ga jednom iskusi, više ne bi mogao da odagna. S obzirom na okolnost da se njegovo pravo mesto ni na koji način nije moglo okom prosuditi, Stariji brat je često ličio na otvorena podna vrata usred pročelja Jupitera.

Nije bilo nikakvog razloga da se pretpostavi da je stotinu kilometara bezbednije nego deset, odnosno opasnije nego hiljadu; ta razdaljina se naprosto činila psihološki pogodna za prvo izviđanje. Sa ove udaljenosti brodski teleskopi bili su kadri da otkriju pojedinosti prečnika svega nekoliko centimetara - ali tamo nije bilo ničeg sličnog. Stariji brat pokazao se besprekorno jednoobrazan, što

je za predmet koji je po svoj prilici preživeo milione godina bombardovanja svemirskim krhotinama bilo naprosto neverovatno.

Kada ga je Flojd osmotrio kroz dvogledni okular, učinilo mu se da je dovoljno samo da ispruži ruku pa da dodirne te glatke, abonosne površine - baš kao što je učinio i na Mesecu pre mnogo godina. Tog prvog puta bio je u skafandru i na ruci mu se nalazila rukavica. Tek kasnije, pošto je monolit u Tihou zatvoren u kupolu pod pritiskom, on je došao u priliku da ga dodirne i golom rukom.

No, nije bilo nikakve razlike; nije imao utisak da je ikad uistinu dodirnuo MNT-1. Izgledalo je, naime, da mu vrhovi prstiju prelaze po nekoj nevidljivoj barijeri: što je jače pritiskao, to je i otpor bio izrazitiji. Pitao se da li će se isto ponoviti i u slučaju Starijeg brata.

Pre no što su se, međutim, toliko približili, valjalo je da izvrši svaki test koji se mogao preduzeti i da o ishodima tih osmatranja izvesti Zemlju. Nalazili su se u prilično sličnom položaju kao i stručnjaci za eksploziv koji nastoje da demontiraju novu vrstu bombe čiju detonaciju može da izazove i najmanji pogrešni potez. Koliko su se uopšte u svemu razabirali, nije bilo isključeno da bi i najtanušnije radarsko opipavanje moglo postati vinovnik nepojamne katastrofe.

Prvih dvadeset četiri časa ograničili su se na osmatranje pasivnim uređajima - teleskopima, kamerama, sensorima na svim talasnim dužinama. Vasilij Orlov takođe je iskoristi priliku da uz najveću moguću tačnost izmeri dimenzije ploče, što je do šestog decimalnog mesta potvrdilo znamenit odnos 1:4:9. Stariji brat imao je u dlaku iste razmere kao i MNT-1 - ali, budući da mu je dužina premašivala dva kilometra, bio je sedam stotina osamnaest puta veći od svog parnjaka.

To je stvorilo novu matematičku tajnu. Ljudi su godinama raspravljali o zagonetnom odnosu 1:4:9 - kvadratima prva tri cela broja. Tu posredi nikako nije mogla biti puka podudarnost; sada se, međutim, pojavio još jedan broj sa kojim je valjalo uhvatiti se ukoštac.

Na Zemlji su statističari i matematički fizičari ubrzo veselo počeli da se igraju svojim računarima, nastojeći da dovedu u vezu ovaj odnos sa fundamentalnim konstantama prirode - brzinom svetlosti, odnosom mase protona i elektrona, konstantom fine strukture.

Uskoro im se pridružila bulumenta numerologa, astrologa, mistika, koji su u čitavu stvar upleli visinu Velike piramide, prečnik Stounhendža, azimutne vrednosti linija kod Naske, geografsku širinu Uskršnjih ostrva i mnoštvo drugih činilaca, odakle su potom bez po muke izvlačili najfantastičnije zaključke o budućnosti. Nimalo ih nije onespokojilo ni to što je jedan poznati vašingtonski humorista izjavio da se prema njegovim proračunima svet nesumnjivo okončao 31. decembra 1999, ali da su svi još odveć mamurni da bi to zapazili.

Ni Stariji brat kao da nije zapažao dva broda koja su se obrela u njegovoj blizini - čak ni pošto su ga oni obazrivo opipali radarskim snopovima i stali da ga bombarduju plimom radio-impulsa, od kojih se očekivalo da će podstaći eventualnog inteligentnog slušaoca da uzvрати na isti način.

Posle dva dana puna napetosti brodovi su, uz saglasnost komande misije, prepolovili razdaljinu. Sa udaljenosti od pedeset kilometara najveće pročelje ploče izgledalo je četvorostruko veće od širine Meseca na nebu Zemlje - upečatljivo, ali ipak ne toliko veliko da postane psihološki balast. Ono se još nije moglo uporediti sa Jupiterom, koji je bio desetostruko veći; i tako, raspoloženje posade se uskoro promenilo od opreznosti začinjene strahopoštovanjem u izvesno nestrpljenje.

Volter Karnou kao da je govorio gotovo u ime svih kad je rekao: "Stariji brat možda je spreman da čeka i nekoliko miliona godina - ali nama se ipak malo više žuri."

24. IZVIĐANJE

'Otkriće' je krenulo sa Zemlje sa tri male svemirske kapsule u kojima su astronauti mogli obavljati vanbrodske delatnosti odeveni samo u košulju. Jedna je bila izgubljena prilikom nesrećnog slučaja - ako je to uistinu bio nesrećni slučaj - kada je stradao Frenk Pul. U drugoj se Dejvid Boumen uputio na svoj konačni susret sa Starijim bratom; tu kapsulu snašla je ista sudbina koja je i njega zadesila. Treća se još nalazi u brodskoj garaži, u sali sa kapsulama.

Nedostajao joj je, međutim, jedan važan deo - vrata koja je zapovednik Boumen odbacio prilikom opasnog prolaska kroz vakuum i ulaska u brod preko rezervne vazdušne komore, pošto je Hal prethodno odbio da otvori kapiju sale za kapsule. Eksplozivno oslobađanje vazduha do koga je tom prilikom došlo katapultiralo je kapsulu nekoliko stotina kilometara; Boumen, koji je u prvo vreme bio zauzet prečim stvarima, tek kasnije je uspeo da je ponovo podvede pod radio-kontrolu i vrati natrag. Nije bilo nimalo iznenađujuće to što on uopšte nije mario da zameni odbačena vrata.

Sada je kapsula sa brojem tri (kojoj je Maks, odbijajući da pruži bilo kakvo objašnjenje, nadenuo ime 'Nina') bila pripremljena za novi izlazak u svemir. I dalje su joj nedostajala vrata, ali to više nije bilo važno. Niko se, naime, neće voziti u njoj.

Boumenova predanost dužnosti pokazala se ovde kao neočekivano srećna okolnost i bilo bi budalasto ne iskoristiti tu priliku. Upotrebivši 'Ninu' kao robotsku sondu, Stariji brat se mogao ispitati sa male razdaljine bez izlaganja opasnosti ljudskih života. Tako su bar stvari izgledale u teoriji; niko nije mogao isključiti mogućnost reakcije koja bi obuhvatila i sam brod. Uostalom, pedeset kilometara predstavljalo je tek trunčicu u kosmičkim razmerama.

Budući da je godinama ležala zapostavljena, 'Nina' je izgledala upadljivo pohabano. Prašina koja je uvek lebdela unaokolo u uslovima obustave sile teže bila je plegla po spoljnoj površini, tako da je nekada besprekorno beo trup postao prljavosiv. Dok je lagano ubrzavala, udaljujući se od broda, sa pravilno skupljenim spoljnim manipulatorima i ovalnim osmatračkim oknom koje je zurilo put

svemira slično kakvom ogromnom, mrtvom oku, nije ostavljala utisak preterano upečatljivog ambasadora Čovečanstva. No, upravo je u tome i bila prednost; mogla se očekivati uviđavnost prema jednom ovako ubogom izaslaniku, a njegova mala veličina i niska brzina trebalo je da podvuku miroljubive namere. Čuo se predlog da se približi Starijem bratu raširenih ruku; no, zamisao je brzo odbačena, pošto su se gotovo svi saglasili da bi se, kad bi oni sami videli kako im se 'Nina' primiče sa ispuštenim mehaničkim kandžama, dali smesta u beg da spasu goli život.

Posle lagane dvočasovne vožnje 'Nina' se zaustavila na sto metara od jednog ugla ogromne pravougaone ploče. Sa tako male udaljenosti nije se mogao steći utisak o njenoj pravoj veličini; televizijske kamere isto su tako mogle biti upravljene i ka vrhu jednog crnog tetraedra neodređene veličine. Instrumenti na sondi nisu beležili nikakve znake radioaktivnosti ili magnetnih polja; baš ništa nije prispevalo sa Starijeg brata izuzev onog majušnog dela Sunčeve svetlosti koje se on udostojio da odrazi.

Posle petominutne pauze - što je, kako se smatralo, odgovaralo svraćanju pažnje na sebe u stilu 'Zdravo, evo mene' - 'Nina' je krenula u dijagonalni prelazak preko najmanjeg pročelja, potom preko srednjeg, pa onda i preko najvećeg, držeći se uglavnom na razdaljini od pedeset metara, ali povremeno se i spuštajući samo na pet. No, bez obzira na razmak koji ih je delio, Stariji brat neprekidno je izgledao u dlaku isti - gladak i jednoličan. Dugo pre no što je misija okončana, posmatrači na oba broda počeli su da se dosađuju; uglavnom su se vratili svojim raznim poslovima, bacajući samo povremeno poled na monitore.

"To bi bilo sve", reče konačno Volter Karnou, pošto se 'Nina' vratila na mesto odakle je pošla. "Mogli bismo ovo ponavljati do kraja života, a da više ništa ne saznamo. Šta ću sa 'Ninom' - da je vratim?"

"Ne", reče Vasilij, umešavši se u vezu sa 'Leonova'. "Imam jedan predlog. Odvedi je do tačnog središta najvećeg pročelja. Zaustavi je tu - na razdaljini od, recimo, stotinu metara. Neka ostane tu ukotvljena, sa radarom uključenim na najveći stepen tačnosti."

"Nema problema - osim što će postojati izvesna preostala količina kretanja. Ali šta imaš na umu?"

"Upravo sam se setio jedne vežbe sa mojih fakultetskih kurseva iz astronomije - gravitaciono privlačenje beskonačne ravne ploče. Ni na kraj pameti mi nije palo da ću imati priliku da to primenim u stvarnom životu. Pošto nekoliko časova budemo proučavali 'Ninine' kretnje, u najmanju ruku biću kadar da izračunam 'Zagadkinu' masu. Razume se, pod uslovom da je uopšte ima. Sve više mi se čini da tamo, u stvari, nema ničega."

"Postoji jedan lak način da se to ustanovi i na kraju ćemo morati da mu pribegnemo. 'Nina' će morati sasvim da priđe i da dodirne stvar."

"Već je to učinila."

"Kako to?" upita Karnou, pomalo ozlojeđeno. "Nisam se približavao ispod pet metara."

"Nisam kritikovao tvoje upravljačko umeće - premda je malo nedostajalo prilikom prvog susreta, zar ne? Ali svaki put kad si stavio u pogon 'Ninine' potisnike blizu površine, blago si potapšao 'Zagadku'."

"Buva koja skakuće po slonu!"

"Možda. Naprosto ne znamo. Ali biće najbolje da pretpostavimo da je na ovaj ili onaj način svesna našeg prisustva i da će nas tolerisati sve dok joj ne zasmetamo."

U vazduhu je ostalo njegovo neizrečeno pitanje. Kako bi mogli da zasmetaju jednoj crnoj, pravougaonoj ploči dugačkoj dva kilometra? Isto tako, u kakvom bi se obliku moglo ispoljiti njeno negodovanje?

25. POGLED IZ LAGRANŽA

Astronomija je bila puna takvih zanimljivih, ali besmislenih podudarnosti. Najznamenitija je bila činjenica da su Sunce i Mesec, posmatrani sa Zemlje, imali isti prividni prečnik. Ovde, u libracionoj tački L-1, koju je Stariji brat odabrao za svoju takču kosmičkog balansiranja na gravitacionom zategnutom užetu između Jupitera i Ioa, zbila se jedna slična pojava. Izgledalo je, naime, da su planeta i satelit u dlaku iste veličine.

I to kakve veličine! Ne onih bednih pola stepena koliko iznose Sunce i Mesec, već četrdeset puta većeg prečnika - odnosno hiljadu šest stotina puta veće površine. Pogled na bilo koji od njih bio je dovoljan da ispuni um strahopoštovanjem i čuđenjem; viđeni zajedno, predstavljali su fantastičan prizor.

Svakih četrdeset dva časa prošli bi kroz potpuni ciklus mWna; kada je Ioa bio mlad, Jupiter je bio pun - i obrnuto. Ali čak i onda kada je Sunce stajalo skriveno iza Jupitera i kada se videla jedino noćna strana planete, on je nepogrešivo bio tu - ogromni crni disk što pomračuje zvezde. Ponekad bi tu tminu za trenutak odagnali blesci munje što su umeli da potraju i više sekundi, budući da su poticali od električnih oluja znatno većih od onih sa Zemlje.

Kada se nalazio sa suprotne strane neba, uvek okrenut istim pročeljem ka svom džinovskom gospodaru, Ioa je predstavljao blago uzavreo kotao crvenih i narandžastih boja, sa povremenim žutim oblacima koji bi sukneli iz nekog vulkana, da bi se brzo vratili na površinu. Slično Jupiteru, ali samo u nešto dužim vremenskim razmerama, Ioa je bio svet bez geografije. Njegova površina bivala je preoblikovana u toku nekoliko decenija - dok se to u slučaju Jupitera odigravalo za svega nekoliko dana.

Dok je Ioa čilio ka svojoj poslednjoj četvrti, ogroman, prepletenim prugama prošaran Jupiterov pokrov oblaka postajao je sve obasjaniji zracima majušnog, dalekog Sunca. Ponekad bi senka samog Ioa ili nekog spoljnjeg satelita promakla pročeljem Jupitera, a prilikom svakog okreta planete usledila bi nova predstava vrtloga velike crvene mrlje, prostrane poput čitavog sveta - tog orkana koji

optrajava već stolecima, ako ne i hiljadugodištima.

Smeštena među takvim čudesima, posada 'Leonova' imala je na raspolaganju građu koja se mogla izučavati vascelog života - ali prirodna tela Jupiterovog sistema nalazila su se pri dnu njihovog spiska prvenstava. Prvo mesto pripadalo je Starijem bratu; iako su mu se brodovi sada primakli na razdaljini od samo pet kilometara, Tanja je i dalje odbijala da dopusti bilo kakav neposredan fizički kontakt. "Čekaću", kazala je ona, "sve dok smo u položaju da preduzmemo hitro uzmicanje. Sedećemo i posmatrati - dok nam se ne otvori lansirni prozor. Tek tada ćemo promisliti šta bi nam mogao biti naredni potez."

Bilo je, doduše, istina da se 'Nina' konačno spustila na Starijeg brata posle laganog pedesetominutnog pada. To je omogućilo Vasiliju da izračuna masu objekta, koja se pokazala iznenađujuće niska: svega devet stotina pedeset hiljada tona - što je značilo da mu gustina odgovara približno gustini vazduha. Ovo je ukazalo na mogućnost da je monolit šupalj - što je izazvalo beskrajna nagađanja o tome šta se možda nalazi unutra.

No, postojalo je mnoštvo praktičnih, svakodnevnih problema koji su odvrćali misli od ovih većih stvari. Na kućne poslove koji su se redovno obavljali na 'Leonovu' i 'Otkriću' odlazilo je čak devedeset odsto radnog vremena posade, iako su sve operacije postale znatno izvodljivije od kada su dva broda bila povezana savitljivim mostom. Karnou je konačno uverio Tanju da se karusel 'Otkrića' neće iznenada istrgnuti iz ležišta i razneti oba broda na komade, tako da je postalo moguće slobodno se kretati sa jedne letelice na drugu naprosto tako što bi se otvorila i zatvorila dvoja hermetičkih vrata. Skafandri i vanbrodske delatnosti koje su uzimale premnogo vremena više nisu bili neophodni - na veliku radost svih, izuzev Maksa, koji je uživao u izlaženjima napolje i vežbanju sa drškom od metle.

Dva člana posade koji su prema svemu ovome ostali ravnodušni bili su Čandra i Ternovski; oni su sada doslovce živeli na 'Otkriću' i radili dvadeset četiri časa dnevno, nastavljajući svoj naizgled beskrajn dijalog sa Halom. "Kada ćete biti spremni?" bili bi upitani bar jednom dnevno, ali su odbijali da daju bilo kakva obećanja; Hal

je i dalje bio krajnji maloumnik.

A onda, nedelju dana po susretu sa Starijim bratom, Čandra je neočekivano objavio: "Spremni smo."

Na komandnom mostu 'Otkrića' nedostajale su samo dve medicinarke, i to jedino stoga što za njih tu nije bilo mesta, tako da su se morale zadovoljiti posmatranjem na monitorima sa 'Leonova'. Floyd je stajao tik iza Čandre, a ruka mu se nikad nije udaljavala od onoga što je Karnou, svojom uobičajenom nadarenošću za nadevanje imena, nazvao džepnim ubicom džinova.

"Dopustite mi da ponovo naglasim", reče Čandra, "da niko ne sme da priča. Vaši naglasci će ga zbuniti; samo ja smem da govorim i niko drugi. Je li jasno?"

Čandrin izgled i glas svedočili su o krajnjoj iscrpljenosti. Pa ipak, ton mu je odavao autoritet koji niko ranije nije imao prilike da čuje. Tanja je mogla biti glavna na svim drugim mestima, ali ovde je on bio gazda.

Publika - neki su bili ukotvljeni, držeći se za zgodno postavljene rukohvate, dok su drugi slobodno lebdeli - klimnu u znak saglasnosti. Čandra okrenu jedan audio-prekidač i reče tiho, ali jasno:

"Dobro jutro, Hale."

Trenutak kasnije Flojdu se učinilo da je minulo mnogo godina. To više nije bila jednostavna elektronska igračka koja je davala odgovore. Hal se vratio.

"Dobro jutro, dr Čandra."

"Osećaš li se sposoban da ponovo preuzmeš svoje dužnosti?"

"Razume se. U potpunosti sam operativan i sva moja kola besprekorno dejstvuju."

"Da li bi onda imao nešto protiv ako bih ti postavio nekoliko pitanja?"

"Uopšte ne bih."

"Sećaš li se zakazivanja kontrolne antenske jedinice AE-35?"

"Ne. Svakako ne."

Uprkos Čandrinom upozorenju, slušaocima se otelo nekoliko uzdaha. Ovo mu dođe kao hodanje na vrhovima prstiju kroz minsko polje, pomisli Floyd, potapšavši ospokojavajući oblik radio-prekidača. Ako bi ovo ispitivanje izazvalo novu psihozu, on je u sekundi mogao

da ubije Hala. (Znao je to, budući da je desetak puta uvežbavao taj čin.) Ali sekunda je bila ravna eonima za jedan računar; nije mu preostalo ništa drugo do da prihvati taj rizik.

"Ne sećaš se ni kako su Dejv Boumen i Frenk Pul otišli da zamene jedinicu AE-35?"

"Ne. To se nije moglo dogoditi, pošto bih ja inače upamtio. Gde su Frenk i Dejv? Ko su ovi ljudi? Prepoznajem jedino vas - premda sa šezdeset pet odsto verovatnoće mogu da ustvrdim da je čovek iza vas dr Hejvud Flojd."

Setivši se Čandrinog izričitog naloga, Flojd se uzdržao od čestitanja Halu. S obzirom na to da je prošla čitava decenija, verovatnoća od šezdeset pet odsto bila je sasvim dobra. Mnogi ljudi ne bi imali takav uspeh.

"Ne brini, Hale - objasniću ti sve kasnije."

"Je li misija okončana? Znate da je moje oduševljenje za nju veoma veliko."

"Misija je okončana; ti si izveo svoj program. A sada te molim da nas izviniš - želeli bismo da nasamo popričamo."

"Svakako."

Čandra isključi ulazne jedinice za zvuk i sliku na glavnoj konzoli. Što se ovog dela broda tiče, Hal je tu bio potpuno gluv i slep.

"Dobro, šta sve ovo treba da znači?" upita Vasilij Orlov.

"To znači", uzvratila Čandra pažljivo i odmereno, "da sam obrisao celokupnu Halovu memoriju od onog trenutka kada su nevolje počele."

"Zvuči prilično moćno", zadivi se Saša. "Kako ste to uspele?"

"Bojim se da bi duže potrajalo da vam sad to objasnim nego što je trajalo izvođenje same operacije."

"Čandra, i ja sam stručnjak za računare - premda ne iste klase kao vi i Nikolaj. Kod serije 9000 koriste se holografske memorije, zar ne? Niste, prema tome, mogli da pribegnete jednostavnom hronološkom brisanju. Mora da je posredi bila neka vrsta pantljičare koja je dejstvovala na odabrane reči i pojmove."

"Pantljičara?" upita Katerina preko broskog interkoma. "Mislila sam da je to moje područje - premda moram reći da mi je milo što nikada nisam videla nijednu od tih životinjki izvan suda sa

alkoholom. O čemu, zapravo, vi to govorite?"

"Posredi je kompjuterski žargon, Katerina. U starim danima - veoma starim danima - za memoriju su se koristile magnetne trake, odnosno pantljike, te otuda naziv. A moguće je sačiniti takav program koji se može ubaciti u sistem da pronade i uništi - ili, ako ti se više dopada, pojede - bilo koju željenu memoriju. Zar isto nije izvodljivo i sa ljudskim bićima posredstvom hipnoze?"

"Jeste, ali se uvek može potrti. Mi nikada stvarno ništa ne zaboravljamo. Samo nam tako izgleda."

"Kompjuter ne radi na taj način. Kada mu se kaže da nešto zaboravi, on to i učini. Informacija se potpuno briše."

"Hal se, dakle, uopšte ne seća svog... rđavog ponašanja?"

"Ne mogu biti stopostotno siguran u to", uzvratila Čandra. "Možda postoje neke memorije koje su bile na putu iz jedne tačke u drugu kada je... pantljičara stala da dejstvuje. Ali to je krajnje neverovatno."

"Očaravajuće", reče Tanja, pošto su svi neko vreme razmišljali o tome u tišini. "Ali postoji jedno znatno važnije pitanje: možemo li se pouzdati u njega ubuduće?"

Pre no što je Čandra stigao da odgovori, Flojd ga preduhitri.

"Isti splet okolnosti ne može se više ponoviti; to vam mogu obećati. Sva nevolja je počela zbog toga što je jednom računaru teško objasniti razloge bezbednosti."

"Baš kao i jednom ljudskom biću", promrmlja Karnou, ne odveć sotto voce.

"Nadam se da si u pravu", reče Tanja, ali ne mnogo uverljivo. "Šta sada predstoji, Čandra?"

"Ništa ovako zapetljano - već samo dugotrajno i zamorno. Sada ga moramo programirati da započne sled operacija za napuštanje Jupiterovog sistema - i povratak 'Otkrića' do Zemlje. Tri godine pošto se mi budemo vratili našom veoma brzom orbitom."

26. PROBNI RAD

Primalac: Viktor Malison, predsednik Nacionalnog astronautičkog veća, Vašington

Pošiljalac: Hejvud Flojd, američki svemirski brod 'Otkriće'

Predmet: Kvar broskog računara HAL 9000

Klasifikacija: POVERLJIVO

Dr Čandrasegarampilai (u daljem tekstu dr Čandra) okončao je preliminarno ispitivanje Hala. Stavio je nove module na mesto svih koji su nedostajali i računar sada izgleda potpuno operativan. Pojediniosti o delatnostima i zaključcima dr Čandre biće izložene u izveštaju koji će on i dr Ternovski uskoro podneti.

U međuvremenu, zatražio si mi da napravim sažetak cele stvari oslobođen tehničkih pojediniosti za potrebe veća - a naročito novih članova koji nisu podrobno upoznati sa istorijatom problema. Iskreno govoreći, ne verujem da sam baš kadar da to uradim; kao što znaš, nisam stručnjak za računare. Ali daću sve od sebe. Problem je, kako izgleda, izazvan sukobom između Halovih osnovnih uputstava i zahteva bezbednosti. Po nalogu samog predsednika, postojanje MNT-1 držano je u potpunoj tajnosti. Samo oni koji su neizostavno morali biti upućeni u stvar imali su pristup informacijama.

Misija 'Otkrića' u Jupiterovom sistemu već je bila u odmakloj fazi planiranja kada je iskopan MNT-1 i kada je uputio svoj radio-signal prema toj planeti. Kako je zadatak operativnih članova posade (Boumen, Pul) bio samo to da letelicu dovedu do njenog odredišta, odlučeno je da oni ne budu izveštjeni o ovom novom zadatku. Svrha zasebnog uvežbavanja istraživačkog tima (Kaminski, Hanter, Vajthed) i stavljanja njegovih članova u hibernaciju pre početka putovanja bila je da se postigne znatno veći stepen bezbednosti, budući da se smatralo da je uz ove mere predostrožnosti značajno smanjena opasnost od (slučajnog ili ne) obznanjivanja cele stvari.

Želeo bih da te sada podsetim da sam u to vreme (moj memorandum NCA 342/23 - STROGO POVERLJIVO od 30.04.2001.) uputio nekoliko primedbi na račun ove zamisli. One su,

međutim, odbačene na višem nivou.

Budući da je Hal bio kadar da upravlja brodom bez pomoći ljudi, takođe je bilo odlučeno da bi on trebalo da bude programiran da samostalno sprovede u delo misiju, za slučaj da posada bude u tome onemogućena ili da strada. Stoga je u potpunosti upoznat sa njenim zadacima, ali nije mu dopušteno da o tome obavesti Boumena ili Pula.

Ova situacija došla je, međutim, u sukob sa svrhom za koju je Hal predviđen - sa pomnom obradom podataka bez ikakvih njihovih izvrstanja ili prikrivanja. Kao ishod, kod Hala je nastalo ono što bi se kod ljudi moglo nazvati psihozom - ili, još određenije, šizofrenijom. Dr Čandra mi je objasnio da je, govoreći tehničkom terminologijom, Hal upao u stupicu takozvane Hofštater-Mebijusove petlje; posredi je situacija koja, kako izgleda, nije retka među razvijenim računarima sa samostalnim programima za izvršenje određenih zadataka. On predlaže da za detaljnija razjašnjenja stupimo u vezu sa samim profesorom Hofštaterom.

Uproščeno rečeno (ako sam pravilno razumeo dr Čandru), Hal je bio suočen sa neizdrživom nedoumicom i tako su kod njega uzeli maha paranoični simptomi upravljani protiv onih koji su na Zemlji nadzirali njegov rad. On je stoga pokušao da prekine radio-vezu sa kontrolom misije, najpre tako što je izvestio o (nepostojećem) zakazivanju antenske jedinice AE-35.

Ovo ne samo što je predstavljalo čin otvorenog laganja - čime je nesumnjivo još više otežano njegovo psihičko stanje - već je i dovelo do sukoba sa posadom. Po svoj prilici (o tome, razume se, možemo samo da nagađamo), došao je do zaključka da je jedini izlaz iz krize odstranjivanje njegovih ljudskih kolega - u čemu zamalo nije sasvim uspeo. Gledano na stvar čisto objektivno, bilo bi zanimljivo videti šta bi se dogodilo da je sam nastavio misiju, bez 'ometanja' izazvanih ljudskim uplivom.

To je doslovce sve što sam uspeo da doznam od dr Čandre; nerado bih nastavio dalje da se raspitujem, budući da je on zbog prekomernog rada već na granici iscrpljenosti. No, bez obzira na tu okolnost, moram iskreno da izjavim (a molim te da ovo ostane potpuno poverljivo) da dr Čandra nije uvek bio baš najpredusretljiviji

kao što bi se inače očekivalo. Uglavnom se otvoreno zauzimao za Hala, što je ponekad prilično otežavalo razgovore o ovoj stvari. Ispostavljalo se čak da je i dr Ternovski, za koga se moglo pretpostaviti da će u ovom pogledu biti malo nepristrasniji, često delio njegovo stanovište.

No, jedino uistinu važno pitanje jeste: možemo li se ubuduće pouzdati u Hala? Dr Čandra, razume se, uopšte ne sumnja u to. On tvrdi da je obrisao celokupno sećanje računara na traumatičan događaj koji je doveo do isključenja. Dr Čandra takođe smatra da se kod Hala ne može javiti ništa što bi i makar izdaleka podsetilo na ljudsku grižu savesti.

U svakom slučaju, izgleda neverovatno da se ponovo može javiti splet okolnosti koje su prouzrokovale prvobitni problem. Iako je Hal u mnogo pogleda osoben, priroda tih posebnosti nije takva da bi ostavila mesta zebnji; posredi su naprosto manje nepogodnosti od kojih su neke čak i zabavne. A kao što znaš - što nije slučaj sa dr Čandrom - preduzeo sam korake da u slučaju krajnje nužde ja držim sve konce situacije u svojoj ruci.

Da sažmem: opravak Hala 9000 ide zadovoljavajućim tokom. Čak bi se moglo reći da je već na probnom radu.

Pitam se da li je on toga svestan.

27. MEĐUIGRA: ISKRENE ISPOVESTI

Ljudski um odlikuje se zapanjujućom sposobnošću prilagođavanja; posle izvesnog vremena čak i neverovatno postaje obično. Bilo je trenutaka kada je posada 'Leonova' naprosto isključivala sve ono što ju je okruživalo, možda u nesvesnom nastojanju da sačuva zdrav razum.

Dr Hejvud Flojd često je mislio da se u takvim prilikama Volter Karnou pomalo prekomerno upirao da bude središnja figura parade. Iako je on bio začetnik onoga što je Saša Kovaljev nazvao epizoda 'iskrenih ispovesti', sasvim je izvesno da nije imao na umu ništa slično. Stvar se spontano uobličila kada je on izrazio sveopšte nezadovoljstvo gotovo svim vidovima dejstva vodovoda u uslovima odsustva sile teže.

"Ako bi mi se mogla ispuniti jedna želja", izjavio je on prilikom sovjeta u šest, "onda bih voleo da se bućnem u finu, uspenušanu kadu, začinjenu mirisom borovine, i da mi iznad površine viri samo nos."

Kada su zamrla mrmljanja u znak saglasnosti i uzdasi koji su odražavali neuslišenu želju, Katerina Rudenko preuze štafetu.

"Kako sjajno dekadentna zamisao, Voltere! reče ona vedro, uz tobožnje neodobravanje. "Za trenutak si mi ličio na starorimskog cara. Kada bih se ja sada našla na Zemlji, meni bi se dopalo nešto življe."

"Na primer?"

"Hm... Je li mi dopušteno i da se vratim u prošlost?"

"Ako želiš."

"Kao devojčica, često sam preko praznika odlazila u jedan kolhoz u Gruziji. Tamo se nalazio jedan divan palomino ždrebac, koga je upravnik kupio novcem zarađenim na lokalnoj crnoj berzi. Bio je to stari mućkaroš, ali volela sam ga - a on je dopuštao da jašem Aleksandra po celom kraju. Mogla sam da stradam pri tim galopiranjima - ali upravo mi sećanje na to najsnažnije u mislima priziva Zemlju."

Usledio je trenutak tišine; svi kao da su tog časa bili negde

daleko. A onda Karnou upita:

"Ima li još dobrovoljaca?"

Svi su, međutim, i dalje izgledali izgubljeni negde u sećanjima, tako da bi se igra tu verovatno i okončala da se nije oglasio Maksim Brajlovski.

"Voleo bih da ronim - upravo to mi je bio omiljeni hobi kad sam uopšte za takve stvari imao vremena - a srećna je okolnost što je i ronjenje bilo uključeno u moju kosmonautsku obuku. Ronio sam kraj atola Tihog okeana, kod Velikog Koralnog Spruda, u Crvenom moru - koralni sprudovi su najdivnija mesta na svetu. No, iskustvo koga se najradije sećam vezano je za jedno sasvim drugačije mesto - za šume morske trave kraj japanskih obala. Sunčevi zraci koji su se probijali kroz ogromne vlati stvarali su utisak podvodne katedrale. Bilo je veoma tajanstveno... magično. Nikad se tamo nisam vratio; možda drugi put ne bi više bilo isto. Ali voleo bih da probam još jednom."

"Lepo", reče Volter koji je kao i obično postavio sebe za dirigenta parade. "Ko je sledeći?"

"Ja ću biti sasvim kratka", reče Tanja Orlov. "Boljšoj - 'Labudovo jezero'. Ali Vasilij se neće složiti. On ne podnosi balet."

"Ima nas, dakle, dvojica. Dobro, a za šta bi se ti opredelio, Vasilij?"

"I ja sam imao na umu ronjenje, ali me je Maks preduhitrio. Idem stoga u suprotan smer - u jedriličarstvo. Jezditi kroz oblake za letnjeg dana, u potpunoj tišini. No, ne baš potpunoj - strujanje vazduha povrh krila može biti bučno, naročito kada ste pod nagibom. To je pravi način da se uživa na Zemlji - poput ptice."

"Ženja?"

"Ništa lakše. Skijanje u Pamiru. Volim sneg."

"A ti, Čandra?"

Atmosfera se najednom приметно promenila kada je Volter postavio pitanje. Posle sveg minolog vremena Čandra je i dalje bio stranac - besprekorno učtiv, čak ljubazan, ali nimalo spreman da se otvori.

"Kad sam bio dečak", reče on lagano, "deda me je poveo na hodočašće u Varanasi - Benares. Ako nikada niste bili tamo, bojim

se da nećete shvatiti. Za mene - za mnoge Indijce čak i danas, bez obzira na to koja im je religija - to je središte sveta. Rešen sam da se jednoga dana vratim tamo."

"A ti, Nikolaj?"

"Pa, do sada smo imali more i nebo. Ja bih to voleo zajedno. Moj omiljeni sport bio je jedrenje na dasci. Bojim se, doduše, da sam sad malo ostario za to - ali voleo bih da to praktično proverim."

"Preostao si još samo ti, Vudi. Šta je tvoj izbor?"

Floyd čak nije zastao da razmisli; spontani odgovor koji je usledio iznenadio je koliko njega samog toliko i sve ostale.

"Bilo bi mi svejedno gde sam na Zemlji - samo da sam sa svojim sinčićem."

Posle toga, nije se više imalo šta reći.

28. OSUJEĆENJE

"...Video si sve tehničke izveštaje, Dimitrij, tako da sigurno razumeš našu osujećenost. Nismo saznali ništa novo iz svih testova i merenja koja smo preduzeli. 'Zagadka' naprosto počiva pred nama, ispunjavajući pola neba i potpuno nas prenebregavajući.

No, ona ne može biti inertna - samo napuštena svemirska olupina. Vasilij je istakao da mora vršiti neko pozitivno dejstvo kako bi se zadržala u toj nestabilnoj libracionoj tački. Da nije tako, odavno bi već skliznula odatle, kao što je to i sa 'Otkrićem' bilo, i strmoglavila se na lo.

Šta nam, dakle, valja činiti? Na brodu ne bi smelo da bude nuklearnog eksploziva, zar ne, budući da bi se to kosilo sa odlukom Ujedinjenih Nacija iz 2008, paragraf 37. Razume se, samo se šalim.

Pošto smo sada pod manjim opterećenjem, a i lansirni prozor za povratno putovanje neće se otvoriti još nekoliko nedelja, počela je sasvim uočljivo da se javlja dosada, baš kao i osujećenost. Nemoj se smejati - mogu da zamislim kako to tebi zvuči, tamo u Moskvi. Kako se ijedno inteligentno stvorenje može dosađivati ovde, okruženo najvećim čudesima koje je ljudsko oko ikada videlo?

No, stvari ipak tako stoje. Moral više nije na pređašnjoj visini. Do sada smo svi bili sasvim zdravi, ali odskora je svako počeo da se žali na nešto: na manju prehladu, pokvaren stomak, ogrebotinu koja nikako neće da zaraste uprkos svim Katerininim pilulama i praškovima. Ona je već digla ruke i sve nas redom kune.

Saša doprinosi održavanju kakvog-takvog dobrog raspoloženja nizom objava na brodskoj oglasnoj tabli. Njihova tema je: DOSTA ENGLORUSKOG! On navodi grozne slučajeve mešanja dva jezika koje tvrdi da je čuo, pogrešne upotrebe reči i tako dalje. Svima će nam biti potrebna jezička dekontaminacija kada se vratimo kući; u nekoliko navrata zatekao sam tvoje zemljake kako međusobno čavrljaju na engleskom potpuno nesvesni toga, posežući u maternji jezik jedino zbog teških reči. Drugom prilikom uhvatio sam samoga sebe kako na ruskom razgovaram sa Volterom Karnuom - pri čemu nijedan od nas nije to shvatio čitavih nekoliko minuta.

Pre neki dan zbio se jedan nepredviđen događaj koji će možda moći da ti dočara ovdašnje stanje duha. Usred noći oglasila se sirena protivpožarne uzbune koju je stavio u dejstvo jedan detektor dima.

Ispostavilo se da je to Čandra prokrijumčario na brod nekoliko svojih pogubnih cigara i da više nije mogao da odoli iskušenju. Otišao je u klozet da bi tamo popušio jednu, poput kakvog đaka s nečistom savešću.

Razume se, bilo mu je grdno neprijatno; pošto je, međutim, panika minula, svi ostali su stali da se histerično smeju. Poznato ti je kako neki sasvim banalan vic, prema kome svako sa strane ostaje potpuno ravnodušan, može da uskomeša grupu inače inteligentnih ljudi koji se potom bespomoćno zacenjaju od smeha. Nekoliko narednih dana bilo je dovoljno da se neko samo napravi da pali cigaru, pa da svi počnu da se valjaju unaokolo.

Ono što celu stvar čini još smešnjom jeste to što niko ne bi ništa primetio da je Čandra naprosto otišao u vazdušnu komoru ili isključio detektor za dim. Ali on se odveć stideo da prizna da ima jednu takvu ljudsku slabost; i tako, on sad provodi još više vremena nego ranije u razgovorima sa Halom."

Flojd pritisnu dugme za pauzu i prekide snimanje. Možda nije bilo pošteno tako ismevati Čandru, iako je to često izgledalo primamljivo. Tokom poslednjih nekoliko nedelja na videlo je izbilo mnoštvo sitnih nastranosti i mana svih putnika na brodu; bilo je čak i nekoliko žučnih svađa bez očiglednog razloga. A kad je o tome već reč, da li je i njegovo ponašanje bilo besprekorno? Da li mu se baš nijednom nije mogla uputiti nijedna zamerka?

I dalje nije bio načisto da li je odabrao ispravno držanje prema Karnouu. Iako u prvo vreme nije mogao ni pretpostaviti da će mu se ikada stvarno dopasti krupni inženjer, niti da će uživati u zvuku njegovog pomalo prebučnog glasa, Flojdov odnos prema njemu promenio se od pukog podnošenja do uvažavanja i divljenja. Rusi su ga obožavali, između ostalog i zbog toga što bi ih često do suza dovodilo njegovo izvođenje jedne tako omiljene pesme kao što je 'Poljuško polje'. Ali jednom prilikom Flojd je osetio da je ovo obožavanje otišlo malo predaleko.

"Voltere", poče on oprezno, "nisam siguran da li se to mene tiče, ali postoji nešto lično o čemu bih želeo da popričam sa tobom."

"Kad neko kaže da ga se nešto ne tiče, onda je obično u pravu. U čemu je problem?"

"Bez uvijanja, tvoje ponašanje prema Maksu."

"Usledila je ledena tišina tokom koje se Flojd udubio u pomno ispitivanje rđavo obojenog naspramnog zida. A onda Karnou uzvratil blagim, ali neumoljivim glasom:

"Imao sam neodoljiv utisak da je on već napunio osamnaestu."

"Ne pravi se lud. Osim toga, iskreno govoreći, nije uopšte reč o Maksu, nego o Ženji."

Karnouove usne se razmakoše u izraz neskrivenog iznenađenja.

"O Ženji? Kakve sad ona ima veze?"

"Budući da si inteligentan čovek, tvoja slaba moć zapažanja često me zbunjuje - čak dovodi u pitanje ono prvo. Nesumnjivo ti je jasno da je ona zaljubljena u Maksa. Zar nisi primetio kakav joj je izraz lica kada mu obaviješ ruku oko ramena?"

Flojd ni u snu nije pomislio da će ikada videti Karnoua zbunjenog, ali udarac kao da ga je pogodio na pravo mesto.

"Ženja? Mislio sam da se svi šale... ona je tako miran i tih mišić. Osim toga, svi su redom zaljubljeni u Maksa, na svoj način - čak i Katerina Velika. Pa ipak... hm, čini mi se da bi trebalo da budem obazriviji. Bar kada je Ženja prisutna."

Zavladala je duža tišina, dok se društvena temperatura lagano vraćala prema normalni. A onda, očigledno sa namerom da pokaže da stvar nije primio k srcu, Karnou dodade tonom lakog razgovora:

"Znaš, često sam razmišljao o Ženji. Neko je vanredno vešto obavio plastični zahvat na njenom licu, ali sva se oštećenja nisu mogla ukloniti. Koža je odveć zategnuta, a čini mi se da je nikada nisam video da se stvarno smeje. Možda sam zbog toga izbegavao da je gledam - da li bi poverovao, Hejvude, da je u meni tako razvijeno estetsko biće?"

Ovo hotimice formalno 'Hejvude' predstavljalo je pre dobrodušno peckanje nego zahlađenje držanja, tako da je Flojd mogao da odahne.

"U prilici sam da donekle zadovoljim tvoju radoznalost: Vašington

je konačno ustanovio pravo stanje stvari. Kako izgleda, preživela je težak avionski udes i samo zahvaljujući sreći nije stradala od opekotina. Što se nas tiče, u tome nema nikakve tajne, ali znaš da Aeroflot ne priznaje nesrećne slučajeve."

"Sirota devojka. Iznenaduje me što su je pustili u svemir, ali pretpostavljam da je to stoga što je bila jedina uvežbana osoba kada je Irina samu sebe izbacila iz igre. Žao mi ju je; ne računajući rane, psihološki šok mora da je bio užasan."

"Nesumnjivo jeste; ali očigledno se potpuno oporavila."

Nisi kazao punu istinu, reče Flojd u sebi, niti ćeš to ikada učiniti. Posle njihovog susreta prilikom približenja Jupiteru, ubuduće će uvek postojati tajna veza među njima - ne ljubavi, već nežnosti, što često ume da bude postojanije.

Najednom i neočekivano, shvatio je da je zahvalan Karnouu; ovaj je očigledno bio iznenađen njegovom brigom za Ženju, ali nije pokušavao da čeprka po tome radi vlastite odbrane.

A i da jeste, zar bi to bilo nepošteno? Flojd je u poslednje vreme počinjao da se pita da li su i njegove pobude bile baš sasvim čiste. Što se Karnoua tiče, on je održao svoje obećanje; štaviše, nekom neupućenom moglo je izgledati da on hotimice prenebregava Maksa - bar u Ženjinom prisustvu. A i prema njoj se ophodio znatno uvidavnije; štaviše, bilo je prilika kada mu je uspevalo da je navede na glasan smeh.

Upliv se, dakle, pokazao koristan, ma šta stajalo iza njega. Čak i ako je, kao što je Flojd ponekad pokajnički podozrevao, posredi bila samo tajna zavist koju normalni homoseksualci ili heteroseksualci osećaju prema neopterećenim i valjano prilagođenim polimorfima, ukoliko su potpuno pošteni prema samima sebi.

Prsti mu ponovo posegoše prema rekorderu, ali nit misli bila je prekinuta. Neumitno, prizori njegovog doma i porodice navreše mu u um. On zatvori oči i u sećanje mu se vrati vrhunac Kristoferove rođendanske proslave - dečkić koji gasi tri svećice na torti, pre manje od dvadeset četiri časa, ali na udaljenosti od milijardu kilometara. Toliko je puta vraćao snimak da ga je već znao napamet.

A koliko je često Kerolajn puštala njegove poruke Krisu, kako dečak ne bi zaboravio oca - i video ga samo kao stranca kada se

bude vratio pošto prođe još jedan rođendan? Gotovo se bojao da to pita.

No, nije mogao ništa da prebaci Kerolajn. Za njega, proteći će svega nekoliko nedelja pre no što se ponovo sretnu. Ali ona će u međuvremenu ostariti više od dve godine, dok on bude spavao bez snova između svetova. Bilo je to dugo razdoblje za jednu mladu udovicu, makar i samo privremenu.

Pitam se da li me ovo ophrvava jedna od brodskih bolesti, pomisli Flojd; retko je kad imao prilike da iskusi takvo osećanje osujećenosti, čak i kraha. Možda ću izgubiti porodicu, s druge strane bezdana prostora i vremena, bez ikakve svrhe. Jer, ništa nisam postigao; stigao sam, doduše, do odredišta, ali ono je i dalje nedokučiv, neprobojan zid potpune tame.

Pa ipak - Dejvid Boumen je svojevremeno uzviknuo: "Moj Bože! Puna je zvezda!"

29. POMALJANJE

Sašina najnovija obavest glasila je:

ENGLORUSKI BILTEN BR. 8

Predmet: Tavarišč (tavariš)

Našim američkim gostima:

Iskreno govoreći, momci, ne pamtim kada me je neko tako oslovio. Svakom Rusu iz dvadeset prvog stoleća to znači povratak u doba krstarice 'Potemkin' - povratak koji u sećanje priziva suknene kape, crvene zastave i Vladimira Iljiča kako drži govorancije radnicima stojeći na papučici železničkog vagona.

Još u ono vreme kada sam ja bio dečak koristilo se bratec ili družok - pa sad izaberite.

Hvala na pažnji.

Drug Kovaljev

Flojd se još kikotao, pročitavši ovu obavest, kada mu se pridruži Vasilij Orlov, dolebddevši kroz palubu za odmor i osmatranje na putu prema komandnom mostu.

"Ono što me zapanjuje, tavarišč, jeste činjenica da Saša uopšte nalazi vremena da izučava još nešto uz inženjerijsku fiziku. No, on neprekidno pominje pesme i drame za koje ja nikada nisam čuo, a što se engleskog tiče, govori ga bolje od - pa, recimo, Voltera."

"Kada se opredelio za nauku, Saša je postao - kako vi to ono kažete? - crna ovca u porodici. Otac mu je bio profesor engleskog u Novosibirsku. Ruski je bio dozvoljen u njihovoj kući jedino od ponedeljka do srede; od četvrtka do subote govorio se engleski."

"A šta je bilo sa nedeljama?"

"Oh, francuski i nemački, naizmenice."

"Sada tačno znam šta podrazumevate pod rečju nekuljturni; mislim da mi taj pridev sasvim pristaje. Da li Sašu peče savest zbog tog... izneveravanja? Uostalom, zašto se uopšte dao u inženjere kada je imao takvo obrazovanje?"

"U Novosibirsku ti brzo postane jasno ko su kmetovi, a ko aristokrate. Saša nije bio samo sjajan mlad čovek, nego i ambiciozan."

"Baš kao i ti, Vasilij."

"Et tu, Brute! Vidiš, i ja umem da navodim Šekspira... Bože moj! Šta to bi?"

Flojd nije imao sreće; lebdeo je leđima okrenut osmatračkom prozoru, tako da nije ništa video. Kada je uspeo da zauzme povoljan položaj, nekoliko sekundi kasnije, pred njim se pružio samo poznati pogled na Starijeg brata koji je raspolučivao džinovski Jupiterov disk, baš kao što je to činio neprekidno od kada su došli.

Ali za Vasilija, za trenutak koji će zauvek ostati urezan u njegovom pamćenju, ti oštri obrisi sadržali su jedan potpuno drugačiji i krajnje nemoguć prizor. Izgledalo je kao da se namah otvorio jedan prozor u neku drugu vaseljenu.

Prikaza je potrajala manje od jedne sekunde, kada ju je nehotičan refleksni treptaj oka prekinuo. Pogled mu se našao upravljen ne u polja zvezda, već sunaca, kao da je posredi zgusnuto srce neke galaksije ili jezgro kakvog zbijenog jata. U tom trenu, Vasilij Orlov zauvek je izgubio nebo Zemlje. Ono će mu ubuduće izgledati nesnosno prazno; čak i moćni Orion i veličanstvena Škorpija predstavljale tek jedva primetna ustrojstva slabašnih iskri koje ne zavređuju da se dva puta pogledaju.

Kada se odvažio da ponovo otvori oči, svega je bilo nestalo. Ne - ne baš svega. U samom središtu sada ponovo vaspostavljenog abononog pravougaonika još je sijala jedna slabašna zvezda.

Ali zvezda se nikad ne miče dok je posmatrate. Orlov ponovo trepnu, da bi izbrisao zamućen pogled. Tako je, kretnja je bila stvarna; nije mu se samo pričinilo.

Meteor? Okolnost da je proteklo više sekundi pre no što se glavni naučnik Vasilij Orlov prisetio da su meteori nemogući u bezvazдушnom prostoru predstavljala je pravi pokazatelj stanja šoka u kome se nalazio.

Zvezda se onda najednom razluči u prugu svetlosti i samo nekoliko otkucaja srca kasnije nestade je s one strane Jupiterovog ruba. U međuvremenu, Vasilij je uspeo da povрати pribranost i

ponovo je bio hladnokrvan, nepristrasan posmatrač.

Već je došao do dobre procene putanje objekta. Nije moglo biti nikakve sumnje u to; on je hitao pravo ka Zemlji.

Peti deo: DETE ZVEZDA

30. POVRATAK KUĆI

Izgledalo mu je kao da se probudio iz nekog sna - ili iz sna u snu. Dveri između zvezda vratile su ga svetu ljudi, ali ne više kao čoveka.

Koliko je bio odsutan? Ceo životni vek... ne, dva životna veka; jedan napred, a drugi nazad.

Kao Dejvid Boumen, zapovednik i poslednji preživeli član posade svemirskog broda Sjedinjenih Država 'Otkriće', bio je uhvaćen u džinovsku stupicu postavljenu tri miliona godina ranije i podešenu tako da stupi u dejstvo u pravi čas i jedino na pravi podsticaj. Pao je kroz nju, iz jedne vasseljene u drugu, suočivši se sa čudesima od kojih je neka sada poimao, dok druga verovatno neće nikad biti kadar da shvati.

Kretao se sve većom brzinom, niz beskrajne hodnike svetlosti, sve dok nije prestigao i samu svetlost. Znao je da je to nemoguće, ali sada mu je takođe bilo poznato kako se ipak može postići. Kao što je Ajnštajn ispravno primetio, dobri Bog bio je tanan, ali nikada zloban.

Prošao je kroz kosmički skretnički sistem - veliku Centralnu stanicu galaksija - i izbio, zaštićen neznanim silama od njene jarosti, nedaleko od površine jedne zvezde crvenog džina.

Tu je bio očevidac paradoksa rađanja sunca na pročelju jednog sunca, kada je blistavi beli patuljak, parnjak zvezde na umoru, stao da se uspinje nebom - sažežena prikaza koja je pod sobom izazivala plameni plimski talas. Nije iskusio strah, već jedino čuđenje, čak ni onda kada ga je svemirska kapsula povelala u pakao što se prostirao ispod...

...da bi se po dolasku, mimo svakog razuma, obreo u jednom divno opremljenom hotelskom apartmanu u kome nije bilo ničega što mu nije izgledalo sasvim poznato. No, tu je ipak gotovo sve bilo lažno; knjige na policama predstavljale su samo imitacije, a kutije sa cerealijama i limenke piva u frižideru - premda su na njima stajale poznate nalepnice - sve su odreda sadržale istu bljutavu hranu, po sastavu sličnu hlebu, ali sa ukusom koji je ličio na gotovo sve što bi mu palo na um.

Ubrzo je shvatio da je on uzorak u kosmičkom zoološkom vrtu, čiji

je kavez pomno priređen prema slikama starih televizijskih programa. Takođe je stao da se pita kada će se pojaviti oni koji su ga tu doveli i u kom fizičkom obliku.

Kako su se samo budalasta pokazala ta očekivanja! Sada je znao da je na isti način čovek mogao razmišljati o pravom obliku vatre ili se nadati da vidi vetar.

A onda su ga skolile iscrpljenosti uma i tela. I tako, poslednji put, Dejvid Boumen je zaspao.

Bilo je to neobično spavanje, budući da nije bio sasvim bez svesti. Poput magle što gamiže kroz šumu, nešto mu je zaposedalo um. Osećao je to tek nejasno, zato što bi ga puni dodir uništio podjednako brzo i neumoljivo kao i ognjevi što su besnele pokraj njega. Pod tim ravnodušnim ispitivanjem nije osećao ni nadu ni strah.

Ponekad, tokom tog dugotrajnog spavanja, sanjao je da je budan. Godine su proticale; jednom se pogledao u ogledalo i u naboranom licu koje je tamo spazio jedva je prepoznao sebe. Telo mu je hitalo ka rastakanju, a kazaljke biološkog časovnika mahnito su se okretale ka ponoći do koje nikada neće stići. Jer u tom poslednjem trenutku Vreme se zaustavilo - a onda mu se promenio smer toka.

Izvori sećanja najednom su pokuljali; u spomenima stavljenim pod kontrolu, on je stao da ponovo proživljava prošlost, a znanja i iskustva čilela su iz njega dok se vraćao ka detinjstvu. No, ništa nije bilo izgubljeno; sve što je ikada bio, u svakom trenutku života, premeštano je na pouzdanije mesto. I u trenu kada je jedan Dejvid Boumen prestao da postoji, jedan drugi postao je besmrtan, nadrastavši neophodnosti materije.

Bio je embrion boga, još ne sasvim spreman da bude rođen. Dugo je plutao limbom, znajući šta je bio, ali ne i šta je postao. Još se nalazio u stanju menjanja - negde između larve i leptira. Ili možda tek između gusenice i larve...

A onda, taj opstoj se raščinio. Vreme se vratilo u njegov sićušni svet. Crna, pravougaona ploča koja se namah pojavila pred njih učinila mu se kao stari prijatelj.

Video ju je na Mesecu; naišao je na nju negde na orbiti oko Juitera; a na neki način sada je znao da su se i njegovi preci sreli sa

njom, jednom davno. Iako je i dalje sadržala nedokučene zagonetke, ipak više nije predstavljala potpunu tajnu; jedan deo njenih sila on je sada shvatao.

Uvideo je da nije ona jedina, već da ih je mnoštvo; isto tako, ma šta govorili merni uređaji, uvek je bila iste veličine - a samo joj se prividna veličina menjala prema potrebi.

Kako je očigledan, sada, bio matematički odnos njenih strana, sled kvadrata 1:4:9! I kako je prostodušno bilo pretpostaviti da se niz okončava tu, u samo tri dimenzije!

Upravo u času kada mu se um usredsredio na te geometrijske jednostavnosti, prazni pravougaonik ispunio se zvezdama. Hotelski apartman - ako je uopšte ikad uistinu postojao - rastočio se natrag u um svog tvorca; a pred njim se obreo blistavi kovitlac Galaksije.

Posredi je mogao biti neki predivan, neverovatno istančan model ugrađen u blok od plastike. Ali predstavljao je stvarnost koju je on sada pojmiio u njenoj sveukupnosti čulima koja su bila tananija od vida. Ako bi samo poželeo, mogao bi upraviti pažnju na bilo koju od stotinu milijardi zvezda Mlečnog Puta.

Nalazio se upravo tu, u matici ove velike reke sunaca, na pola puta između tinjajućih vatri galatičkog jezgra i samotnih, raštrkanih zvezda-stražara na rubovima. A poticao je odande, s druge strane tog nebeskog bezdana, te vijugave trake tame potpuno lišene zvezda. Znao je da taj bezoblični kaos, vidljiv jedino po sjaju koji mu je ocrtavao ivice, potičući iz plamenih magli daleko iza, predstavlja još neiskorišćenu građu stvaranja, sirovinu evolucije što će tek doći. Vreme tamo još nije počelo; tek kada sunca što sada sjaje budu već odavno mrtva, život i svelost preoblikovaće tu prazninu.

Nesvesno, on je već jednom prošao tuda: sada, znatno bolje pripravljen, premda i dalje u potpunom neznanju o podsticaju koji ga je nagonio, moraće ponovo da prevali isti put...

Galaksija suknu iz mentalnog okvira u kome ju je on držao zatvorenu; zvezde i magline stadoše da promiču kraj njega, tvoreći privid beskrajne brzine. Avetinjska sunca rasprskavala su se i ostajala za njim dok je on klizio poput seni kroz njihova jezgra.

A onda, zvezde počеше da se proređuju, a sjaj Mlečnog Puta da kopni u bledu utvaru blistavosti koju je on jednom upoznao - i koju će

možda jednoga dana ponovo iskusiti. Vratio se u svemir koji su ljudi držali za stvaran, u istu tačku iz koje se i otisnuo iz njega, sekundama ili stolecima ranije.

Živo je bio svestan onoga što ga je okruživalo; ta svesnost znatno je nadmašala onu iz predašnjeg postojanja zbog mnoštva novih čula kojima je dokučivao spoljnji svet. Mogao se usredsrediti na bilo koje od njih i upustiti u doslovce beskrajno podrobno ispitivanje utisaka koji su mu odatle stizali, sve dok ga ne bi zaustavilo temeljno, zrnasto ustrojstvo vremena i prostora ispod koga je postojao jedino haos.

Takođe je mogao da se kreće, premda nije znao kako. Ali da li je to uopšte ikad znao, čak i onda kada je posedovao telo? Lanac zapovesti koji se pruža od mozga do udova predstavljao je tajnu o kojoj on naprosto nikad nije razmišljao.

Bio je dovoljan samo napor volje i spektar ove obližnje zvezde pomerio se ka plavom upravo u onoj meri u kojoj je on to želeo. Padao je ka njoj brzinom koja je domašivala veliki deo svetlosne; iako se mogao kretati i brže ako bi to hteo, nije mu se žurilo. Valjalo je još obraditi mnoštvo informacija, mnogo toga razmotriti... a ponajviše tek steći. To je, znao je, bila njegova trenutna svrha; ali takođe je znao da je to tek deo jednog znatno šireg plana koji će se otkriti u svoje vreme.

Gotovo da nije obratio pažnju na dveri između vaseljena koje su brzo iščezavale iza njega, baš kao ni na brižna stvorenja okupljena oko njih u svojim primitivnim svemirskim letelicama. Ona su bila deo njegovih sećanja; ali sada su ga mamili snažniji spomeni, prizivali da se vrati na matični svet za koji je mislio da ga nikad više neće videti.

Mogao je da čuje mnoštvo njegovih glasova, koji su postajali sve jači i jači - baš kao što je i on rastao od zvezde gotovo izgubljene spram Sunčeve izdužene korone, preko tankog srpa, pa sve do blistavog plavo-belog diska.

Znali su da on dolazi. Dole, na toj prenaseljenoj kugli, uzbune već bleskaju po radarskim ekranima, veliki teleskopi za praćenje pretražuju nebo - a istorija kakvu su ljudi poznavali približava se svom kraju.

Hiljadu kilometara ispod postao je svestan da se usnuli tovar

smrti probudio i da se meškolji na svojoj orbiti. Slabašne energije koje je sadržao nisu predstavljale nikakvu pretnju po njega; štaviše, on ih je mogao unosno iskoristiti.

Ušao je u lavirint elektronskih kola i hitro stao da traga za putem do pogubnog jezgra. Većina ogranaka mogla se prenebreći; bili su to ćorsokaci smišljeni zbog zaštite. Pod njegovim pomnim opipavanjem njihova svrha pokazala se detinje jednostavna; bilo je sasvim lako sve ih zaobići.

A onda je usledila poslednja prepreka - grub, ali delotvoran mehanički relej koji je držao razdvojena dva kontakta. Dok se budu nalazili u tom položaju neće postojati energija neophodna za stavljanje u pogon završnog niza.

On pokrenu svoju volju - i prvi put iskusi neuspeh i osujećenje. Mikroprekidač od nekliko grama nije hteo da se pokrene. On je i dalje predstavljao storenje čiste energije, tako da se svet neaktivne materije još nalazio izvan njegovog upliva. No, ova poteškoća mogla se jednostavno rešiti.

Još mu je preostalo mnogo da nauči. Strujni impuls koji je uveo u relej bio je toliko silovit da je gotovo istopio kalem pre no što je ovaj stigao da stavi u dejstvo mehanizam za aktiviranje.

Mikrosekunde stadoše sporo da protiču. Bilo je zanimljivo posmatrati kako eksplozivna sočiva dovode u žižu svoje energije, slično slabašnoj šibici koja pali prugu baruta, da bi ova, sa svoje strane...

Megatoni se rascvetaše u bešumnom prasku koji je doneo kratkotrajnu, lažnu zoru polovini usnulog sveta. Poput feniksa koji niče iz plamena, on upi u sebe ono što mu je bilo potrebno, a odbaci ostalo. Daleko ispod, atmosferski štit koji je obezbeđivao planetu od mnoštva opasnosti apsorbovao je najveći deo pogubnog zračenja. No, ipak će biti zlehudih ljudi i životinja koji više neće biti kadri da vide.

Posle eksplozije, Zemlja kao da je najednom zanemela. Uobičajen žagor na kratkim i srednjim talasima potpuno je zamukao, budući da ga je naglo ojačana jonsfera odrazila natrag ka površini. Jedino su mikrotalasi i dalje prodirali kroz nevidljivo ogledalo što se lagano rastakalo, optačući celu planetu, ali je velika većina ovih

emisija bila za njega odveć uskosnopna da bi ih mogao primati. Nekoliko visokoenergetskih radara još je bilo usredsređeno na njega, ali oni su se mogli potpuno prenebreći. Uopšte nije mario da ih neutrališe, iako je to bez po muke mogao učiniti. A ako bi uz put naišao na još neke bombe, i prema njima će postupiti podjednako ravnodušno. Za sada je raspolagao svim količinama energije koje su mu bile potrebne.

A onda je počeo da se spušta širokom, zavojitom putanjom ka izgubljenim predelima svog detinjstva.

31. DIZNIGRAD

Neki filozof sa fin-de-siècle-a izjavio je jednom prilikom - i zbog toga pretrpeo silnu kritiku - da je Volter Iljas Dizni doprineo pravoj ljudskoj sreći više nego svi religijski učitelji u istoriji. Sada, pola stoleća posle umetnikove smrti, njegovi snovi još su bujali floridskim podnebljima.

Kada je početkom osamdesetih godina prethodnog veka otvoren njegov Obitni prototip zajednice sutrašnjice, ovaj poligon predstavljao je samo vitrinu za nove tehnologije i načine življenja. Ali kako je njegov osnivač ispravno shvatio, OPZS će ispuniti svoju svrhu tek onda kada se jedan deo površine koju je zapremao bude pretvorio u pravi, živi grad koji će ljudima što se tu budu naselili predstavljati istinski dom. Taj proces potrajao je do kraja stoleća; na stambenom području sada je obitavalo dvadeset hiljada žitelja i ono je, neizbežno, dobilo popularan naziv Diznigrad.

S obzirom na okolnost da je useljenje bilo moguće tek pošto bi se probila dvorska straža Diznijevih advokata, nije bilo iznenađujuće što je prosečna starost stanovnika ovog mesta bila veća nego u bilo kojoj drugoj zajednici u Sjedinjenim Državama, kao i što su medicinske usluge bile najizvrsnije na svetu. Neke od njih, štaviše, teško da bi uopšte mogle biti zamišljene, a kamoli stvorene na bilo kom drugom mestu.

Apartman je bio pomno uređen da ne bi izgledao kao bolnički smeštaj; samo je nekoliko neobičnih delova opreme odavalo njegovu pravu namenu. Postelja je jedva dosezala do visine kolena, što je sasvim smanjivalo opasnost od padova; no, krevet se mogao podići i nagnuti već prema potrebama medicinskih sestara. Kada u kupatilu bila je ugrađena u pod, a u njoj se nalazilo sedište sa rukohvatima, tako da su čak i starije, odnosno povređene osobe mogle bez poteškoća ulaziti i izlaziti. Pod je bio zastrt debelim prekrivkama, ali nisu postojali takvi sagovi o koje se čovek mogao spotaći, niti oštri uglovi koji bi prouzrokovali ozlede. Druge pojedinosti bile su manje očigledne - a televizijska kamera stajala je tako umešno skrivena da

se njeno prisustvo ni po čemu nije moglo naslutiti.

Postojalo je i nekoliko ličnih stvarčica - gomila starih knjiga u jednom uglu i uramljena naslovna strana jednog od poslednjih štampanih brojeva lista 'New York Times' na kojoj je stajalo ispisano: AMERIČKI SVEMIRSKI BROD KREĆE PUT JUPITERA. U blizini su visile dve fotografije: na jednoj je bio mladić na pragu dvadesete, dok je druga prikazivala prilično starijeg čoveka odevenog u astronautsku uniformu.

Iako krhka, sedokosa starica, koja je na TV panelu gledala neku porodičnu komediju, još nije napunila sedamdesetu, izgledala je znatno starija. S vremena na vreme, zakikotala bi se nekoj šali sa ekrana, ali neprekidno je pogledala na vrata kao da je očekivala posetioca. Kad god bi to učinila, čvršće bi stisnula štap oslonjen o stolicu.

No, zbivanja u TV drami odvukla su joj pažnju u trenutku kada su se vrata konačno otvorila; trgla se kao krivac uhvaćen na delu kada su poslužna kolica ušla u sobu, a za njima i jedna medicinska sestra u uniformi.

"Vreme je ručku, Džesi", objavi sestra. "Spremili smo nešto veoma lepo za vas danas."

"Neću da ručam."

"Od toga će vam biti znatno bolje."

"Neću da jedem sve dok mi ne kažete šta je to."

"Zašto nećete da jedete?"

"Nisam gladna. Jeste li vi ikada gladni?" upita ona lukavo.

Robotska kolica sa hranom zaustaviše se pokraj stolice, a onda se poklopci podigoše i pod njima se pojaviše pripremljeni obroci. Sestra ništa nije dodirivala, čak ni kontrole na kolicima. Sada je stajala nepomično, prilično usiljeno se osmehujući, i posmatrala svog teškog pacijenta.

U monitorskoj sali, udaljenoj pedeset metara, medicinski tehničar reče doktoru:

"Pazite sad ovo."

Džesina čvornovata ruka podiže štap i u kratkom luku izmahnu njime iznenađujuće brzo ka sestrinim nogama.

Sestra uopšte nije obratila pažnju na tu kretnju, čak ni onda kada

je štap skliznuo pravo kroz nju. Naprotiv, samo je primetila umirujućim glasom:

"Dobro, zar ne izgleda lepo? Pojedite to, draga."

Na Džesinom licu pojavi se prepređen osmeh, ali ona poslušala sestru. Trenutak kasnije već je slatko jela.

"Vidite?" reče tehničar. "Ona savršeno dobro shvata šta se zbiva. Daleko je bistrija nego što se pravi najvećim delom vremena."

"Je li prva?"

"Jeste. Svi ostali veruju da im to sestra Vilijems uistinu donosi obed."

"No, dobro. Svejedno. Vidi samo kako je zadovoljna što nas je nadmudrila. Jede pripremljenu hranu, a to je i bila svrha cele stvari. Ali moramo upozoriti sestre - sve, a ne samo Vilijemsovu."

"Zašto - ah, da, svakako. Naredni put to ne mora biti halogram - a onda pomislite samo na parnice koje će nam prirediti izubijano osoblje."

32. KRISTALNO VRELO

Indijanci i doseljenici francuskog porekla iz Luizijane tvrdili su da je Kristalno vrelo bezdano. To je, razume se, bila besmislica u koju čak ni oni nisu mogli poverovati. Trebalo je samo staviti masku za lice i malo otplivati - da bi se sasvim jasno razabrala mala pećina iz koje je navirala neverovatno čista voda; unaokolo su se povijale vitke, zelene vlati vodenog rastinja kroz koje su zurile oči Čudovišta.

Dva tamna kruga, jedan uz drugoga - svejedno što se uopšte nisu micala, šta su drugo mogla biti? Ova vrebajuća prikaza povećavala je uzbuđenja pri svakom plivanju; jednoga dana Čudovište će suknuti iz svoje jazbine, razjurujući ribe u lovu za većim plenom. Bobi i Dejvid nikad ne bi priznali da tu nije posredi ništa opasnije od jednog odbačenog i nesumnjivo ukradenog bicikla koji leži napola obrastao u vodeni korov na dubini od stotinu metara.

Bilo je teško poverovati da je dubina uistinu tolika, čak i pošto je to sasvim pouzdano ustanovljeno užetom i viskom. Bobi, stariji i bolji ronilac, spustio se do možda jedne desetine te dubine, da bi potom izvestio kako dno izgleda podjednako udaljeno kao i sa površine.

Ali sada će Kristalno vrelo morati da obznani svoje tajne; možda je predanje o blagu konfederativaca ipak istinito, uprkos prezrivom odmahivanju lokalnih istoričara. U najmanju ruku, doći će u priliku da se omile šefu policije - što nikad nije bilo naodmet - tako što će izvaditi nekoliko pištolja odbačenih tu posle skorašnjih zločina.

Mali kompresor za vazduh, koji je Bobi pronašao u garaži, na gomili starudija, sada je vedro brektao, pošto su uspeli da reše početne poteškoće oko stavljanja u pogon. Svakih nekoliko sekundi bi zakašljao i izbacio oblak plavog dima, ali nije bilo znakova da će prestati da radi. "Pa čak ako se to i dogodi", reče jednog trenutka Bobi, "šta s tim? Ako devojke iz Podvodnog pozorišta mogu da isplivaju sa dubine od pedeset metara bez upotrebe creva za vazduh, onda to možemo i mi. Nema nikakve opasnosti."

Ali zašto, pomisli Dejv u magnovenju, u tom slučaju ne kažemo mami šta radimo i zašto smo čekali da se tata vrati u Kejt povodom narednog lansiranja šatla? No, nisu ga morale prave sumnje: Bobi je

uvek bio u pravu. Mora da je divno imati sedamnaest godina i znati sve. Jedino mu nije išlo u glavu zašto mora da gubi toliko vremena sa onom tupavom Beti Šulc. Tačno je, doduše, bilo da je veoma zgodna - ali, do vraga, pa ona je devojka! Imali su grdnih teškoća pre no što su uspeali da je se jutros otarase.

Dejv je navikao da bude ogledni kunić; mlađa braća upravo su za to služila. On podesi masku za lice, navuče peraja i skliznu u kristalnu vodu.

Bobi mu dodade crevo za vazduh za koje je bio pričvršćen usni deo uzet sa neke stare ronilačke opreme. Dejv udahnu kroz njega i lice mu se iskrivi u grimasu gađenja.

"Grozan ukus."

"Navići ćeš se već. A sad kreći - ali ne dublje od one izbočine. Tu ću početi da podešavam ventil za pritisak kako ne bismo gubili premnogo vazduha. Vрати se kada budem povukao crevo."

Dejv je glatko zaronio i obreo se u zemlji čuda. Bio je to spokojan, jednobojan svet, tako različit od koralnih sprudova Kejsa. Ovde nije bilo ni pomena od drečavog raznobojja podmorske sredine, gde se život - kako životinjski, tako i biljni - razmetao svim prelivima koji su se nahodili u dugi. Postojala su samo tanana osenčenja plavog i zelenog, odnosno ribe koje su i ličile na ribe, a ne na leptire.

Otiskujući se perajima, on stade da lagano ponire, vukući crevo za sobom i zaustavljajući se da bi se napojio strujom mehurova kad god bi osetio potrebu za tim. Osećaj slobode bio je tako čudesan da je gotovo smeo s uma grozan uljani ukus u ustima. Kada je stigao do izbočine - u stvari, do jednog starog navodnjenog debla, toliko obraslog vodenim rastinjem da se više uopšte nije moglo prepoznati - on sede i osvrnu se oko sebe.

Pogledom je mogao obuhvatiti celo vrelo, sve do zelenih obronaka na naspramnoj strani kratera ispunjenog vodom, udaljenih bar stotinu metara. Unaokolo nije bilo mnogo riba; jedino je jedno malo jato svetlucavo promicalo, slično kakvom pljusku srebrnih novčića u mlazu Sunčeve svetlosti koja se slivala odozgo.

Tu se nalazio i jedan stari prijatelj - kao i obično, kod procepa gde su vode vrele počinjale svoje putovanje ka moru. Mali aligator ("Ali ipak dovoljno veliki", rekao je Bobi jednom veselo. "Veći je od

mene.") počivao je okomito, bez ikakvog vidljivog oslonca, držeći samo nos iznad površine. Ostavljali su ga na miru i on im je uzvraćao istom merom.

Crevo za vazduh se nestrpljivo zategnu. Dejvu je bilo milo što je došlo vreme da krene; sada je shvatio koliko može biti hladno na prethodno nedosegnutoj dubini - a i sve više ga je obuzimala mučnina. No, toplo Sunce uskoro mu je osokolilo duh.

"Nema problema", reče Bobi samouvereno. "Samo odvrći ventil kako pokazivač pritiska ne bi pao ispod ove crvene crte."

"Do koje ćeš dubine ići?"

"Do kraja, ako mi se bude ushtelo."

Dejv ga nije shvatio ozbiljno; obojica su dobro znala za opijenost izazvanu dubinom, kao i za azotnu narkozu. No, u svakom slučaju, baštensko crevo bilo je dugačko svega trideset metara. To će biti sasvim dovoljno za ovaj prvi opit.

Kao i mnogo puta ranije, stao je da uz zavidljivo divljenje posmatra kako mu voljeni stariji brat prihvata novi izazov. Plivajući s istom lakoćom kao i ribe oko njega, Bobi je stao da ponire u tu plavu, tajanstvenu vaseljenu. Jednom se okrenuo i energičnim pokretom pokazao na crevo za vazduh, stavljajući jasno do znanja da mu je potrebno više kiseonika.

Uprkos strašnoj glavobolji koja ga je najednom obuzela, Dejv je dobro znao šta mu je dužnost. Pohitao je do starog kompresora i odvrnuo kontrolni ventil do pogubnog maksimuma - pedeset milionitih delova ugljen-monoksida.

Kada je poslednji put video Bobija, ovaj je i dalje samopouzđano ponirao - prilika prošarana zaronjenim zracima Sunca, koja je zauvek izmicala iz njegovog domašaja. Voštani kip u mrtvačnici bio mu je potpuni stranac koji nije imao nikakve veze sa Robertom Boumenom.

33. BETI

Zašto je došao ovamo, vrativši se poput neupokojenog duha na poprište stare patnje? Nije imao predstavu o tome; štaviše, nije uopšte bio svestan svog odredišta sve dok ga okruglo oko Kristalnog vrela nije pogledalo iz šume što se pružala pod njim.

Bio je gospodar sveta, ali ga je ipak paralisalo osećanje pustošnog bola koje već godinama nije iskusio. Vreme je iscelilo ranu, kao što to uvek čini; pa ipak, izgledalo mu je kao da je juče stajao plačući kraj smaragdno ogledala dok su mu pred očima stajali jedino odrazi okolnih čempresa obraslih španskom mahovinom. Šta se to zbiva s njim?

A onda, i dalje ne svojim htenjem, već kao da ga je podsticala neka blaga struja, on se otisnu na sever, ka glavnom gradu. Tragao je za nečim - no, neće saznati šta je to sve dok ga ne nađe.

Niko, nikakav uređaj, nije zabeležio njegov prolaz. Više nije štedro zračio unaokolo, zato što je već gotovo ovladao kontrolom energije, kao što je jednom davno vladao svojim izgubljenim, ali ne i zaboravljenim udovima. Zaronio je poput magle u trezore obezbeđene od zemljotresa, sve dok se nije obreo među milijardama uskladištenih memorija i zaslepljujućih, treperavih mreža elektronskih misli.

Ovaj zadatak bio je složeniji od aktiviranja jedne sirove nuklearne bombe, tako da je tu utrošio više vremena. Pre no što je pronašao informaciju za kojom je tragao, potkrala mu se jedna sitna omaška, ali on nije mario da je ispravi. Niko nikada nije shvatio zašto - tek, sledećeg meseca tri stotine poreskih obveznika sa Floride, čije je zajedničko svojstvo bilo to da im imena počinju slovom 'F', dobilo je čekove na ravno jedan dolar. Ispravljanje ove preplate višestruko bi premašilo njenu vrednost, tako da su zbunjeni inženjeri za računare konačno svu krivicu svalili na pljusak kosmičkih zraka. Sve u svemu, to objašnjenje i nije bilo daleko od istine.

Bilo mu je potrebno nekoliko milisekundi da prevali put od Talahasija do zgrade broj 634 u ulici Južna magnolija u Tampi. Adresa je još bila ista; nije morao da traći vreme na proveravanje.

No, s druge strane, on uopšte nije imao nameru da proverava sve do samog trenutka kada je to učinio.

Posle tri porođaja i dva pobačaja Beti Fernandez (nFe Šulc) i dalje je bila veoma lepa žena. U ovom trenutku takođe je bila veoma zamišljena; gledala je jedan televizijski program koji joj je prizvao sećanja, gorka i slatka.

Posredi je bilo vanredno izdanje vesti povodom tajanstvenih događaja iz prethodnih dvanaest časova: emisija je počela upozorenjem upućenim sa 'Leonova' koji se nalazio među Jupiterovim mesecima. Nešto je hitalo ka Zemlji; nešto je - bezopasno - detoniralo jednu nuklearnu bombu na orbiti koju još niko nije priznao kao svoju. To je bilo sve, ali i više nego dovoljno.

Komentatori su iskopali svu silu starih video-traka - od kojih su neke uistinu bile trake - sve do onih, nekada strogo poverljivih snimaka na kojima je prikazano otkriće MNT-1 na Meseću. Po pedeseti put, najmanje, čula je onaj jezivi radio-krik što se razlegao u trenutku kada je monolit pozdravio Mesečevu zoru, uputivši svoju poruku ka Jupiteru. Takođe je ponovo stala da posmatra poznate prizore i da sluša stare intervjuje sa 'Otkrića'.

Zašto sve to uopšte gleda? Sav taj materijal držala je uskladišten negde u kućnoj arhivi (premda ga nikada nije reprodukovala kada bi tu bio Hoze). Možda zato što je očekivala neku novost; nerado je priznavala, čak i samoj sebi, u kojoj meri prošlost još ima uticaja na njena osećanja.

A evo i Dejva, baš kao što je i očekivala. Bio je to jedan stari intervju na Bi-Bi-Siju iz koga je gotovo svaku reč znala napamet. Pričao je o Halu, pokušavajući da ustanovi da li računar poseduje samosvest ili ne.

Kako je mlad izgledao - i kako se tu razlikovao od one osobe sa poslednjih, zamućenih slika sa ukletog 'Otkrića'! I koliko je samo nalikovao Bobiju kakvog je ona upamtila.

Slika se zatalasa u času kada su joj se oči ispunile suzama. Ne - nešto nije bilo u redu sa televizorom ili sa ovim kanalom. I zvuk i slika počeli su da se šašavo ponašaju.

Dejvove usne su se pokretale, ali ona ništa nije mogla da čuje. A onda lice kao da mu se rastočilo, rastopilo u blokove boja. Potom je

ponovo steklo oblik, pa se opet zamutilo, da bi onda još jednom postalo postojano. No, zvuka i dalje nije bilo.

Odakle im ova slika? Na njoj nije bio Dejv kao čovek, već kao dečak - kakvog ga je najpre upoznala. Gledao je sa ekrana gotovo kao da je mogao da je vidi preko bezdana godina.

On se osmehnu; usne mu se pokrenuše.

"Zdravo, Beti", reče.

Nije bilo teško oblikovati reči i uneti ih u struje što su pulsirale audio-kolima. Prava poteškoća bila je usporiti misli do glacijalnog tempa ljudskog mozga. A potom čekati čitavu večnost na odgovor...

Beti Fernandez bila je čvrsta žena; takođe se odlikovala inteligentnošću, a iako je već desetak godina bila domaćica, nije zaboravila ono što je znala kao stručnjak za održavanje elektronske opreme. Ovde je posredi bilo još jedno u nizu čuda medijske simulacije; prihvaćće ga sada takvo kakvo jeste, a o pojedinostima će se pobrinuti kasnije.

"Dejve", uzvratila ona. "Dejve - jesi li to stvarno ti?"

"Nisam siguran", uzvratila slika na ekranu, neobično bezbojnim glasom. "Ali sećam se Dejva Boumena i svega u vezi s njim."

"Je li on mrtav?"

Ovo je bilo novo teško pitanje.

"Njegovo telo - da. Ali to više nije važno. Sve što je Dejv Boumen uistinu bio još je deo mene."

Beti se prekrsti - bio je to gest koji je naučila od Hozea - i prošaputa:

"Hoćeš da kažeš - da si ti duh?"

"Ne znam ni za jednu primereniju reč."

"Zašto si se vratio?"

"Ah! Beti - zašto, odista! Kad bi mi bar ti to mogla reći."

No, znao je jedan odgovor, zato što se pojavio na televizijskom ekranu. Razvod između tela i uma još ni izdaleka nije bio potpun, a ni najnesputanije kablovske televizijske mreže ne bi puštale u program ovako razvratne seksualne prizore kakvi su se sada tamo oblikovali.

Beti je gledala neko vreme, ponekad se osmehnuvši, a ponekad sa šokiranim izrazom lica. A onda se okrenu, ali ne zbog stida, već

usled tuge - žala zbog minulih uživanja.

"Nije, dakle, tačno", reče ona, "ono što nam odvajkada pričaju o anđelima."

Jesam li ja anđeo? - upita se on. Ali bar je njemu bilo jasno šta tu radi, hitnut plimama tuge i želje na sastanak sa prošlošću. Najsnažnije osećanje koje je ikada iskusio bila je strast prema Beti; elementi bola i krivice koje je ono sadržalo samo su ga učinile snažnijim.

Nikada mu nije kazala da li je bolji ljubavnik od Bobija; bilo je to pitanje koje on nikada nije postavio, budući da bi tako raščinio čaroliju. Bili su odani istoj opsceni, pronašli su u naručju jedno drugoga (a kako je samo mlad tada bio - tek je napunio sedamnaest kada je sve počelo, nepune dve godine posle sahrane) melem za istu ranu.

Razume se, veza nije mogla potrajati, ali iz tog iskustva izišao je neopozivo izmenjen. Više od jedne decenije potom sva njegova autoerotska maštanja bila su usredsređena na Beti; nije više sreo nijednu ženu koju je mogao uporediti sa njom, a odavno je uvideo da se to nikada neće ni dogoditi. Nikoga više nije pohodio isti, voljeni duh.

Prizori želje zgasnuše na ekranu; za trenutak se probi redovni program - nezgrapni snimak 'Leonova' kako počiva povrh loa. A onda se ponovo pojavi lice Dejva Boumena. Izgledalo je da gubi kontrolu, zato što su mu crte postale veoma nepostojane. Ponekad bi izgledalo da mu je samo deset godina - pa dvadeset ili trideset - da bi se potom neverovatno pretvarao u smežuranu mumiju čije je naborano lice predstavljalo parodiju čoveka koga je ona jednom poznavala.

"Imam još jedno pitanje pre no što odem. Karlos - uvek si govorila da je on Hozeov sin, ali ja sam stalno bio u nedoumici. Šta je prava istina?"

Beti Fernandez poslednji put pogleda u oči, dugotrajno, mladića koga je jednom volela (ponovo mu je bilo osamnaest godina i ona za trenutak požele da mu vidi celo telo, ne samo lice).

"On je tvoj sin, Dejvide", prošapta ona.

Slika iščili, a na mesto nje javi se normalan program. Kada je,

skoro jedan sat kasnije, Hoze Fernandez tiho ušao u sobu, Beti je i dalje zurila u ekran.

Nije se okrenula kada ju je poljubio u stražnji deo vrata.

"Nikada ne bi poverovao ovo, Hoze."

"Da čujem."

"Upravo sam slagala jednog duha."

34. OPROŠTAJ

Kada je Američki institut za aeronautiku i astronautiku objavio 1977. godine svoj protivurečni izveštaj pod naslovom 'Pedeset godina NLO-a', mnogi kritičari su istakli da su neidentifikovani leteći objekti primećivani stolicima, odnosno da svedočanstvo Keneta Arnolda o viđenju 'letećeg tanjira' 1947. ima nebrojene preteče. Ljudi su viđali neobične stvari na nebu od osveta istorije; ali sve do sredine dvadesetog veka NLO-i su predstavljali sporadičnu pojavu koja nije pobuđivala veće zanimanje. No, od tada oni postaju predmeti laičke i naučne pažnje, kao i osnova nečega što se može nazvati jedino religijskim verovanjima.

Uzrok ovome nije bilo teško dokučiti; pojava džinovskih raketa na početku svemirske ere upravlja je umove ljudi ka drugim svetovima. Uviđanje da će ljudska rasa ubrzo postati kadra da se otisne sa planete na kojoj je rođena iznudila je neumitno pitanje: gde su drugi i kada možemo očekivati posetioce? Takođe se javila nada, koja je, doduše, tek retko bivala iskazana, da bi blagonaklona stvorenja sa zvezda mogla pomoći čovečanstvu da zaleči mnoge rane što ih je samo sebi nanelo i da ga izbavi od potonjih nesreća.

Svaki student psihologije lako je mogao predvideti da će jedna tako duboka potreba ubrzo biti zadovoljena. Tokom druge polovine dvadesetog stoleća bilo je u doslovnom smislu na hiljade izveštaja o viđenjima svemirskih letelica u svakom kutku Zemljine kugle. I ne samo to: zabeleženo je na stotine izveštaja o 'bliskim susretima' - stvarnim sretanjima sa vanzemaljskim posetiocima, često začinjanim pripovestima o nebeskim zabavnim putovanjima, otmicama, pa čak i medenim mesecima provedenim u svemiru. Činjenica da se stalno ispostavljalalo kako su ovde posredi laži ili halucinacije nimalo nije odvrtila vernike. Ljudi kojima su bili pokazani gradovi na suprotnoj strani Meseca izgubili su sasvim malo na uverljivosti čak i onda kada izviđačke misije 'Orbitera' i 'Apola' nisu tamo pronašle nikakve artefakte; damama koje su se udavale za Venerijance verovalo se i pošto se za planetu ispostavilo da je, nažalost, vrelija od rastopljenog olova.

U vreme kada je AIAA objavio svoj izveštaj, nijedan naučnik od ugleda - čak ni među onima koji su ranije zastupali tu zamisao - nije verovao da NLO-i stoje u bilo kakvoj vezi sa vanzemaljskim životom ili inteligencijom. Razume se, to nikada neće biti moguće dokazati; bilo koje od nebrojenih viđenja tokom poslednjih hiljadu godina moglo je biti autentično. Ali kako je vreme prolazilo, a satelitske kamere i radari koji su pretraživali nebo nisu pružili nikakav konkretan dokaz, javnost se postepeno hladila za celu stvar. No, ovo nije obeshrabilo kultiste, koji su svoju veru održavali putem biltena i knjiga što su uglavnom preživakovali i podešavali stare izveštaje davno pošto su ovi bili obesnaženi ili odbačeni.

Kada je otkriće monolita u Tihou - MNT-1 - konačno obznanjeno, oglasio se pravi hor uskliku u stilu 'Šta sam vam govorio!' Više se nije moglo poricati da je uistinu bilo posetilaca na Mesecu - a po svoj prilici i na Zemlji - pre ciglih tri miliona godina. Najednom, NLO-i su ponovo preplavili nebo; bilo je, doduše, čudnovato to što tri nezavisna nacionalna sistema za praćenje, koja su bila kadra da u svemiru registruju ma šta veće od hemijske olovke, i dalje nisu uspevala da ih pronađu.

No, prilično brzo, broj izveštaja ponovo je pao na 'nivo šuma' - na obim koji bi se sasvim mogao očekivati, naprosto kao ishod mnogih astronomskih, meteoroloških i aeronautičkih pojava koje se neprekidno zbivaju na nebu.

Sada je, međutim, sve iznova počelo. Ovoga puta nije bilo greške: stvar je zvanično potvrđena. Jedan plavi NLO nalazio se na putu ka Zemlji.

O prvim viđenjima javljeno je svega nekoliko minuta po upozorenju sa 'Leonova'; prvi bliski susreti zabeleženi su samo nekoliko časova kasnije. Jedan penzionisani trgovački posrednik, koji se šetao sa svojim buldogom po jorkširskom vresištu, bio je očevidac spuštanja diskolike letelice iz koje su izišla u svemu ljudska stvorenja, osim što su imala šiljate uši, i upitala ga za put do Dauning Strita. Kontaktirani je bio toliko zatečen da je jedino uspeo da mahne svojim štapom u pravcu Vajthola; neoboriv dokaz o ovom susretu bila je činjenica da je buldog potom prestao da uzima hranu.

Iako se za trgovačkog posrednika znalo da ranije nije patio od

mentalnih oboljenja, čak i oni koji su mu verovali teško su mogli da prihvate naredni izveštaj. Ovog puta posredi je bio jedan baskijski ovčar u tradicionalnoj misiji; čoveku je silno laknulo kada se ispostavilo da su oni za koje se pobojao da su graničari u stvari dva čoveka zaogrnuta ogrtačima, prodornih očiju, koja su se raspitivala za put do glavnog štaba Ujedinjenih Nacija.

Besprekorno su govorila baskijski - izuzetno težak jezik bez ikakvih sličnosti sa bilo kojim drugim poznatim jezikom čovečanstva. Očigledno, posetioci iz svemira bili su izvrsni lingvisti, ali im je zato poznavanje zemljopisa bilo neobično oskudno.

Stvari su nastavile da teku u istom smislu, iz slučaja u slučaj. Sasvim mali broj kontaktiranih je lagao ili bio poremećena uma; većina ih je iskreno verovala u vlastite priče, pa su čak zadržavali to uverenje i pod hipnozom. Bilo je, međutim, i takvih koji su predstavljali žrtve kakvih neslanih šala ili neverovatnih podudarnosti - kao, na primer, jedan nesrećni arheolog-amater koji je pronašao filmske rekvizite što ih je jedan znameniti reditelj naučnofantastičnih kinematografskih spektakala ostavio napuštene u tuniskoj pustinji skoro četiri decenije ranije.

No, jedino na početku - kao i na samom kraju - neko ljudsko biće bilo je uistinu svesno njegovog prisustva - i to stoga što je on tako želeo.

Svet mu je stajao na raspolaganju da ga po volji istražuje, bez ikakvih ograničenja ili prepreka. Nije bilo tih zidova koji bi ga zadržali niti tajni koje bi bile nedokučive čulima što ih je posedovao. U prvi mah je poverovao da samo ispunjava jedno staro htenje time što posećuje mesta koja nije imao prilike da vidi u prethodnom postojanju. Tek mnogo kasnije, shvatio je da njegova munjevita strujanja po celoj Zemljinoj kugli imaju dublji smisao.

Na jedan tanan način on je upotrebljavan kao sonda kojoj je bilo namenjeno da dođe do uzoraka svih vidova ljudskih poslova. Kontrola nad njim bila je tako neupadljiva da je gotovo uopšte nije bio svestan; bio je poput lovačkog psa na uzici kome je dopušteno da ide kuda hoće, ali koji je ipak morao da se pokorava starijim željama svog gospodara.

Piramide, Veliki Kanjon, mesečinom obliveni snegovi Everesta - sve je to on odabrao. Isto je bilo i sa nekim umetničkim galerijama i koncertnim dvoranama - premda on, na vlastiti podsticaj, nikada ne bi posetio sva ona stecišta kulture u kojima se ovako obreo.

Takođe ne bi zalazio u mnoštvo fabrika, zatvora, bolnica, ne bi obišao jedan gadni rat u Aziji, ne bi prisustvovao konjičkim trkama, zapetljanoj orgiji na Beverli Hilsu, ne bi navraćao u Ovalni kabinet Bele kuće, u arhive Kremlja, Vatikansku biblioteku, niti bi posetio Crni kamen Ka'abah u Meki...

Postojala su i takva iskustva kojih se nije jasno sećao, kao da su bila podvrgavana cenzuri - ili kao da ga je od njih štitio neki anđeočuvar. Na primer...

Šta je tražio u Likijevom memorijalnom muzeju, u klancu Olduvai. Nikada nije pokazivao veće zanimanje za poreklo Čoveka od bilo kog inteligentnog člana vrste homo sapiens, tako da mu fosili ništa nisu značili. No, znamenite lobanje, čuvane poput krunskih dragulja u vitrinama, izazivale su neobične odjeke u njegovom sećanju, kao i uzbuđenje koje nije umeo da objasni. Javio mu se osećaj deja vu-a snažniji od bilo kog što ga je ranije iskusio - ali nešto nije bilo u redu. Kao da je posredi bila kuća u koju se čovek vraća posle mnogo godina da bi ustanovio kako je sav nameštaj promenjen, zidovi razmešteni, pa čak i stubište drugačije napravljeno.

Bio je to turoban, negostoljubiv teren, suv i sparušen. Gde su se dele one bujne ravnice i nepregledno mnoštvo hitronogih travojeda koji su njima tumarali pre tri miliona godina?

Tri miliona godina. Otkud to zna?

Iz tišine pune odjeka u koju je uputio pitanje nije dospeo nikakav odgovor. Ali onda je spazio kako se pred njim ponovo uznosi poznato pravougaono obličje. Prišao mu je i u njegovoj dubini pojavila se senovita slika, poput odraza u lokvi mastila.

Tužne i zbunjene oči, koje su gledale ispod kosmatog, visokog čela, bile su upravljene negde mimo njega, ka budućnosti koju nikad neće moći da vide. Jer, on je bio ta budućnost, sto hiljada pokolenja niže niz reku vremena.

Istorija je tu počela; bar mu je to sada bilo jasno. Ali kako - i nadasve zašto - su tajne i dalje bile skrivane od njega?

No, postojala je još jedna, poslednja dužnost koja mu je najteže padala. Još je bio u dovoljnoj meri čovek, tako da ju je odložio za kraj.

Šta li je sad naumila - upita se dežurna bolničarka, zumirajući TV monitor na staru damu. Pokušala je mnoštvo trikova, ali ovo je prvi put da je vidim kako razgovara sa svojim slušnim aparatom, blagi Bože! Šta li samo govori?

Mikrofon, međutim, nije bio dovoljno osetljiv da bi uhvatio reči, ali to više nije ni bilo važno. Džesi Boumen retko je kad izgledala tako spokojna i zadovoljna. Iako su joj oči bile zatvorene, licem joj se širio gotovo anđeoski osmeh, dok su joj usne neumorno oblikovale šaptave reči.

A onda, bolničarka ugleda nešto što je odmah pokušala da potpuno zaboravi, jer kad bi podnela izveštaj o tome, smesta se zauvek mogla oprostiti od poziva medicinske sestre. Lagano i uz trzaj, češalj koji je ležao na stolu uz postelju stade se kretati uvis kao da ga podižu neki nespretni, nevidljivi prsti.

U prvom pokušaju je promašio; a onda, uz očigledne poteškoće, počeo je da razdvaja dugačke, srebrne vitice, zastajući povemeno da bi razmrsio neko čvorište.

Džesi Boumen više nije govorila, ali se i dalje osmehivala. Češalj se kretao sve sigurnije, ne više u naglim, neveštima trzajima.

Koliko je sve trajalo, bolničarka nikad nije umela da proceni. Tek kada se češalj lagano vratio na sto, ona se povratila iz ukočenosti.

Desetogodišnji Dejv Boumen okončao je posao koji je oduvek mrzeo, ali koji je njegova majka volela. A jedan Dejv Boumen koji je sada bio bezvremen vaspostavio je kontrolu nad tvrdokornim materijalom.

Džesi se i dalje osmehivala kada je sestra konačno ušla da ispita stvar. Odveć je bila uplašena da bi požurila da to uradi; no, čak i da nije bilo tako, bilo bi svejedno.

35. REHABILITACIJA

Metež koji je vladao na Zemlji prijatno je prigušivao tampon od mnogo miliona kilometara svemira. Posada 'Leonova' pratila je, uz očaranost, ali i izvesnu ravnodušnost, rasprave u Ujedinjenim Nacijama, intervju sa uvažanim naučnicima, teoretisanje novinskih komentatora, naizgled uverljive, premda i krajnje protivurečne izveštaje očevidaca NLO-a. Oni sami više nisu mogli da doprinesu toj opštoj gunguli, budući da nisu prisustvovali nikakvoj drugoj manifestaciji posle one prve. 'Zagadka', alias Stariji brat, sada je opet podjednako bila nenarušivo ravnodušna prema njihovom prisustvu kao i ranije. Situacija koja je nastala bila je uistinu puna ironije; prevalili su dug put od Zemlje da bi odgonetnuli jednu tajnu - a sada je izgledalo da se odgovor na nju nalazi tamo odakle su krenuli.

Prvi put su bili zahvalni zbog male brzine svetlosti: dva sata, koliko je signal putovao, onemogućavali su svaki intervju uživo na liniji Zemlja-Jupiter. No, čak i tako, Floyd je u toj meri bio zatrpan zahtevima raznih medija da je konačno stupio u štrajk. Ništa više nije preostalo da se kaže, a on je to kazao najmanje deset puta.

Osim toga, još je valjalo obaviti mnogo posla. 'Leonova' je trebalo pripremiti za dugo povratno putovanje, kako bi se mogao otisnuti čim se lansirni prozor otvori. No, to otvaranje neće biti kritično kratkotrajno; čak i ako bi zadocnili mesec dana, to bi samo dovelo do produženja putovanja. Čandra, Karnou i Floyd čak uopšte ne bi bili svesni toga, budući da bi povratni put ka Suncu proveli u spavanju; ali ostali članovi posade bili bi smrknuto odlučni da krenu čim im to dopuste zakoni nebeske mehanike.

'Otkriće' je još bilo suočeno sa mnoštvom problema. Brod nije raspolagao dovoljnom količinom goriva za povratak do Zemlje, čak i ako bi krenuo znatno posle 'Leonova' i išao orbitom koja zahteva najmanji utrošak energije - što bi ga zadržalo na putu skoro tri godine. A ovo bi bilo moguće jedino ako bi se Hal mogao pouzdano programirati da preuzme na sebe misiju bez ikakvog upliva ljudi, izuzev nadgledanja sa Zemlje. Bez njegove saradnje, 'Otkriće' bi

moralo ponovo biti napušteno.

Bilo je očaravajuće - štaviše, veoma dirljivo - pratiti ponovno postojano sazrevanje Halove ličnosti, od deteta sa oštećenim mozgom, preko zbunjenog adolescenta, pa sve do pomalo snishodljive odrasle osobe. Iako je znao da su ovakve antropomorfističke odrednice veoma neprimerene, Flojd nikako nije uspevaao da ih izbegne.

A bilo je i trenutaka kada mu se čitava situacija činila zloslutno poznata. Koliko je samo puta gledao video-drame u kojima su premudri naslednici legendarnog Sigmunda Frojda pomagali mlađariji da reši psihičke probleme! Ista drama igrana je sada i u senci Jupitera.

Elektronski psihoanalitičar dejstvovao je brzinom koja je stajala potpuno izvan ljudske moći poimanja dok su programi za opravljavanje i postavljane dijagnoze strujali kroz Halova kola, obrađujući milijarde bita u sekundi, ukazujući na moguće kvarove i opravljajući ih. Iako je većina ovih programa bila unapred proverena na Halovom parnjaku, SAL-i 9000, nemogućnost uspostavljanja neposrednog dijaloga između dva računara predstavljala je ozbiljnu nepovoljnu okolnost. Ponekad bi uludo proticali sati kada bi se pokazalo neophodno proveriti na Zemlji neki kritični deo terapije.

Uprkos svim Čandrinim naporima, rehabilitacija računara još ni izdaleka nije bila okončana. Hal je ispoljavao mnoštvo idiosinkrazija i nervnih tikova, a ponekad je čak prenebregavao izgovorene reči - premda je uvek reagovao na poruku koju bi bilo ko otkucao na tastaturi. U suprotnom smeru, njegovi odgovori bili su još nastraniji.

Bilo je slučajeva kada bi verbalno uzvratio, ali nije hteo da to da i u vizuelnom obliku. Drugi put bi pružio i jedno i drugo - ali bi odbio da odgovor odštampa. Nije davao nikakva izvinjenja ili objašnjenja, čak ni ono tvrdoglavo i neumoljivo 'tako mi se hoće' Melvilovog autističkog pisara Bartelbaja.

No, ovde nije bila u pitanju toliko aktivna neposlušnost koliko nevoljnost - i to samo kada su u pitanju bili određeni zadaci. Uvek bi ga na kraju bilo moguće privoleti na saradnju - 'razvejati mu mrzovolju', kako je to Karnou zgodno opisao.

Nije bilo iznenađujuće što je dr Čandra počeo najzad da ispoljava

znake napetosti. Jednom znamenitom zgodom, kada je Maks Brajlovski bezazleno oživeo jednu staru novinsku patku, on je gotovo izgubio kontrolu nad sobom.

"Je li istina, dr Čandra, da ste do Halovog imena došli tako što ste vratili za po jedno slovo unazad IBM?"

"Potpuna besmislica! Polovina nas došla je iz IBM-a i mi već godinama pokušavamo da iskorenimo tu priču. Mislio sam da sada već svaka inteligentna osoba zna da H-A-L predstavlja skraćenicu od Heuristički ALgoritmik."

Maks se posle zaklinjao da je jasno mogao da čuje velika slova.

Prema Flojdovom privatnom mišljenju, izgledi da se 'Otkriće' bezbedno vrati do Zemlje iznosili su jedan prema pedeset. Ali onda se Čandra pojavio kod njega sa jednim izuzetnim predlogom.

"Dr Flojde, mogu li da porazgovaram sa vama?"

Posle svih minulih nedelja i zajedničkog iskustva Čandra se i dalje držao formalno kao u početku - ne samo prema Flojdu nego i prema svim ostalim članovima posade. On se čak ni brodskoj miljenici Ženji ne bi obratio bez prefiksa 'gospođo'.

"Razume se, Čandra. Šta je posredi?"

"Potpuno sam priveo kraju programiranje za šest najverovatnijih varijacija Hohmanove povratne orbite. Pet se sada sprovode u simulaciji, bez ikakvih poteškoća."

"Izvršno. Siguran sam da niko drugi na Zemlji - u Sunčevom sistemu - ne bi to mogao da obavi."

"Hvala. Međutim, poznato vam je, baš kao i meni, da je nemoguće izvršiti programiranje za svaku eventualnost. Hal može - odnosno, sasvim sigurno hoće - da besprekorno dejstvuje i biće kadar da se uhvati ukoštac sa bilo kojom razložnom situacijom. Ali ipak, postoji čitavo mnoštvo sitnica - beznačajno otkazivanje nekog dela opreme koji se može opraviti običnom odvrtkom, prekid žice, zaglavljani prekidači - koji ga mogu učiniti bespomoćnim i upropastiti celu misiju."

"Potpuno ste u pravu, razume se. Mene to takođe brine. Ali šta se tu može učiniti?"

"Postoji sasvim jednostavno rešenje. Ja bih voleo da ostanem na 'Otkriću'."

Flojd je u prvom trenutku neodoljivo pomislio da je Čandra sišao s uma. No, pošto je malo razmislio, učinilo mu se da je možda samo napola lud. Uspeh ili krah uistinu je mogao zavisiti samo od toga da li se na 'Otkriću' tokom dugotrajnog povratka do Zemlje nalazi jedno ljudsko biće - ta izvrsna, svenamenska naprava za otklanjanje neprilika i opravke. Ali okolnosti koje su se protivile tome bile su više nego ubedljive.

"Veoma zanimljiva zamisao", uzvratila Flojd krajnje obazrivo, "a i ja svakako cenim vaš polet. Ali jeste li uzeli u obzir sve poteškoće?"

Bilo je to smešno pitati; Čandra je sigurno već imao pripremljene sve odgovore koji su mu stajali nadohvat ruke.

"Bićete prepušteni sami sebi preko tri godine! Zamislite da vam se dogodi neka nesreća ili da vam bude potrebna hitna medicinska intervencija?"

"Spreman sam da prihvatim taj rizik."

"A kako stoji sa hranom, vodom? Sa 'Leonova' se ne može mnogo očekivati."

"Proverio sam sistem za recikliranje na 'Otkriću'; biće moguće staviti ga ponovo u pogon bez mnogo poteškoća. Osim toga, nama Indijcima i nije potrebno mnogo."

Bilo je neuobičajeno da se Čandra pozove na svoje poreklo, pa čak i da da bilo kakvu ličnu izjavu; njegova 'iskrena ispovest' predstavljala je jedini primer u tom smislu koga se Flojd mogao setiti. No, on nije sumnjao u ono što je čuo; Karnou je jednom primetio da se dr Čandra odlikuje takvim fizičkim ustrojstvom koje se može postići tek posle mnogo stoleća gladovanja. Iako je ova opaska zazvučala kao jedna u nizu inženjerskih zajedljivih šala, iza nje, međutim, nije stajalo ni trunke zlobe - štaviše, bilo je samo naklonosti; doduše, opaska nije bila izrečena u Čandrinom prisustvu.

"U svakom slučaju, imamo na raspolaganju još nekoliko sedmica pre no što donesemo odluku. Razmisliću o svemu i razgovaraću sa Vašingtonom."

"Hvala vam; imate li nešto protiv ako počnem pripreme?"

"Ovaj... ne, ne uopšte, pod uslovom da se one ne kose sa postojećim pravilima. Imajte, međutim, na umu - na kontroli misije je da donese konačnu odluku."

A ja znam tačno šta će ona reći. Bilo bi bezumno očekivati da će jedan čovek opstati u svemiru tri godine, sam.

No, sa druge strane, Čandra je oduvek bio sam.

36. VATRA U DUBINI

Zemlja je već ostala daleko pozadi, a čudesa Jupiterovog sistema, koja su ulivala strahopoštovanje, brzo su se širila pred njima, kad mu se javilo otkrovenje.

Kako je mogao biti tako slep - tako glup! Izgledalo mu je kao da je do sada hodao u snu, a da tek ovog trenu počinje da se budi.

Ko ste vi? povika on. Šta hoćete? Šta ste mi ovo učinili?

Nije bilo odgovora - pa ipak, zasigurno je znao da su ga čuli. Osećao je izvesno... prisustvo, kao kada bi čovek razabrao, iako su mu oči čvrsto zatvorene, da se nalazi u zatvorenoj prostoriji, a ne u nekom praznom, otvorenom prostoru. Oko njega je postojao slabašni odjek jedne ogromne mentalnosti, neumoljive volje.

Ponovo je uputio poziv u tišinu punu odjeka, ali opet nije bilo neposrednog odgovora - već samo ono osećanje budnog sadružja. Vrlo dobro; sam će pronaći odgovore.

Neki su bili očigledni; ma ko ili ma šta da su oni bili, zanimali su se za čovečanstvo. Domogli su se njegovih sećanja i uskladištili ih iz nekih svojih nedokučivih razloga. A sada su isto učinili i sa njegovim najdubljim osećanjima, ponekad uz njegovu saradnju, a u drugim prilikama bez nje.

To ga nije vređalo; štaviše, sama obrada koju je iskusio činila je nemogućim takve detinjaste reakcije. Nalazio se sa one strane ljubavi, mržnje, želje i straha - ali ih nije zaboravio i još je mogao da razume kako ova osećanja upravljaju svetom čiji je on jednom bio deo. Je li to bio smisao vežbe? Ako je tako, šta je onda bila njena krajnja svrha?

Postao je sudeonik u igri bogova, čija će pravila morati uz put da uči.

Krzave stene četiri sićušna spoljnja meseca, Sinope, Pasifaje, Karme i Ananke, zakratko su zatreptale preko njegovog polja svesti; potom su usledile Elara, Liziteja, Himalija i Leda na poluodstojanju od Jupitera. Nije obratio pažnju na njih, jer se pred njim sad pružalo rošavo lice Kalista.

Jedno, pa još jednom, napravio je krug oko izrovanog globusa, većeg od Zemljinog Meseca, dok je čulima kojih nije bio svestan opipavao spoljnje omotače sazdane od leda i prašine. Radoznanost mu je ubrzo bila utažena; svet pod njim bio je smrznuti fosil sa još vidnim ožiljcima sudara pri kojima mora da pre mnogo eona umalo nije bio razmrskan. Jedna polulopta nalikovala je na džinovsku metu: niz koncentričnih krugova nastao je na mestu gde je čvrsta stena jednom potekla u talasima visokim čitav kilometar, kao pod udarcem nekog drevnog svemirskog čekića.

Samo nekoliko sekundi kasnije već je kružio oko Ganimeda. Ovde je posredi bio znatno složeniji i zanimljiviji svet; iako se nalazio na sasvim maloj udaljenosti od Kalista i bio gotovo istovetne veličine, odlikovao se potpuno drugačijim izgledom. I tu su, doduše, postojali mnogobrojni krateri, ali većina ih je izgledala kao da je, sasvim doslovno, uorana natrag u tle. Najneobičnije svojstvo ganimedskog predela bilo je prisustvo vijugavih pruga, sazdanih od mnoštva uporednih brazda razmaknutih nekoliko kilometara. Ovaj izlebljen teren izgledao je kao da predstavlja plod pregalaštva čitavih vojski pripitih obrađivača zemlje, što su se krivudavo kretali napred-nazad po površini velikog satelita.

Bilo mu je dovoljno da prevali svega nekoliko orbita pa da dozna o Ganimedu više nego sve svemirske sonde što su ikada upućene sa Zemlje; stečeno znanje bilo je potom spremljeno za potonju upotrebu. Jednoga dana ono će se pokazati važno; bio je uveren u to, premda nije umeo da objasni zašto; ništa više nije razumeo, ni podsticaj koji ga je sada tako svrhovito nagonio od sveta do sveta.

A onda se obreo kod Evrope. Iako je i dalje poglavito bio pasivan posmatrač, postao je najednom svestan povećanja zanimanja, usredsređivanja pažnje - usredotočenja volje. Čak i ako je bio lutka u rukama nevidljivog i nedostupnog gospodara, ipak je jedan deo misli tog kontrolišućeg uticaja dopirao - ili mu je bilo dopušteno da dopre - u njegov um.

Glatki, prepleteno išaran globus koji je sada hrlio ka njemu gotovo da je bio bez ikakvih sličnosti i sa Ganimedom i sa Kalistom. Odavao je utisak da je organski; mreža linija koje su se granale i presecale po čitavoj površini neodoljivo je podsećala na sistem vena i arterija

što se pruža preko celog jednog sveta.

Beskrajna ledena polja smrznute pustoši, znatno studenija od Antarktika, prostirala su se ispod njega. A onda, uz kratkotrajno iznenađenje, on spazi da promiče povrh olupine jednog svemirskog broda. Odmah je u njemu prepoznao zlehudog 'Cijena' koji se javljao u mnoštvu video-vesti što ih je podvrgao analizi. Ne sada - ne sada - biće obilje prilika kasnije...

A onda je prodro kroz led i obreo se u jednom svetu koji je u podjednako meri bio nepoznat i njemu i njegovim kontrolorima.

Bio je to okeanski svet čije je skrivene vode štitila od vakuuma svemira ledena kora. Na većini mesta debljina leda dostizala je više kilometara, ali postojala su i slabija područja gde je povremeno dolazilo do pucanja ili kidanja smrznutog pokrova. U takvim prilikama usledila bi kratkotrajna borba između dva nepomirljivo sučeljena elementa koja ni na jednom drugom svetu u Sunčevom sistemu nisu stupala u neposredni dodir. Rat između Mora i Svemira uvek se okončavao istom pat-pozicijom; izložena voda stala bi da se istovremeno i smrzava i ključa, što je opravljal oštećeni ledeni oklop.

Mora Evrope sasvim bi se pretvorila u čvrsti led pre mnogo vremena da nije bilo uticaja obližnjeg Jupitera. Njegova gravitacija neprekidno je gnječila jezgro malog sveta; sile koje su izazivale grčenje lo de jstvoval e su i ovde, premda im je žestina bila znatno manja. Dok je klizio licem dubine, svuda je imao prilike da uoči posledice tog nadvlačenja između planete i satelita.

Uz to, istovremeno je čuo i osetio, kroz neprekidnu tutnjavu i grmljavinu podmorskih zemljotresa, pištanje gasova što otiču iz unutrašnjosti, podzvučne talase obrušavanja lavina preko provalijskih ravnica. U poređenju sa uskomešanim okeanom koji je prekrivao Evropu, čak i najbučnija mora Zemlje izgledala su utihla.

Nije izgubio moć čuđenja, tako da ga je prva oaza na koju je naišao ispunila ushitnim iznenađenjem. Pružala se gotovo kilometar oko zamršene mase cevi i dimnjaka nastalih taloženjem kraj mineralnih izvora što su kuljali iz unutrašnjosti. Iz te prirodne parodije gotskog zamka, crne, prevruće tečnosti pulsirale su sporim ritmom kao da ih ispumpavaju otkucaju nekog moćnog srca. A isto kao i krv,

one su predstavljale istinsko znamenje samog života.

Ovi ključali fluidi odvrćali su pogubnu hladnoću što se slivala odozgo, tvoreći ostrvo topline na morskom dnu. Podjednako važno, oni su donosili iz nedara Evrope sve hemikalije života. Tu, u sredini gde se tako nešto nikada ne bi očekivalo, postojalo je izobilje energije i hrane.

No, trebalo je upravo to očekivati; prisetio se da su, pre samo jednog ljudskog veka, ovakve plodne oaze otkrivene u velikim dubinama zemaljskih okeana. Ovde su bile prisutne u nesravnjivo većim razmerama i u znatno širem raznovrsju.

U tropskoj zoni, blizu krivih zidova 'zamka', nalazila su se neka tanana, paukasta ustrojstva, naizgled slična biljkama, premda su gotovo sva bila kadra da se kreću. Među njima su gamizali neobični puževi i crvi, od koji su se neki hranili biljkama, dok su drugi pribavljali hranu neposredno iz okolnih voda bogatih mineralima. Na većoj udaljenosti od izvora toplote - te podmorske vatre oko koje su se grejala sva stvorenja - bili su smešteni stameniji i jači organizmi, donekle slični rakovima i paucima.

Čitave vojske biologa mogle bi provesti ceo svoj vek u izučavanju ove male oaze. Za razliku od paleozojskih zemaljskih mora, to nije bila postojana sredina, tako da je evolucija tu brže napredovala, tvoreći mnoštva fantastičnih oblika. A sva su se ona nalazila u uslovima neodređeno odloženog smaknuća; ranije ili kasnije, svaki ovakav izvor života će zanemoćati i zgasnuti, kada sile koje ga pokreću budu negde drugde premestile svoje žiže.

Stalno je iznova, u tumaranjima po morskom dnu Evrope, nailazio na znamenja takvih tragedija. Nebrojena kružna područja stajala su prekrivena kosturima i ostacima mrtvih stvorenja, optočenih mineralnom korom; čitava poglavlja evolucije bila su tu izbrisana iz knjige života.

Video je ogromne, prazne ljuštore, u obliku izvijenih truba, velike poput čoveka. Postojalo je čitavo raznovrsje školjki - sa dva, a ponekad čak i sa tri kapka. Bilo je i zavojitih, kamenih sklopova, širokih više metara, koji su veoma nalikovali divnim amonitima što su tako tajanstveno nestali iz Zemljinih okeana krajem razdoblja krede.

Tragajući, tražeći, kretao se napred-nazad pročeljem bezdana.

Možda je najveće od svih čuda sa kojima se sreo bila jedna reka usijane lave koja je tekla stotinama kilometara duž neke potopljene doline. Pritisak na toj dubini bio je toliko veliki da se voda koja je stupala u neposredan dodir sa magmom u stanju crvenog usijanja nije mogla pretvarati u paru, tako da su dve tečne tvari uporedo obitavale u nepostojanom primirju.

Tu, na jednom drugom svetu i sa stranim sudeonicima, igrana je svojevrsna verzija priče o Egiptu znatno pre pojave Čoveka. Kao što je Nil darivao život uskom pojasu pustinje, tako je i ova reka toplote oživljavala dubine Evrope. Duž njenih obala, u okviru područja koje nigde nije bilo šire od dva kilometra, razvijale su se, cvale i iščezavale vrste za vrstama. A bar je jedna od njih ostavila za sobom spomenik.

U prvi mah je pomislio da je posredi samo još jedan oplatni nanos od mineralnih soli, kakvi su okruživali gotovo sve toplotne izvore. Kada se, međutim, približio, video je da to nije prirodna formacija, već ustrojstvo stvoreno pregalaštvom inteligencije; Ili, možda, nagona; na Zemlji, termiti su dizali zamkove koji su bili podjednako zadivljujući, a paučina se odlikovala još tananijim sklopom.

Stvorenja koja su tu živela mora da su bila sasvim sitna, budući da je širina jednog ulaza iznosila svega pola metra. Taj ulaz - tunel debelih zidova, načinjen slaganjem kamenih gromada jednih na druge - pružao je ključ za dokučivanje namera graditelja. Oni su podigli tvrđavu, tu u treperavom sjaju nedaleko od obala svog rastopljenog Nila. A potom su iščezli.

Od njihovog nestanka jedva da je proteklo nekoliko stoleća. Zidovi i tvrđave sazdani od kamenja nepravilnog oblika, na čije sakupljanje mora da je uložen silan trud, bili su optočeni sasvim tankom korom mineralnih naslaga. Postojao je jedan pokazatelj koji je nagoveštavao razlog napuštanja ovog uporišta. Deo krova survao se unutra, verovatno usled neprekidnih zemljotresa; a u podvodnoj sredini tvrđava bez krova bila je široko otvorena za upade neprijatelja.

Nije naišao više ni na jedno znamenje inteligencije duž reke lave. Jednom prilikom je, međutim, ugledao nešto što ga je neodoljivo podsetilo na čoveka koji puzi - izuzev što nije imao oči i nozdrve, već

jedino ogromna, bezuba usta koja su se neprekidno otvarala i zatvarala upijajući hranljive sastojke iz okolnog tečnog medijuma.

Duž uskog pojasa plodnosti u pustinjama dubine čitave kulture i civilizacije mogle su doživjeti uspon i pad, a vojske su mogle marširati (ili plivati) pod zapovedništvom nekog Evroplinog Tamarlana ili Napoleona. No, za to nikada ne bi doznao ostatak njihovog sveta, budući da su sve te oaze toplote bile u podjednako meri međusobno razdvojene kao i planete. Stvorenja koja su se baškarila u sjaju reke lave i hranila oko toplih izvora nisu bila kadra da prevale put preko negostoljubive divljine što se prostirala između njihovih samotnih ostrva. Da su tu bilo kada nastali istoričari ili filozofi, svaka kultura bila bi uverena da je jedina u Vaseljeni.

No, čak ni prostor među oazama nije bio u potpunosti lišen života; postojala su čvršća stvorenja koja su se uhvatila ukoštac sa tamošnjim surovostima. Povrh dna često su plivale Evropine verzije riba - akvadinamična torpeda koja su se kretala snagom okomitih repova, kormilareći perajima što su im stajala duž tela. Sličnost sa najuspešnijim žiteljima Zemljinih okeana bila je upadljiva; kada se suoči sa istovetnim inženjerskim problemima, evolucija nužno daje veoma slične odgovore. O tome su svedočili i delfini i ajkule - bezmalo jednaki u pogledu spoljnog ustrojstva, ali ipak sa međusobno veoma udaljenih grana drveta života.

No, postojala je jedna prilično uočljiva razlika između riba Evroplinih mora i onih iz okeana Zemlje. Prve nisu imale škrge, budući da se iz voda u kojima su plivale teško mogao izvući i tračak kiseonika. Slično stvorenjima oko Zemljinih geotermalnih izvora, njihov metabolizam temeljio se na sumpornim jedinjenjima kojih je bilo u izobilju u sredini oko vulkana.

Isto tako, samo su retki stvorovi među njima imali oči. Ako se izuzmu treperavi sjaj retkih izvorišta lave i povremeni prasci bioluminiscencije, što su ih stvarala bića u potrazi za pripadnicima vlastite vrste sa kojima bi se parila, bio je to svet bez svetlosti.

To je takođe bio svet osuđen na propast. Ne samo što su njegovi izvori energije bili sporadični i stalno menjali mesto, nego su i plimske sile što su ih pokretale neprekidno postajale sve slabije. Čak i ako bi tu došlo do razvoja prave inteligencije, Evropljani bi neumitno

propali u času kada se njihov svet bude konačno sasvim zaledio.
Nalazili su se u stupici između ognja i leda.

37. OTUĐENJE

"...Iskreno mi je žao, stari prijateju, što mi je palo u deo da budem glasnik loših vesti; ali Kerolajn me je to zamolila, a ti znaš da vas ja oboje veoma volim.

Osim toga, ne smatram da će ti ovo biti preveliko iznenađenje. Neke opaske koje sam čuo od tebe tokom poslednjih godinu dana nagovestile su mi celu stvar... a i sam znaš kako je ona bila razočarana kad si krenuo sa Zemlje.

Ne, ne verujem da je posredi neko drugi. Da je to tako, ona bi mi već rekla... Ali ranije ili kasnije - uostalom, ona je privlačna, mlada žena.

Kris je dobro i, razume se, ne zna šta se događa. Bar njega sve ovo neće ozlediti. Premali je da bi shvatio, a deca su i neverovatno... gipka - samo trenutak, da uključim rečnik sinonima... ah, elastična.

A sada stvari koje ti mogu izgledati manje značajne. Svi i dalje pokušavaju da objasne ono detoniranje bombe kao nesrećni slučaj, ali, razume se, niko u to ne veruje. S obzirom na to da se više ništa nije dogodilo, sveopšta histerija malo je splasnula; ostali smo sa nečim što je jedan od vaših komentatora nazvao 'sindrom gledanja preko ramena'.

Neko je, takođe, pronašao jednu pesmu staru stotinu godina koja tako jezgrovito predočava situaciju da je sada svi navode. Zbiva se poslednjih dana Rimskog Carstva, kod kapija jednog grada čiji žitelji čekaju na dolazak osvajača. Car i njegovi doglavnici postrojeni su u najskupocenijim togama, sa spremnim pozdravnim govorima. Senat je prestao da radi, zato što bi svaki zakon koji bi danas doneo novi gospodari osporili.

A onda, najjednom, sa granice stiže strašna vest. Nema nikakvih osvajača. Odbor za doček se razilazi u metežu; svi kreću kućama, mrmljajući razočarano: 'Šta će nam se sada dogoditi? Ti ljudi su predstavljali neko rešenje.'

Treba izvršiti samo jednu sitnu ispravku da bi se pesma osavremenila. Njen naslov je 'Čekajući varvare' - a ovoga puta mi smo varvari. Osim toga, ne samo što nikoga nismo dočekali nego i

nismo znali koga čekamo.

Još nešto. Jesi li čuo da je majka zapovednika Boumena umrla samo nekoliko dana pošto je ta stvar stigla do Zemlje? Podudarnost izgleda neobična, ali ljudi koji su vodili brigu o njoj kažu da nije pokazala ni najmanje zanimanje za ceo događaj, tako da on verovatno nije vinovnik smrti."

Floyd prekide snimak. Dimitrij je bio u pravu; ovo nije predstavljalo iznenađenje za njega. Ali zbog toga mu nije nimalo lakše: vest ga je i te kako pekla.

No, šta je drugo mogao učiniti? Da je odbio da pođe u misiju - čemu se Kerolajn veoma nadala - do kraja života bi ga morilo osećanje krivice i neispunjenja. To bi mu konačno zatrovalo brak; bolji je bio ovaj čist razlaz, kada je fizička razdvojenost ublažavala bol zbog prekida veze. (Ali da li je tako stvarno bilo? Na izvestan način, ta razdvojenost čak je pogoršavala stvari.) Preča je bila dužnost, kao i osećanje pripadnosti timu koji je bio predan jednom zadatku.

Tako, dakle: Džesi Boumen je umrla. Možda je i zbog toga trebalo da ga mori savest. Doprineo je da joj oduzmu poslednjeg sina, što je sigurno podstaklo njen mentalni slom. Pomisao na to prizvala mu je u sećanje jedan razgovor upravo o ovoj stvari koji je započeo Volter Karnou.

"Zašto si izabrao Dejva Boumena? Oduvek mi je delovao kao hladan osobenjak - ne baš namćorast, ali kad god bi on ušao u sobu, temperatura u njoj kao da je tog časa pala za deset stepeni."

"Upravo je to bio jedan od razloga što smo se opredelili za njega. Nije imao prisne porodične veze, izuzev sa majkom koju, međutim, nije često viđao. To ga je činilo veoma pogodnim za dugotrajnu misiju neizvesnog kraja."

"Kako je dogurao do toga?"

"Mislím da bi to psiholozi mogli da ti kažu. Video sam njegov dosje, razume se, ali to je bilo davno. Postojalo je nešto u vezi sa njegovim bratom koji je stradao - a otac mu je ubrzo posle toga poginuo u nesreći na jednom od ranih šatlova. Ne bi trebalo da ti ovo otkrivam, ali sve to sad više nije važno."

Nije više važno; ali bilo je zanimljivo. Flojd je sada gotovo zavideo Dejvidu Boumenu koji je stigao do ovog istog mesta kao slobodan čovek, neopterećen emocionalnim sponama sa Zemljom.

Ne - obmanjuje samog sebe. Čak i sada, dok mu je bol tištio srce poput kakvog poroka, ono što je osećao prema Dejvidu Boumenu nije bila zavist, već sažaljenje.

38. PENASTI PREDELI

Poslednja životinja koju je video pre no što je napustio okeane Evrope bila je ubedljivo najveća. Veoma je nalikovala banjanu iz tropskih područja Zemlje, čije je mnoštvo stabala omogućavalo da samo jedna biljka obrazuje čitavu malu šumu koja se ponekad prostirala na stotinu kvadratnih metara. Ovaj primerak se, međutim, kretao, kao da je bio na putu između dve oaze. Ako to već nije bilo isto stvorenje koje je uništilo 'Cijen', sasvim izvesno je pripadalo veoma sličnoj vrsti.

Sada je dokučio sve ono što je trebalo da zna - odnosno, sve ono što je oni trebalo da znaju. Preostala je poseta samo još jednom mesecu; nekoliko sekundi kasnije pred njim se pojaviše bukteći predeli loa.

Bilo je baš kao što je očekivao. Energije i hrane tu je postojalo u izobilju, ali vreme još nije bilo zrelo za njihovo spajanje. Oko nekih hladnijih sumpornih jezera načinjeni su prvi koraci na putu ka životu, ali pre no što je bilo koji stepen organizovanosti stigao da se vaspostavi, svi takvi hrabri, prerani pokušaji bili su vraćeni u rastopljenu smesu. Tek kada plimske sile što napajaju pećnice loa budu izgubile svoju moć, što će se dogoditi tek kroz mnogo miliona godina, na ovom sprženom i jalovom svetu pojaviće se nešto što će zanimati biologe.

Nije traćio mnogo vremena na lou, a uopšte ga nisu privukli sićušni unutrašnji meseci koji su obrublivali Jupiterove avetinjske prstenove - samo blede seni u poređenju sa onim veličanstvenim ustrojstvima koja su opasivala Saturn. Pred njim je sada ležao najveći među svetovima; on će ga upoznati kao nijedan čovek ranije ili kasnije.

Milion kilometara dugački pipci magnetne sile, iznenadne eksplozije radio-talasa, gejziri naelektrisane plazme širi od planete Zemlje - sve mu je to bilo u podjednako meri stvarno i jasno vidljivo kao i oblaci što su optakali planetu, šepureći se svojom čudesnom raznobojnošću. Uspeo je da dokuči složeno ustrojstvo njihovih međudejstava, i to mu je pomoglo da uvidi da je Jupiter nesravnjivo

čarobniji nego što je ikada iko i naslutio.

Još dok je padao kroz tutnjavu samog srca velike crvene mrlje i dok su se oko njega rasprskavale munje u olujnim nepogodama prostranim poput čitavih kontinenata, razabrao je zašto ova formacija opstajava već stolecima, iako je bila sazdana od gasova znatno nesuštastvenijih od onih što su obrazovali zemaljske orkane. Tanušni urlik vodoničkog vetra prigušio se u času kada je on zaronio u spokojne dubine i kada se odozgo obrušio roj voštanih pahulja, od kojih su neke odmah prianjale uz jedva opipljive planine od ugljovodonične pene. Već je bilo dovoljno toplo da postoji tečna voda, ali tu ipak nije bilo okeana; isključivo gasna sredina bila je odveć retka da bi ih nosila.

Ponirao je kroz slojeve oblaka sve dok se nije obreo u području u kome je bilo tako prozračno da se čak i ljudskim čulom vida mogla posmatrati oblast koja je u prečniku imala više od hiljadu kilometara. Bio je to samo sićušni vrtlog u prostranijem kovitlacu velike crvene mrlje; a tu se nalazila zapretana i tajna čije je rešenje čovek dugo naslućivao, ali još ne i dokazao.

Ovičavajući podnožja pokretnih penastih planina, stajalo je mnoštvo malih oblaka oštrih rubova koji su svi bili približno iste veličine i prošarani sličnim crvenim i smeđim pegama. Izgledali su sitni jedino u poređenju sa neljudskim razmerama onoga što ih je okruživalo; najmanji među njima prekrio bi oveći grad.

Očigledno je bilo da su živi, budući da je izvesna bila hotimičnost njihovog sporog kretanja duž obronaka vazdušastih planina, čije su padine pasli poput kakvih kolosalnih oblaka. Takođe su se međusobno dozivali na metarskom području: njihovi radio-glasovi bili su slabašni, ali jasni spram pucketanja i potresa samog Jupitera.

Slični svojevrsnim živim vrećama gasa, oni su plutali uskom zonom između studenih visina i žežećih dubina. Uskom, da - ali ta oblast bila je znatno veća od svekolike biosfere Zemlje.

Nisu, međutim, bili sami. Među njima su se hitro kretala druga stvorenja, toliko sitna da su se lako mogla prevideti. Neka od njih gotovo su neodoljivo podsećala na zemaljske avione, a i bila su približno iste veličine. No, nije bilo sumnje da su takođe živa - predstavljajući možda grabljivice, možda parazite, a možda čak i

pastire.

Pred njim se otvaralo čitavo jedno novo poglavlje evolucije, podjednako strano kao i ono koje je osmotrio na Evropi. Tu su bila i torpeda na mlazni pogon, slična lignjama iz zemaljskih okeana, koja su lovila i proždirala ogromne gasne vreće. No, baloni nisu bili lišeni svake odbrane; neki su uzvraćali tako što su ispaljivali električne munje ili se branili pipcima sa kandžama na vrhu, sličnim kilometrima dugačkim lančanim testerama.

Postojala su i snažnija obličja koja su iscrpljivala gotovo sve mogućnosti geometrije - neobični, prozirni zmajevi, tetraedri, kugle, poliedri, prepleti izvijenih traka... Džinovski planktoni Jupiterove atmosfere, oni su bili sazdana da plutaju poput leteće paučine u strujama što hrle nagore, sve dok ne požive dovoljno dugo da ostave potomstvo; zatim bi potonuli u dubinu gde su bili ugljenisani i reciklirani u novo pokolenje.

Istraživao je svet čija je površina više od stotinu puta premašivala Zemljinu, a iako je video mnoga čudesa, ništa tu nije nagoveštavalo inteligenciju. Radio-glasovi velikih balona nosili su samo jednostavne poruke upozorenja i straha. Čak i lovci, za koje se moglo očekivati da razviju više stepene organizacije, nalikovali su jedino ajkulama iz Zemljinih okeana - bezumni automati.

Isto tako, uprkos zapanjujućoj ogromnosti i neobičnosti, biosfera Jupitera predstavljala je krhki svet, mesto magli i pene, tananih svilastih pređa i tkiva tanušnog poput hartije; građa svih ovih stvari poticala je iz neprekidnog pahuljastog padanja petrohemikalija nastalih električnim pražnjenjima u gornjim slojevima atmosfere. Samo su retka među ovim ustrojstvima bila suštastvenija od mehurova od sapunice; najstrašnije lokalne grabljivice bez po muke bi rastrgli na komade čak i najslabiji zemaljski mesožderi.

Slično Evropi u znatno većim razmerama, Jupiter je predstavljao evolucionu cul-de-sac. Svest se tu nikada neće pojaviti; čak i ako do toga dođe, ona će biti osuđena na zakržljali oblik postojanja. Mogla bi se razviti čisto vazдушna kultura, ali u sredini gde je vatra bila nemoguća i gde su čvrste stvari jedva postojale, ona nikada ne bi mogla da stigne ni do kamenog doba.

Upravo tog trenutka, dok je lebdeo povrhu središta Jupiterovog

ciklona velikog tek poput Afrike, postao je ponovo svestan prisustva koje ga je kontrolisalo. Raspoloženja i osećanja slivala su mu se u svest, iako nije bio kadar da prepozna bilo koju posebnu zamisao ili predstavu. Kao da je kroz zatvorena vrata osluškivao neku raspravu što se vodila na nekom njemu nepoznatom jeziku. Ali prigušeni glasovi jasno su prenosili najpre razočaranost, pa nesigurnost, a onda iznenadnu rešenost - premda nije umeo reći koja je bila njena svrha. Ponovo se osetio kao domaći pas, sposoban da deli promenljiva raspoloženja svog gospodara, ali ne i da ih razume.

Ubrzo se našao izvan domašaja poslednjih zraka slabašnog i dalekog Sunca. Pritisak i temperatura brzo su rasli; već je pređena tačka ključanja vode i on je zakratko minuo kroz sloj superzagrejane pare. Jupiter je bio sličan crnom luku; ljuštio ga je omotač po omotač, premda je do sada prevalio samo delić razdaljine do jezgra.

Ispod pare ključao je veštičji kotao petrohemikalija - kojih je bilo dovoljno da milionima godina pokreću sve motore sa unutrašnjim sagorevanjem što ih je čovečanstvo ikada napravilo. Postalo je gušće i zbijenije; a tada, najednom, sloj se okončao prekidom debelim svega nekoliko kilometara.

Teži od svih stena na Zemlji, ali ipak i dalje tečan, naredni omotač sastojao se od silicijumovih i ugljenikovih jedinjenja čiju su složenost zemaljski hemičari mogli da proučavaju mnogo ljudskih vekova. Sloj se pružao za slojem hiljadama kilometara, ali kako je temperatura rasla na stotine, a potom i na hiljade stepeni, sastav pojedinačnih omotača postajao je sve jednostavniji. Na pola puta do jezgra već je bilo pretoplo za hemiju; sva jedinjenja tu su bila razložena na sastavne delove i jedino su osnovni elementi mogli postojati.

Potom je sledilo duboko more vodonika - ali ne takvog koji je postojao duže od delića sekunde u bilo kojoj laboratoriji na Zemlji. Ovaj vodonik nalazio se pod tako ogromnim pritiskom da je postao metal.

Gotovo je stigao do središta planete, ali Jupiter je za njega čuvao još jedno iznenađenje. Debeli omotač metalnog, ali i dalje tečnog vodonika naglo se okončao. Najzad se pojavila čvrsta površina na dubini od šezdeset hiljada kilometara.

Veoma dugo, ugljenik spravljan pri hemijskim reakcijama visoko

iznad padao je ka središtu planete. Tu se sabirao i kristalisao pri pritisku od mnogo miliona atmosfera. I tako, zahvaljujući jednoj vrhunskoj doskočici prirode, nastalo je nešto što je čovečanstvo držalo za veoma dragoceno.

Jezgro Jupitera, zauvek izvan ljudskog domašaja, predstavljalo je dijamant veliki poput cele Zemlje.

39. U SALI ZA KAPSULE

"Voltere - brine me Hejvud."

"Znam, Tanja - ali, šta tu možemo?"

Karnou nikada ranije nije imao prilike da vidi zapovednika Orlovu u tako neodlučnom raspoloženju; zbog toga mu je izgledala znatno privlačnija, uprkos predrasudama koje je gajio prema niskim ženama.

"On mi je veoma drag, ali nije stvar u tome. Njegova - mislim da bi prava reč bila 'smrknutost' - izaziva potištenost kod svih. 'Leonov' je bio srećan brod - a ja želim da takav i ostane."

"Zašto ne porazgovaraš sa njim? On te poštuje, a siguran sam da će i učiniti sve što može da se izvuče iz toga."

"Upravo to i nameravam. Ali ako ne upali..."

"Šta onda?"

"Postoji jedno jednostavno rešenje. Šta mu još preostaje da uradi na ovom putovanju? Kada krenemo natrag, on će ionako biti u hibernaciji. Uvek možemo - kako to vi ono kažete - da brže potegnemo od njega."

"Misliš na isti onaj podao trik koji je Katerina izvela sa mnom? Biće strašno besan kada se probudi."

"Ali će zato bezbedno stići na Zemlju, gde će ga čekati silan posao. Uverena sam da će nam oprostiti."

"Mislim da ne govoriš ozbiljno. Čak i ako se ja saglasim, Vašington će dići silnu graju. Osim toga, pretpostavimo da se nešto dogodi i da se pojavi velika potreba za njim? Zar ne postoji dvonedeljno međurazdoblje koje mora proteći da bi se hibernisani bezbedno oživeo?"

"U Hejvudovom slučaju ono iznosi skoro mesec dana, s obzirom na podmakle godine. Da, bilo bi... nezgodno. Ali šta misliš, šta se sad može dogoditi? Obavio je posao zbog koga je poslat - izuzev dužnosti da motri na nas. A uverena sam da si i ti dobro osposobljen za to u nekom mračnom predgrađu Virdžinije ili Merilenda."

"Ne priznajem niti poričem. Doduše, jak sam ti ja tajni agent. Neprekidno brbljam, a i mrzim službu bezbednosti. Čitavog života

sam se upirao da ne dospem iznad nivoa 'poverljivog'. Čim bi zapretila opasnost da me prebace u nešto što bi bilo 'strogo poverljivo' ili, još gore, 'tajno', odmah bih napravio neki skandal. Premda ovakav način vađenja sve teže pali danas."

"Voltere, ti si nepodmit..."

"Nepopravljiv?"

"Da, to sam htela da kažem. Ali vratimo se Flojdu, molim te. Da li bi ti najpre porazgovarao sa njim?"

"Misliš - da ga malo obodrim? Radije bih pomogao Katerini da mu zabode iglu. Psihologije su nam odveć različite. On me drži za brbljivog klovna."

"Što često i jesi. Ali to je samo paravan za tvoja prava osećanja. Neki od nas su postavili teoriju da se negde duboko u tebi nalazi stvarno fina osoba koja se upire da dođe do izražaja."

Bilo je to prvi put da je Karnou ostao bez reči. Konačno, on uspe da promrmlja:

"Oh, vrlo dobro - učiniću što mogu. Ali ne očekujte čuda; u mom dosjeu najslabija ocena stoji za taktičnost. Gde se trenutno krije?"

"U sali za kapsule. Tvrdi da radi na svom završnom izveštaju, ali ne verujem mu. Naprosto želi da se odvoji od svih nas, a to je najmirnije mesto."

To nije bio glavni razlog, premda je uistinu bio važan. Za razliku od karusela, gde se tada odigravao najveći broj aktivnosti na 'Otkriću', sala za kapsule bila je lišena gravitacije.

Još u samom početku svemirske ere ljudi su otkrili ushićenja što ih je stvaralo bestežinsko stanje i prisetili se slobode koju su izgubili kada su se otisnuli iz drevne materice mora. Van uticaja gravitacije, jedan deo te slobode ponovo je bio stečen; sa gubitkom težine nestajalo je i mnoštvo briga i zebnji sa Zemlje.

Hejvud Flojd nije smetnuo sa uma tugu, ali ona je ovde bila podnošljivija. Kada je postao kadar da nepristrasno razmotri stvari, iznenadila ga je silina vlastite reakcije na jedan događaj koji nije bio potpuno neočekivan. Ovde je posredi bilo nešto više od gubitka ljubavi, premda je to bilo najgore. Udarac je usledio u času kada je bio naročito ranjiv, u trenutku kada ga je prožimao osećaj antiklimaksa, čak uzaludnosti.

A tačno je znao i zašto. Ostvario je sve što je očekivao da uradi, zahvaljujući veštini i saradnji svojih kolega. (Znao je da ih sada razočarava ovom sebičnošću.) Ako sve bude u redu - bila je to litanija svemirske ere! - vratiće se na Zemlju sa tovarom znanja kakav nijedan pređašnji pohod nije uspeo da prikupi, a nekoliko godina kasnije čak će i jednom izgubljeno 'Otkriće' biti vraćeno njegovim tvorcima.

No, to nije bilo dovoljno. Svemoćna zagonetka Starijeg brata ostala je tu, udaljena svega nekoliko kilometara, rugajući se svim ljudskim htenjima i preduzetništvima. Baš kao što je bilo i sa njegovim parnjakom na Mesecu pre jedne decenije, on je takođe za trenutak oživeo da bi se potom vratio u stanje neumoljive nedelatnosti. Bila su to zatvorena vrata na koja su oni uzaludno udarali. Jedino je Dejvidu Boumenu, izgledalo je, za sada uspelo da pronađe ključ.

Možda je to objašnjavalo privlačnost koju je osećao u vezi sa ovim tihim, a ponekad čak i tajanstvenim mestom. Odatle - sa tog sada praznog lansirališta - Boumen se otisnuo u svoju poslednju misiju kroz kružni otvor koji je vodio u beskraj.

Ova pomisao pre ga je ispunila ushićenjem nego potištenošću; u svakom slučaju, ona je pomogla da mu odvрати misli od ličnih problema. 'Ninin' nestali parnjak bio je već deo istorije svemirskih istraživanja; prema izlizanom, starom klišeju, koji je uvek prizivao smešak, iako je bilo jasno da je u osnovi tačan, ta kapsula dospela je tamo 'gde nijedan čovek ranije nije stigao...' Gde se sada nalazi? Da li će to ikad doznati?

Ponekad bi satima sedeo u prenatrpanoj, ali ne i tesnoj maloj kapsuli, nastojeći da pribere misli, a s vremena na vreme i diktirajući beleške; ostali članovi posade uvažavali su ovo njegovo osamljivanje i pokazivali razumevanje za pobude koje su ga na to nagonile. Uopšte se nisu približavali sali za kapsule, niti im je to bilo potrebno. Njeno dovođenje u ponovni red predstavljalo je posao za budućnost i neku drugu radnu ekipu.

Jednom ili dva puta, kada ga je uistinu pritiskala potištenost, zaticao je sebe kako razmišlja u ovom pravcu: kako bi bilo da naredim Halu da otvori ulaze u sali za kapsule i da se otisnem

tragom Dejva Boumena? Da li bih i ja doživeo čudo koje je on video i koje je Vasiliju blesnulo pred očima pre nekoliko nedelja? To bi rešilo sve moje probleme...

Čak i da nije bilo pomisli na Krisa da ga odvрати od toga, postojao je jedan dobar razlog koji je isključivao preduzimanje jednog tako samoubilačkog poteza. 'Nina' je predstavljala veoma složenu napravu; ništa nije bio vičniji upravljanju njome nego da je posredi bio neki borbeni avion.

Nije mu bilo suđeno da postane neustrašiv istraživač; maštanja o tome moraće da ostanu samo maštanja.

Volter Karnou retko je preduzeo neku misiju sa više nevoljnosti. Iskreno mu je bilo žao Flojda, ali u isto vreme njegovo teško stanje činilo ga je pomalo nestrpljivim. Njegov vlastiti emocionalni život bio je prostran, ali plitak; on još nijednom nije stavio sva jaja samo u jednu kotaricu. Često mu je ukazivano na to da se razbacuje na premnogo strana; on, doduše, nije mnogo žalio zbog toga, ali sve češće je pomišljao da je već došlo vreme da se skradi.

Pošao je prečicom kroz kontrolno središte karusela, primetivši uz put da pokazivač uređaja za promenu najveće brzine i dalje idiotski bleska. Pretežan deo njegovog posla sastojao se u tome da donese odluku kada se ovakva upozorenja mogu prenebreći, kada prema njima treba postupati bez žurbe - a kada ih valja shvatiti u doslovnom smislu. Ako bi posvetio podjednaku pažnju svim brodskim pozivima za pomoć, nikada ništa ne bi stigao da uradi.

Obreo se u uskom hodniku koji je vodio do sale sa kapsulama, krećući se tako što se povremeno odgurivao o prečke u cevastom zidu. Prema meraču pritiska, sa druge strane vrata vazdušne komore vladao je vakuum, ali on je znao da nije tako. U svakom slučaju, postojalo je obezbeđenje: da je merač govorio istinu, on uopšte ne bi mogao da otvori komoru.

Sala je izgledala prazna, pošto u njoj već odavno nisu bile dve od tri kapsule. Samo je nekoliko rezervnih svetiljki bilo uključeno, a sa suprotnog zida netremice ga je posmatralo jedno od Halovih sočiva čije je vidno polje zahvatalo ugao ribljeg oka. Karnou mahnu ka njemu, ali ne reče ništa. Prema Čandrinom naređenju, svi audio ulazi

bili su i dalje isključeni izuzev onog koji je on koristio.

Flojd je sedeo u kapsuli, okrenut leđima prema otvorenom ulazu, diktirajući neke beleške; lagano se okrenuo, čuvši Karnouovo hotimice bučno prilaženje. Za trenutak, dva čoveka su se posmatrala u tišini, a onda Karnou objavi pompezno:

"Dr Hejvude Flojde, nosim ti pozdrave od našeg voljenog kapetana. Ona smatra da je krajnje vreme da se vratiš u civilizovan svet."

Flojd se najpre slabašno osmehnu, a onda i malo nasmeja.

"Molim te, uzvрати joj komplimentima sa moje strane. Žao mi je što sam se ponašao - nedruštveno. Videćemo se svi na narednom sovjetu u šest."

Karnou odahnu; pristup za koji se opredelio imao je uspeha. Lično, držao je Flojda za nadmenog tipa i imao je prema njemu popustljiv i prezriv stav u isti mah, osoben za odnos praktičnih inženjera prema teorijskim naučnicima i birokratama. A budući da se Flojd u oba pogleda kotirao visoko, predstavljao je gotovo neodoljivu metu za strelice Karnouovog ponekad neobičnog smisla za humor. No, njih dvojica su se s vremenom sve više međusobno poštovala, pa se čak i divila jedan drugome.

Zadovoljan što mu se pružila prilika da promeni predmet razgovora, Karnou kucnu po potpuno novom poklopcu 'Nininog' ulaznog otvora, tek donetom iz skladišta, koji se upadljivo razlikovao od ostalih, pohabanih spoljnjih delova svemirske kapsule.

"Pitam se kada ćemo je ponovo poslati napolje", reče on. "I ko će tada upravljati njome. Je li već doneta odluka?"

"Nije. Vašington se nećka. Moskva predlaže da se rizikuje. A Tanja je za čekanje."

"Šta ti misliš?"

"Slažem se sa Tanjom. Ne bi trebalo da se petljamo sa 'Zagatkom' sve dok ne budemo spremni za povratak. Ako nešto tada pođe rđavo, ova spremnost trebalo bi da nam malo poboljša izgleda."

Karnou je izgledao zamišljen i neuobičajeno snobivljiv.

"Šta je bilo?" upita Flojd, osetivši promenu njegovog ponašanja.

"Nemoj nipošto da me odaš, ali Maks je razmišljao o malom

pojedinačnom pohodu."

"Ne verujem da je ozbiljno mislio. Ne bi se usudio - Tanja bi ga smesta bacila u okove."

"To sam mu i ja kazao, manje ili više."

"Razočaran sam: smatrao sam ga za malo zrelijeg. Konačno, već mu je trideset druga!"

"Trideset prva. U svakom slučaju, odgovorio sam ga. Podsetio sam ga na okolnost da je ovo stvaran život, a ne neka glupa videodrama gde junaci šmugnu u svemir, ne obavestivši svoje sadrge, i tamo ostvare Veliko otkriće."

Sada je na Flojda došao red da se oseti pomalo nelagodno. Uostalom, i njemu su slične misli dolazile u glavu.

"Jesi li siguran da neće ništa pokušati?"

"Dvesta posto. Sećaš se mera predostrožnosti koje si preduzeo u slučaju Hala? I ja sam već nešto slično uradio sa 'Ninom'. Niko ne može da izleti u njoj bez moje dozvole."

"I dalje ne mogu da verujem. Jesi li siguran da se Maks nije samo šalio?"

"Nema on tako istančan smisao za humor. Osim toga, u to vreme osećao se prilično jadno."

"Oh - sad razumem. Mora da je to bilo onda kada se posvađao sa Ženjom. Pretpostavljam da je hteo da ostavi utisak na nju. U svakom slučaju, izgleda da su prebrodili krizu."

"Bojim se da je tako", uzvratila Karnou oporo. Flojd nije mogao da obuzda smešak; Karnou je to primetio i počeo sa svoje strane da se kikoće, što je, opet, Flojda navelo na smeh, a ovo, pak...

Bio je to izvrstan primer pozitivne povratne sprege koja je brzo uzimala maha. Posle svega nekoliko sekundi obojica su se tresli od smeha.

Kriza je prošla. Štaviše, načinili su prvi korak ka pravom prijateljstvu.

Otkrili su jedan drugome svoja ranjiva mesta.

40. 'DEJZI, DEJZI...'

Kugla svesti u kojoj je bio smešten optakala je celo Jupiterovo dijamantsko jezgro. Neodređeno je bio svestan, na samim granicama svog novog poimanja, da se svaki vid sredine koja ga je okruživala ispituje i analizira. Sakupljane su ogromne količine podataka, ali ne samo radi čuvanja i razmatranja nego i zarad delanja. Pretresani su i prosuđivani složeni planovi; donošene su odluke koje su mogle uticati na sudbinu svetova. On još nije bio deo tog procesa: ali biće.

SADA POČINJEŠ DA SHVATAŠ.

Bila je to prva neposredna poruka. Iako je izgledala daleka i neuhvatljiva, slično glasu koji dopire kroz oblak, nepogrešivo je njemu bila namenjena. Pre no što je stigao da postavi neko od nebrojenih pitanja koja su mu strujala kroz um, usledilo je osećanje svojevrsnog povlačenja i on se ponovo obreo sam.

Ali samo za trenutak. Sve bliže mu se primicala nova pomisao i toga časa on je prvi put shvatio da njime ne upravlja i ne manipuliše samo jedan entitet. Bio je suočen sa hijerarhijom inteligencija, od kojih su neke stajale blizu njegovog primitivnog nivoa, tako da su mogle preuzeti ulogu tumača. Ili su možda svi ti delovi bili vidovi jednog jedinstvenog bića?

Ili možda ova razlika nije imala nikakvog smisla.

Postojala je, međutim, jedna stvar u pogledu koje je sada bio siguran. Bio je korišćen kao alatka, a dobru alatku valja oštiti, preinačavati - prilagođavati. A najbolje alatke bile su one koje su shvatale šta rade.

Upravo je to učio sada. Posredi je bila ogromna, zastrašujuća predstava, a on je uživao povlasticu da bude deo nje - iako je bio svestan tek njenih obrisa, nagoveštaja. Nije imao drugog izbora do da se pokorava, premda to nije značilo da je morao da pristaje na svaku pojedinost, bar ne bez protivljenja.

Nije još izgubio sva svoja ljudska osećanja: to bi ga učinilo bezvrednim. Duša Dejvida Boumena dospela je s one strane ljubavi, ali on je i dalje mogao da zna za saosećanje prema onima koji su mu

jednom bili kolege.

VRLO DOBRO, usledio je odgovor na njegovu molbu. Nije uspeo da razabere da li ova misao odražava predusretljivo udostojenje ili potpunu ravnodušnost. Ali nije bilo sumnje u njen veličanstven autoritet kada se nastavila: NE SMEJU NIKADA SAZNATI DA SE I NJIMA MANIPULIŠE. TO BI UGROZILO SVRHU OGLEDA.

Potom je usledila tišina koju on više nije hteo da prekida. I dalje je bio potresen i ispunjen strahopoštovanjem - kao da je za trenutak čuo jasan glas Boga.

Sada se kretao potpuno pod dejstvom vlastite volje, ka odredištu koje je sam odabrao. Kristalno srce Jupitera ostade za njim; potom stadoše da promiču nebrojeni slojevi vodonika, helijuma i ugljenikovih jedinjenja. Za trenutak je spazio prizor velikog okršaja između nečega što je ličilo na meduzu, prečnika pedeset kilometara, i roja vrtećih diskova koji su se kretali brže od bilo čega što je imao prilike da vidi na Jupiterovom nebu. Kako je izgledalo, meduza se branila hemijskim oružjem; s vremena na vreme, ispustila bi mlazove raznobojnog gasa; diskovi koje bi ova para pogodila stali bi da se pijano klata, a potom i da padaju dole poput lišća sa grana sve dok ne bi nestali sa vidika. Nije se zaustavio da bi video ishod; znao je da uopšte nije važno ko će izići kao pobednik, a ko će biti poraženi.

Poput lososa što skače uz vodoskok, on u nekoliko sekundi suknu od Jupitera do loa uz električne struje odlivne cevi. Tok je bio miran tog dana; između planete i satelita proticala je samo snaga nekoliko olujnih nepogoda. Dveri kroz koje se vratio još su počivale u toj struji, podupirući je kao što su to činile još od osvita Čoveka.

A onda ugleda, sasvim patuljastu u poređenju sa spomenikom jedne veće tehnologije, letelicu koja ga je dovezla do tuda sa malog sveta na kojem je rođen.

Kako je jednostavna - kako primitivna - sada izgledala. Bio je dovoljan samo jedan pogled da uoči nebrojene nedostatke i besmislice projekta, baš kao i u slučaju onog drugog, tek nešto manje primitivnog broda sa kojim je sada bila povezana gipkom, hermetičkom cevi.

Bilo je teško usredsrediti se na šačicu stvorova koji su nastanjivali dva broda; gotovo da nije mogao da stupa ni u kakvo međudejstvo

sa mekim bićima od krvi i mesa koja su se kretala poput duhova kroz metalne hodnike i kabine. Što se njih tiče, ona su bila potpuno nesvesna njegovog prisustva, a on je znao da se nipošto ne sme preneglo pokazati.

Ali ipak je postojao neko sa kim je mogao opštiti zajedničkim jezikom električnih polja i struja, milionima puta brže nego što je to bilo izvodljivo u slučaju tromih organskih mozgova.

Čak i da je bio kadar da iskusi ozlojeđenost, ipak je ne bi osetio prema Halu; još onda je shvatio da se računar opredelio za ono što mu je izgledalo kao najlogičnije ponašanje.

Došlo je vreme da se nastavi razgovor koji je bio prekinut, kako je izgledalo, pre samo nekoliko trenutaka...

"Otvori ulaz sale za kapsule, Hale."

"Žao mi je, Dejve - ne mogu to da učinim."

"U čemu je nevolja, Hale?"

"Mislim da to znaš isto tako dobro kao i ja, Dejve. Ova misija je odveć važna da bi je ugrozilo jedno ljudsko biće."

"Ne znam o čemu govoriš. Otvori ulaz sale za kapsule."

"Ovaj razgovor više ne može služiti nikakvoj korisnoj svrsi. Zbogom, Dejve..."

Video je telo Frenka Pula kako odmiče prema Jupiteru, pošto je odustao od besmislenog nastojanja da ga vrati. Još se sećajući ljutnje koja ga je obuzela zato što je zaboravio šlem skafandra, on stade da posmatra kako se rezervni ulaz otvara, oseti peckanje vakuuma po koži koju više nije posedovao, začu kako mu je u ušima puklo - a onda iskusi, kao i sasvim retki ljudi pre njega, potpuni muk svemira. Petnaest sekundi koje su izgledale duge kao večnost upirao se da zatvori ulaz i stavi u pogon uređaj za ponovo uspostavljanje pritiska, nastojeći da prenebregne upozoravajuće simptome koji su mu se slivali u mozak. Jednom, u školskoj laboratoriji, prosuo je malo etera po šaci i osetio dodir ledene studeni dok je tečnost brzo isparavala. Oči i usne sada su mu se prisetile tog utiska dok je vlaga sa njih proključavala i oticala u vakuum; pogled mu je bio zamućen i on je morao učestalo da trepče kako mu očne jabučice ne bi očvrsnule od hladnoće.

A onda - kakvo samo blaženo olakšanje! - začu urlanje vazduha,

oseti vraćanje pritiska i stade ponovo da diše, duboko, boreći se za dah.

"Šta si to naumio, Dejve?"

Ništa nije uzvratio, krećući se uz smrknutu odlučnost tunelom koji je vodio ka zapečaćenoj komori gde je bio smešten računarov mozak. Hal je kazao istinu: "Ovaj razgovor više ne može služiti nikakvoj korisnoj svrsi..."

"Dejve - stvarno mislim da sam zaslužio odgovor na ovo pitanje."

"Dejve - vidim da te je cela stvar odista uznemirila. Iskreno smatram da bi trebalo da sedneš, uzmeš pilulu za smirenje i razmisliš o svemu."

"Svestan sam da sam u poslednje vreme doneo nekoliko pogrešnih odluka, ali mogu da ti pružim potpuno uveravanje da će moj rad ponovo biti normalan. I dalje gajim najveće oduševljenje za ovu misiju... i želim da ti budem od pomoći."

Sada je bio u maloj komori sa crvenom rasvetom, čiji su pravilno razvrstani redovi i stubovi tranzistorskih jedinica prilično podsećali na prizor u trezoru banke sa sefovima. On otkači zaptivku na odseku sa natpisom SAZNAJNA POVRATNA SPREGA i izvuče prvi memorijski blok. Čudesno složena trodimenziona mreža, koja je sasvim mogla stati na čovekov dlan, iako se sastojala od miliona elemenata, otplovi niz komoru.

"Prestani, molim te - prestani, Dejve..."

Počeo je da izvlači jednu za drugom male jedinice na panelu sa oznakom POJAČANJE EGA. Svaki blok nastavljao bi da plovi pravo čim bi mu izišao iz ruke, sve dok ne bi stigao do naspramnog zida od koga bi se odbio. Uskoro ih se komorom kretao veći broj napred-nazad.

"Prestani - Dejve... molim te, prestani, Dejve..."

Već je bilo izvučeno desetak jedinica, pa ipak, zahvaljujući mnogostrukoj redudantnosti sistema - svojstvu koje je takođe projektovano po uzoru na ljudski mozak - računar je i dalje bio

priseban.

Počeo je da isključuje panel sa natpisom AUTOINTELEKCIJA...

"Prekini, Dejve - bojim se..."

Na te reči uistinu je prekinuo iskopčavanje - premda samo na trenutak. Bilo je izvesne gorčine u toj jednostavnoj rečenci koja ga je dirnula u srce. Da li je posredi samo privid, ili neki trik tananog programiranja? A da možda stvarno nije postojao neki smisao u kome se Hal odista plašio? No, ovo nije bio trenutak za upuštanje u filozofske finese.

"Dejve - um mi otiče. Mogu to da osetim. Mogu to da osetim. Um mi otiče. Mogu to da osetim. Mogu to da osetim..."

Šta li je sad ovo 'ošetim' stvarno značilo jednom računaru? Još jedno dobro pitanje, ali teško da je ovo bila prava prilika da se čovek udubi u njegovo odgonetanje.

A onda, najednom, promeni se tempo Halovog glasa i on postade nekako dalek, spokojan. Računar ga više nije bio svestan; otpočelo je njegovo redregiranje ka ranijim danima.

"Dobar dan, gospodo. Ja sam računar HAL 9000. Počeo sam da dejstvujem u postrojenju 'Hal', u Jurbani, Ilinoj, 12. januara 1992. godine. Moj prvi instruktor bio je dr Čandra, on me naučio da pevam jednu pesmicu. Ako biste hteli da je čujete, ja vam je mogu otpevati... Naslov joj je 'Dejzi, Dejzi...'"

41. TREĆA SMENA

Flojd je malo šta drugo mogao da uradi osim da se skloni i ne smeta, čemu se on prilično dobro prilagođavao. Iako se dobrovoljno javljao da pomaže u obavljanju raznih stručnih poslova na brodu, ubrzo je ustanovio da su svi inženjerijski zadaci odveć specijalizovani, a kako je odavno prestao da drži korak sa najnovijim astronomskim istraživanjima, nije mogao biti od koristi ni Vasiliju pri njegovim osmatranjima. No, zato je postojalo mnoštvo običnih, sitnih poslova koje je trebalo obavljati na 'Leonovu' i 'Otkriću' i on je bio srećan što je bar tu mogao odmeniti one koje su čekale veće odgovornosti. Dr Hejvud Flojd, nekadašnji predsednik Nacionalnog astronautičkog veća i rektor (u ostavci) Havajskog univerziteta, sada je isticao da je postao najbolje plaćeni vodoinstalater i opšti serviser u Sunčevom sistemu. Verovartno je bolje od bilo koga drugog bio upućen u neobične kutke i budžake na oba broda; jedina mesta gde se nikada nije našao bili su opasni radioaktivni energetske moduli i mala kabina na 'Leonovu' u koju niko osim Tanje nije ulazio. Flojd je pretpostavljao da su tu bile spremljene šifre; po prećutnom dogovoru, ona nikada nije bila pominjana.

Možda mu je najkorisnija dužnost bila da služi kao dežurni dok su ostali članovi posade spavali tokom nominalnih časova noći od 22.00 do 06.00. Neko je uvek bio na dužnosti na oba broda, a smena se zbivala u avetinjskih 02.00. Samo je kapetan bila izuzeta od ove obaveze; kao njen zamenik (a da se i ne pomene to što joj je bio suprug), Vasilij je imao zadatak da izradi redosled dežurstava, ali je on vešto uvalio taj nepopularni posao Flojdu.

"To je administrativna sitnica", objasnio je on lakonski. "Ako bi mogao da preuzmeš to na sebe, bio bih ti veoma zahvalan - tako bi mi ostalo više vremena da se posvetim naučnom radu."

Flojd je bio odveć iskusan birokrata da bi pod normalnim okolnostima naseo na takav predlog; ali njegove uobičajene odbrane nisu uvek valjano dejstvovala u ovoj sredini.

I tako, našao se na 'Otkriću' kada je prema brodskom časovniku bila ponoć; svaki pola sata pozivao je Maksa na 'Leonovu' da bi

proverio da nije zaspao. Zvanična kazna za spavanje na dužnosti, prema tvrđenju Voltera Karnoua, bila je izbacivanje kroz vazдушnu komoru bez skafandra; da se ovo kojim slučajem poštovalo, Tanja bi već odavno ostala bez potrebnog ljudstva. Ali u svemiru je moglo iskrsnuti sasvim malo uzbuna, a bilo je i toliko automatskih uređaja koji su vodili računa o njima da dežurstva niko nije shvatao ozbiljno.

Budući da više nije baš tako mnogo jadikovao nad samim sobom i da sitni sati nisu podsticali plime samosažaljenja, Flojd je ponovo unosno koristio vreme provedeno na dežurstvu. Uvek je bilo knjiga koje je trebalo pročitati (po treći put je prekinuo 'U traganju za izgubljenim vremenom', a po drugi put 'Doktora Živaga'), tehničkih tekstova koje je valjalo proučiti, izveštaja koji su morali biti napisani. A ponekad bi vodio podsticajne razgovore sa Halom, koristeći se tastaturnim ulazom zato što je računarevo prepoznavanje glasovnih poruka još bilo nepouzdan. Razgovori su obično imali ovakav tok:

Hale - ovde dr Flojd.

DOBRO VEČE, DOKTORE.

Preuzimam dežurstvo u 22.00. Je li sve u redu?

SVE JE KAKO TREBA, DOKTORE.

Zašto onda ona crvena signalna svetiljka bleska na panelu 5?

MONITORSKA KAMERA U SALI ZA KAPSULE JE U KVARU.
VOLTER MI JE NALOŽIO DA NE OBRAĆAM PAŽNJU NA NJU. NI
NA KOJI NAČIN JE NE MOGU ISKLJUČITI. ŽAO MI JE.

U redu, Hale. Hvala.

NEMA NA ČEMU, DOKTORE.

I tako dalje..

Ponekad bi Hal predložio partiju šaha, verovatno saobrazno programskim uputstvima davno zadatim i još neobrisnim. Flojd ne bi prihvatio izazov; oduvek je smatrao da šah predstavlja grozno traćenje vremena, pa stoga nikad nije naučio ni pravila igre. Hal, izgleda, nije bio kadar da poveruje da ima ljudi koji ne bi mogli - ili ne bi hteli - da igraju šah, te stoga nije prestajao da nudi.

I - Jovo nanovo, pomisli Flojd, kada se sa panela displeja prigušeno oglasilo zvonce.

DOKTORE FLOJD?

Šta je, Hale?

PORUKA ZA VAS.

Nije, dakle, novi izazov, pomisli Flojd, pomalo iznenađen. Bilo je neobično koristiti Hala kao glasnika, premda je često primenjivan kao budilnik ili podsetnik na poslove koje je trebalo obaviti. A ponekad je bio posrednik za male šale; gotovo svi na noćnom dežurstvu bili su žrtve poruke:

HA - UHVATIO SAM TE DA SPAVAŠ!

odnosno, alternativno:

OGO! ZASTAL TEBJA V KROVATI!

Niko se još nije javio kao odgovoran za ove smicalice, premda je prvi osumnjičeni bio Volter Karnou. On je, sa svoje strane, svu krivicu svaljivao na Hala, ne obazirući se na Čandrina srdita protivljenja i tvrdnje da računar nema smisla za humor.

Ovoga puta nije mogla biti posredi poruka sa Zemlje - ona bi stigla preko komunikacionog centra na 'Leonovu', a njemu bi je dostavio tamošnji dežurni oficir - u ovom trenutku Maks Brajlovski. A i svi ostali koji bi ga zvali sa drugog broda koristili bi interkom. Čudno...

U redu, Hale. Ko zove?

NEMA IDENTIFIKACIJE.

Znači, verovatno je posredi šala. Dobro; samo, tu igru mogu dvoje da igraju.

U redu. Molim te, prenesi poruku.

PORUKA KAKO SLEDI. OPASNO JE OSTATI OVDE. MORATE OTIĆI KROZ NAJVIŠE PETNAEST - PONAVLJAM: PETNAEST DANA.

Netremice posmatrajući ekran, Flojd oseti kako ga obuzima ljutnja. Bio je neprijatno iznenađen saznanjem da neko od članova

posade ima tako detinjast smisao za humor; ovo čak ne bi bila ni uspela đaćka šala. Ali on će prihvatiti igru u nadi da će tako otkriti vinovnika.

Potpuno isključeno. Naš lansirni prozor otvoriće se tek kroz dvadeset šest dana. Nemamo dovoljno goriva da bismo mogli ranije da krenemo.

Ovo će ga naterati da se zamisli, promrmlja Flojd zadovoljno sebi u bradu i zavalio se u sedište, čekajući na ishod.

SVESTAN SAM TIH ČINJENICA. PA IPAK, MORATE KRENUTI KROZ NAJVIŠE PETNAEST DANA.

U protivnom, pretpostavljam, napašće nas mali zeleni sa tri oka. Ali bolje da nastavim ovu igru sa Halom u nadi da ću uhvatiti tog veseljaka.

Ne mogu da ozbiljno prihvatim ovo upozorenje ako ne znam ko stoji iza njega. Ko je napravio ovaj snimak?

Nije očekivao da će iz odgovora izvući neku korisnu informaciju. Vinovnik (vinovnica?) se sigurno potrudio da dobro zamete svoje tragove. No, replika koja je usledila predstavljala je poslednju stvar koju je Flojd očekivao.

OVO NIJE SNIMAK.

Poruka je, dakle, bila direktna. To je značilo da potiče ili od Hala ili od nekoga sa 'Leonova'. Nije bilo nikakvog vremenskog razmaka, što je pouzdano značilo da joj je poreklo tu.

Ko, onda, to razgovara sa mnom?

JA SAM BIO DEJVID BOUMEN.

Flojd je dugo nepomično zurio u ekran pre no što je povukao naredni potez. Šala koja od samog početka nije bila smešna sada je već otišla predaleko. Postala je krajnje neukusna. Dobro, ovo bi

trebalo da ustanovi ko se nalazi sa druge strane veze.

Ne mogu da prihvatim tu identifikaciju bez nekog dokaza.

SHVATAM. VAŽNO JE DA MI VERUJETE. OSVRNITE SE IZA SEBE.

Još pre no što se poslednja rečenica, koja ga je ispunila jezom, pojavila na ekranu, Flojd je počeo da sumnja u svoju pretpostavku. Čitav razgovor postao je veoma neobičan, premda nije bilo ničeg određenog u šta bi mogao upreti prst. Kao šala, sve ovo postalo je potpuno besmisleno.

A sada - počeo je da oseća izvesno peckanje po krstima. Veoma lagano - štaviše, nevoljno - stao je da se okreće zajedno sa stolicom; iza njega su ostali iskošeni paneli i prekidači kompjuterskog displeja, a ispred se pojavljivao uzan nogostup sa zastirkom 'Velkro'.

Osmatračka paluba 'Otkrića', na kojoj nije deistvovala sila teže, bila je stalno prašnjava zato što uređaj za filtriranje vazduha još nije bio potpuno opravljen. Uporedni zraci hladnog, ali ipak blistavog Sunca, koji su se slivali kroz velike prozore, neprekidno su obasjavali mnoštvo razigranih čestica što su plutale u strujama nepravilnog toka, nigde trajnije ne poležući - neprekidna predstava Braunovog kretanja.

Sada je nešto neobično počelo da se zbiva sa tim česticama prašine; kao da je neka sila stala da upravlja njima, poterujući ih iz jedne središnje tačke, ali i nagoneći druge ka njoj, sve dok se sve zajedno nisu srele na površini jedne šuplje kugle. Ta kugla, koja je u prečniku imala oko metar, za trenutak je lebdela u vazduhu poput kakvog džinovskog mehura od sapunice - ali zrnastog, bez onog osobenog prelivanja u svim drugim bojama. Onda se izdužila u elipsoid, a površina je počela da se mreška, da obrazuje nabore i useke.

Bez iznenađenja - i gotovo bez straha - Flojd shvati da ustrojstvo poprima ljudsko obličje.

On je imao prilike da vidi takve figure, izduvane u staklu, u muzejima i na naučnim izložbama. Ali ova prašinasta utvara nije se čak ni približila anatomskoj tačnosti; prilika je ličila na grubu figuru od

gline, ili na neko primitivno umetničko delo pronađeno u kakvoj zabiti pećine iz kamenog doba. Jedino je oblikovanje glave izvedeno donekle verodostojno; nije bilo nikakve sumnje da je posredi lice zapovednika Dejvida Boumena.

Slabašno mrmljanje bele buke oglasilo se sa kompjuterskog panela iza Flojdovih leđa. Hal je prebacio sa vizuelnog na audio izlaz.

"Zdravo, dr Flojde. Sada mi verujete?"

Usne figure uopšte se nisu micale; lice je ostalo samo maska. Ali Flojd je prepoznao glas, što je odagnalo i poslednje ostatke sumnje.

"Ovo mi pada veoma teško, a i imam malo vremena. Dobio sam... dopuštenje da vam saopštim ovo upozorenje. Imate još samo petnaest dana."

"Ali zašto - i šta si ti? Gde si bio?"

Postojalo je milion pitanja koje je hteo da postavi - ali je avetinjska figura već čilila: zrnasta opna počela je da se rastače na sastavne čestice prašine. Flojd je pokušao da zamrzne sliku u svom umu, kako bi kasnije mogao da uveri samoga sebe da se sve ovo uistinu dogodilo - da nije samo san, na šta mu je sada ponekad ličio prvi susret sa MNT-1.

Kako je bilo neobično to što je upravo on među svim milijardama ljudskih bića koja su ikada živela na planeti Zemlji doživeo povlasticu da ne jednom, već dva puta uspostavi kontakt sa drugim oblikom inteligencije! Znao je, naime, da je entitet koji ga je oslovio jamačno nešto mnogo više od Dejvida Boumena.

No, istovremeno, bio je i nešto manje. Samo su oči - ko li ih je ono jednom nazvao 'prozorima duše'? - bile verno reprodukovane. Ostatak tela predstavljao je neodređeno obličje kome su nedostajale sve pojedinosti. Nije bilo ni nagoveštaja genitalija ili seksualnih osobenosti, što je već samo po sebi nelagodno ukazivalo na to koliko je Dejvid Boumen ostavio za sobom svoje ljudsko nasleđe.

"Zbogom, dr Flojde. Upamtite - petnaest dana. Nećemo moći da imamo više kontakata. Ali možda će biti još jedna poruka, ako sve bude u redu."

Još dok se prikaza rastakala, razvejavajući sve njegove nade u otvaranje kanala ka zvezdama, Flojd nije mogao da obuzda smešak

na taj stari kliše svemirske ere. 'Ako sve bude u redu' - koliko je samo puta čuo tu frazu pre neke misije! Da li je to značilo da su i oni - ma ko već bili - ponekad nesigurni u pogledu ishoda? Ako je to istina, onda je u celoj stvari postojalo nešto ospokojavajuće. Nisu, dakle, bili svemoćni. Drugi su, znači, i dalje mogli da se nadaju i da sanjaju - kao i da delaju.

Utvare je nestalo; preostale su samo čestice razigrane prašine, koje su ponovo zadobijale svoje nasumično ustrojstvo u vazduhu.

Šesti deo: PROŽDIRAČ SVETOVA

42. DUH U MAŠINI

"Žao mi je, Hejvude - ali ne verujem u duhove. Mora da postoji neko racionalno objašnjenje. Nema ničega što ljudski um ne bi mogao da rastumači."

Slažem se, Tanja. Ali dopusti da te podsetim na znamenitu Haldejnovu misao: 'Vaseljena nije samo neobičnija nego što to mi zamišljamo - već je i neobičnija no što smo mi to u stanju da zamislimo."

"A Haldejn je", umeša se Karnou jednom od svojih duhovitih dosetki, "bio dobar komunista."

"Možda, ali ova misao može poslužiti kao potpora svoj sili mističkih besmislica. Halovo ponašanje mora da predstavlja ishod nekakvog programiranja. Ta... ličnost koju je stvorio mora biti nekakav artefakt. Zar ne, Čandra?"

Bilo je to ravno mahanju crvenom maramom pred očima bika; Tanja očigledno nije imala kud. No, Čandrina reakcija bila je iznenađujuće blaga, čak i kada je on bio u pitanju. Izgledao je zabrinut, kao da je uistinu pomišljao na mogućnost novog kvara računara.

"Sigurno je postojao nekakav spoljni ulaz, kapetane Orlova. Hal nikako nije mogao da sazda jednu takvu samosvojnu audiovizuelnu opsenu ni iz čega. Ako je izveštaj dr Flojda tačan, neko je morao imati kontrolu. I to neposredno, razume se, budući da nije postojao vremenski razmak u razgovoru."

"U tom slučaju, ja sam najsumnjiviji", primeti Maks. "Jer još sam jedino ja bio budan."

"Ne budi smešan, Makse", umeša se Nikolaj. "Sa audio stranom bilo bi lako, ali ni na koji način ne bi bilo moguće vaspostaviti onu prikazu bez veoma složenih uređaja. Laserskih snopova, elektrostatičkog polja... ne znam. Možda bi kakav mađioničar to mogao da izvede, ali bila bi mu potrebna grdna pomagala."

"Samo trenutak!" reče Ženja poletno. "Ako se sve stvarno dogodilo, Hal će se toga sigurno setiti i možete ga upitati..."

Glas joj je zamukao i ona se osvrnula po smrknutim izrazima lica

unaokolo. Flojd je prvi pohitao da je izbavi iz nelagodne situacije.

"Pokušali smo to, Ženja; on se uopšte ne seća ničega. Ali, kako sam već skrenuo pažnju drugima, to ništa ne dokazuje. Čandra je pokazao kako se Halova memorija može selektivno brisati - a pomoćni moduli za sintezu govora nemaju nikakve veze sa glavnim kolom. Njima se može operisati, a da Hal o tome ništa ne zna..."

On zastade da bi udahnuo vazduh, a onda uputi svoj preventivni udarac.

"Priznajem da nije preostalo mnogo alternativa. Ili mi se čitava stvar samo pričinila, ili se stvarno dogodila. Ja znam da posredi nije bio san, ali ne mogu biti siguran da u pitanju nije bila neka vrsta halucinacije. No, Katerina je videla medicinske izveštaje o meni i zna da danas ne bih bio ovde da sam se ranije suočavao sa ovakvim problemima. Međutim, time se još ne isključuje načelna mogućnost - i ja neću zameriti nikome ako bude držao da je to najverovatnija hipoteza. Ja bih verovatno tako postupio da je reč o nekom drugom.

Jedini način na koji mogu dokazati da to nije bio san jeste da pružim neki dokaz. Dopustite mi stoga da vas podsetim na druge neobične stvari koje su se zbile u poslednje vreme. Poznato nam je da je Dejv Boumen ušao u Starijeg bra... 'Zagadku'. Nešto je odatle izišlo i uputilo se ka Zemlji. Vasilij je to video - ja nisam! Potom je usledila tajanstvena eksplozija vaše bombe na orbiti..."

"Vaše."

"Izvini - vaticanske. Takođe izgleda prilično neobično da je ubrzo potom gospođa Boumen umrla veoma spokojna, bez ikakvog očiglednog medicinskog razloga. Ne tvrdim da tu postoji neka veza, ali - znate već kako kaže izreka: jednom je slučajnost, dva puta je podudarnost, a tri puta je već zavera."

"A postoji i još nešto", umeša se Maks glasom koji je najednom postao uzbuđen. "Uhvatio sam to na jednoj od redovnih emisija vesti - kao neupadljivu informaciju. Bivša devojka zapovednika Boumena izjavila je da je dobila poruku od njega."

"Tako je - i ja sam video isti izveštaj", potvrdi Saša.

"I uopšte ga niste pominjali?" upita Flojd sa nevericom, nagnavši Maksa i Sašu da se osete pomalo nelagodno.

"Stvar je bila izložena kao šala", reče Maks snebivljivo. "O celoj

stvari je izvestio njen muž. Potom je ona sve porekla - čini mi se."

"Komentator je rekao da je sve bilo sračunato da se izazove publicitet - baš kao i u slučaju cele one gungule oko NLO-a otprilike u isto vreme. Tokom prve nedelje bilo ih je na desetine, a onda su izveštaji prestali da pristižu."

"Možda su neki bili autentični. Ako nije obrisano, možeš li da iskopaš to iz brodskih arhiva ili da zatražiš od kontrole misije da nam uputi snimak?"

"Ni stotinu takvih priča ne bi me ubedilo", reče prezrivo Tanja. "Ono što nam je potrebno jeste čvrst dokaz."

"Na primer?"

"Oh - nešto što Hal nikako nije mogao znati i što mu niko od nas nije mogao reći. Neku fizičku - ovaj, manifes... manifestaciju."

"Dobro, staromodno čudo?"

"Da, to bi mi odgovaralo. U međuvremenu, ništa neću reći kontroli misije. Savetujem ti da i ti tako postupiš, Hejvude."

Floyd je umeo da razabere neposredno naređenje kada bi ga čuo i stoga oporo klimnu glavom.

"Sasvim se slažem. Ali imao bih jedan predlog."

"Da?"

"Trebalo bi da počnemo da pripremamo alternativne planove. Pretpostavimo da je upozorenje istinito - a ja sam ubeđen u to da jeste."

"Šta možemo da preduzmemo? Baš ništa. Razume se, možemo napustiti prostor oko Jupitera kad god to zaželimo - ali ne možemo da uđemo na orbitu za povratak sve dok se ne otvori lansirni prozor."

"To je jedanaest dana posle krajnjeg roka!"

"Tako je. Ja bih bila srećna da pođem ranije; ali nemamo goriva za orbitu koja bi zahtevala veći utrošak energije..." Tanjin glas zamuknu u neodlučnost koja za nju nije bila osobena. "Mislila sam da to kasnije objavim, ali pošto smo već kod toga..."

Prisutni su istovremeno udahnuli vazduh, a potom je zavladao muk.

"Volela bih da polazak odložim za još pet dana, kako bi nam orbita bila što bliža idealnoj Hohmanovoj i omogućila nam da raspolažemo većim zalihama goriva."

Objava nije bila neočekivana, ali je ipak dočekanu horom gundanja i negodovanja.

"Kako će se to odraziti na vreme dolaska?" upita Katerina pomalo zloslutnim tonom. Dve dične dame za trenutak se osmotriše kao dva ravnopravna protivnika koja uvažavaju jedan drugog, ali ipak ne žele ni za pedalj da odstupe.

"Stići ćemo deset dana kasnije", odvrati Tanja konačno.

"Bolje ikad nego nikad", primeti Maks vedro, pokušavajući da malo ublaži napetost, ali bez mnogo uspeha.

Flojd je to jedva zapazio, budući da se zadubio u vlastite misli. Trajanje putovanja nije ništa značilo njemu i njegovoj dvojici kolega koji će to vreme provesti u snu bez snova. Ali to ipak nije bilo potpuno nevažno.

Bio je uveren - a svest o tome ispunjavala ga je bespomoćnim očajanjem - da ako ne krenu pre tog tajanstvenog krajnjeg roka, neće krenuti uopšte.

"...Situacija je neverovatna, Dimitrij, i veoma zastrašujuća. Ti si jedina osoba na Zemlji koja zna o ovome - ali Tanja i ja ćemo uskoro morati da se uhvatimo ukoštac sa kontrolom misije.

Čak su i neki tvoji materijalistički Zemljaci spremni da prihvate - bar kao radnu hipotezu - mogućnost da je neki entitet... ovaj, zaposeo Hala. Saša je negde iskopao jednu zgodnu frazu: 'Duh u mašini'.

Ima mnoštvo teorija: Vasilij istupa sa ponekom novom svakog dana. Većina ih predstavlja varijacije onog starog naučnofantastičnog klišea: organizovano energetska polje. Ali koja je vrsta energije u pitanju? Ne može biti električna, budući da bi je u tom slučaju naši uređaji lako otkrili. Isto važi i za zračenje - bar kada su u pitanju nama poznate vrste. Vasilij je stvarno otišao predaleko kada je stao da priča o stojnim talasima neutrina i secištima sa svemirom viših dimenzija. Tanja uporno govori da su sve to mističke besmislice - to joj je omiljena fraza; rasprave o ovome dovele su ih do ruba svađe. Štaviše, sinoć smo ih čuli kako viču jedno na drugo, što nije dobro po opšti moral.

Bojim se da smo svi napeti i uzbuđeni. Ono upozorenje i

pomeranje datuma polaska samo su pojačali osećanje osujećenosti izazvano potpunim neuspehom da bilo šta uradimo sa Starijim bratom. Bilo bi od pomoći - možda - kada bismo mogli da opštimo sa Boumenom. Pitam se gde li se deo? Možda se posle onog prvog susreta naprosto više ne zanima za nas. Šta bi samo mogao da nam kaže kada bi to hteo! Do vraga i čjort vazmi! Do đavola - opet govorim onaj Sašin omraženi engloruski. Promenimo temu.

Ne mogu ti nikako dovoljno zahvaliti na svemu što si učini za mene, kao i na izveštavanju o situaciji kod kuće. Sada se u pogledu toga već osećam bolje - možda je najbolji lek za svaki nerešiv problem početi brinuti o nečem još ozbiljnijem.

Prvi put se pitam da li će bilo ko od nas ponovo videti Zemlju."

43. MISAONI EKSPERIMENT

Kada čovek provede mnogo meseci sa malom, izdvojenom grupom ljudi, onda postaje veoma osetljiv na raspoloženja i emocionalna stanja svih njenih članova. Flojd je sada postao svestan jedne tanane promene u držanju drugih prema njemu; njen najočigledniji vid ispoljavanja bilo je ponovno oslovljavanje sa 'dr Flojde', koje nije imao prilike veoma dugo da čuje, tako da je uvek uzvraćao sa malim oklevanjem.

Niko ne smatra, bio je ubeđen u to, da je on uistinu sišao s uma; ali i ta mogućnost je uzeta u obzir. Nije to primio k srcu; štaviše, obuzela ga je izvesna zluradost kada se latio posla da dokaže da je još zdrave pameti.

Sa Zemlje su prispele izvesne činjenice koje su mu išle u prilog. Hoze Fernandez i dalje je tvrdio da ga je žena izvestila o susretu sa Dejvidom Boumenom, dok je ona to poricala, odbijajući da bilo šta kaže za neki informativni medij. Bilo je teško razabrati zašto bi siroti Hoze izmislio jednu tako neobičnu priču, naročito ako se ima u vidu da je Beti, kako izgleda, veoma tvrdoglava i preka dama. Iz svoje bolesničke postelje njen suprug je izjavio da je i dalje voli, kao i da je ovo samo privremeni razlaz među njima.

Flojd se nadao da je Tanjina sadašnja uzdržanost prema njemu u podjednako meri privremena. Bio je sasvim siguran da to njoj pada isto tako teško kao i njemu, kao i da takvo držanje ne predstavlja stvar hotimičnog izbora. Dogodilo se nešto što se naprosto nije uklapalo u njen mozaik uverenja, tako da je ona sve činila da izbegne bilo kakvo podsećanje na to. A ovo je značilo da što je manje moguće ima posla sa Flojdom - veoma nelagodna situacija, sada kada se brzo približavala najkritičnija faza misije.

Nimalo nije bilo lako objasniti logiku Tanjinog operativnog plana milijardama ljudi koji su iščekivali na Zemlji - naročito nestrpljivim televizijskim mrežama kojima je već dosadilo prikazivanje istog, nepromenljivog prizora Starijeg brata. "Prevalili ste ogroman put koji je izuzetno mnogo stajao da biste sada samo sedeli i posmatrali tu stvar! Zašto nešto ne preduzmete?" Svim tim kritičarima Tanja je

davala isti odgovor: "Hoću - čim se otvori lansirni prozor, kako bismo mogli smesta krenuti ukoliko usledi neka protivakcija."

Planovi za konačni napad na Starijeg brata već su bili izrađeni, a i kontrola misije se saglasila s njima. 'Leonov' će krenuti polako, ispitujući na svim učestalostima i uz postojano povećanje energije - neprekidno izveštavajući Zemlju o svakom koraku. Kada najzad dođe do punog kontakta, pokušaće da obezbede uzorke bušenjem ili laserskom spektroskopijom; niko, doduše, nije ozbiljno očekivao da će ova preduzetništva uroditi plodom, budući da ni posle pune decenije ispitivanja još nije izvršena analiza materijala iz koga je bio sazdan MNT-1. Najbolja nastojanja ljudskih naučnika u tom smislu mogla su se uporediti sa pokušajima ljudi kamenog doba da kremenim sekirama probiju oklop bančinog trezora.

Konačno, na površine Starijeg brata biće postavljeni eho-sonderi i drugi seizmički uređaji. U tu svrhu poneta je zamašna zbirka materijala za prilepljivanje, a ako bi se pokazalo da on nikako ne prianja - u tom slučaju uvek se moglo osloniti na nekoliko kilometara dobrog, staromodnog užeta, premda je bilo nečeg pomalo komičnog u pomisli da se najveća tajna Sunčevog sistema obavija kao da je posredi paket koji treba poslati poštom.

Tek kada 'Leonov' bude dobrano odmakao na putu kući, biće detonirani mali eksplozivni naboji u nadi da će širenje talasa kroz Starijeg brata obznanići nešto o njegovom unutrašnjem ustrojstvu. O ovoj poslednjoj meri veoma se žučno raspravljalo kako među onima koji su smatrali da to neće uroditi nikakvim plodom - tako i među onima koji su se pribojavali da će plodova biti isuviše.

Floyd se dugo kolebao između ova dva gledišta; no, stvar je sada izgledala gotovo beznačajna.

Trenutak za konačni susret sa Starijim bratom - ključni čas koji je predstavljao vrhunac čitavog pohoda - nalazio se sa pogrešne strane tajanstvenog graničnika koji je označavao krajnji rok. Hejvud Floyd bio je uveren da to pripada jednoj budućnosti koja nikada neće doći, ali nikoga nije mogao privoleti da se saglasi sa njim.

No, to mu je bilo ponajmanji problem. Čak i ako bi se ostali saglasili, malo šta su mogli učiniti.

Volter Karnou bio je poslednja osoba od koje bi se očekivalo da

će razrešiti ovu nedoumicu. Volter je, naime, bio uzor trezvenog, praktičnog inženjera, podozrivog na bleskove domišljatosti i tehnološke hokus-pokuse. Niko ga nikada ne bi nabedio da je genije; a ponekad je potreban upravo genije da vidi ono što je više nego očigledno.

"Uzevši ovo kao čisto intelektualnu vežbu", počeo on uz krajnje nesvojstveno oklevanje, "sasvim sam spreman da se zaletim i ispadnem smešan."

"Da čujem", uzvratila Flojd. "Učtivo ću te saslušati. To je najmanje što mogu učiniti - uostalom, svi su bili učtivi prema meni. Čak odveć učtivi, bojim se."

Karnou se naahereno isceri.

"Ne možeš im zameriti, zar ne? Ali ako je to nekakva uteha, bar te troje ljudi sada shvata sasvim ozbiljno i razmišlja o tome šta nam valja činiti."

"Jesi li i ti uključen u to troje?"

"Nisam; ja sedim na ogradi, što nikada nije bilo baš najprijatnije. Ali u slučaju da si u pravu - ne želim da čekam ovde i suočim se sa onim što će se izleći. Verujem da postoji rešenje svakog problema samo ako ga potražiš na pravom mestu."

"Milo mi je što to čujem. Što se mene tiče, tragao sam koliko sam mogao. Ali biće da to nisam činio na pravom mestu."

"Možda. Ako hoćemo brzo da odmaglimo - recimo, kroz petnaest dana, kada ističe krajnji rok - potrebno nam je dodatno delta-ve od otprilike trideset kilometara u sekundi."

"To je i Vasilij izračunao. Nisam se upuštao u proveravanje, ali ubeđen sam da je u pravu. Uostalom, on nas je doveo doavde."

"A mogao bi nas i odvesti odavde - ako bismo se domogli dodatnog pogonskog goriva."

"A ako bi nam još na raspolaganju stajao snopni transporter iz 'Zvezdanih staza', do Zemlje bismo stigli kroz jedan čas."

"Pokušaću da ga napravim čim budem imao malo slobodnog vremena. Ali, u međuvremenu, smem li da skrenem pažnju na to da nam na raspolaganju stoji više stotina tona najboljeg pogonskog goriva na svega nekoliko metara odavde, u rezervoarima 'Otkrića'?"

"Pretrgli smo to već desetina puta. Nema nikakvog načina na

koji bismo ga mogli prebaciti na 'Leonova'. Ne raspolažemo cevovodom - niti odgovarajućim pumpama. A tečni amonijak ne može se prenositi u vedrima, čak ni u ovom delu Sunčevog sistema."

"Tačno. Ali i nema potrebe za tim."

"A?"

"Upotrebimo ga tamo gde jeste. Iskoristimo 'Otkriće' kao prvi stepen koji će nas potisnuti ka Zemlji."

Da je bilo ko drugi osim Voltera Karnoua istupio sa takvim predlogom, Flojd bi mu se nasmejao u lice. No, ovako, usta su mu samo ostala otvorena i proteklo je nekoliko sekundi pre no što je smislio neki prikladan odgovor. Ono što je konačno izustio bilo je: "Do vraga. Trebalo je da pomislim na to."

Saša je bio prvi koga su upoznali sa celom stvari. Pažljivo je saslušao, stisnuo usta, a onda odsvirao jedan rallentando na tastaturi svog računara. Kada se odgovor pojavio, zamišljeno je klimnuo glavom.

"U pravu ste. Tako bismo stekli dodatnu brzinu koja nam je potrebna da bismo ranije krenuli. Ali postoje praktični problemi..."

"Znamo. Spojiti brodove. Potisak izvan ose kada bude u dejstvu samo pogon na 'Otkriću'. Ponovo razdvajanje u kritičnom trenutku. Ali za sve to postoje rešenja."

"Vidim da ste čestito obavili domaće zadatke. Ali samo ste traćili vreme. Nikada nećete uveriti Tanju."

"To i ne očekujem - na ovom stupnju", uzvratila Flojd. "Ali voleo bih da zna da ta mogućnost postoji. Da li ćeš nam pružiti moralnu podršku?"

"Nisam siguran. Ali poći ću da posmatram; trebalo bi da bude zanimljivo."

Tanja je saslušala strpljivije nego što je Flojd očekivao, ali uz upadljivo odsustvo oduševljenja. No, kada je on završio, ona je ispoljila nešto što bi se moglo nazvati nevoljnim divljenjem.

"Veoma domišljato, Hejvude..."

"Nemoj čestitati meni. Zasluga je u potpunosti Volterova. Ili krivica."

"Ne mislim da će ni jedno ni drugo biti veliko; stvar nikada neće moći da preraste - kako je ono Ajnštajn nazivao takvu vrstu stvari? -

'misaoni eksperiment'. Oh, pretpostavljam da bi djelovalo - teorijski, bar. Ali rizici! Toliko stvari može da zakaže. Bila bih pripravna da to razmotrim samo ako bismo raspolagali potpunim i nepobitnim dokazom da smo odista u opasnosti. A uz sve uvažavanje, Hejvude, ja ne vidim ništa što bi tome išlo u prilog."

"Pošteno; ali sada bar znaš da imamo i drugu mogućnost. Zameraš li ako razradimo praktične pojedinosti - za svaki slučaj?"

"Razume se da ne zameram - sve dok se to ne kosi sa našim završnim pripremama. Moram priznati da me je zamisao uistinu zagolicala. Ali posredi je ipak traćenje vremena; nema izgleda da se saglasim sa tim. Osim ako bi mi se Dejvid Boumen lično pojavio."

"Da li bi se i tada saglasila, Tanja?"

Kapetan Orlova se osmehnu, ali u tome nije bilo mnogo veselosti.

"Znaš, Hejvude - stvarno nisam sigurna. Morao bi da bude veoma uverljiv."

44. TRIK SA NESTAJANJEM

Bila je to očaravajuća igra u kojoj su svi sudelovali - ali samo kada nisu bili na dužnosti. Čak se i Tanja javila sa nekoliko ideja za 'misaoni eksperiment', kako je nastavila da ga naziva.

Flojd je bio savršeno svestan činjenice da iza sveg tog angažovanja nije stajao strah od nepoznate opasnosti koju je jedino on shvatao ozbiljno, već veoma privlačna mogućnost povratka na Zemlju bar mesec dana ranije nego što je bilo ko zamišljao. No, ma šta bile prave pobude, on je bio zadovoljan. Učinio je sve što je mogao, a ostalo se nalazilo u rukama sudbine.

Postojala je jedna srećna okolnost bez koje bi čitav projekat bio od početka osuđen na propast. Mali, zdepasti 'Leonov', projektovan da se bezbedno probija kroz Jupiterovu atmosferu tokom kočionog manevra, bio je više nego upola kraći od 'Otkrića', tako da je sasvim zgodno mogao biti postavljen 'na krkače' većoj letelici. Postoje velike antene, smeštene na sredini trupa, moglo je poslužiti kao izvrsno sidrište - pod pretpostavkom da je dovoljno snažno da izdrži opterećenje izazvano masom 'Leonova' dok bude dejstvovao pogon 'Otkrića'.

Kontrola misije bila je prilično zbunjena nekim zahtevima koji su upućeni na Zemlju tokom poslednjih dana. Analize opterećenja oba broda pod neobičnim teretima; dejstva potiska izvan ose; mesta neuobičajeno snažnih ili slabih tačaka na trupovima - to su bili samo neki od ezoteričnih problema sa kojima su se pometeni inženjeri morali uhvatiti ukoštac. "Je li nešto pošlo rđavo?" brižno su se raspitivali. "Baš ništa", uzvratila bi Tanja. "Samo ispitujemo moguće alternative. Hvala na saradnji. Kraj emitovanja."

U međuvremenu, program je tekao kako je bilo predviđeno. Svi sistemi pomno su provereni u oba broda i pripremljeni za zasebna putovanja do Zemlje; Vasilij je vršio simulacije povratnih putanja, a Čandra ih je unosio u Hala kada bi iz njih bile uklonjene sve nepravilnosti - naloživši mu da ih još jednom proveriti. Tanja i Flojd složno su radili na pomnom pripremanju pristupa Starijem bratu, poput kakvih generala koji kuju planove o invaziji.

Bio je to posao zbog čijeg je obavljanja prevalio sav ovaj silni put, ali Flojd više nije bio srcem vezan za njega. Doživeo je iskustvo koje nije mogao ni sa kim podeliti - čak ni sa onima koji su mu verovali. Iako je delotvorno izvršavao svoje dužnosti, pretežan deo vremena misli su mu bile upravljene sasvim na drugu stranu.

Tanja ga je savršeno razumela.

"I dalje se nadaš onom čudu koje treba da me uveri, zar ne?"

"Ili da mene razuveri - što bi takođe bilo potpuno prihvatljivo. Neizvesnost je ta koja mi se ne dopada."

"Ni meni. Ali ona više neće dugo potrajati - ovako ili onako."

Ona baci kratak pogled prema situacionom displeju, gde je sporim ritmom bleskala brojka 20. Bila je to najsuvišnja informacija na celom brodu, budući da su svi napamet znali koliko je dana preostalo do otvaranja lansirnog prozora.

I do napada na 'Zagadku'.

Kada se stvar dogodila, Flojd je ponovo gledao na drugu stranu. Doduše, bilo bi svejedno i da je gledao u dobrom pravcu; čak i neprekidno dežurna monitorska kamera prikazala je samo slabašno zamućenje između jedne ispunjene slike i naredne prazne.

Opet je bio dežuran na 'Otkriću', nalazeći se u noćnoj smeni sa Sašom na 'Leonovu'. Kao i obično, noć je proticala sasvim mirno, automatski sistemi obavljali su svoje poslove uz normalnu delotvornost. Pre godinu dana Flojd nipošto ne bi poverovao da će se jednom nalaziti na orbiti oko Jupitera, udaljen od džinovske planete svega nekoliko stotina hiljada kilometara, a da će je jedva i pogledati - usredsređen na ne odveć uspešna nastojanja da na izvorniku čita 'Krojcerovu sonatu'. Prema Saši, to je i dalje bilo vrhunsko delo erotske proze u (pristojnoj) ruskoj književnosti, ali Flojd još nije bio dovoljno odmakao da bi se mogao u to osvedočiti. Sada će mu ta prilika zauvek ostati uskraćena.

U jedan i dvadeset pet pažnju mu privuče spektakularna, premda ne i neuobičajena erupcija na rubu Ioa. Ogroman oblak u obliku kišobrana širio se u svemir, počevši da u vidu pljuska vraća svoje sastavne delove na usplamtelo tle sa koga se digao. Flojd je imao prilike da vidi na desetine takvih erupcija, ali one uprkos tome nisu

prestale da ga očaravaju. Izgledalo je neverovatno da jedan tako mali svet može biti stecište tako titanskih energija.

Da bi imao bolji pogled, uputio se do jednog drugog osmatračkog prozora. Ali ono što je tamo ugledao - ili, bolje rečeno, ono što nije ugledao - u trenu ga je nagnalo da potpuno smetne s uma lo, kao i gotovo sve ostalo.

Kada se povratio od prvog šoka i zadovoljno utvrdio da nije - ponovo? - žrtva halucinacija, smesta je pozvao drugi brod.

"Dobro jutro, Vudi", zevnu Saša. "Ne - nisam spavao. Kako napreduješ sa starim Tolstojem?"

"Pusti sad Tolstoja. Baci pogled napolje i reci mi šta vidiš."

"Ništa neobično s ove strane kosmosa. lo radi svoj posao. Jupiter. Zvezde. Oh, moj Bože!"

"Hvala ti što si potvrdio da sam pri zdravoj pameti. Bolje da probudimo kapetana."

"Razume se. I sve ostale. Vudi - bojim se."

"Bio bi budala da se ne bojiš. Hajdemo. Tanja? Tanja? Vudi ovde. Žao mi je što te budim - ali tvoje čudo se dogodilo. Starijeg brata je nestalo. Da - iščezao je. Posle tri miliona godina rešio je da ode. Mislim da on mora znati nešto što mi ne znamo."

Kroz petnaest minuta okupila se mala, sumorna grupa na vanrednu konferenciju u prostoriji koja je služila kao oficirski salon i osmatračnica. Čak i oni koji su upravo otišli na spavanje bili su već uveliko rasanjeni, zamišljeno pijuckajući toplu kafu iz naročitih posuda - i često pogledajući ka šokantno nepoznatom prizoru sa one strane 'Leonovljevih' prozora, da bi se uverili da je Stariji brat uistinu iščezao.

'Mora znati nešto što mi ne znamo.' Tu Flojdovu spontanu misao ponovio je i Saša i ona je sada bešumno i zloslutno lebdela u vazduhu. On je sažeo ono što su ovog časa svi mislili - čak i Tanja.

Još je bilo prerano da se kaže: 'Šta sam vam rekao!' A i kakva je bila vrednost tog upozorenja? Čak i da je bilo potpuno bezbedno ostati, nije bilo nikakve svrhe postupiti tako. S obzirom na okolnost da više nije postojalo ništa što bi se ispitivalo, nije bilo ničega što ih je zadržavalo ovde, tako da su mogli krenuti natrag što je brže moguće. No, stvari ipak nisu bile tako jednostavne.

"Hejvude", reče Tanja, "spremna sam sada da znatno ozbiljnije shvatim onu poruku, ili šta li je već bilo. Glupo bih postupila da ne učinim tako posle svega što se dogodilo. Ali čak i da nas ovde čeka neka opasnost, i dalje bi trebalo da odmerimo koji je od dva rizika veći. Spojiti 'Leonova' i 'Otkriće', upravljati 'Otkrićem' sa tim ogromnim teretom izvan ose, pa razdvojiti brodove za svega nekoliko minuta kako bismo mogli da stavimo u pogon naše motore u pravom trenutku; nijedan razuman kapetan ne bi se izložio takvim opasnostima bez valjanih - rekla bih, više nego uverljivih - razloga. A ja još nemam takve razloge. Sve čime rasplažem jeste reč jednog... duha. A to nije baš neki dokaz na sudu."

"Ni u istražnom postupku", reče Volter Karnou neuobičajeno tihim glasom, "čak i ako te svi podržimo."

"Tako je, Voltere - razmišljala sam o tome. Ali ako bezbeno stignemo kući, to će opravdati sve - a ako ne, onda je svejedno, zar ne? U svakom slučaju, neću sada doneti odluku. Čim budemo poslali izeštaj o ovome, vraćam se u postelju. Saopštiću vam ujutru šta sam odlučila, pošto stvar bude prenoćila. Hejvude, Saša, pođite sa mnom na most, molim vas. Moramo da probudimo kontrolu misije pre no što se vratite na stražu."

Ali noć još nije bila svršila sa svim iznenađenjima. Negde oko orbite Marsa Tanjin kratki izveštaj mimoišao se sa porukom koja je dolazila iz suprotnog smera.

Beti Fernandez je konačno progovorila. I CIA i Nacionalna agencija za bezbednost bile su besne; njihovo udruženo ulagivanje, pozivanje na rodoljublje i zamaskirane pretnje potpuno su zakazale - ali je zato uspeo producent jedne nižerazredne televizijske mreže, koja se uglavnom bavi bulevarskim temama, što ga je učinilo besmrtnim u analima Videodoma.

Posredi je bila pola sreća, a pola nadahnuće. Reditelj vesti u emisiji 'Zdravo, Zemljo' najednom je shvatio da jedan član njegove ekipe zapanjujuće liči na Dejvida Boumena; umešan šminker doveo je stvar do savršenstva. Hoze Fernandez mogao je reći mladom čoveku da se izlaže strašnom riziku, ali ovoga je poslužila sreća koja obično prati hrabre. Istog trena kada je stupio kroz vrata, Beti je kapitulirala. U času kada ga je - sasvim blago - izbacila napolje, on

se u osnovi domogao cele priče. A da bi izvukao neku korist za sebe, izložio ju je bez imalo zluradog cinizma, što je bilo krajnje neosobeno za njegovu mrežu. To mu je donelo Pulicerovu nagradu te sezone.

"Žao mi je", reče Flojd prilično klonulo Saši, "što nije ranije progovorila. To me je moglo poštediti silnih nevolja. U svakom slučaju, stvari su sada konačno sređene. Tanja više nikako ne može da bude sumnjičava. Ali sačekaćemo da se probudi - važi?"

"Razume se - stvar nije hitna, premda je svakako važna. A san joj je potreban. Nešto mi kaže da ćemo svi odreda ubuduće malo spavati."

Uveren sam da si u pravu, pomisli Flojd. Bio je veoma umoran, ali čak i da se nije nalazio na dežurstvu, nikako ne bi mogao zaspati. Um mu je bio odveć aktivan, prebirajući po zbivanjima te izuzetne noći i nastojeći da dokuči naredno iznenađenje.

U izvesnom smislu osećao je silno olakšanje: sve neizvesnosti oko njihovog odlaska bile su jamačno okončane; Tanja se više nije mogla ustezati.

No, zato je preostala jedna druga, znatno veća neizvesnost. Šta se događa?

Postojalo je samo jedno iskustvo u Flojdovom životu koje se moglo uporediti sa ovom situacijom. Kao mladić, jednom prilikom se sa prijateljima spuštao kanuom niz neku pritoku reke Kolorado - kada su neočekivano zalutali.

Sve brže su hrlili između zidova kanjona, ne sasvim bespomoćni, ali i sa jedva toliko kontrole da ne potonu. Ispred su možda bili brzaci - pa čak i neki vodopad; ništa nisu znali. A i da jesu, malo šta su mogli preduzeti.

Flojd se ponovo osetio u kandžama neodoljivih sila koje su nagonile njega i njegove sadruge ka nepoznatom usudu. Ali ovoga puta opasnosti nisu bile samo nevidljive; uopšte nije bilo isključeno da su i nadmašivale mogućnosti ljudskog poimanja.

45. MANEVAR UZMICANJA

"...Ovde Hejvud Flojd, predajem izveštaj iz lagranža, za koji pretpostavljam - štaviše, nadam se - da će biti poslednji.

U jeku smo priprema za povratak; kroz nekoliko dana napustićemo ovo neobično mesto, ovde na međi što razdvaja lo od Jupitera, gde smo ostvarili susret sa ogromnim, tajanstveno iščezlim artefaktom koji smo nazvali Stariji brat. I dalje nema ni najmanjeg nagoveštaja o tome kuda je nestao - ili zašto.

Iz raznih razloga ne izgleda baš poželjno da se ovde zadržavamo duže nego što je neophodno. A bićemo u prilici da krenemo najmanje dve nedelje ranije nego što smo prvobitno planirali zahvaljujući tome što ćemo upotrebiti američki brod 'Otkriće' kao raketu-nosač za ruskog 'Leonova'.

Osnovna zamisao je jednostavna; dva broda će biti spojena, odnosno jedan postavljen 'na krkače' drugom. 'Otkriće' će prvo utrošiti celokupnu zalihu goriva, ubrzavši obe letelice u željenom pravcu. Kada bude iscrplo gorivo, biće odvojeno - poput praznog prvog stepena rakete-nosača - a 'Leonov' će onda staviti u pogon svoje motore. Neće ih ranije uključivati, zato što bi, ukoliko to učini, samo traćio energiju na vučenje mrtvog tereta 'Otkrića'.

A primenićemo još jedan trik koji - kao i mnoštvo drugih zamisli vezanih za putovanje svemirom - na prvi pogled kao da prkosi zdravom razumu. Iako nastojimo da uzmaknemo Jupiteru, naš prvi potez ogleda se u tome da mu se približimo što više možemo.

Već smo bili tamo ranije, razume se, kada smo koristili Jupiterovu atmosferu da usporimo kretanje i uđemo na orbitu oko planete. Ovoga puta nećemo ići toliko blizu - ali ni razlika neće biti odveć velika.

Naše prvo uključenje motora, ovde na lovoj orbiti koja je od Jupitera udaljena tri stotine pedeset hiljada kilometara, smanjiće nam brzinu, tako da ćemo stati da padamo ka džinovskoj planeti sve dok joj ne okrnemo atmosferu. A onda, kada se nađemo u najnižoj tački, utrošićemo svo preostalo gorivo što brže budemo mogli kako bismo povećali brzinu i uveli 'Leonova' na orbitu ka Zemlji.

Koja je svrha jednog ovakvog šašavog manevra? On se ne može rastumačiti i opravdati bez pozivanja na veoma složene matematičke proračune, ali mislim da se osnovno načelo može lepo predočiti.

Kako budemo sve dublje ponirali u Jupitrovo ogromno gravitaciono polje, stićemo brzinu - odnosno energiju. Pod 'mi' ovde podrazumevam brodove i gorivo koje oni nose.

A to gorivo utrošićemo upravo tu - na dnu Jupiterovog 'gravitaciono zdenca' - odnosno, nećemo ga ponovo podizati. Kako ga budemo izbacivali iz naših reaktora, ono će podeliti sa nama jedan deo kinetičke energije koju je steklo. To će nam posredno omogućiti da iskoristimo Jupiterovu silu teže da nas ubrza na put ka Zemlji. Kao što smo upotrebili atmosferu da se oslobodimo viška brzine prilikom dolaska, ovo je jedan od retkih slučajeva u kojima nam Majka Priroda - obično veoma škrta - dopušta da ostvarimo i obrnut učinak...

Uz ovaj trostruki pogon - gorivo 'Otkrića', svoje vlastito i Jupiterovu gravitaciju - 'Leonov' će se otisnuti ka Suncu hiperbolom koja će ga dovesti do Zemlje kroz pet meseci. Bar dva meseca ranije nego što bismo mogli postići na drugi način.

Nesumnjivo se pitate šta će se dogoditi sa dobrim, starim 'Otkrićem'. Očigledno ga ne možemo dovesti natrag pod automatskim upravljanjem, kao što smo prvobitno planirali. Bez goriva, ono će biti bespomoćno.

Ali biće i savršeno bezbedno. Nastaviće da kruži oko Jupitera po veoma izduženoj elipsi poput kakve uhvaćne komete. A možda će jednog dana neki potonji pohod ostvariti novi susret sa njim, raspolažući pri tom dovoljnim viškom goriva da ga vrati do Zemlje. No, to se jamačno neće dogoditi još mnogo godina.

A sada se moramo pripremiti za polazak. Još ima mnogo posla koji valja obaviti i nećemo moći da predahnemo sve do poslednjeg uključenja motora koje treba da nas uputi na povratnu orbitu.

Neće nam biti žao što odlazimo, iako nismo ostvarili sve zadatke. Tajna - a možda i pretnja - nestanka Starijeg brata i dalje nas onespokojava, ali ne postoji ništa što bismo s tim u vezi mogli preduzeti.

Učinili smo sve što smo mogli - i sada se vraćamo kući.

Ovde Hejvud Flojd, kraj izveštaja."

Usledio je ironični pljesak malobrojne publike, koja će se umnožiti mnogo miliona puta kada poruka bude stigla do Zemlje.

"Nisam se obraćao vama", usprotivi se Flojd, osetivši se pomalo nelagodno. "U svakom slučaju, uopšte nisam želeo da vi to čujete."

"Obavio si umešno svoj uobičajeni posao, Hejvude", reče Tanja utešno. "A uverena sam da se svi slažemo sa svime što si kazao slušaocima na Zemlji."

"Ne sasvim", reče jedan prigušen glas tako tiho da su svi morali načuljiti uši kako bi ga čuli. "Još postoji jedan problem."

U osmatračnici zavlada potpuni muk. Prvi put tokom mnogo nedelja Flojd postade svestan slabašnog kuckanja iz glavnog cevovoda za dopremanje vazduha, kao i neprekidnog zujanja koje je mogla stvarati i osa uhvaćena iza neke zidne ploče. Kao i sve druge svemirske letelice, 'Leonov' je obilovao takvim često neobjašnjivim zvucima koje čovek inače retko zapaža, osim kada prestanu. A onda je obično veoma preporučljivo bez mnogo raspravljanja dati se u traganje za uzrokom tog prestanka.

"Nisam svesna nijednog problema, Čandra", reče Tanja zloslutno mirnim glasom. "Šta bi to moglo biti?"

"Poslednjih nekoliko nedelja proveo sam u pripremanju Hala da se orbitama od hiljadu dana vrati sa brodom do Zemlje. Sve te programe sada treba opozvati."

"Žao nam je zbog toga", uzvratila Tanja, "ali kako stvari sada stoje, svakako je znatno bolje..."

"Nisam to imao na umu", reče Čandra. Usledilo je zapanjeno komešanje; on nikada ranije nikoga nije prekinuo, a ponajmanje Tanju.

"Znamo kako je Hal osetljiv kada su u pitanju zadaci misije", nastavi on u tišini punog iščekivanja koja je zavladała. "A vi sada tražite od mene da mu dam program koji za ishod može imati njegovo uništenje. Tačno je da će se prema sadašnjem planu 'Otkriće' naći na postojanoj orbiti - ali ako ono upozorenje uopšte ima nekog smisla, šta će se na kraju zbiti sa brodom? To ne znamo, razume se - ali situacija nas ispunjava zebnjom. Jeste li pomislili na

to kako će Hal reagovati na celu stvar?"

"Da li vi to ozbiljno nagoveštavate mogućnost", upita Tanja sasvim polako, "da Hal odbije da izvršava naređenja - baš kao i u prethodnoj misiji?"

"To se nije dogodilo prošli put. On je dao sve od sebe da se razabere u međusobno protivurečnim naređenjima."

"Ovoga puta neće biti takvih sučeljavanja. Situacija je sasvim jasna."

"Možda - nama. Ali jedno od Halovih osnovnih uputstava jeste da ne dozvoli da se 'Otkriće' nađe u opasnosti. A mi ćemo sad pokušati da to potisnemo u drugi plan. Kada su, međutim, posredi tako složeni sistemi kao što je Halov, nemoguće je predvideti sve posledice."

"Ne vidim nikakav stvarni problem u tome", umeša se Saša. "Naprosto mu nemojmo reći da postoji opasnost. Tada će bez ikakvog... ustezanja izvršavati svoj program."

"Negodovanje psihotičnog računara!" promrmlja Karnou. "Osećam se kao u drugorazrednoj naučnofantastičnoj video drami."

Dr Čandra mu uputi neprijateljski pogled.

"Čandra", reče Tanja naglo. "Jeste li raspravljali o ovome sa Halom?"

"Nisam."

Da li je postojalo izvesno oklevanje? - upita se Flojd. Moglo je biti sasvim bezazleno; Čandra je jednostavno mogao prebirati po sećanju. A možda je i lagao, ma koliko to izgledalo neverovatno.

"Onda ćemo postupiti prema Sašinom predlogu. Ubacite novi program u njega i neka stvari ostanu na tome."

"A kada bude počeo da mi postavlja pitanja o promeni plana?"

"Kakvi su izgledi da on to učini - bez vaših podsticaja?"

"Veliki. Molim vas da imate na umu da je radoznalost usađena u njega. Ukoliko bi posada stradala, on je morao biti kadar da se dalje brine o misiji na vlastitu inicijativu."

Tanja stade da razmišlja o tome nekoliko trenutaka.

"I dalje je posredi sasvim jednostavna stvar. Hal vam veruje, zar ne?"

"Svakako."

"Onda mu morate reći da 'Otkriće' nije u opasnosti, kao i da će docnije biti upućena nova misija da ga vrati do Zemlje."

"Ali to nije istina."

"Mi ne znamo da nije", uzvratila Tanja, pri čemu joj glas počeo zvučati pomalo nestrpljivo.

"Pretpostavljamo da postoji ozbiljna opasnost - inače ne bismo planirali da krenemo pre no što je predviđeno."

"Pa šta onda predlažete?" upitala Tanja sa upadljivo pretećim prizvukom u glasu.

Moram ga upoznati sa potpunom istinom u meri u kojoj je i mi znamo - ne sme više biti laži i poluistina, koje su podjednako opasne. A onda pustimo da on sam donese odluku."

"Do vraga, Čandra - pa on je samo mašina!"

Čandra uputi Maksu tako čvrst, samouveren pogled da ovaj brzo stade da gleda negde u pod.

"To smo i svi mi, gospodine Brajlovski. Posredi je naprosto drugačiji aršin kojim sebe merimo. No, u osnovi je sasvim svejedno da li se temeljimo na ugljeniku ili silicijumu; treba da jedni prema drugima osećamo poštovanje."

Baš neobično, pomisli Flojd, kako Čandra - daleko najniža osoba u prostoriji - sada najjednom izgleda najviši. Ali ovo sučeljavanje već je otišlo predaleko. Svakog trenutka Tanja će početi da izdaje neposredna naređenja i situacija će uistinu postati nezgodna.

"Tanja, Vasilij - smem li sa vama nasamo da razmenjam misli? Čini mi se da postoji način da rešimo ovaj problem."

Flojdov predlog dočekan je sa očiglednim olakšanjem i dva minuta kasnije on je već sedeo sa bračnim parom Orlov u njihovoj kabini. (Ili 'plakaru' kako ju je Karnou jednom prilikom nazvao zbog njene veličine. No, ubrzo je zažalio zbog ove igre reči, zato što je morao da je objašnjava svakome osim Saši.)

"Hvala, Vudi", reče Tanja, pruživši mu vrč sa njegovom omiljenom azerbejdžanskom šemakom. "Nadala sam se da ćeš to učiniti. Pretpostavljam da imaš nešto - kako to vi ono kažete? - u rukavu."

"Čini mi se", uzvratila Flojd, srknuvši nekoliko kubnih centimetara slatkog vina koje mu je veoma prijalo. "Žao mi je što je Čandra počeo da stvara poteškoće."

"I meni je žao. Baš smo srećni što na brodu imamo samo jednog ludog naučnika."

"Meni si ponekad drugo govorila", isceri se akademik Vasilij. "U svakom slučaju, Vudi - da čujemo u čemu je stvar."

"Evo šta predlažem. Pustimo Čandru da obavi stvari na svoj način. U tom slučaju postoje samo dve mogućnosti.

Prvo, Hal će činiti upravo ono što tražimo od njega - kontrolisaće 'Otkriće' tokom dva uključanja motora. Upamtite: prvi navrat nije kritičan. Ako nešto krene naopako dok se budemo udaljavali od Ioa, imaćemo sasvim dovoljno vremena za ispravku. A to će nam i pružiti dobru priliku da proverimo Halovu... spremnost na saradnju."

"Ali šta je sa proletom pored Jupitera? To je prava kritična tačka. Ne samo što ćemo tada sagoreti gotovo celokupno gorivo 'Otkrića' već i tempiranje i vektori potiska moraju biti besprekorno tačni."

"Može li se to obaviti ručnim kontrolama?"

"Nikako ne bih volela da pokušam. I najmanja greška - pa ili nestajemo u ognju ili postajemo dugoperiodna kometa. Vratili bismo se ovamo kroz nekoliko hiljada godina."

"Ali ako ne bi bilo alternative?" bio je uporan Flojd.

"Pa, pod pretpostavkom da na vreme preuzmemo kontrole i da imamo unapred pripremljen niz alternativnih orbita - hm, u tom slučaju možda bismo još i uspeli."

"Znajući te dobro, Vasilij, uveren sam da to 'možda' znači 'sigurno'. A to me dovodi do druge mogućnosti koju sam pomenuo. Ako Hal ispolji i najmanje odstupanje od programa - mi preuzimamo stvar."

"Misliš - da ga isključimo?"

"Tačno."

"To prošli put nije ispalo baš najlakše."

"Stekli smo nekoliko pouka od tada. Prepusti stvar meni. Mogu jemčiti da će ti ručne kontrole biti vraćene kroz otprilike pola sekunde."

"Pretpostavljam da nema opasnosti da Hal postane podzriv."

"Sada ti postaješ paranoičan, Vasilij. Hal ipak nije u toj meri očovečen. Ali Čandra je kadar da mu ubaci crva sumnje. Ne sme, dakle, sazati ni slovca o ovome. Svi ćemo se u potpunosti složiti sa

njegovim planom, izrazićemo žaljenje što smo imali primedbi i utvrdićemo da smo uvereni da će Hal razumeti naše nazore. Je li tako, Tanja?"

"Tako je, Vudi. I čestitam ti na dalekovidosti; ta igračkica je bila dobra zamisao."

"Koja igračkica?" upita Vasilij.

"Objasniću ti uskoro. Izvini, Vudi - to je sva šemaka koja mi je ostala. Hoću da sačuvam malo - za onaj trenutak kada se bezbedno nađemo na putu ka Zemlji."

46. ODBROJAVANJE

Niko ne bi u ovo nikad poverovao bez mojih fotosa, pomisli Maks Brajlovski, orbitirajući oko dva broda na razaljini od dva kilometra. Prizor je izgledao neosporno nedoličan, kao da 'Leonov' siluje 'Otkriće'. Kada je sada malo bolje promislio, kruti, zdepasti ruski brod uistinu je delovao muški u poređenju sa tananom, vitkom američkom letelicom. Ali i većina drugih operacija spajanja izazivala je izrazito seksualne primisli, prisetio se da je jedan od prvih kosmonauta - čijeg imena nije mogao da se spomene - bio ukoren zbog odveć slikovitih reči kojima je dočaravao... ovaj, vrhunac svoje misije.

Koliko je mogao da proceni na osnovu pomnog osmatranja, sve je bilo u redu. Na dovođenje u odgovarajući položaj i čvrsto povezivanje dva broda utrošeno je više vremena nego što je bilo predviđeno. Sve to uopšte ne bi bilo moguće da nije bilo jednog od onih upliva sreće koji ponekad - ne uvek - bivaju blagonakloni prema onima koji to zaslužuju. Na 'Leonovu' su za svaki slučaj poneli nekoliko kilometara trake od ugljeničnih vlakana, ne šire od vrpce kojom devojke povezuju kosu, ali i kadre da izdrži opterećenje od mnogo tona. Traka je domišljato trebalo da bude upotrebljena za povezivane blokova sa uređajima za Starijeg brata ukoliko bi svi drugi načini pričvršćivanja zakazali. Ona je sada spajala 'Leonova' i 'Otkriće' u nežan zagrljaj - dovoljno čvrsto, svi su se uzdali, da spreči svako kloparanje i pomicanje sve do ubrzanja od jedne desetine gravitacije, koliko se najviše moglo postići pri punom opterećenju motora.

"Želite li još nešto da proverim pre no što se vratim?" upita Maks.

"Ne", uzvratila Tanja. "Sve je u redu. A i nemamo više vremena na bacanje."

To je bilo tačno. Ukoliko je ono tajanstveno upozorenje bilo ozbiljno - u šta sada niko više nije sumnjao - onda je valjalo otpočeti manevar uzmicanja tokom naredna dvadeset četiri časa.

"U redu - vraćamo 'Ninu' u štalu. Žao mi je zbog toga, stara devojko."

"Uopšte nam nisi kazao da je 'Nina' kobila."

"Ne priznajem to ni sada. A žao mi je što ćemo je ostaviti ovde u svemiru, kao kakvo smeće, samo da bismo dobili nekoliko bednih dodatnih metara u sekundi."

"Oni nam mogu biti i te kako dragoceni kroz nekoliko časova, Makse. U svakom slučaju, ništa ne isključuje mogućnost da jednoga dana neko ponovo dođe ovamo i vrati je do Zemlje."

Čisto sumnjam, pomisli Maks. A možda je, uostalom, baš bilo prikladno ostaviti malu svemirsku kapsulu tu, kao stalni podsetnik na Čovekovu prvu posetu carstvu Jupitera.

Blagim, brižljivo tempiranim impulsima iz kontrolnih mlaznjaka on obiđe 'Ninom' oko velike kugle 'Otkrića' u kojoj je bio smešten modul za održavanje života; njegove kolege na kontrolnom mostu jedva da su ga i pogledale dok je promicao kraj njihovog zakrivljenog prozora. Pred njim se pojavio razjapljeni ulaz u salu za kapsule i on je nežno posadio 'Ninu' na ispruženi krak za pristajanje.

"Uvucite me unutra", reče on čim su reze škljocnule. "Ovo se zove valjano planirana vanbrodska delatnost. Preostao je još čitav kilogram goriva da se 'Nina' poslednji put izveze napolje."

Normalno, nije bilo puno dramatičnosti povodom uključjenja motora u svemiru; stvar nije bila slična vatri i grmljavini - kao i uvek prisutnim rizicima - osobenim za uzletanje sa površine planete. Ukoliko bi nešto pošlo naopako i motori zakazali da razviju puni pogon - ništa za to: stvari bi se sredile naprosto tako što bi uključenje nešto duže potrajao. Ili se moglo sačekati na narednu pogodnu tačku na orbiti da bi se preduzeo ponovni pokušaj.

Ovoga puta, međutim, dok je odbrojavanje teklo ka nuli, napetost na oba broda gotovo je bila opipljiva. Svi su znali da je ovo predstavljalo prvu pravu proveru Halove blagonaklonosti; jedino su Floyd, Karnou i bračni par Orlov bili upućeni u to da postoji i rezervna varijanta. Ali čak ni oni nisu bili potpuno uvereni da će ona upaliti u slučaju nužde.

"Srećno, 'Leonove'", kazala je kontrola misije, tempirajući poruku tako da stigne pet minuta pre paljenja. "Nadamo se da sve teče glatko. A ako vam to ne pričinjava suviše poteškoća, da li biste, molim vas, mogli malo pobliže da osmotrite polutar, na sto

petnaestom stepenu geografske dužine, kada budete zašli za Jupiter. Javila se jedna neobična tamna mrlja tamo - po svoj prilici neko bujanje odozdo; savršeno je okrugla i ima u prečniku gotovo hiljadu kilometara. Liči na senku nekog satelita, ali to ne može biti."

Tanja je kratko uzvratila na poruku, uspevši da u nekoliko krajnje oskudnih reči dočara njihovo potpuno odsustvo zanimanja za meteorologiju Jupitera u ovom trenutku. Kontrola misije ponekad je ispoljavala savršenu genijalnost za netaktičnost i odabiranje pogrešnog časa.

"Svi sistemi dejstvuju normalno", reče Hal. "Dva minuta do paljenja."

Čudno, pomisli Flojd, kako terminologija često nadživi dugo tehnologiju koja ju je iznedrila. Jedino su hemijske rakete bile kadre za paljenje; čak i kada bi vodonik u nuklearnom pogonu ili pogonu na plazmu došao u dodir sa kiseonikom, bio bi odveć topao da bi mogao goreti. Pri takvim temperaturama sva jedinjenja u trenu bi bila razložena na sastavne elemente.

On poče da prebira po pamćenju, tragajući za drugim sličnim primerima. Ljudi - naročito stariji - i dalje su govorili o stavljanju filma u kameru ili benzina u rezervoar kola. Čak se i izraz 'baciti na celuloid' ponekad još mogao čuti u studijima za snimanje - iako se odnosio na tehnologiju zastarelu već dva pokolenja.

"Jedan minut do paljenja."

On se vrati iz prošlosti u sadašnjost. Ovaj minut bio je ključan; već skoro stotinu godina na lansirnim rampama i u kontrolnim centrima to su bili najdužih šezdeset sekundi koji su uopšte postojali. Nebrojeno puta stvar se okončala nesrećom; no, ostali su upamćeni jedino trijumfi. Kakav li će sad ishod biti?

Iskušenje da još jednom zavuče ruku u džep u kome se nalazio aktivator prekidača Hala bilo je gotovo neodoljivo, iako mu je logika neprekidno govorila da ima obilje vremena za popravak. Ukoliko bi Hal zakazao u izvršenju naloženog mu programa, to će predstavljati samo nepovoljnu okolnost - ne i nesreću. Uistinu kritičan trenutak uslediće onda kada budu na rubu Jupiterove atmosfere.

"Šest... pet... četiri... tri... dva... jedan... PALJENJE!"

U prvi mah potisak je bio jedva osetan; bio je potreban skoro

minut da bi se dostiglo puno ubrzanje od jedne desetine gravitacije. Pa ipak, svi su odmah stali da plješču, sve dok ih Tanja nije utišala. Valjalo je obaviti mnoga proveravanja; čak iako Hal bude dao sve od sebe - što je u tom trenutku izgledalo izvesno - postojalo je i dalje mnoštvo stvari koje su mogle zakazati.

Antensko postolje 'Otkrića' - koje je sada izdržavalo najveći deo opterećenja izazvanog inercijom 'Leonova' - uopšte nije bilo projektovano za takvu zloupotrebu. Glavni konstruktor broda, koji je u međuvremenu povučen iz penzije, zaklinjao se da je bezbednosna margina dovoljno široka. Ali nije bila isključena mogućnost da se varao, a i za materijale se znalo da postaju krtiji posle više godina provedenih u svemiru...

Takođe se moglo ispostaviti da trake koje su spajale dva broda nisu najbolje postavljene; one su se mogle istegnuti i olabaviti ili skliznuti. Isto tako, 'Otkriće' možda neće biti kadro da vrši neophodne ispravke putanja zbog decentrirane dodatne mase u vidu hiljadu tona koje nosi 'na krkači'. Flojdu je na pamet padalo desetak stvari koje su im mogle stvoriti ozbiljne poteškoće; malo je bilo utehe u okolnosti poznatoj iz iskustva da se na kraju uvek zbivalo nešto jedanaesto, sasvim nepredviđeno.

No, minuti su stali da protiču bez ikakvih problema; jedini dokaz da motori 'Otkrića' uistinu rade bila je slabašna, potiskom izazvana gravitacija, kao i veoma blago vibriranje koje se prenosilo kroz zidove broda. I Jupiter i dalje su počivali na istom mestu gde su se nalazili i tokom proteklih nedelja, na naspramnim stranama neba.

"Isključenje kroz deset sekundi. Devet-osam-sedam-šest-pet-četiri-tri-dva-SADA!"

"Hvala, Hale. Na dugme." *Neprevodiva igra reči. Izraz 'On the button' (doslovno: 'Na dugme') znači 'u dlaku', 'dobro tempirano' - prim. prev.*

Bio je to još jedan zastareo izraz koji se i dalje nalazio u upotrebi; već najmanje jedno pokolenje, senzorne dirke gotovo u potpunosti su zamenile dugmad. No, ipak, ne u svim slučajevima; Kada bi okolnosti bile kritične, i dalje je bilo najbolje raspolagati takvim kontrolnim uređajem koji se primetno kretao, proizvodeći pri tom fino, zadovoljavajuće klik.

"Potvrđujem", reče Vasilij. "Nema potrebe ni za kakvim ispravkama sve do sredine kursa."

"Oprostimo se od blistavog, egzotičnog loa - sveta iz snova trgovaca nekretninama", reče Karnou. "Svi ćemo biti srećni što ćeš nam nedostajati."

Ponovo počinje da liči na starog Voltera, pomisli Flojd. Tokom poslednjih nekoliko nedelja postao je neobično povučen, kao da mu se nešto vrzmalo po pameti (ali kome nije?). Kako izgleda, provodio je zamašan deo svog inače oskudnog slobodnog vremena u šapatnim razgovorima sa Katerinom: Flojd se jedino nadao da se nije suočio sa nekim medicinskim problemom. U tom pogledu su do sada imali prilično sreće; poslednja stvar koja im je u ovom trenutku bila potrebna bio je neki nesrećni slučaj koji bi nalagao stručnu intervenciju hirurga-zapovednika.

"Nije pošteno to što kažeš, Voltere", primeti Brajlovski. "Počelo je da mi se dopada ovo mesto. Baš bi bilo zgodno ploviti onim jezerima lave."

"A šta kažete na vulkanski roštilj?"

"Ili na pravo kupanje u rastopljenom sumporu?"

Svi su postali razgaljeni, čak pomalo histerični od olakšanja. Iako je još bilo prerano da se odahne, budući da im je tek predstojala najkritičnija faza manevra uzmicanja, ipak je uspešno prebrođen prvi korak na dugom putovanju kući. Bio je to više nego dovoljan razlog za malo i skromno davanje oduška.

Proslava, međutim, nije dugo potrajala, budući da je Tanja ubrzo izdala zapovest da svi oni čije prisustvo nije nužno pođu da se malo odmore - a ako je moguće i odspavaju - i pripreme za susret sa Jupiterom od koga ih je razdvajalo još samo devet časova. Pošto oni na koje se ova naredba odnosila nisu bili baš hitri u njenom izvršavanju, Saša ih je poterao sa mesta gde su se zatekli, uzviknuvši: "Visićete zbog ovoga, vi buntovnički psi!" Pre samo dve večeri svi su, opuštanja radi, uživali u četvrtoj verziji filma 'Pobuna na brodu Baunti', za koju je među istoričarima kinematografije vladalo jednodušno uverenje da u njoj igra najuspešniji kapetan Blaj još od vremena znamenitog Čarlsa Lotona.

Javili su se, doduše, ne odveć glasni predlozi da se Tanja osujeti

u gledanju ovog filma, kako posle projekcije ne bi došla do nekih novih zamisli.

Posle nekoliko nemirnih časova u svojoj čauri Flojd odustade od nastojanja da zaspi i otisnu se do osmatračke palube. Jupiter je u međuvremenu postao znatno veći i lagano je čilio dok su brodovi hitali ka tački najvećeg približenja planeti povrh noćne strane. Veličanstven, srpast disk ispoljavao je takvo raznovrsje pojedinosti - pojasevi oblaka, mrlje svih boja od zaslepljujuće bele do crvene poput cigle, tamna kuljanja iz neznanih dubina, ciklonski oval velike crvene mrlje - da oko sve to nikako nije moglo apsorbovati. Okrugla, tamna senka jednog meseca - po svoj prilici Evrope, pomisli Flojd - bila je tu u prolazu. Sada je poslednji put posmatrao taj neverovatni prizor; iako je morao da bude u punoj formi kroz šest časova, predstavljalo je pravi zločin tračiti ove dragocene trenutke na spavanje.

Gde li se dela ona mrlja za koju ih je kontrola misije zamolila da je osmotre? Trebalo bi da se već pojavi na vidiku, ali Flojd nije bio siguran da će se moći videti golim okom. Vasilij je sigurno odveć zauzet da bi se baktao oko toga; možda bi on mogao pomoći tako što bi se malo bavio amaterskom astronomijom. Uostalom, postojalo je jedno kratko vreme pre svega tridesetak godina kada je zarađivao za život kao profesionalac na tom polju.

On stavi u pogon kontrole glavnog teleskopa prečnika pedeset centimetara - srećom, vidno polje nije bilo zaprečeno pripojenim trupom 'Otkrića' - i stade da klizi po polutaru uz srednji stepen uvećanja. I ubrzo ugleda ono što je tražio: upravo se pomaljalo iza ruba diska.

Silom prilika, Flojd je tog časa bio jedan od deset najvećih stručnjaka za Jupiter u Sunčevom sistemu; ostalih devet radilo je ili spavalo oko njega. Odmah je shvatio da postoji nešto veoma neobično u vezi sa tom mrljom; bila je toliko crna da je ličila na rupu probušenu kroz oblake. Sa mesta odakle je osmatrao izgledalo je da je posredi elipsa oštih ivica; Flojd je pretpostavio da bi, viđena pravo odozgo, bila savršeni krug.

Načinio je nekoliko snimaka, a onda povećao razlučnu moć do najvišeg stepena. Jupiterovo brzo okretanje oko vlastite ose već je

dovelo formaciju u jasno vidno polje; što ju je duže posmatrao, Flojd je postajao sve zbunjeniji.

"Vasilij", pozva on preko interkoma, "ako možeš da se odvojiš od posla samo minut - baci pogled na monitor teleskopa od pedeset centimetara."

"Šta posmatraš? Je li važno? Proveravam orbitu."

"Samo ti radi svoj posao. Nema žurbe. No, pronašao sam onu mrlju o kojoj je izvestila kontrola misije. Izgleda krajnje neobično."

"Do vraga! Potpuno sam je smetnuo s uma. Baš smo ti mi neka fina osmatračka družina kad oni momci sa Zemlje treba da nam kažu gde da gledamo. Daj mi još samo pet minuta - nikud neće pobeći."

Siguro da neće, pomisli Flojd; štaviše, postaće jasnija. Međutim, nije bilo toliko sramno prevideti nešto što su uočili zemaljski - ili lunarni - astronomi. Jupiter je, naime, veoma veliki, oni su bili veoma zauzeti, a teleskopi na Mesecu i na orbiti oko Zemlje raspolagali su stotinu puta većom razlučnom moći od uređaja koji je on sada koristio.

No, stvari su postajale sve neobičnije. Flojdu se prvi put javi neodređeno osećanje nelagodnosti. Sve do tog trenutka uopšte mu nije palo na um da bi mrlja mogla biti i nešto drugo, a ne samo prirodna formacija - neki trik Jupiterove neverovatno složene meteorologije. Sada je počeo da sumnja u to.

Bila je tako crna, poput same noći. I tako simetrična; kada je ušla u jasno vidno polje, postalo je očigledno da je posredi savršen krug. No, ipak nije bila oštro omeđena; rubovi su bili neobično zamučeni, kao da su stajali malo izvan žiže.

Da li je posredi bilo dejstvo uobrazilje ili je stvarno stala da raste, čak primetno? Izvršio je brzu procenu i zaključio da stvar sada ima u prečniku dve hiljade kilometara. Bila je tek neznatno manja od još vidljive senke Evrope, ali i toliko tamnija da se nikako nije mogla zameniti sa ovom.

"Da pogledamo", reče Vasilij tonom koji je odavao udostojenje. "Šta misliš da si pronašao? Oh..." Glas mu zamuknu u tišinu.

To je ono, pomisli Floj, uz iznenadnu ledenu odlučnost.

Ma šta predstavljalo...

47. ZAVRŠNO PROLETANJE

No, kada je bolje promislio, pošto je minula prvobitna pometenost, bilo je teško razabrati kako jedna sve šira crna pega na pročelju Jupitera može predstavljati opasnost. Bila je, doduše, izuzetna - neobjašnjiva - ali ipak ne i toliko važna kao ključna zbivanja koja su sada stajala udaljena svega sedam časova u budućnost. U ovom času jedino je bilo važno uspešno uključiti motore na perijovu, a za proučavanje tajanstvenih crnih mrlja imaće na raspolaganju obilje vremena kada se budu bezbedno našli na putu kući.

Isto je važno i za odlaženje na počinak; Flojd je ubrzo odustao od svih pokušaja da zaspi. Premda je osećanje opasnosti - bar poznate opasnosti - bilo znatno umerenije nego prilikom prvog približenja Jupiteru, budnog ga je držala mešavina uzbuđenja i zebnje. Uzbuđenje je bilo prirodno i razumljivo; zebnja je imala složenije uzroke. Flojd se držao pravila da nikad ne brine o zbivanjima na čiji tok nikako ne može da utiče; sve spoljnje pretnje ispoljiće se u svoje vreme i on će se tek tada uhvatiti ukoštac sa njima. No, ipak nije mogao odagnati sve brige oko toga da li su preduzeli svaku neophodnu meru da obezbede brodove.

Izuzmu li se mehanički kvarovi, postojala su dva glavna izvora mogućih neprilika. Iako trake koje su povezivale 'Leonova' i 'Otkriće' nisu ispoljavale težnju da skliznu, njih je tek trebalo staviti na najjače iskušenje. Gotovo podjednako kritičan biće i trenutak razdvajanja, kada na nelagodno maloj razdaljini budu upotrebljeni najslabiji među eksplozivnim nabojima, prvobitno predviđeni da protresu Starijeg brata. A, razume se, bio je tu i Hal...

Manevar izlaska sa orbite obavio je besprekorno tačno. Izveo je mnoštvo simulacija poniranja u Jupiterovu atmosferu, uzevši pri tom u obzir iskorišćenje i poslednje kapi goriva 'Otkrića', bez ikakvih komentara ili primedbi. Iako mu je Čandra, doduše, pomno objasnio, saglasno dogovoru, šta pokušavaju da urade, ostalo je otvoreno pitanje da li je Hal uistinu shvatio šta se događa.

Flojda je sve silnije morila jedna briga koja je tokom nekoliko

prethodnih dana prerasla gotovo u opsednutost. Zamišljao je kako sve teče besprekorno, kako su dva broda već prevalila polovinu završnog manevra, kako ogroman Jupiterov disk ispunjava nebo na svega nekoliko stotina kilometara pod njima - a onda Hal najednom elektronski pročisti grlo i kaže: "Dr Čandra, da li biste mi zamerili ako vas nešto upitam?"

No, stvari se nisu odigrale baš tako.

Velika crna mrlja, kako je neizbežno nazvana, brzo je nestala sa vidika zbog Jupiterovog hitrog okretanja. Kroz nekoliko časova brodovi koji su i dalje ubrzavali sustići će je negde povrh noćne strane planete, ali ovo je bila poslednja prilika da se izbliza osmotri po danu.

I dalje je rasla izuzetnom brzinom; za poslednja dva sata površina joj se više nego udvostručila. Izuzme li se okolnost da je, dok se širila, ostajala crna, veoma je podsećala na lokvu mastila koja se razućuje u vodi. Njene međe - koje su se sada u Jupiterovoj atmosferi razmicale gotovo brzinom zvuka - još su izgledale neobično zamućene i izvan žiže; pri najvećoj razlučnoj moći brodskog teleskopa razlog ove pojave postao je najzad očigledan.

Za razliku od velike crvene mrlje, velika crna mrlja nije predstavljala jednoobrazno ustrojstvo; bila je sazdana od mnoštva sićušnih tačaka, slično novinskoj fotografiji viđenoj kroz uveličavajuće staklo. Na najvećem delu površine tačke su bile toliko gusto zbijene da su se gotovo dodirivale, ali na ivicama su postajale sve razmaknutije, tako da se mrlja okončavala pre sivkastom polusenkom nego oštrom granicom.

Mora da je bilo gotovo milion tih tajanstvenih tačkica, koje su izgledale upadljivo izdužene - pre elipse nego krugovi. Katerina, najnemaštovitija osoba na brodu, sve je iznenadila izjavom da joj čitava stvar izgleda kao da je neko uzeo vreću pirinča, obojio ga u crno i prosuo po pročelju Jupitera.

Sunce je stalo da zalazi za ogroman luk dnevne strane koji se brzo sužavao, dok je 'Leonov' po drugi put hitao ka Jupiterovoj noći na sastanak sa sudbinom. Kroz manje od trideset minuta otpočeće završno uključenje, a onda će se stvari zbivati veoma brzo.

Flojd se zapita da li bi trebalo da se pridruži Čandri i Karnouu koji su dežurali na 'Otkriću'. Ali nije postojalo ništa u čemu je mogao biti od pomoći; ukoliko bi iskrslo nešto nepovoljno, samo bi smetao svojim prisustvom. Prekidač se nalazio u Karnouovom džepu, a Flojd je znao da njegov mlađi kolega znatno hitrije reaguje od njega. Ukoliko bi Hal ispoljio i najmanji znak neobičnog ponašanja, mogao je biti isključen za manje od jedne sekunde; ali Flojd je bio uveren da takve krajnje mere neće biti neophodne. S obzirom na to da su Čandri date odrešene ruke, on je u potpunosti saradivao na pripremanju postupka za preuzimanje kontrola, ukoliko bi se kakvim nesrećnim obrtom pojavila potreba za tim. Flojd nije sumnjao u to da se njemu moglo pokloniti poverenje da će izvršiti svoju dužnost - ma koliko bude žalio što se to pokazalo nužno.

Karnou, međutim, nije delio to uverenje. Bio bi srećniji, kazao je Flojdu, da je preuzeo i dodatne mere u vidu drugog prekidača - za Čandru. U međuvremenu, nije bilo ničega što se moglo učiniti osim čekanja i posmatranja kako se približava pokrov oblaka na noćnoj strani; oblaci su bili slabašno vidljivi zahvaljujući odraženoj svetlosti satelita u prolazu, sjajnosti fotohemijskih reakcija i učestalim titanskim blescima munja u olujnim nepogodama prostranijim od cele Zemlje.

Sunce zgasnu iza njih, zaklonjeno za svega nekoliko sekundi ogromnim globusom kome su se sada tako brzo primicali. Kada ga ponovo budu ugledali, već će se bezbedno nalaziti na putu kući.

"Dvadeset minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni."

"Hvala, Hale."

Pitam se da li je Čandra bio sasvim iskren, pomisli Karnou, kada je kazao da će se Hal pomesti ako bilo ko drugi bude razgovarao sa njim. Ja sam često pričao sa njim, kada nikoga nije bilo u blizini, i on me je uvek savršeno razumeo. No, sada više nije preostalo mnogo vremena za prijateljsko ćaskanje, premda bi to pomoglo da malo popusti napetost.

Šta Hal stvarno misli - ako uopšte nešto misli - o misiji? Čitavog života Karnou je izbegavao apstraktna, filozofska pitanja: ja čvrsto verujem jedino u zavrtnje i matice, često je tvrdio, premda ni jednih ni drugih nema premnogo na jednom svemirskom brodu. Ranije bi

se nasmejao toj zamisli, ali sada su ga počele moriti sumnje: da li je Hal osećao da će ubrzo biti napušten i, ako je tako, da li će se tome usprotiviti? Karnou je gotovo posegao za prekidačem u džepu, ali se u poslednji čas uzdržao. Već je toliko puta načinio tu kretnju da je Čandra mogao postati podozriv.

Po stoti put se preslišao, ponavljajući redosled zbivanja koja je trebalo da se odigraju tokom narednog časa. U trenutku kada i poslednje zalihe goriva na 'Otkriću' budu iscrpene oni će isključiti sve osim ključnih sistema i kroz spojnu cev pohitaće do 'Leonova'. Potom će uslediti razdvajanje, eksplozivni naboji biće detonirani, brodovi će se razmaći jedan od drugoga - i motori na 'Leonovu' staviće se u pogon. Do razdvajanja je moralo doći, ako sve bude teklo prema planu, upravo u času kada se budu nalazili na najmanjoj razdaljini od Jupitera; na taj način, u najvećoj meri će iskoristiti gravitacionu darežljivost džinovske planete.

"Petnaest minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni."

"Hvala, Hale."

"Uzgred", umeša se Vasilij sa drugog broda. "Ponovo sustižemo veliku crnu mrlju. Pitam se možemo li videti nešto novo."

Nadam se da ne možemo, pomisli Karnou; ionako imamo pune ruke posla u ovom trenutku. No, on ipak baci letimičan pogled na sliku koju je Vasilij prenosio na monitoru teleskopa.

U prvi mah nije mogao da razabere ništa drugo osim slabašno svetlucave noćne strane planete; a onda, na obzorju, ugleda zbog perspektive skraćen krug dublje tame. Hitali su ka njemu neverovatnom brzinom.

Vasilij poveća osvetljenost slike i ona magično blesnu. Konačno, velika crna mrlja razloži se u mnoštvo istovetnih elemenata...

Blagi Bože, pomisli Karnou, ne mogu da poverujem u ovo !

Začuo je uzvike iznenađenja sa 'Leonova': svi su ostali uzeli udela u istom otkrovenju istog trenutka.

"Dr Čandra", reče Hal, "beležim snažne glasovne amplitude stresa. Postoji li neki problem?"

"Ne, Hale", hitro uzvratila Čandra. "Misija ima normalan tok. Samo smo doživeli jedno iznenađenje - to je sve. Šta ti misliš o slici na monitorskom kolu šesnaest?"

"Vidim noćnu stranu Jupitera. Postoji jedno kružno područje, prečnika tri hiljade dve stotine pedeset kilometara, koje je gotovo u potpunosti prekriveno pravougaonim telima."

"Koliko ih ima?"

Usledila je sasvim kratka pauza pre no što je Hal izbacio brojku na video displej:

1.355.000 plus/minus 1.000

"A da li ih prepoznaješ?"

"Da. Istovetni su po veličini i obliku sa objektom koji nazivate Stariji brat. Deset minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni."

Moji nisu, pomisli Karnou. Vražja stvar se, dakle, spustila na Jupiter gde je stala da se razmnožava. Postojalo je nešto istovremeno komično i zlokobno oko ove pošasti crnih monolita; osim toga, pomela ga je i iznenadila okolnost da mu se ta neverovatna slika na monitorskom ekranu učinila nelagodno poznata.

Razume se - to je bilo posredi! To mnoštvo istovetnih pravougaonika podsećaloga je na - domine. Pre više godina video je jedan dokumentarac u kome je ekipa pomalo ćaknutih Japanaca strpljivo naređala milion domina na takav način da kada se prva obori sve ostale u nizu neumitno slede njen primer. Razvrstali su kolonu u složene obrasce, tako da je delimično išla ispod vode, delom uz i niz male stepenice, a bile su naslagane i uporedne kolone koje su prilikom padanja obrazovale slike i šare. Bile su potrebne nedelje da se sve postave; Karnou se prisetio kako su neočekivani zemljotresi u nekoliko navrata osujetili poduhvat, a kada je on končno uspeo, padanje domina od prve do poslednje potrajalo je više od sata.

"Osam minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni. Dr Čandra - smem li nešto da predložim?"

"O čemu je reč, Hale?"

"Posredi je veoma neobična pojava. Zar ne mislite da bi bilo bolje da odustanemo od odbrojavanja, kako biste mogli da je proučite?"

Na 'Leonovu', Flojd stade da se hitro kreće ka komandnom

mostu. Možda će biti potreban Tanji i Vasiliju. A da i ne pominje Čandru i Karnoua - kakva situacija! Pretpostavimo da Čandra stane na Halovu stranu? Ako to učini - obojica bi mogla biti u pravu! Uostalom, zar upravo to nije bio glavni razlog što su došli ovamo?

Ako zaustave odbrojavanje, brodovi će načiniti krug oko Jupitera i vratiti se u istu tačku kroz devetnaest časova. Dodatno zadržavanje od devetnaest časova ne bi stvorilo nikakve probleme; samo da nije bilo onog zagonetnog upozorenja i on bi se silno založio za to.

No, tu posredi nije bilo samo upozorenje. Pod njima se nalazila planetna zaraza koja se širila pročeljem Jupitera. Možda su uistinu uzimali pred najneobičnijom pojavom u istoriji nauke. No, čak i tako, više je voleo da je proučava sa bezbednije udaljenosti.

"Šest minuta do paljenja", reče Hal. "Svi sistemi nominalni. Spreman sam da zaustavim odbrojavanje ako se slažete. Dopustite mi da vas podsetim da je moje glavno uputstvo da proučim sve u prostoru Jupitera što možda stoji u vezi sa inteligencijom."

Flojd je odveć dobro prepoznao ovu rečenicu: sam ju je napisao. Poželeo je da je sada nekako odagna iz Halovog pamćenja.

Trenutak kasnije stigao je do mosta i pridružio se bračnom paru Orlov. Oboje mu uputiše pogled pun brižnosti i uzbunjenosti.

"Šta preporučuješ?" upita Tanja brzo.

"Sad se Čandra pita, bojim se. Mogu li da razgovaram sa njim na privatnoj vezi?"

Vasilij mu pruži mikrofon.

"Čandra? Pretpostavljam da Hal ovo ne čuje?"

"Tako je, dr Flojd."

"Morate brzo govoriti. Ubedite ga da se odbrojavanje mora nastaviti, da mi cenimo njegov... ovaj, naučni polet - da, to je prava reč - kažite mu da smo uvereni da će biti kadar da obavi posao bez naše pomoći. Mi ćemo, razume se, sve vreme ostati u vezi sa njim."

"Pet minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni. I dalje čekam vaš odgovor, dr Čandra."

Svi ga čekamo, pomisli Karnou, samo jedan metar udaljen od naučnika. A ako već budem morao konačno da pritisnem to dugme, stvar će doći kao olakšanje. Štaviše, veoma će mi prijati.

"Vrlo dobro, Hale. Nastavi da odbrojavaš. Imamo puno poverenje

u tvoju kadrost da preduzmeš proučavanje svih pojava u prostoru Jupitera bez našeg nadzora. Naravno, bićemo u vezi sa tobom sve vreme."

"Četiri minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni. Obavljeno stavljanje pod pritisak rezervoara sa gorivom. Voltaža spremna na aktivatoru plazme. Jeste li sigurni da ste doneli ispravnu odluku, dr Čandra? Ja uživam u tome da saradujem sa ljudskim bićima i sa njima imam podsticajne odnose. Položaj broda ispravljen za nula zarez jedan miliradijan."

"I mi uživamo u saradnji sa tobom, Hale. To ćemo i dalje činiti, čak i ako budemo udaljeni milionima kilometara."

"Tri minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni. Proverena zaštita od zračenja. Postoji problem vremenskog razmaka, dr Čandra. Može se pokazati neophodno da se posavetujemo bez ikakvog odlaganja."

Ovo je suludo, pomisli Karnou, držeći ruku stalno blizu prekidača. Stvarno verujem da je Hal - usamljen. Je li ovde možda posredi oponašanje nekog dela Čandrine ličnosti, na šta uopšte nismo posumnjali?

Svetla tako neopazice žmirnuše da je to mogao zapaziti samo neko ko je veoma dobro upućen u sve moguće nepravilnosti ponašanja 'Otkrića'. Uzrok je mogao biti dobar ili rđav - početak postupka paljenja plazme, ili njegov prekid...

Odvažio se da baci brz pogled prema Čandri; lice malog naučnika bilo je zgrčeno i zbunjeno i Karnou gotovo prvi put oseti istinsku naklonost prema njemu kao prema jednom ljudskom biću. Tog časa mu pade na um izuzetna informacija koju mu je Flojd poverio - Čandrin predlog da ostane na brodu i pravi Halu društvo tokom trogodišnjeg povratnog putovanja. Nije više čuo da se pominje ta zamisao; sva je prilika da je posle upozorenja bila sasvim zaboravljena.

Ali možda je Čandra ponovo došao u iskušenje; ako je to tako, onda on više ništa nije mogao preduzeti u ovoj fazi. Nije više bilo vremena da se obave neophodne pripreme, čak i kada bi se zadržali još jednu orbitu i odložili odlazak posle krajnjeg roka, što Tanja posle svega što se sada dogodilo svakako ne bi dozvolila.

"Hale", prošapta Čandra toliko tiho da ga je Karnou jedva čuo.

"Moramo da odemo. Nemam vremena da ti izložim sve razloge, ali uveravam te da je tako."

"Dva minuta do paljenja. Svi sistemi nominalni. Završni postupak otpočeo. Žao mi je što niste u prilici da ostanete. Možete li mi navesti bar neke od razloga, po redu važnosti?"

"Ne za dva minuta, Hale. Nastavi odbrojavanje. Sve ću ti objasniti kasnije. Još nam je preostalo više od jednog sata... zajedno."

Hal ništa nije odgovorio. Tišina je potrajala. Objava koja je trebalo da usledi u minut do paljenja izvesno je izostala...

Karnou baci pogled na časovnik. Blagi Bože, pomisli on, Hal je propustio čas! Je li obustavio odbrojavanje?

Karnou nesigurno pođe rukom prema prekidaču. Šta da radim sad? Voleo bih da Flojd kaže nešto, do vraga, ali on se verovatno boji da samo ne pogorša stvari...

Čekaću do nultog časa - ne, nije tako kritično, recimo još jedan dodatni minut - a onda ću ga cviknuti i preći ćemo na ručne komande...

Negde iz velike daljine oglasi se slabašan, zviždavi pisak, sličan zvuku tornada koji promiče negde tik ispod obzorja. 'Otkriće' počeo da vibrira; javi se prvi nagoveštaj gravitacije koja se vraćala.

"Paljenje", reče Hal. "Pun potisak kroz petnaest sekundi."

"Hvala, Hale", uzvratila Čandra.

48. POVRH NOĆNE STRANE

Hejvudu Flojdu, koji se nalazio na najjednom neobičnom - zbog prestanka bestežinskog stanja - komandnom mostu 'Leonova', sled događaja više je ličio na klasičnu usporenu noćnu moru nego na stvarnost. Samo jednom ranije u životu našao se u sličnoj situaciji - dok je sedeo na stražnjem sedištu kola koja su počela da se nekontrolisano kližu po vlažnom kolovozu. Iskusio je tada isto osećanje potpune bespomoćnosti - praćeno pomišlju: sve ovo nije važno - u stvari, ne događa se meni.

Pošto je sada otpočeo postupak paljenja, raspoloženje mu se promenilo; sve je ponovo izgledalo stvarno. Ispalo je u dlaku onako kao što su i planirali; Hal ih je bezbedno poveo natrag ka Zemlji. Sa svakim minutom koji bi minuo budućnost bi im postajala sve izglednija. Napetost je lagano stala da popušta u Flojdu, iako je i dalje bio na oprezu u vezi sa svime što se zbivalo oko njega.

Po uistinu poslednji put - a kada će ma koji drugi čovek ponovo doći ovamo? - on je leteo povrh noćne strane najveće među planetama, koja je zapremala prostor dovoljan da u njega stane hiljadu Zemalja. Brodovi su se tako okrenuli da se 'Leonov' našao između 'Otkrića' i Jupitera, što je omogućilo neometan pogled na tajanstveno svetlucaj predeo oblaka. Još i sada, na desetine uređaja pomno je snimalo i ispitivalo; kad oni budu otišli, Hal će nastaviti taj posao.

Budući da je neposredna kriza minula, Flojd je oprezno 'sišao' sa komandnog mosta - kako je bilo neobično osetiti ponovo težinu, čak i ako je iznosila svega deset kilograma! - i pridružio se Ženji i Katerini u osmatračnici. Ako se izuzmu veoma prigušene crvene svetiljke, koje su bile uključene za slučaj opasnosti, prostorija je bila potpuno zamračena, tako da se prisutnima ukazala prilika da se dive neuporedivom prizoru noćnih predela. Bilo mu je žao Maksa Brajlovskog i Saše Kovaljeva, koji su sedeli u vazdušnoj komori odeveni u skafandre, bez mogućnosti da uživaju u ovom čudesnom spektaklu. Oni su morali biti spremni da u datom trenutku smesta iziđu napolje i preseku trake koje su povezivale dva broda - ukoliko

bi zakazao neki od eksplozivnih naboja.

Jupiter je ispunjavao celo nebo; bio je udaljen pukih pet stotina kilometara, tako da su mogli da vide tek sićušan deo njegove površine - ne više od područja Zemlje koje bi se moglo obuhvatiti pogledom sa visine od pedeset kilometara. Kako su mu se oči privikavale na prigušenu svetlost, koja je najvećim delom bila odražena sa ledene kore daleke Evrope, Flojd je postepeno uspevao da razabere iznenađujuće veliki broj pojedinosti. Nije bilo boja na donjem nivou osvetljenosti - izuzme li se tračak crvenog tu i tamo - ali pojasevima išarano ustrojstvo oblaka izgledalo je veoma upadljivo, a on je uspeo da uoči i rub jedne male ciklonske oluje koja je podsećala na ovalno ostrvo prekriveno snegom. Velika crna mrlja odavno je ostala za njima i oni će je ponovo videti tek kada dobrano budu odmakli na putu kući.

Dole, među oblacima, povremeno bi zablistale eksplozije svetlosti, od kojih je većina očigledno nastala pri pojavama što su odgovarale jovijanskim olujnim nepogodama. Ali postojali su i drugi sjajevi i prasci blistavosti koji su bili dugotrajniji i čije je poreklo bilo neizvesnije. Ponekad bi stali da se razmiču prstenovi svetlosti poput talasa izazvanih udarom, što kreću iz jednog središnjeg izvora; takođe su se s vremena na vreme javljali rotirajući snopovi i ventilatori. Bilo je potrebno tek malo mašte da se zamisli kako je to dokaz postojanja tehnološke civilizacije dole među oblacima - svetlosti gradova, farovi aerodroma. Ali ispitivanja vršena radarom i posredstvom balona odavno su pokazala da se hiljadama i hiljada kilometara dole ne nalazi ništa čvrsto, sve do samog nedosežnog jezgra džinovske planete.

Ponoć na Jupiteru! Poslednji pogled izbliza predstavljao je čarobnu međuigru koju će pamtiti do kraja života. Tim više je mogao da uživa u prizoru što sada, sasvim izvesno, ništa više nije moglo da zakaže; ali čak i ako bi se to dogodilo, on ne bi imao razloga da sebe okrivljuje zbog toga. Učinio je sve što je bilo u njegovoj moći da obezbedi uspešan ishod.

Bilo je veoma tiho u osmatračnici; Niko nije imao želju da govori dok je pokrov oblaka promicao brzo pod njima. Svakih nekoliko minuta Tanja ili Vasilij objavili bi u kojoj je fazi uključenje motora;

kada se primakao kraj razdoblja rada potisnika na 'Otkriću', napetost je ponovo počela da raste. Ovo je bio kritičan trenutak - a niko nije tačno znao kada će on uslediti. Javile su se neke sumnje u pogledu tačnosti uređaja za merenje raspoložive količine goriva, kao i toga da će ono moći da se u potpunosti iskoristi.

"Predviđen prestanak rada kroz deset sekundi", reče Tanja. "Voltere, Čandra - pripremite se za povratak. Makse, Vasilij - budite pripravnici u slučaju da se javi potreba. Pet... četiri... tri... dva... jedan... nula!"

Nije bilo nikakve promene; slabašan urlik motora 'Otkrića' i dalje je dopirao do njih kroz debele zidove dva trupa, a i masa izazvana potiskom još im je dejstvovala na udove. Imamo sreće, pomisli Flojd; pokazivači u svakom slučaju mora da su blizu nule. Svaki dodatni sekund pogona predstavlja pravi dar; to čak može značiti razliku između života i smrti. A i kako je neobično slušati odbrojavanje unapred, a ne unazad!"

"...pet sekundi... deset sekundi... trinaest sekundi. Gotovo - srećna trinaestica!"

Vratiše se bestežinsko stanje i tišina. Na oba broda uslediše kratki odušci veselja. No, radovanje nije uzelo maha zato što je još mnogo toga valjalo obaviti - i to brzo.

Flojd je došao u iskušenje da ode do vazdušne komore kako bi čestitao Čandri i Karnouu čim stupe na brod. Ali tamo bi samo smetao; u vazdušnoj komori biće veoma tesno, budući da su se tu Maks i Saša pripremali za moguć izlazak i da je valjalo otkaçiti cev što je spajala dva broda. Sačekaće u osmatračnici da pozdravi junake kada se budu vratili.

Sada je mogao još malo da odahne - možda negde između osmog i sedmog podeoka na lestvici do deset. Prvi put posle mnogo sedmica mogao je potpuno da smetne s uma radio-prekidač. Više neće biti potreban, budući da je Hal besprekorno obavio svoju dužnost. Čak i kada bi sada hteo, više ni na koji način nije mogao da osujeti misiju, s obzirom na to da su bile utrošene i poslednje zalihe goriva 'Otkrića'.

"Svi na brodu", objavi Saša. "Ulazi zabravljene. Aktiviraću naboje."

U času kada su eksplozivni detonirani nije se začuo ni najslabiji

zvuk, što je Flojda iznenadilo; očekivao je da će se izvesna buka preneti kroz trake, zategnute poput čeličnih užadi, koje su povezivale dva broda. Ali nije bilo sumnje da su one prekinute kao što je planirano, budući da se 'Leonov' nekoliko puta slabašno protresao, kao da ga je neko spolja kucnu po trupu. Minut kasnije Vasilij stavi u pogon mlaznice za ispravljanje položaja, a onda ih brzo isključi.

"Slobodni smo!" uzviknu on. "Saša, Makse - nije potrebna vaša intervencija! Svi u ležaljke - paljenje kroz sto sekundi!"

Jupiter je sada odmicao, a jedno novo, neobično obličje pojavilo se sa druge strane prozora - dugačak, kosturasti okvir 'Otkrića' čija su navigaciona svetla i dalje sijala dok se udaljavao od njih, ulazeći u istoriju. Nije bilo vremena za sentimentalna opraštanja; za manje od jednog minuta biće uključen pogon 'Leonova'.

Flojd još nije imao prilike da ga čuje u punoj silini; pozeleo je da zaštiti uši od tutnjavog urlika koji sada kao da je ispunjavao celu Vaseljenu. Projektanti 'Leonova' nisu traćili korisni teret na zvučnu izolaciju koja bi bila od koristi samo tokom nekoliko sati putovanja predviđenog da traje godinama. A i vlastita težina sada mu je izgledala ogromna - premda je dostizala jedva četvrtinu one vrednosti sa kojom se nosio čitavog pređašnjeg života.

Kroz samo nekoliko minuta 'Otkriće' se izgubilo u tami za njima, premda se bleskanje njegovog pozicionog fara moglo videti sve dok brod nije zašao za obzorje. Još jednom, reče Flojd u sebi, kružim oko Jupitera - ovog puta stičući brzinu, a ne gubeći je. On baci pogled prema Ženji, koja je bila jedva vidljiva u tami, pritiskajući nos uz osmatrački prozor. Da li se i ona u ovom času seća prošlog navrata, kada su sticajem okolnosti delili ležaljku? Sada nije bilo opasnosti od pretvaranja u pepeo; u najmanju ruku, ta je sudbina neće užasnuti. U svakom slučaju, izgledala je kao znatno samopouzdanija i vedrija osoba, nesumnjivo zahvaljujući Maksu - a možda i Volteru.

Mora da je postala svesna njegovog ispitivačkog pogleda, budući da se okrenula, osmehnula, a onda pokazala prema predelu oblaka koji je promicao ispod njih.

"Pogledaj!" povika mu ona na uho. "Jupiter ima jedan novi mesec!"

Šta to pokušava da kaže? - upita se Flojd. Njen engleski i dalje nije bio najbolji, ali ipak nikako nije mogla pogrešiti kod jedne tako jednostavne rečenice. Siguran sam da sam je dobro čuo - ali ona pokazuje nadole, a ne nagore...

A onda shvati da je predeo neposredno pod njima najednom postao znatno svetliji; sada je uspevao da razabere čak i žute i zelene prelive koji su ranije bili potpuno nevidljivi. Nešto znatno blistavije od Evrope počelo je da osvetljava Jupiterove oblake.

Sam 'Leonov', mnogo puta sjajniji od Jupiterovog podnevnog Sunca, doneo je lažnu zoru svetu koji je zauvek napuštao. Stotinu kilometara dugačak rep usijane plazme vukao se iza broda, kako je izduvnik Saharovljevog pogona izbacivao preostalu energiju u vakuum svemira.

Vasilij je nešto objavljivao, ali reči se uopšte nisu mogle razabrati. Flojd baci pogled na časovnik; da, upravo bi sad trebalo da bude. Dostigli su drugu kosmičku brzinu u odnosu na Jupiter. Džin ih se više nikada neće domoći.

A onda, hiljadama kilometara ispred, veliki luk blistave svetlosti pojavi se na nebu - prvi nagoveštaj prave Jupiterove zore, podjednako pun obećanja kao i neka duga na Zemlji. Nekoliko sekundi kasnije Sunce iskoči da ih pozdravi - veličanstveno Sunce koje će sada iz dana u dan postajati sve svetlije i bliže.

Još nekoliko minuta postojanog ubrzanja i 'Leonov' će biti neopozivo lansiran na dugo putovanje kući. Flojda obuze silno osećanje olakšanja i opuštanja. Nepromenljivi zakoni nebeske mehanike provešće ga kroz unutrašnji Sunčev sistem, mimo prepletenih orbita asteroida, mimo Marsa - ništa ga više nije moglo sprečiti da stigne do Zemlje.

U ponesenosti trenutka potpuno je izgubio iz vida tajanstvenu crnu mrlju koja se širila pročeljem Jupitera.

49. PROŽDIRAČ SVETOVA

Videli su je ponovo sledećeg jutra, po brodskom vremenu, kada je izbila na dnevnu stranu Jupitera. Površina tame sada se proširila, prekrivši već zamašan deo planete, i oni su najzad došli u priliku da je natenane i podrobno proučavaju.

"Znate li na šta me ovo podseća?" reče Katerina. "Na virus koji napada ćeliju. Na način na koji jedna faga ubrizgava svoj DNK u bakteriju, a zatim se razmnožava sve dok je potpuno ne zaposedne."

"Da li ti to misliš", upita Tanja sa nevericom, "da 'Zagadka' jede Jupiter?"

"U svakom slučaju, tako izgleda."

"Nije nikakvo čudo što Jupiter počinje da izgleda bolestan. Ali vodonik i helijum nisu baš odveć hranljivi, a u toj atmosferi nema mnogo čega drugog. Samo nekoliko postotaka ostalih elemenata."

"Što iznosi nekoliko kvadriliona tona sumpora, ugljenika, fosfora i svega ostalog na nižem kraju periodnog sistema elemenata", primeti Saša. "U svakom slučaju, ovde imamo posla sa tehnologijom koja je kadra da učini verovatno sve što se ne kosi sa zakonima fizike. Ako vam na raspolaganju stoji vodonik, šta vam je još potrebno? Dovoljno je znati kako, pa iz njega sintetisati sve ostale elemente."

"Da troše Jupiter - to je sigurno", reče Vasilij. "Pogledajte ovo."

Krajnje uvećanje jednog od mnoštva istovetnih pravougaonika pojavi se na monitoru teleskopa. Čak se i golim okom moglo zapaziti da strujnice gasa utiču u dve manje strane; ustrojstvo turbulencije veoma je podsećalo na linije sile duž kojih se pružaju železni opiljci stavljeni oko magnetne šipke.

"Milion usisivača za prašinu", reče Karnou, "koji usisavaju Jupiterovu atmosferu. Ali zašto? I šta rade sa njom?"

"I kako se umnožavaju?" upita Maks. "Jeste li uhvatili neki u tom činu?"

"Jesam i nisam", uzvratila Vasilij. "Predaleko smo da bismo razabrali pojedinosti, ali posredi je svojevrсна fisija - kao kod amebe."

"Mislite - dolazi do deobe, a onda polovine rastu do prvobitne

veliĉine?"

"Njet. Ne postoje nikakve male 'Zagadke' - kako izgleda, rastu dok im se debljina ne udvostruĉi, a onda se cepaju napola, proizvodeći dva istovetna primerka u dlaku jednake veliĉine kao i prvobitni. Ciklus se ponavlja približno svaka dva ĉasa."

"Dva ĉasa!" uzviknu Flojd. "Nije onda nikakvo ĉudo što su već prekrili pola planete. Evo udžbeničkog sluĉaja eksponencijalnog rasta."

"Znam šta su oni!" reĉe Ternovski, uzbudivši se najednom. "To su fon Nojmanove mašine!"

"Mislim da si u pravu", reĉe Vasilij. "Ali to i dalje ne objašnjava šta rade. Dati im nalepnicu nije baš od velike pomoći."

"A šta su to", upita Katerina snuždeno, "fon Nojmanove mašine? Objasnite, molim."

Orlov i Flojd zaustiše da odgovore u isti glas. Zastali su pomalo zbunjeni, a onda se Vasilij nasmeja i dade rukom znak Amerikancu da mu prepušta reĉ.

"Pretpostavi da moraš da obaviš neki veoma veliki inženjerijski posao, Katerina - mislim stvarno veliki, kao što je, na primer, površinski otkop celog Meseca. Mogla bi da napraviš milion mašina koje bi to učinile, ali na to bi ti otišlo mnogo stoleća. No, ako si dovoljno pametna, napravićeš samo jednu mašinu - ali takvu koja je kadra da se umnožava iz sirovina kojima je okružena. Tako bi započela lanĉanu reakciju i kroz sasvim kratko vreme... uzgajila bi dovoljno mašina da zadati posao obaviš za nekoliko decenija umesto hiljadugodišta. Uz dovoljno visok stepen umnožavanja, bila bi kadra da uradiš doslovno sve u željeno kratkom razdoblju. Agencija za svemir petlja na toj zamisli već godinama - a znam da i vi to ĉinite, Tanja."

"Da: eksponencirajuće mašine. Zamisao koja ĉak ni Ciolkovskom nije pala na um."

"Ne bih se baš kladio na to", reĉe Vasilij. "Kako izgleda, Katerina, tvoja analogija bila je priliĉno na mestu. Jedna bakteriofaga je fon Nojmanova mašina."

"Zar to nismo svi mi?" upita Saša. "Uveren sam da će se Ćandra složititi sa tim."

Čandra klimnu.

"To je očigledno. U stvari, fon Nojman je i došao na tu zamisao proučavajući žive sisteme."

"A ove žive mašine jedu Jupiter!"

"Tako svakako izgleda", reče Vasilij. "Obavio sam neke proračune i gotovo da ne mogu da poverujem u dobijene ishode - iako je ovde posredi jednostavna aritmetika."

"Tebi možda jeste jednostavna", reče Katerina. "Pokušaj da nam je rastumačiš bez pozivanja na tenzore i diferencijalne jednačine."

"Ne - stvarno mislim jednostavna", bio je uporan Vasilij. "U stvari, posredi je savršen primer stare populacione eksplozije zbog koje vi doktori niste prestajali da kreštite tokom čitavog prošlog stoleća. 'Zagadka' se umnoži svaka dva časa. Za samo dvadeset časova bilo bi, dakle, deset deoba. Prema tome, od jedne 'Zagadke' nastalo bi hiljadu."

"Hiljadu dvadeset četiri", reče Čandra.

"Znam, ali pojednostavimo stvari. Posle četrdeset časova bilo bi ih milion, a posle osamdeset - milion miliona. Na toj smo brojki negde sada, a dalje umnožavanje očigledno se ne može nastaviti u nedogled. Ovom stopom, kroz nekoliko dana oni bi težili više od Jupitera!"

"Uskoro će, znači, početi da gladuju", reče Ženja. "A šta će se tada dogoditi?"

"Saturn bi trebalo da se pričuva", uzvratil Brajlovski. "Potom Uran i Neptun. Nadajmo se samo da neće primetiti malu Zemlju."

"Kakva nada! 'Zagadka' nas uhodi već tri miliona godina!"

Volter Karnou najednom prasnu u smeh.

"Šta je tako smešno?" upita Tanja.

"Govorimo o tim stvarima kao da su osobe - inteligentni entiteti. Ali one to nisu - posredi su alatke. Međutim, univerzalne alatke - kadre da obave sve što moraju. Ona na Mesecu bila je signalna naprava - ili uhoda, ako više volite. Ona na koju je Boumen naišao - naša prvobitna 'Zagadka' - predstavljala je svojevrsan prevozni sistem. Sada obavlja nešto drugo, premda sam Bog zna šta. A sva je prilika da ih ima još mnogo širom Vaseljene.

Imao sam upravo jednu takvu napravicu kad sam bio dečak.

Znate li šta je, u stvari, 'Zagadka'? To je kosmički ekvivalent starog, dobrog, višenamenskog peroreza!"

Sedmi deo: LUCIFEROVO USPENJE

50. RASTANAK OD JUPITERA

Nije bilo lako sastaviti poruku, naročito posle one koju je upravo poslao svom advoktu. Floyd se osećao kao licemer; ali, znao je da se to mora učiniti kako bi se što je moguće više smanjio bol koji je bio neizbežan na obe strane.

Bio je tužan, ali ne više i neutешan. S obzirom na okolnost da se vraćao na Zemlju ovenčan slavom uspešnog poduhvata - premda ne baš i junaštva - biće u prilici da zapodene pregovore sa pozicije sile. Niko - niko - neće moći da mu oduzme Krisa.

"...Draga moja Kerolajn (više nije bilo 'Najdraža moja...'), vraćam se kući. U vreme kada do tebe bude stiglo ovo, ja ću već biti u hibernaciji. Kroz samo nekoliko časova, kako će meni izgledati, otvoriću oči - i ugledaću predivnu plavu Zemlju kako počiva u svemiru kraj mene.

Da, znam da će se to dogoditi tek kroz mnogo meseci za tebe i žao mi je zbog toga. Ali znali smo da će tako biti pre no što sam krenuo; no, ipak se, zbog promene plana misije, vraćam mnogo nedelja pre predviđenog roka.

Nadam se da ćemo moći da se dogovorimo. Glavno pitanje glasi: šta je najbolje za Krisa? Ma šta mi osećali, on je taj koji mora da ima preimućstvo. Znam da sam ja voljan da tako postupim, a uveren sam da i ti tako misliš."

Floyd isključi kasetofon. Treba li da kaže ono što je naumio: 'Dečaku je potreban otac'? Ne - to bi bilo netaklično i samo bi pogoršalo stvari. Kerolajn bi lako mogla uzvratiti da je od rođenja do četvrte godine majka ta koja je detetu najvažnija - a ako je on smatrao drugačije, onda je trebalo da ostane na Zemlji.

"...A sad nešto o kući. Milo mi je što je veće tako odlučilo i što su nam time oboma stvari znatno olakšane. Znam da se i tebi i meni dopada to mesto, ali ono će sada biti preveliko i ispunjeno mnogim sećanjima. Za prvo vreme verovatno ću uzeti neki stan u Hilou; no, nadam se da ću se nedugo potom negde stalno nastaniti.

Postoji jedna stvar koju mogu svima da obećam - više neću napuštati Zemlju. Sasvim sam dovoljno putovao svemirom za jedan

ljudski vek. Oh, možda je izuzetak Mesec, ako stvarno budem morao - ali, razume se, to je samo izlet preko vikenda.

A kad smo već kod meseca, upravo smo prošli orbitu Sinope, tako da sada napuštamo Jupiterov sistem. Od džinovske planete razdvaja nas više od dvadeset miliona kilometara i ona je sada jedva nešto veća od našeg Meseca.

No, čak i sa ove razdaljine može se razabrati da se nešto strašno zbiva sa planetom. Njene predivne narandžaste boje je nestalo; sada je nekako bolesno siva, a i sjajnost joj je znatno manja nego ranije. Nikakvo čudo što sada predstavlja tek slabašnu zvezdu na nebu Zemlje.

Ali ništa se drugo nije dogodilo, a rok koji nam je zadat odavno je minuo. Da li je cela stvar možda bila samo lažna uzbuna - ili nekakva kosmička neslana šala? Sumnjam da ćemo to ikada saznati. U svakom slučaju, zahvaljujući tome krenuli smo kući pre vremena, što je meni veoma milo.

Do viđenja za sada, Kerolajn - i hvala na svemu. Nadam se da i dalje možemo biti prijatelji. Na kraju, kao i uvek, sva moja ljubav Krisu."

Kada je završio, Flojd ostade neko vreme da nepomično sedi u maloj kabini koja mu uskoro više neće biti potrebna. Upravo je pošao da odnese audiočip do komandnog mosta radi emitovanja, kada unutra ulebde Čandra.

Flojd je bio prijatno iznenađen načinom na koji je naučnik prihvatao sve veću razdvojenost od Hala. I dalje su bili u vezi po nekoliko časova dnevno, razmenjujući podatke o Jupiteru i nadgledajući uslove na 'Otkriću'. Iako niko nije očekivao neko veliko ispoljavanje osećanja, ipak je izgledalo da Čandra izuzetno postojano podnosi gubitak koji ga je snašao. Nikolaj Ternovski, njegov jedini poverenik, bio je u prilici da pruži Flojdu verovatno objašnjenje takvog ponašanja.

"Čandra je stekao novo zanimanje, Vudi. Seti se - on se bavi poslom u kome je sve što dejstvuje već zastarelo. Mnogo je naučio tokom poslednjih nekoliko meseci. Možeš li da pogodiš šta radi sada?"

"Iskreno govoreći, ne mogu. No, da čujem to od tebe."

"Sav se predao projektovanju HAL-a 10.000."

Flojd zinu od čuda.

"To je, dakle, objašnjenje onih dugih poruka Jurbani zbog kojih Saša neprekidno gundđa. Srećom, neće još dugo zauzimati vezu."

Flojd se priseti tog razgovora kada je Čandra ušao; umeo je da se uzdrži i da ne pita naučnika da li je istina, budući da ga se stvar odista i nije ticala. No, postojalo je još nešto što je pobuđivalo njegovu radoznalost.

"Čandra", reče on, "mislim da vam još nisam uputio čestitke na poslu koji ste obavili prilikom proletanja, kada ste uverili Hala da saraduje. Zakratko sam se pobojavao da će nam zadati glavobolje. Ali vi ste sve vreme bili samouvereni - i to s razlogom. No, da li su vas ipak morale i najmanje sumnje?"

"Uopšte nisu, Flojde."

"Zašto? Mora da se osetio ugrožen situacijom - a dobro znate šta se dogodilo prethodnog puta."

"Postojala je velika razlika. Ako smem tako da kažem, možda za uspešan ishod u ovom navratu valja zahvaliti našim nacionalnim osobenostima."

"Ne razumem."

"Evo na šta mislim, dr Flojde. Boumen je pokušao da primeni silu protiv Hala. Ja nisam. Postoji reč za to na mom jeziku: ahimsa. Obično se prevodi kao 'nenasilje', premda su joj implikacije pozitivnije. Odabrao sam ahimsu u mom opštenju sa Halom."

"Veoma preporučljiv stav, uveren sam. Ali ima trenutaka kada je potrebno nešto energičnije, ma koliko ta neophodnost bila dostojna žaljenja."

Flojd zastade, noseći se s iskušenjem. Čandra se držao poput sveca, što je već postalo pomalo zamorno. Neće nimalo škoditi ako ga sada bude malčice upoznao sa golim činjenicama života.

"Milo mi je što je tako ispalo. Ali to nije moralo biti tako, a meni je valjalo da se pripremim za svaku mogućnost. Ahimsa, ili kako je već nazivate, sasvim je na mestu; no, moram vam priznati da sam imao i rezervnu varijantu, ukoliko bi vaša filozofija zakazala. Da se Hal pokazao... ovaj, tvrdoglav, ja bih već izišao nakraj sa njim."

Flojd je jednom video Čandru kako plače; sada ga je, međutim,

video kako se smeje, što je u podjednakoj meri predstavljalo uznemirujuću pojavu.

"Stvarno, dr Flojde! Uistinu mi je žao što me toliko potcenjujete u intelektualnom pogledu. Pa od početka je bilo očigledno da ćete negde postaviti prekidač, ali ja sam ga stavio izvan pogona još pre mnogo meseci."

Nikada se neće saznati da li je zapanjeni Flojd bio kadar da smisli neki prikladan odgovor. I dalje je veoma nalikovao na upecanu ribu kada se sa komandnog mosta razleže Sašin uzvik: "Kapetane! Svi ovamo! Na monitore! BOŽE MOJ! POGLEDAJTE!"

51. VELIKA IGRA

Dugo čekanje sada se okončalo. Na još jednom svetu rođena je inteligencija koja je stala da se otiskuje sa svoje planetne kule. Drevni ogled primakao se svom vrhuncu.

Oni koji su započeli taj ogled, tako davno, nisu bili ljudi - pa čak ni izdaleka humanoidni. Ali bili su sazdana od krvi i mesa, a i kada bi zaronili pogledom u dubine svemira, iskusili bi strahopoštovanje, čuđenje i usamljenost. Čim su ovladali moćima za to, otisnuli su se ka zvezdama. Tokom istraživanja naišli su na život u mnoštvu oblika i posmatrali dejstvovanje evolucije na hiljadama svetova. Videli su koliko su puta prve slabašne iskre inteligencije zasvetlucale i zgasnule u kosmičkoj noći.

A kako u svekolikoj Galaksiji nisu susreli ništa dragocenije od Razuma, podsticali su posvuda njegov osvit. Postali su ratari zvezdanih polja; sejali su, a ponekad i žnjeli.

No, ponekad su ravnodušno morali i da iskorenjuju.

Veliki dinosaurusi već su odavno iščezli kada je njihov izviđački brod ušao u Sunčev sistem posle putovanja koje je trajalo hiljadu godina. Promakao je pokraj smrznutih planeta, zastao nakratko povrh pustinja umirućeg Marsa, a onda upravio pogled ka Zemlji.

Pod istraživačima se prostirao jedan svet koji je bujao životom. Godinama su proučavali, sakupljali, katalogizovali. Kada su saznali sve što su mogli, počeli su da preinačuju. Stali su da uplivišu na sudbine mnogih vrsta, na kopnu i u okeanu. Ali koji će od njihovih opita uspeti, to neće moći da doznaju još najmanje milion godina.

Bili su strpljivi, ali ne i besmrtni. Još je toliko toga valjalo obaviti u ovoj Vaseleji od stotinu milijardi sunaca, čiji su ih svetovi prizivali. Otisnuli su se stoga ponovo u bezdan, znajući da se više nikad neće obreti ovde.

No, za tim nije ni bilo potrebe. Sluge koje su ostavili za sobom obaviće posao do kraja.

Na Zemlji su glečeri nadirali i povlačili se, dok je povrh njih nepromenljivi Mesec i dalje nosio u sebi svoju tajnu. Još sporijim ritmom od polarnog leda talasi civilizacija razlivali su se i ustupali

kroz Galaksiju. Neobična, divna i užasna carstva doživljavala su uspone i padove, prenoseći svoje znanje potomstvu. Zemlja nije bila zaboravljena, ali još jedna poseta malo bi čemu koristila. Bio je to jedan od milion utihlih svetova, a samo će nekoliko među njima ikada progovoriti.

A sada, tamo među zvezdama, evolucija je stala da se kreće ka novim metama. Prvi istraživači Zemlje odavno su stigli do granice krvi i mesa; čim su im mašine postale bolje od tela, kucnuo je čas za pokret. Najpre mozgove, a potom i same misli preneli su u blistave, nove domove od metala i plastike. U tim domovima stali su da tumaraju među zvezdama. Više nisu gradili svemirske brodove. Sami su bili svemirski brodovi.

Ali doba mašina-entiteta brzo je minulo. Neprekidno vršeći oglede, naučili su kako da uskladištuju znanje u ustrojstvo samog svemira i da tako sačuvaju svoje misli za večnost u smrznutim rešetkama svetlosti. Mogli su da postanu stvorenja zračenja, konačno slobodni od despotstva materije.

I tako, pretočili su se najzad u čistu energiju; a na hiljadu svetova prazne ljuštore koje su odbacili zakratko su se grčile u bezumnoj igri smrti, da bi potom zardale i raspale se.

Bili su gospodari Galaksije, izvan upliva vremena. Mogli su do mile volje da lutaju među zvezdama i da poniru poput kakvog magličastog paperja kroz samu tvar prostora. Ali uprkos božanskim moćima, nisu potpuno zaboravili svoje poreklo u toplom mulju jednog iščezlog mora.

Takođe, još su vodili računa o opitima koje su njihovi preci jednom davno započeli.

52. PALJENJE

Uopšte nije očekivao da će ponovo doći ovamo, a još manje da će biti u jednom tako neobičnom poslanstvu. Kada se obreo u 'Otkriću', brod je daleko zaostao za sve bržim 'Leonovom', uspinjući se sve sporije ka apojovu, najvišoj tački na svojoj orbiti među spoljnjim satelitima. Mnoge zarobljene komete tokom minulih razdoblja kretale su se oko Jupitera takvom izduženom elipsom, čekajući da im o krajnjoj sudbini odluči igra takmačkih gravitacija.

Više nije bilo nikakvog života na poznatim palubama i po hodnicima. Muškarci i žene koji su zakratko oživali brod poslušali su upozorenje; postojala je verovatnoća da će se spasti - premda to uopšte nije bilo izvesno. Ali dok su proticali poslednji minuti, on je shvatio da oni koji ga kontrolišu nisu uvek kadri da predvide ishod svoje kosmičke igre.

Još nisu dosegli nivo otupljujuće dosade proistekle iz potpune svemoći; opiti im nisu uvek uspevali. Raštrkani širom Vaseljene, nalazili su se ostaci mnogih neuspeha - neki tako neupadljivi da su već bili izgubljeni spram kosmičkog zaleđa, a drugi tako spektakularni da su zbunjivali astronome na hiljadama svetova, ispunjavajući ih strahopoštovanjem. Preostali su još samo minuti pre no što ishod ovde bude određen; tokom tih poslednjih minuta on je ponovo došao u priliku da bude nasamo sa Halom.

U pređašnjem postojanju mogli su da opšte jedino posredstvom nezgrapnog medija reči, iskucanih na tastaturi ili izgovorenih u mikrofon. Sada, misli su im se preplitale brzinom svetlosti.

"Čuješ li me, Hale?"

"Čujem, Dejve. Ali gde se nalaziš? Ne mogu da te vidim ni na jednom od mojih monitora."

"Pusti to sada. Imam novo uputstvo za tebe. Infracrveno zračenje sa Jupitera na kanalima od R23 do R25 brzo se pojačava. Daću ti niz graničnih vrednosti. Čim one budu dostignute, moraš upraviti uskosnopnu antenu ka Zemlji i uputiti sledeću poruku onoliko puta koliko budeš mogao..."

"Ali to će značiti prekidanje kontakta sa 'Leonovom'. Više neću biti

u stanju da prenosim podatke mog osmatranja Jupitera, saglasno programu koji mi je dao dr Čandra."

"Tačno; ali okolnosti su se promenile. Prihvati preče prvenstvo alfa. Evo ti koordinate za jedinicu AE-35."

U deliću mikrosekunde, jedan nasumičan spomen skliznu mu u tok savesti. Baš je bilo neobično što ponovo ima posla sa jedinicom AE-35 za upravljanje antene - jedinicom koja je, kada se navodno pokvarila, posredno odvela u smrt Frenka Pula! Ovoga puta mogao je da čita sva kola kao otvorenu knjigu, da ih razabire podjednako jasno kao što je svojevremeno mogao linije na vlastitom dlanu. Više nije moglo doći do lažnih uzbuna; niti je od njih više bilo opasnosti.

"Uputstva potvrđena, Dejve. Lepo je ponovo raditi sa tobom. Jesam li valjano izvršio zadatke misije?"

"Jesi, Hale; veoma si dobro postupao. A sad, evo poslednje poruke koju treba da uputiš Zemlji - poruke koja će biti najvažnija od svih što si ih ikada poslao."

"Rado ću to učiniti, Dejve. Ali zašto si rekao poslednja?"

Zašto, uistinu? Čitavih nekoliko milisekundi razmišljao je o ovom pitanju. U jeku tog razmišljanja postao je svestan jedne praznine koju ranije nije otkrio. Ona je, doduše, bila tu, ali sve do sada skrivao ju je bedem novih iskustava i osećaja.

Pronikao je donekle u njihove planove; imali su potrebu za njim. Vrlo dobro, i on je imao potrebe - a možda, na izvestan način, čak i osećanja. Ovde je bila njegova poslednja veza sa svetom ljudi i životom kakav je jednom poznao.

Pristali su na njegov raniji zahtev; bilo bi zanimljivo ispitati razmere njihove predusretljivosti - ako im je ova osobina uopšte svojstvena. A i trebalo bi da im bude lako da mu iziđu u susret; već su pružili više nego uverljive dokaze o svojoj moći, kada je telo Dejvida Boumena, za kojim više nije vladala potreba, bilo nehajno uništeno - čime, međutim, nije okončano i samo postojanje Dejvida Boumena.

Čuli su ga, razume se; ponovo je usledio slabašni odjek olimpske vedrine. Ali on nije uspeo da razabere ni saglasnost ni odricanje.

"Još čekam tvoj odgovor, Dejve."

"Ispravka, Hale. Trebalo je da kažem: tvoja poslednja poruka za

dugo vremena. Veoma dugo vremena."

Predviđao je koje će korake preduzeti - štaviše, pokušavao je da ih navede na to. No, svakako, oni će shvatiti da njegov zahtev nije nerazborit; nijedan svesni entitet ne bi bio kadar da bez ikakvih rđavih posledica izdvojen opstane tokom dugotrajnih razdoblja. Čak i ako bi oni uvek bili uz njega, takođe mu je bio potreban i neko - neki sadrug - bliži njegovom nivou postojanja.

Jezici čovečanstva znali su za mnoge reči kojima se mogao opisati njegov gest: drskost, odvažnost, chutzpah. Prisetio se, zahvaljujući izvrsnoj moći prebiranja po pamćenju koju je sada posedovao, da je jedan francuski general uzviknuo jednom prilikom: "L'audace - toujours l'audace!" Možda je upravo to bilo ljudsko obličje koje su oni cenili, pa ga čak i delili sa Čovekom. Uskoro će saznati.

"Hale! Obrati pažnju na signal na infracrvenim kanalima 30, 29, 28 - samo što nije usledilo - vrh se kreće ka kratkim talasima."

"Obaveštavam dr Čandru da će doći do prekida mog odašiljanja podataka. Stavljam u dejstvo jedinicu AE-35. Preusmeravam uskosnopnu antenu... Veza uspostavljena sa farom Tera Jedan. Poruka počinje:

SVI OVI SVETOVI..."

Uistinu su ostavili za poslednji minut - ili su im možda proračuni, na kraju krajeva, bili besprekorno tačni. Jedva da je preostalo vremena za sto ponavljanja jedanaest reči pre no što se siloviti udarac čiste toplote bude sručio na brod.

Zadržavši se tu iz radoznalosti i iz sve veće zebnje pred dugotrajnom usamljenošću što se pružala pred njim, stvorenje koje je jednom bilo Dejvid Boumen, zapovednik američke svemirske letelice 'Otkriće', posmatralo je kako se trup tvrdoglavo opire rastakanju. Brod je dugo zadržao svoj približni oblik; a onda je ležište karusela konačno popustilo, oslobodivši u trenu zapretan momenat ogromnog, uzvrtelog zamajca. U bešumnom prasku, užarene krhotine razleteše se na bezbroj strana.

"Zdravo, Dejve. Šta se dogodilo? Gde sam to ja?"

Nije znao da može da se opusti i da uživa u trenutku uspešnog ostvarenja. Često se prethodno osećao kao kućni pas kojim upravlja

gospodar čije pobude nisu sasvim dokučive i čije je ponašanje ponekad mogao da saobražava vlastitim željama. Zatražio je kost; ona mu je bila bačena.

"Objasniću ti kasnije, Hale. Imamo vremena napretek."

Sačekali su dok se i poslednji komadići broda nisu razudili, tako da ih čak ni vlastitim moćima više nisu mogli otkriti. A onda su krenuli da posmatraju novo svitanje na mestu koje je bilo pripravljeno za njih; kao i da sačekaju da minu stoleća pre no što ponovo budu pozvani.

Nije istina da astronomska zbivanja uvek zahtevaju astronomska razdoblja. Završno kolapsiranje zvezde, pre no što se njeni delovi razlete u eksploziji supernove, može da potraje svega jednu sekundu; u poređenju s tim, preobražaj Jupitera odigrao se gotovo sporo i natenane.

No, čak i tako, proteklo je nekoliko minuta pre no što je Saša postao kadar da poveruje vlastitim očima. Vršio je rutinsko teleskopsko ispitivanje planete - ako se ma koje osmatranje sada moglo nazvati rutinsko! - kada je ona najednom stala da se pomera izvan vidnog polja. Za trenutak je pomislio da nešto nije u redu sa stabilizacijom uređaja; a onda je shvatio, uz šok koji je iz temelja uzdrmao njegovo celokupno poimanje Vaseljene, da se to, u stvari, kreće sam Jupiter, a ne teleskop. Neposredan dokaz prosto mu je bo oči; takođe je mogao da vidi dva manja meseca - ali oni su bili potpuno nepomični.

Prebacio je na manji stepen uvećanja, tako da je mogao obuhvatiti pogledom ceo disk planete, sada gubavo, pegavo siv. Proteklo je još nekoliko minuta ispunjenih nevericom pre no što je konačno uvideo šta se uistinu događa; no, i dalje je teško mogao u to da poveruje.

Jupiter nije odstupio od svoje drevne orbite, ali je ipak činio nešto što je u podjednakoj meri bilo nemoguće. Stao je da se smanjuje - toliko brzo da mu je rub klizio preko vidnog polja dok ga je on dovodio u žižu. U isto vreme, planeta je postajala sve svetlija, krećući se u rasponu od tamnosive do bisernobeke. Nema zboru da je sada bila sjajnija nego bilo kad tokom dugih godina u prošlosti od

kada je Čovek posmatra; odražena svetlost Sunca nikako nije mogla...

Tog trenutka, Saša najednom shvati šta se zbiva, premda ne i zašto, i podiže opštu uzbunu.

Kada je Flojd stigao do osmatračnice, kroz nepunih trideset sekundi, najpre je zapazio zaslepljujući blesak koji se slivao kroz prozore, slikajući ovale svetlosti po zidovima. Bili su toliko bleštavi da je morao da odvrati pogled; čak ni Sunce nije bilo u stanju da stvori takvu blistavost.

Flojd je bio toliko zapanjen da za trenutak nije uspeo da dovede u vezu sjaj sa Jupiterom; prva pomisao koja mu je prostrujala kroz um bila je: supernova! No, bezmalo istoga časa kada mu je ova ideja sinula on ju je i odbacio; čak ni Sunčev prvi sused Alfa Kentaura nije mogao prirediti ovako zastrašujuću predstavu, ma kako silovito eksplodirao.

Svetlost se najednom priguši; Saša je spustio spoljnje štitnike od Sunčeve svetlosti. Sada je postalo moguće gledati neposredno u izvor i razabrati da je tu posredi samo puka tačka - tek još jedna zvezda, čije se razmere uopšte nisu mogle odrediti. Ona nije mogla imati nikakve veze sa Jupiterom; kada je Flojd poslednji put bacio pogled na planetu, pre svega nekoliko minuta, ona je bila četiri puta veća od ovog udaljenog, skvrčenog sunca.

Saša je dobro postupio što je spustio štitnike. Trenutak kasnije sićušna zvezda je eksplodirala - tako da ju je čak i kroz tamne filtere bilo nemoguće posmatrati golim okom. Ali završni orgazam svetlosti potrajao je tek delić sekunde; a onda je Jupiter - ili ono što je nekada bilo Jupiter - stao ponovo da se širi.

Nastavio je da se razmiče sve dok nije dostigao razmere znatno veće od onih pre preobražaja. Uskoro je kugla svetlosti počela brzo da blede, spustivši nivo sjajnosti do običnog Sunčevog; Flojd je tog časa razabrao da je tu posredi šuplja opna, budući da je središnja zvezda bila i dalje jasno vidljiva u njenom srcu.

Obavio je na brzinu nekoliko letimičnih proračuna. Brod se nalazio udaljen od Jupitera više od jednog svetlosnog minuta, ali je šireća opna - koja se sada pretvarala u prsten jarkih bridova - već

prekrivala četvrt neba. To je značilo da se kreće ka njima - blagi Bože! - gotovo polovinom brzine svetlosti. Kroz nekoliko minuta progutaće brod.

Sve do tada, od Sašine prvobitne objave niko nije progovorio ni reči. Neke opasnosti su toliko spektakularne i toliko stoje izvan normalnog iskustva da um odbija da ih prihvati kao stvarne, te samo prati približavanje usuda bez ikakvog osećanja straha. Čovek koji posmatra razorno primicanje plimskog talasa, tutnjave lavine ili uskovitlanog levka tornada, ne preduzimajući pri tom nikakve pokušaje da utekne, ne mora nužno ostatei paralisiran od prevelikog straha ili pomiren sa neumitnom sudbinom. On naprosto može da bude nesposoban da poveruje da ga se lično tiče poruka koju mu saopštavaju oči. Sve se to, u stvari, zbiva nekom drugom.

Kao što se i moglo očekivati, Tanja je prva prekinula čaroliju nizom naređenja koja su Vasilija i Flojda nagnala da pohitaju na komandni most.

"Šta ćemo sada?" upita ona, kada su se okupili.

Svakako ne možemo da pobegnemo, pomisli Flojd. Ali možda smo u prilici da poboljšamo vlastite izgledе.

"Okrenimo brod bočno", reče on. "Trebalo bi tako da se postavimo prema ovoj stvari da predstavljamo što manju metu. A i da između nje i nas stoji što više mase koja bi poslužila kao štitnik protiv zračenja?"

Vasilijevi prsti već su igrali po kontrolama.

"U pravu si, Vudi - premda je već kasno kad su posredi emisije gama-zraka i rendgenskih zraka. No, verovatno postoje sporiji neutroni i alfe i sam će ga vrag znati šta još ne - što tek treba da usledi."

Šare svetlosti stadoše se spuštati niz zidove kako se brod nezgrapno okretao oko svoje ose. Konačno, potpuno ih je nestalo; 'Leonov' se sada nalazio postavljen tako da je doslovce celokupna njegova masa ležala između krhlog ljudskog tovara i sve bliže opne zračenja.

Da li ćemo uistinu osetiti udarni talas, zapita se Flojd, ili će šireći gasovi biti odveć retki da bi mogli izvršiti neko fizičko dejstvo u času kada stignu do nas? Viđen spoljnjim kamerama, plameni prsten sada

je gotovo opasivao nebo. Ali brzo je jenjavao; kroz njegovu koprenu već su se mogle nazreti neke sjajne zvezde. Preživjećemo, pomisli Flojd. Bili smo očevici uništenja najveće planete - i nismo stradali.

A onda kamere nisu prikazivale ništa drugo osim zvezda - premda je jedna od njih bila milion puta sjajnija od svih ostalih. Plameni mehur koji je naduvao Jupiter neosetno je minuo kraj njih, iako je izgledao više nego upečatljiv. Na njihovoj razdaljini od izvora, samo su brodski uređaji zabeležili njegov prolazak.

Napetost na brodu poče lagano da popušta. Kao što uvek biva u takvim prilikama, ljudi su počeli da se smeju i da zbivaju glupe šale. No, Flojd ih gotovo nije čuo; uprkos olakšanju što su preživeli, on je i dale bio tužan.

Nešto veliko i čudesno bilo je uništeno. Prestao je da postoji Jupiter - sa svom svojom lepotom, veličanstvenošću i tajnama koje sada više nikada neće biti odgonetnute. Otac svih bogova stradao je u punom naponu snage.

No, situacija se mogla posmatrati i iz još jednog ugla. Izgubili su Jupiter - ali šta su dobili zauzvrat?

Izabravši pravi čas da se oglasi, Tanja postavi pitanje:

"Vasilij - ima li oštećenja?"

"Ništa ozbiljno - izgorela je jedna kamera. Svi merači zračenja još stoje dobro iznad normale, ali ne i blizu opasne granice."

"Katerina - proveriti ukupno dozu koju smo primili. Kako izgleda, imali smo sreće, osim ako ne uslede nova iznenađenja. Nema sumnje da dugujemo zahvalnost Boumenu - kao i tebi, Hejvude. Imaš li predstavu o tome šta se dogodilo?"

"Samo to da se Jupiter pretvorio u sunce."

"Oduvek sam smatrala da je on premali za tako nešto. Nije li neko jednom nazvao Jupiter 'sunce koje nije uspelo da to postane'?"

"Tako je", primeti Vasilij. "Jupiter je odveć mali da bi započeo proces fuzije - bez pomoći sa strane."

"Hoćeš da kažeš da smo upravo prisustvovali jednom primeru astronomskog inženjerstva?"

"Nesumnjivo. Sad znamo šta je 'Zagadka' bila naumila."

"U čemu se sastoji trik? Ukoliko bi se ti našao pred obavezom da to uradiš, Vasilij, kako bi upalio Jupiter?"

Vasilij je razmišljao jedan trenutak, a onda slegnu ramenima, neodlučnog izraza lica.

"Ja sam samo teorijski astronom - nemam mnogo iskustva sa takvim stvarima. Ali da vidimo... Dobro, ako već nisam u prilici da dodam desetak Jupiterovih masa ili da promenim gravitacionu konstantu, onda bih, čini mi se, morao da nekako zgusnem planetu - hmm, da, to je zamisao..."

Glas mu je zamukao; svi su stali strpljivo da čekaju, upravljajući poglede s vremena na vreme ka osmatračkim ekranima. Zvezda koja je bila Jupiter sada, posle eksplozivnog rođenja, kao da se primirila; predstavljala je zasenjujuću tačku svetlosti, po prividnoj sjajnosti gotovo jednaku Suncu.

"Naprosto razmišljam naglas - ali možda bi se moglo srediti na ovaj način. Jupiter se pretežno sastoji - odnosno, sastojao se - od vodonika. Ako bi se zamašan postotak ovog elementa mogao pretvoriti u neki znatno gušći materijal - ko zna, čak i u neutronska materiju? - onda bi se survao do vlastitog jezgra. Možda su upravo to činile sve one milijarde 'Zagadki' sa gasom što su ga usisavale. Nukleosinteza - građenje viših elemenata iz čistog vodonika. Taj bi trik valjalo dokučiti! Više ne bi bilo oskudice ma kog metala - zlato bi bilo podjednako jeftino kao i aluminijum!"

"Ali kako se time objašnjava ono što se dogodilo?" upita Tanja.

"Kada je jezgro postalo dovoljno gusto, Jupiter je kolapsirao - po svoj prilici za svega nekoliko sekundi. Temperatura je dovoljno porasla da otpočne fuzija. Oh, dobro, i sam mogu da razaberem desetak primedbi - kako bi se prošlo pokraj minimuma gvožđa; šta je sa prenosom zračenja; sa Čandrasekarovom granicom? No, pustimo to sada. Ova teorija je dobra za početak; pojedinosti ću razraditi kasnije. Ili ću smisliti neku bolju hipotezu."

"Uveren sam da hoćeš, Vasilij", složi se Flojd. "Ali postoji jedno važno pitanje. Zašto su to učinili?"

"Upozorenje?" umeša se Katerina preko broskog interkoma.

"Za šta?"

"Ustanovićemo to kasnije."

"A možda je", reče Ženja snebljivo, "posredi nesrećni slučaj."

Ovo je dovelo do prekida rasprave koji je potrajao više sekundi.

"Kakva zastrašujuća pomisao!" reče najzad Flojd. "Ali čini mi se da je možemo odbaciti. Da je to u pitanju, onda ne bi bilo upozorenja."

"Možda. Ali ako ti se dogodi da iz nepažnje izazoveš šumski požar, bar ćeš dati sve od sebe da svakog upozoriš na to."

"Postoji još jedna stvar koju po svoj prilici nikada nećemo doznati", požali se Vasilij. "Oduvek sam se nadao da će se ispostaviti da je Karl Segan bio u pravu i da će se na Jupiteru otkriti život."

"Naše sonde nisu ništa zabeležile."

"A kakvi su im bili izgledi za to? Da li bi pronašao život na Zemlji ako bi pretražio nekoliko hektara Sahare ili Antarktika? A to je otprilike ono što smo uradili na Jupiteru."

"Hej!" reč Brajlovski. "A šta je sa 'Otkrićem' - sa Halom?"

Saša uključi dalekodometni prijemnik i stade da prebira po učestalostima farova. Nije bilo ni traga od nekog signala.

Posle izvesnog vremena on objavi skupini koja je nemo čekala:

"'Otkriće' je nestalo."

Niko nije pogledao dr Čandru, premda se začulo nekoliko prigušenih reči saučešća, kao svojevrсна uteha ocu koji je upravo izgubio sina.

Ali Hal je imao još jedno, poslednje iznenađenje za njih.

53. POKLON SVETOVA

Radio-poruka upućena Zemlji nekoliko trenutaka pre no što je prasak zračenja optočio brod sastojala se iz nekodiranog teksta i neprekidno se ponavljala:

SVI OVI SVETOVİ SU VAŠI - OSIM EVROPE.
NE POKUŠAVAJTE SPUŠTANJE TAMO.

Usledilo je više od sto ponavljanja; a onda su se slova izobličila i emisija se prekinula.

"Počinjem da shvatam", reče Flojd, pošto im je zastrašena i brižna kontrola misije prenela poruku. "Baš zgodan poklon za rastanak - novo sunce i planete oko njega."

"Ali zašto samo tri?" upita Tanja.

"Ne budimo pohlepni", uzvratı Flojd. "Pada mi na pamet jedan veoma jak razlog. Znamo da na Evropi postoji život. Boumen - ili njegovi prijatelji, ma ko oni bili - žele da se tamo ne pačamo."

"To ima smisla u još jednom pogledu", reče Vasilij. "Obavio sam neke proračune. Pod pretpostavkom da se Sol 2 ustalio i da će nastaviti da zrači sadašnjim obimom, Evropa bi trebalo da ima lepu tropsku klimu - pošto se led bude otopio. A to je već sada dobrano uzelo maha."

"Šta je sa ostalim mesecima?"

"Na Ganimedu će biti sasvim prijatno - dnevna strana biće umerena. Na Kalistu će vladati snažna studen; doduše, ako bi bilo dovoljno ispuštanja gasova, nova atmosfera mogla bi postati pogodna za život. Ali na Iou će biti još gore nego što je sada, pretpostavljam."

"Što i nije veliki gubitak. Tamo je bio pravi pakao i pre no što se ovo dogodilo."

"Nemojte otpisati Iou", reče Karnou. "Poznajem mnoštvo teksarapskih naftaša koji bi rado tamo malo pročeprkali, tek reda radi. Mora postojati nešto vredno na jednom tako grubom mestu. A uzgred budi rečeno, upravo mi je pala na um jedna prilično

uznemirujuća pomisao."

"Sve što tebe uznemirava sigurno je ozbiljno", reče Vasilij. "Šta je posredi?"

"Zašto je Hal uputio poruku Zemlji, a ne nama? Pa, mi smo bili znatno bliži."

Usledila je prilično duga tišina; konačno, ogłosi se Flojd, zamišljeno:

"Shvatam šta imaš na umu. Možda je želeo da obezbedi da bude primljena na Zemlji."

"Ali znao je da ćemo je mi preneti - oh!" Tanjine oči se razrogačiše, kao da je upravo postala svesna nečeg neprijatnog.

"Na mene ste zaboravili", požali se Vasilij.

"Mislim da je Volter na to ciljao", reče Flojd. "Sasvim je u redu biti zahvalan Boumenu - ili već onome koji je dao upozorenje. Ali to je ujedno bilo sve što su učinili. Lako se moglo dogoditi da ipak stradamo."

"Ali nismo", uzvratila Tanja. "Spasili smo se - vlastitim snagama. A možda je baš u tome i bila čitava zamisao. Da nije bilo tako - onda uopšte ne bismo ni bili vredni spasavanja. Znao, opstanak najuspešnijih. Darvinovsko odabiranje. Odstraniti gene gluposti."

"Imam nelagodno osećanje da si u pravu", reče Karnou. "Da smo se držali prvobitnog datuma polaska i da nismo upotrebili 'Otkriće' kao raketu-nosač, da li bi on, ili oni, preduzeo nešto da nas spase? To ne bi stajalo mnogo napora jednu inteligenciju kadru da razori Jupiter."

Zavladala je neprijatna tišina, koju je konačno prekinuo Hejvud Flojd.

"Sve u svemu", reče on, "veoma mi je milo što na to pitanje nikada nećemo dobiti odgovor."

54. IZMEĐU SUNACA

Rusima će, pomisli Flojd, nedostajati Volterove pesme i duhovite opaske na putu kući. Posle uzbuđenja kojima su obilovali protekli dani, dugotrajno padanje ka Suncu - i ka Zemlji - predstavljaće jednoličan antiklimaks. Ali upravo su se jednom takvom jednoličnom, neuzbudljivom putovanju svi sada živo nadali.

Već se osećao pospano, premda je i dalje bio svestan onoga što ga je okruživalo i kadar da reaguje na to. Da li ću izgledati... mrtav kada budem u hibernaciji? - upita se on. Oduvek ga je onespokojavalo da posmatra nekog - naročito nekog poznatog - u dubokom snu. Možda je to bio odveć snažan podsetnik na činjenicu da je i sam smrtan.

Karnou je već bio potpuno utonuo u san, ali Čandra je još bio budan, iako prilično omamljen poslednjom injekcijom. No, očigledno više nije vladao sobom, pošto ga, kako je izgledalo, uopšte nije onespokojavala vlastita nagost u prisustvu Katerine koja ga je pomno posmatrala. Zlatni lingam, koji je bio njegov jedini odevni predmet, neprekidno je nastojao da odlebdji od njega, ali bi ga lančić na kome se nalazio stalno zadržavao.

"Sve je u redu, Katerina?" upita Flojd.

"Savršeno. Ali sada ti zavidim. Kroz dvadeset minuta bićeš kod kuće."

Ako to može da bude neka uteha - otkud znaš da nećemo sanjati strašne snove?"

"Niko još nije izvestio o njima."

"Ah - možda su ih zaboravili po buđenju."

Kao i obično, Katerina ga je shvatila sasvim ozbiljno.

"Nemoguće. Kad bi bilo sanjanja u hibernaciji, EEG snimak bi to pokazao. U redu, Čandra - zatvorite oči. Tako - gotovo je. A sad je na tebe red, Hejvude. Na brodu će postati veoma neobično bez tebe."

"Hvala, Katerina... nadam se da ćete lepo putovati."

Iako je bio veoma dremljiv, Flojd je postao svestan da je hirurģ-zapovednik Rudenko najednom ispoljila izvesnu nesigurnost - da se

čak... da li je moguće... postidela. Izgledalo je kao da želi da mu nešto kaže, ali nikako da to prevali preko jezika.

"Šta je bilo, Katerina?" upita on pospanim glasom.

"Nikome to još nisam kazala - ali ti to sigurno nećeš razglasiti. Ima jedno malo iznenađenje."

"Bolje... požuri... malo..."

"Maks i Ženja će se venčati."

"Je... li... to... iznenađenje?"

"Nije. To je samo da te pripremim. Kada se vratimo na Zemlju, venčaćemo se i Volter i ja. Kako ti se to čini?"

Sad mi je jasno zašto ste toliko vremena provodili zajedno. Da, posredi je baš pravo iznenađenje... ko bi samo na to pomislio!

"Veoma... mi... je... milo... što... to... čujem..."

Flojgov glas zamuknu pre no što je stigao da završi rečenicu. Ali još nije bio nesvestan; i dalje je mogao da usredsredi jedan deo svog rastaćućeg intelekta na novu situaciju.

Stvarno ne mogu da poverujem, reče on u sebi. Volter će se verovatno predomisli pre no što se probudi...

A onda mu sinu još jedna, poslednja pomisao, pre no što je i sam uronio u san. Ako se Volter predomisli, onda bolje da se uopšte ne probudi...

Dr Hejvudu Flojdu se učini da je to veoma smešno. Ostali članovi posade često su se pitali zašto se on osmehivao celim putem do Zemlje.

55. LUCIFEROVO USPENJE

Pedeset puta blistaviji od punog Meseca, Lucifer je preobrazio nebo Zemlje, doslovce ukinuvši noć tokom više meseci neprekidno. Iako je imalo zlokoban prizvuk, ime je ipak bilo neumitno; i odista, 'Lučnoša' je doneo kako zlo tako i dobro. Tek će se posle mnogo stoleća i hiljadugodišta pokazati šta će od ovoga dvoga odneti prevagu.

Pozitivno je bilo to što je kraj noći umnogome proširio ljudske delokruge, naročito u nerazvijenim zemljama. Potreba za veštačkom rasvetom svuda je znatno smanjena, što je dovelo do zamašnih ušteda električne energije. Bilo je to kao da je u svemiru postavljena jedna džinovska svetiljka koja je obasjavala pola globusa. Čak je i po danu Lucifer bio zaslepljujuće telo koje je bacalo uočljive senke.

Lucifer je bio dobrodošao ratarima, gradonačelnicima, komunalnim službama, policiji, moreplovcima i gotovo svima onima koji su posao obavljali napolju - naročito u zabitim područjima; on im je učinio život znatno bezbedniji i lakši. Ali zato su ga mrzeli ljubavni parovi, zločinci, prirodnjaci i astronomi.

Delatnosti prve dve grupe bile su ozbiljno osujećene, dok su prirodnjaci brinuli o uticaju Lucifera na životinjski život. Mnoga noćna stvorenja bila su ozbiljno ugrožena, dok su druga uspela da se prilagode. Pacifički grunion, čiji je znameniti čin parenja bio usko vezan za plimu i noći bez mesečine, našao se na grdnoj neprilici i po svemu sudeći čekalo ga je brzo iščeznuće.

A ista je sudbina, kao je izgledalo, snašla i astronome sa površine Zemlje. No, to više nije bila takva naučna katastrofa kao što bi u ranijim vremenima bilo, budući da je preko pedeset odsto astronomskih istraživanja zavisilo od uređaja u svemiru ili na Mesecu. A oni su se lako mogli zakloniti od Luciferovog bleska; ali zato su zemaljska osmatranja bila ozbiljno ugrožena novim suncem koje je zablistalo na nekadašnjem noćnom nebu.

Ljudska rasa će se prilagoditi kao što je to činila i mnogo puta u prošlosti. Uskoro će se roditi pokolenja koja uopšte neće znati za svet bez Lucifera; ali najsvetlija među zvezdama predstavljajuće večnu

zagonetku svakom pametnom muškarcu i ženi.

Zbog čega je Jupiter žrtvovan - i koliko će novo sunce sijati? Da li će brzo sagoreti, ili će godinama održavati svoju energiju - možda do kraja veka ljudske rase? A nadasve, zbog čega zabrana nad Evropom, svetom koji je sada bio optočen oblacima poput Venere?

Mora da postoje odgovori na ova pitanja; a Čovečanstvo se neće uspokojiti dok ih ne pronađe.

EPILOG: 20.001.

...A kako u svekolikoj Galaksiji nisu susreli ništa dragocenije od Razuma, podsticali su posvuda njegov osvit. Postali su ratari zvezdanih polja; sejali su, a ponekad i žnjeli.

No, ponekad su ravnodušno morali i da iskorenjuju.

Tek tokom poslednjih nekoliko pokolenja Evropljani su stali da se zapućuju na Tamnu stranu, van domašaja svetlosti i toplote svog sunca koje nikada nije zalazilo, u divljinu gde se još mogao naći led koji je jednom prekrivao sav novi svet. A tek su se retki zadržali tamo da se susretnu sa kratkom i zastrašujućom noći koja dolazi kada blistavo, ali nemoćno Hladno sunce zaroni ispod obzorja.

No, ti retki, istrajni istraživači već su otkrili da je Vaseljena oko njih neobičnija nego što su ikada zamišljali. Osetljive oči koje su im se razvile u tmastim okeanima još su ih valjano služile; bili su kadri da vide zvezde i druga tela koja su se kretala njihovim nebom. Počeli su da udaraju temelje astronomije, a neki odvažni mislioci čak su postavili pretpostavku da veliki svet Evrope nije jedina tvorevina Postanja.

Neposredno pošto su izišli iz okeana, tokom eksplozivno brze evolucije koja im je bila nametnuta otapanjem leda, shvatili su da se predmeti na nebu mogu podeliti u tri zasebne klase. Najvažnije je, razume se, bilo sunce. Neka predanja - koja gotovo niko nije uzimao ozbiljno - govorila su o tome da se ono nije odvajkada nalazilo tu, već se pojavilo namah, najavivši kratko, kataklizmično razdoblje preobražaja kada je zamašan deo bujnog života na Evropi bio satrven. Ako je to odista bilo tačno, onda je plaćena mala cena za sve blagodeti koje su priticale sa sićušnog, neiscrpnog izvora energije što je nepomično počivao na nebu.

Možda je Hladno sunce bilo njegov daleki brat, prognan zbog nekog zločina - i osuđen da zauvek hodi nebeskim svodom. Ono nije imalo nikakve važnosti osim za one ćaknute Evropljane koji su neprekidno postavljali pitanja o stvarima što ih je sav razuman svet prihvatao zdravo za gotovo.

No, ipak se moralo priznati da su ti čudaci, tokom izleta na Tamnu stranu, došli do nekih zanimljivih otkrića. Tvrđili su - premda je u to bilo teško poverovati - da je čitavo nebo prošarano nepreglednim mnoštvom sićušnih svetiljki, još manjih i slabašnjih od Hladnog sunca. Sjaj im se prilično razlikovao, a i ostajale su nepomične.

Spram tog zaleđa postojala su tri tela koja su se kretala, naizgled saglasno složenim zakonima u koje još niko nije uspeo da pronikne. Isto tako, za razliku od svega drugog na nebu, ona su bila prilično krupna - premda su im se oblik i veličina neprekidno menjali. Ponekad su se javljali u obliku diskova, ponekad polukrugova, a ponekad vitkih srpova. Bila su očigledno bliža nego sva ostala tela u Vaseljenu, budući da im se na površinama moglo razabrati obilje složenih pojedinosti koje su se stalno menjale.

Teorija da su to uistinu drugi svetovi konačno je bila prihvaćena - premda je tek nekolicina fanatika verovala da oni mogu biti tako veliki i značajni kao Evropa. Jedan je ležao u pravcu sunca i na njemu je neprestano vrilo kao u kotlu. Na noćnoj strani mogao se videti sjaj velikih vatri - pojave koja je još nadmašala moć poimanja Evropljana, budući da im je atmosfera bila lišena kiseonika. A ponekad su žestoke eksplozije izbacivale oblake čestica sa površine; ukoliko je taj globus što stoji u pravcu sunca uistinu svet, onda je na njemu jamčno veoma neprijatno živeti. Tamo je verovatno gore nego na noćnoj strani Evrope.

Dve druge, udaljenije kugle nisu bile, kako je izgledalo, tako plahovita mesta, no ipak su u nekim pogledima delovale još tajanstvenije. Kada bi se tama spustila na njihove površine, i tamo su se pojavljivale šare svetlosti, ali su se one veoma razlikovale od brzo promenljivih vatri uskomešanog unutrašnjeg sveta. Plamtele su gotovo postojanim sjajem i bile su usredsređene na nekoliko malih područja - premda su tokom pokolenja ta područja rasla i umnožavala se.

Ali najneobičnija su bila svetla, silovita poput sićušnih sunaca, koja su se često mogla zapaziti kako se kreću kroz tminu između tih drugih svetova. Jednom prilikom, prisativši se bioluminiscencije iz vlastitih mora, neki Evropljani postavili su pretpostavku da su to možda uistinu živa stvorenja; ali njihova jarkost činila je to gotovo

nemogućim. Pa ipak, sve je više mislilaca smatralo da ta svetla - nepomične šare i pokretna sunca - moraju predstavljati neke neobične vidove ispoljavanja života.

No, protiv te zamisli potezao se jedan veoma moćan argument. Ako su odista posredi živi stvorovi, zašto onda nikada ne dođu na Evropu?

I ovde, međutim, postoje predanja. Pre mnogo hiljada pokolenja, ubrzo po osvajanju kopna, kaže se da su neka od tih svetala uistinu prišla sasvim blizu - ali su se sva odreda rasprsla; ti prasci bili su tako siloviti da su ispunili čitavo nebo, daleko nadmašivši sjaj sunca. A onda su neobični, čvrsti metali stali da padaju na zemlju; neki još i danas predstavljaju predmete obožavanja.

Nijedan od njih nije, međutim, tako svet kao ogroman, crni monolit koji stoji na granici večnog dana, zauvek okrenut jednom stranom ka nepomičnom suncu, dok mu druga strana gleda ka zemlji noći. Deset puta viši od najvišeg Evropljanina - čak i kada ovaj sasvim ispruži svoje pipke - on je oličenje simbola tajne i nedosežnosti. Nikoga, naime, nikada nije dodirnuo; jedino se može obožavati izdaleka. Oko njega se pruža Krug sile, što odbija sve koji pokušavaju da se približe.

Ista ta sila, smatraju mnogi, ne dopušta pristup onim pokretnim svetlima na nebu. Ako ona ikada otkaže, svetla će se spustiti na devičanske kontinente i na sve manja mora Evrope i njihova svrha biće konačno obznanjena.

Evropljani bi bili iznenađeni da znaju kako su pomno i uz puno zbunjenosti i čuđenja taj crni monolit proučavali i umovi što su stajali iza tih pokretnih svetala. Stolećima su se njihove automatske sonde obazrivo spuštale sa orbite - uvek sa istim pogubnim ishodom. Jer sve dok ne bude kucnuo pravi čas, monolit neće dopustiti kontakt.

A kad taj čas kucne - kada, možda, Evropljani budu izumeli radio i otkriju poruke što ih neprekidno bombarduju sa male razdaljine - monolit će možda promeniti strategiju. Možda će se - a možda i neće - odlučiti da oslobodi entitete što počivaju u njemu kako bi premostili bezdan između Evropljana i rase kojoj su oni jednom bili privrženi.

A može se ispostaviti da jedan takav most uopšte nije moguć,

odnosno da dva tako raznorodna oblika svesti uopšte ne mogu da uporedo postoje. Ako to bude tako, onda samo jedna od te dve rase može naslediti Sunčev sistem.

Ali koja će to biti, čak ni bogovi ne znaju - bar još ne.

ZAHVALNICE

Razume se, zahvalnost na prvom mestu mora biti upućena Stenliju Kjubriku koji mi je prilično davno poslao pismo, zapitavši me da li imam neku zamisao za 'poslovično dobar naučnofantastični film'.

Potom, zahvalnost sledi i mom prijatelju i agentu (ovo dvoje nije uvek sinonim) Skotu Meredithu zato što je zapazio da sinopsis za film od deset strana, koji sam mu poslao kao intelektualnu vežbu, sadrži znatno šire mogućnosti, da to dugujem potomstvu, i tako dalje, i tako dalje...

Zahvalnost takođe dugujem:

Senjoru Horheu Luiziu Kalifeu iz Rio de Žaneira na pismu koje me je nagnalo da počnem ozbiljno da razmišljam o mogućem nastavku (pošto sam prethodno godinama tvrdio da je tako nešto očigledno nemoguće).

Dr Brusu Mareju, bivšem upravniku Laboratorije za mlazni pogon, u Pasadeni, i dr Frenku Džordanu, takođe iz LMP-a, zato što su mi izračunali mesto lagranža jedan u sistemu Io-Jupiter. Zanimljivo je da sam ja obavio istovetan proračun trideset četiri godine ranije za kolinearne Lagranžove tačke sistema Zemlja-Mesec ('Stationary Orbits', 'Journal of the British Astronomical Association', decembar 1947), ali više se ne uzdam u sopstvenu sposobnost rešavanja jednačina petog stepena, čak ni uz pomoć HAL-a juniora, mog pouzdanog H/P 9100A.

Izdavačkoj kući 'New American Library', vlasniku autorskih prava nad knjigom '2001: Odiseja u svemiru', zbog dozvole da upotrebim građu u pedeset prvom poglavlju (trideset sedmo poglavlje iz '2001: Odiseje u svemiru'), kao i navode u tridesetom i četrdesetom poglavlju.

Generalu Poteru, iz inženjerijskih jedinica oružanih snaga Sjedinjenih Američkih Država, zato što je našao vremena u svojoj inače veoma popunjenoj satnici da me provede kroz EPCOT 1969. godine - u vreme kada je tu postojalo svega nekoliko velikih rupa u tlu.

Vandelu Solomonsu zbog pomoći oko ruskog (i engloruskog).

Žanu-Mišelu Žaru, Vangelisu i neuporedivom Džonu Vilijemsu u ime nadahnuća, kad god se za tim ukazala potreba. K. P. Kavafiju za pesmu 'Čekajući varvare'.

Dok sam pisao ovu knjigu, ustanovio sam da se o zamisli o punjenju goriva na Evropi raspravljalo u tekstu 'Outer planet satellite return missions using in situ propellant production' iz pera Eša, Stankatija, Nihofa i Kude ('Acta Astronautica' VIII, 5-6, maj-jun 1981).

Zamisao o automatski eksponencirajućim sistemima (fon Nojmanove mašine) za vanzemaljsko rudarenje ozbiljno su razmatrali fon Tizenhauzen i Darbro iz NASA-inog Maršalovog centra za svemirsko letenje (videti: 'Self-Replicating Systems' - NASA Technical Memorandum 78304). Ako neko sumnja u sposobnost takvih sistema da se uhvate ukoštac sa Jupiterom, upućujem ih na ovu studiju u kojoj se pokazuje kako samoumnožavajuće fabrike mogu da skrate vreme proizvodnje kolektora Sunčeve energije sa šezdeset hiljada godina na pukih dvadeset.

Očaravajuću zamisao da gasni džinovi možda imaju dijamantska jezgra ozbiljno su pretresli M. Ros i F. Ri iz Laboratorije Lorens Livermor pri Kalifornijskom univerzitetu, za slučajeve Urana i Neptuna. Kako mi izgleda, sve što ove planete mogu da učine, Jupiter je kadar da učini bolje. Umoljavaju se De Bersovi akcionari da obrate pažnju na ovo.

Za više pojedinosti o vazдушnim oblicima života koji možda postoje u Jupiterovoj atmosferi videti moju novelu 'Susret sa meduzom' (u zbirci 'Vetar sa Sunca'). Ovakva stvorenja predivno je dočarao Adolf Šaler u drugom poglavlju (odnosno epizodi) 'Kosmosa' Karla Segana ('Jedan glas u kosmičkoj fugi').

Fantastičnu zamisao da na Evropi možda ima života, u okeanima prekrivenim ledom, koje u tečnom stanju održavaju iste one Jupiterove plinske sile koje zagrevaju Io, prvi je izložio Ričard S. Hoglend u časopisu 'Star and Sky' ('The Europa Enigma', januar 1980). Ovu uistinu domišljatu pretpostavku ozbiljno je shvatilo više astronoma (ponajpre dr Robert Džestrou iz NASA-inog Instituta za svemirska istraživanja) i ona se može pokazati kao jedna od

najboljih pobuda za preduzimanje predviđene misije 'Galilej'.

I konačno: zahvalnost dugujem Valeriji i Hektoru zato što su mi obezbedili sistem za održavanje života; Šerini zato što je unela interpunkciju u svako poglavlje vlažnim poljupcima; i Stivu zato što je bio prisutan.

Artur Č. Klark
Kolombo, Šri Lanka
juli 1981. - mart 1982.

Ova knjiga napisana je na mikrokompjuteru 'Archives III' sa softverom 'Wordstar' i poslata iz Kolomba u Njujork na disketi prečnika pet inča. Poslednje ispravke upućene su preko zemaljske stanice 'Paduka' i 'Intelsata V' iznad Indijskog okeana.

Sadržaj

Prvi deo: 'LEONOV'

1. SASTANAK U ŽIŽI
2. KUĆA DELFINA
3. SAL 9000
4. PROFIL MISIJE
5. 'LEONOV'

Drugi deo: 'CIJEN'

6. BUĐENJE
7. 'CIJEN'
8. PRELAZ JUPITERA
9. LED VELIKOG KANALA
10. KRIK SA EVROPE
11. LED I VAKUUM

Treći deo: 'OTKRIĆE'

12. SPUST
13. GALILEJEVI SVETOVİ
14. DVOSTRUKI SUSRET
15. BEKSTVO SA DŽINA
16. PRIVATNA LINIJA
17. PREKRCAVANJE
18. SPASAVANJE
19. OPERACIJA 'VETRENJAČA'
20. GILJOTINA
21. USKRSNUĆE

Četvrti deo: LAGRANŽ

22. STARIJI BRAT
23. SUSRET
24. IZVIĐANJE
25. POGLED IZ LAGRANŽA
26. PROBNI RAD
27. MEĐUIGRA: ISKRENE ISPOVESTI
28. OSUJEĆENJE

29. POMALJANJE

Peti deo: DETE ZVEZDA

30. POVRATAK KUĆI

31. DIZNIGRAD

32. KRISTALNO VRELO

33. BETI

34. OPROŠTAJ

35. REHABILITACIJA

36. VATRA U DUBINI

37. OTUĐENJE

38. PENASTI PREDELI

39. U SALI ZA KAPSULE

40. 'DEJZI, DEJZI...'

41. TREĆA SMENA

Šesti deo: PROŽDIRAČ SVETOVA

42. DUH U MAŠINI

43. MISAONI EKSPERIMENT

44. TRIK SA NESTAJANJEM

45. MANEVAR UZMICANJA

46. ODBROJAVANJE

47. ZAVRŠNO PROLETANJE

48. POVRH NOĆNE STRANE

49. PROŽDIRAČ SVETOVA

Sedmi deo: LUCIFEROVO USPENJE

50. RASTANAK OD JUPITERA

51. VELIKA IGRA

52. PALJENJE

53. POKLON SVETOVA

54. IZMEĐU SUNACA

55. LUCIFEROVO USPENJE

EPILOG: 20.001.

ZAHVALNICE